ՁԵՌԲԱ

ծութիւն

ՑԵՐԿԻՂՍ:

EVNTES·IN·VNIVERSVM·MVNDVM·PRÆDICATE·EVANG·OMNI·CREAT·

գերազանցապատուեղին, եւ ամե-
նապատուոյ ՏԵԱՌՆ,
ՅՈՀԱՆՆՈՒ ՓՕՆԱՅԻ.
վսեմագունոյ քարտինալի
եւ վեհայրուստեր Իշխա-
նի, Սրբոյ Եկեղեցւոյն
Հռովմէականի:

Բարեպաշտօրէն վառեցաւ ՚ի նախանձ ընդդէմ Իտալիոյ մերս Հայաստան. ով ԳԵՐԱԶԱՆՑԱԳՈՒՆԵՂ եւ ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ Իշխան. տեսանելով զնախագահութի Լերինն իւրոյ Արարատեան, որ ընհեղեղասուզումնաւ բեկութեէն աշխարհի, լեալ եր նաւահանգիստ տապանին հանգրուանի, յափշտակեցեալ արդ ՚ի

§ 3 Լացիս

Լուսնականէ որոյն ծովածայնէ,
նորակազմին քոյով Աստուածային,
որով զընծայս զերծուցեալ զա_
զինս քրիստոնէականս, ՚ի ծովա_
ծփից մոլութեանց կենցաղոյս, փրկա_
ծես ՚ի կղեաւն բարձրաբերձ՝ ուղղա_
քինութե։ Եւ փոքրէն իսկ հա_
տուրժել եւանդր կարաց ընդ ծո_
ղովրդեցումն հռչակաւորին Եւրոպ_
պատուոյ; տեսանե՛ս յափշտա_
կութե համարեցաւ խորացուցա_
նել զնա, համօրէն Նոյակազմեան
տապանին, Թարգմանութե ՚ի
յընտրածին խոր լեզու. որովհետև
ծանեաւ զբեղ ՚ի պարզևաց, և_
յաւատաձեռնութե փարթամու_
թեցդ կենդանականաց, զոր չէոր
հատու բոլորեցունց, Թարգ աս
տուութե խմիք; Եւ պատուաւոր,

յու

յունաց և բարբարոսաց , իմաստ
նոց և անմտից : Որ և մինչ յու-
եղև համայնից ազանց ընթանալ
նախանձու լաւ՟ագունից շնորհաց,
առ մեծագնոյ այս և յազնուա-
բուրեղ անուշահոտութիւն սպա-
սամեան , (որ ո՛չ 'ի սօքրաթակա-
նէն իւղարանէ , այլ 'ի Սրբազնա-
գունոյ բեռնարտեան մեղրարա-
նէ արտածորեցեալ գոյ , բնաւ՟ից
հաւ՟աստացելոց փրկութե՛ սակս,)
ո՛չ կարաց վերջառասել զինքն յայ
սմ ասպարիզու մյաղթանակութե.
և ո՛չ իսկ արժան վարկաւ՟ մեծաւս
տութե իւրոյ և կորովութե բար
ուցն , հայագոյն երկնի գոլով տեղ
եաւ՟ և բարձրութե հռչակածաւ՟
ալից լերանց , պղերգագոյն այլոց
համահաշու՟իլ, ընհետազօտութե

§ 4 երկնայ

երկնայնոյ և իմանականի հայրե-
նւոյն : Քանզի զի՞նչ օգուտ էր
նմին պարծիլ 'ի խնամակալութիւն յա-
ւիտենական , և 'ի լուսաւորութեան փայ-
տին կենաց վա՛ղ ուրեմն 'ի գետ-
ոցն չորից յեդեմաբղխից , եթէ
ապախտ արարեալ զանձութի համ-
տագունի ձեռնատուփին , նստելով
'ի խաւ՛արի մոլութեանց և 'ի խառն՛երա
մահու , այնքա՛ն իմն տարաձգից
իւր յուղղականէն շաւ՛իղէ և 'ի-
դրախտէ անդի երկնայնոյ , որքա՛ն
երկարագունիւք միջոցիւք հեռաց-
եալք դատանին , վտանգէն իւր կր-
կինք Տիգրիս և Եփրատէս ,
յիսկականէ իւրեանց ակնանէ :
Քո՛յդ ուրեմն ՁԵՌՆԲԱՑՈՒ-
ԹԻՒՆ , լիցի առաջնորդ և
վերածող , ջերմեռանդագունի եր

ամիս

ամիս Հայկազնոյ , յանձնիւթեա֊
կան դրախտն վերին , և ՚ի քաղա֊
քակցութին զուարթնոցն երջան
կացելոց ; լիցի՛ ձեռնտու միանգա֊
մայն և ճանապարհ . որո՛վ , իբր
թելիւ Արիադնեան , յաղթա֊
հարեալ զԾո՛վս դաժանաշունչ
մոլութեանց , և զերծեցեալ ՚ի յորձա֊
պտտեայց խարբալից մեղաց , ժա֊
մանել յանքո՛յթ և յերանունակ
նաւահանգիստ կենացն մշտնջենա֊
կանի , մարթիցէ՛ անկասկածօրէն :
Եւս առաւել , զի արժան իսկէ
տրուեմ զշնորհս զայս տանիցես , որ
ո՛չ երբէք գտաւ ապաշնորհ ՚ի վեր
ատրուն փոխարինեաց , երախտ
աւորացն իւրոց ; զի եթէ զուՀմե֊
նասէ այրն զԳ—րիգորիոս , որ յեր
կրորդումն անկման ձեռնտու եղև

նմին

նմին , ոչ այլապէս՝ եթէ ոչ անու-
ամբ Լուսաւորչին Մեծի , ծոխա-
ցոյց . ոչ ապաքէն և զ. քոյդ Գ-եր
աղանցութի , համարժանին պա-
տուագրութե պերճացուցանելոյ
է , կուռն Ջանին ունելով զհոգ
յանձին : ուշ յի , ով ուշմենապատ
իւ Իշխան ; և անձնապնիր եակ լի-
նիմ եա , թէ ցնծութե մեծաւ
ըստ գրկելոյ է զմակացութե քոյոյ
զվէպս , բարեմիտ ուշդն իմ Հայ
կական . որպէս՝ իժամանակի սրբոյն
Գրիգորի , և մեծին Սեղբեստր
ոսի , զբարեպաշտութե և զմիա-
բանութե ընկալաւ զպատգամս ;
մանաւանդ և խայտալոյ և ս է յաւ-
էտագունին զուարճութե և զոր
ովալեաւ փառմամբ , տեսանելով
նոյնոյ Եկեղեցւոյն Հռոմէակա-

նի

նի Ծիրանազգեացն , հայկա-
կանաւ բարբառով խօսել ընդ ինք-
եան վերստին , եւ փաղանշանել զդու-
ղին վերածող յերկինս անվրէպ ։
Զորդարեւ խնկապէս առաջնորդ.
որ ոչ միայն ցուցանես զճանապար-
հն արքունական , որով մարդիկք
առյերկինս վերածին . այլ եւ դու-
ինքնին զգնացս քոյս , մինչեւ 'ի յու-
ղին` զոր համանշանես ; եւ զար-
մանալեաւ իմն եւ նորագիւտի
օրինակաւ , դրուաստագունիւք
ի՛սկ վարուք , իմէջ պայծառա-
փայլութէ ծիրանեաց . եւ ընծայ-
րադունում փառացն գահի , վար-
ժելով զկրօնաւորական սրբազ-
նագոյն ժուժկալութեն , իսկեւ իս՝ կ
շնորհես զքեզ քաջամուղ առաջըն-
թաց նոցին , զորս խրախուսես առ-

նուլ

նուլ զկայանն յաղթութե՛ , յառ
պարիզն մարտին : Ընկա՛լ ուրեմն
զԹասխրակես ըստ հեզութե՛ քո
ոց բարուց , զի՛ղձ և զպարգևս
դուզնաքեայ իմոյս ոգւոյ , զոր
մատուցանէ աղքատութի՛ կարեաց
իմոց , քոյդ Գերազանցութե՛.
իբրև զլո՛ն ևեԹ ջուր վտակին ;
մատուցեալն Արթաքսերքսեայ ;
մանաւա՞նդ զի ո՛չ իմ , այլ քո՛յ է
պարգևս . և՛ ի քոյոցս քեզ ընծեռ
եցեալ : Ողջ լեր ընդ յամերաման
ժամանակս :

Գերազանութե՛ Ձերում
Ծառայ անպիտան ,

Վարդան Յովհաննեան,
Ծնունդ Գուղու՛եան.
Ք. Հ:

Յառաջաբանութիւն Յօրինողի Մատենիս :

Ե՛րկուք են, զորս ՚ի սկզբան մատենիկանս այսորիկ փոքեր, մա՛րթէ ինձ կանխաբանել ընդ քեզ, ո՛վ ընթերցօղդ բարեբարոյ: Նախ, զխիթանս իմ. յորմէ կասկածեմ երկիւղիւ. զի մի՛ գուցէ պարսաւ-իցեն զիս ումանք, իբրև զյանդուգն ձարկանելով, և ասիցեն: Զիա՞րդ համարձակիս դու ամբարհաւաճ օրէն, յերկինս ածել զմարդիկս, որ կորանկցեցեալդես յերկիրս: Կամ որո՞վ յուսով ձեռնամուխ լինիս ՚իստորագրութեան առաքինութէ, որ ոչ ինքդ ստացեալ ունիս զնոյն, և ո՛չ իսկ յարմա՛ր ես կատարման նորին: Եւ այպ՛ ; զինչ նորոգ յա-

ռաջ

ուալ ածես մեզ պիտառութե՛ս այ
սու քոյով: Եւ Թէ; Զի՛րս հնա-
գունեղս, և յանհամարից գրեԹէ
վխեմից արանց, գգօնաբար և-
գեղեցկաշարին յօրինուածով ըղ
ծրագրեցեալս վերակարգաս, ձան
Հրապուրչաւ և անհասին քոյով կը
կնաքանուԹե; և ցուցանես զիմար
Թամութիս օտարայ իբրև զքոյս,
ամբարտաւանին սուտուԹե:

Այլ՛ն են ձայնքն, որովք եպերել
զվսատակ իմ և անարգել, Թերևս
Ջանայցեն ոմանք: Բայց ես նախ
կնաբար աղաչարեմ զնս յայսց ամ
բաստանուԹեց, խոհեմագունի
աւն այնորին ագեցելոյն: զի

Համաքատակ ըստ եսանի կոր.
ծեմ ըզգուն,
Որ ինքն անկար զոլով համանան,
աբրէ զ՞հատուն: Եւ

Եւ զի զմիւսոյն նմատանոյ ըզ-բանս յառաջ ածից: Ո՛չ եմ այն քան տմարդի և անզգամ, որ գոլով ծիմ ախտացեալ ցաւօք, ժպրհիցիմ բուժել զայլս . այլ իբր 'ի նոյնում հի՛ւանդանոցում կողմանկեցեալ , զհասարակէ հի՛ւանդութէ խօսիմ ընդ քեզ, և հաղորդանիցեմ զդեղս: Այսպէս ուրեմն լո՛ւր ինձ . իբր Թէ ընդ իս խօսիցիս, Թոյլ տամ քեզ մտանել 'ի խորհուրդ իմ : Զի ես ատեմ ուսանօղ աշակերտ , և զիս ինքս մարզօղ ընձեռեմ, և ո՛չ ուսուցանօղ վարդապետ . քան զի վտխաբերապես լինին ոռքա, Թէ մինչ ուսուցանեն մարդիկք ՝ ուսանին և ինքեանք :

Եւ որ ներկորոդութեն տեղւոջ առաջարկեցեալ դոյ . ո՛չ կարեմ

այլապէս արդարացուցանել զիս, քան յայտնապէս խոստովանելով. դո՛յզն ինչ յիմոց նե՛ր գոլ աստէն. և բազմապատկագոյնք յայլոց ։ Շարայարեցի ՚ի սմին զրոգունս. զորս, կամ իմովս ուսայ վարձիւ, կամ զապագայս ինձ նախածան եա՛յ, մինչ ընթեռնուի զմատեանս սրբազանից հարց, և իմաստասի-րաց վաղեմագունից ։ Ուստի և ըստ բարուց մեղուա՛ց, զզանա-զանս ՚ի մի ծաղկանց զուգախառնեցի զծաղկունս. Երբեմն յեղլով զայ-ոկականս պիտառուա՛ցն զբանս, և մե՛րթ զիմոց աշխատանաց զշա-ռութիս. ըստորում թո՛ւիւր ինձ դիւրիմացագոյն, և թարց իմիք ծածկութեց ; զի առնել ուսու-ցանեմ, և ո՛չ ասել ։ Արդ ունիս

աստէն

ասաէն զհամայնս բարոյականաց
վարդապետութեանց զհամագումար
մունս, և զհամառօտարան իմն,
զորս ընձեռեցին դասք սրբազնա-
գունիցն հարց, բարեօք և երա-
նաւոր կենցոյ սոսկս: ունիս աւա-
սին Զանձերեայ. Օէփիբեթիթ-
եայ. Օանթօնիոսի, և զայլոց
հանճարաբանից իմաստնոց ընդ
տիրընտիրս և զգեղեցկավէպս ըզ
գացմունս: Բայց հաճոյ թուե-
ցաւ ինձ, կփոփոխակօսս զայսոսիկ
ազդեցմունս և ըմտորթորակս, (զորս
յոյժ օգտակարս գոլ, յիմոցս ու-
սոյ չարեաց.) Թարց փաղանշան
ման տեղեացն յորոց առեցեալք
եղեն, համառօտապէս սրտասան
եղ; քան զի սպեղանիք են սոքին, ոչ
զբօսանք ուշիմութե. և ոչ իսկ

յան

յանձին կալեալ է՛ իմ աստէն, հեշ
տացուցանել զընթերցողս, այլ օ-
գուտ վերծանողաց սորին լինել:
Ո՛չ խնդրէ հիւ՛անդն, թէ ո՛ արդ-
եօք իցէ զուգախառնեալ զդեղն;
կամ ուստի առնեցեալք իցեն սպե-
ղանիք, այլ միայն զի բուժիցէ:
Զյոգունս անփոյթ առարի, զորս
կարէի ասել, և զբազմագոյնս, զորս
նրբագունեղապէս իսկ բացատրել:
Քան զի առաւ՛ել նպաստ դոյ զսա-
կա՛ւս ունել զիմաստութե զպատ-
ու՛էրս, որք առձեռն պատրաստք
իցեն, և յարաժամ 'ի կիր արկցին,
քան զյոգունս ուսանիլ, և ո՛չ պահ-
ել զնոսին 'ի մտի: Ուսա՛ւ զյոգ-
նագունեղս, որ կիտէ, թէ որ քան
բա՛ւէ փրկութե: Աղաչէ՛ ՔԶ,
թէ վայստակս իմ այս զիարդ և-
իցէ,

իցէ , բոլորեցունց լիցի օգտակար բազմապատկապէս; և մանաւա՞նդ ինձ . որ մի ասացեալքն իմ , պակասութք առմանց , պատկառից են :

սակս եպիսկոպոսկանաց ծնողմանց ,
և եկեր զիս արդարև. Նախանձ իմ.
ցամաքեցեալ թալկացաւ̂ սիրտ իմ
ասէք , զի ո՛չ տուի մեզ ուտել զհաց
մեր . յո՞ զհաց կենաց և իմաստու-
թե̄ , կհաց գիտութե̄ և իմաստից
սրբոց : վասն զի երկարապատունի̂
ինն ամանակաւ̂ կորացեալք ընդ-
լծով անհաւ̂ատից բռնակալաց ,
կորուսաք զմատեանս սրբազանից
կրթեցողութե̄ց , 'ի չարաբարոյու-
թե̄ց տերանց անօրինաց . և չեմ
ա՛րդ 'ի մեզ յոլովութի̄ք գրոց վար-
դապետութե̄ց հոգևորականաց ,
և վարոյականաց . և ո՛չ՝ որք առ
ձեռն պատրաստք գտանիցեն , 'ի
յընթերցումն և 'ի իմացումն , տհա-
սից , կամ 'ի կրթութե̄ գիտնակա-
նաց : Բայց դո՛ք 'ի բաց զեղանակ

հեծե-

հեծեծանաց ձերոց եւ մրմնջմանց, զի ահաւասիկ շարժեցեալ ամ- ՚ի մաղթողականաց հայցուածոց ծառայից քոց, նախապատրաստեաց ձեզ զպիտոյս տենչալիս ըն- փոքրկանս իմում գրգռոյ. Նորուն հեշտալի ունել մարթանայք ՚ի դուզնաքեայս տերեւս թղթոց, զոր թէ զգրգարան իմն լեականտար, եւ շրջաբերելի. որ եւ առատապէս լնուլ կարէ զքաղց եւ զծարաւ ձերոց քաղձանաց ; ուսուցանելով պարզապէս եւ համառօտաբար զհետեւմունս քարեպաշտականս, որովք նախանձաւոր լինել շնորհաց լաւագունից յորդորիք, եւ յենուլ ՚ի շաւիղս սրբազնահետս, փառազարդի Լուսաւորչին մերոյ Սրբոյն Գրիգորի, եւ այլոց հաճոյս

Ի

ցելոցն ա̄յ արանց , և լինել մեզ և
կատարեալս , որպէս և Հայրն ձեր
երկնաւոր կատարեալ է :

Լնուլ կարէ ասացի զՆ Երուսաղ
ձանս ; քան զի գտանէք ՚ի սմին հա-
մագումարեցեալս , զբովանդակս
սրբուհիանս առաքինութ̄ց և
զզգաստս . զգեղապանծութիս վա-
րուց և բարեկրօնութ̄ց , և ընդ-
դէմ Թունից ախտապարուցչաց հա-
կառափարտիցն մոլութ̄ց և բնաւից
յոռութ̄ց ոգւոյն , զբազմադիմիս
դեղԹափս , և զսպեղանիս յոգնա-
սեռս : Մանկունք ա̂մենահնարայման արկ-
ղում , իբր ՚ընկուզենում հեղե-
ոլին մակերոնեան , պարփակեց-
եալս զամ օրէնս և զմարգարէս .
զամս առաքելոց , և զծայրա-
կանս զգացմունս Հարցն Սրբա-
զանից :

ջանից ։ Ունիք ասեմ, Ինչմարթէլ
կարէք հանգոյն Թափօրականի տես
ութեն, միանգամայն զ.քն, զմով
սէս, և զԵղիա, զվճիռսն ա̃ծայ
նոս, զվերականգնութիւն բնութէ,
և զխորհրդածութիւն աւ̂ետարա֊
նին, ընդարձրատիտակում լերին
խնկաբերի վսեմագունից առա֊
քինութեց, զբովանդակս հրճու̂
անս հոգւոյ, և զմայլեցութիւն մշ
տակայս ։ Եւ զի համառօտեցից
զբանս ; Գրքոյկս այս, ՁԵՌ
ԲԱԾՈՒԹԻՒՆ Է ՅԵՐ
ԿԻՆՍ, առաջնորդ համանգա֊
մայն և շաւ̂իղ, վերաբերօղ առ
դրախտն փափկութէ, առ վայել
չութիւն անթառամելի, առ վիճակ
ակցութի հոգւոցն երանելեաց,
առ ծայրագունեղ և մշտնջենա֊

կան բարին. առ սկիզբն մեր և վախ
ճան: Եւ թէպէտ կարծրունքեն
ճանապարհքն փառաց, խութա-
ժեռք, դժուարամուտք, և վտան
գահոծք; վ̄ն զի գոլով հիւծեալք
զօրութի̄քն կամաց մարդկայնոյ
՚ի ծանրութէ մեղաց, խուարեց
եալ նրբահայեցութի երեսաց մտ
ին, մեղկացեալ ըղձունակութիւն
վարկպարազի իմն խառնեցեալք
զգայութի̄քն, և վայրահակեցեալք
՚ի բեռնանէ հողանիւթոյս մարմնոյ,
ենթարկեցեալք են արդարև յոգ
նադիմից դժպատածոյ, և ոչ իսկ
զօրե՛ն վերադիմել յայն, որոյ վասն
գինուորին: Բայց քաջալերեցար
ուք ախորժեցեալք իմ, և զարմիական
քնկալանուք զսրտեղութի. զի զայն
ոչխի իմն հաւատարիմ, զխեղա-

մուտ եւ ղարածեայ տամ ձեզ զաւաք նոր , որ ոչ միայն ածիցէ զձեզ , այլ ի՚ ինձեւանէ իսկ իւրաքանչիւր ոք բուռն հարեալ , վերածիցէ երջանկապէս , առ ցանկացեալ եր անապատութին տդ . որպէս զի մի՛ գթիցէք , եւ ընդ քարի զոտս ձեր հարցէք , եւ կամ արտաւղիցէք յարքայականէն շաւղէ ; որովհետեւ զո՛չ ինչ ուսուցանէ , եւ զո՛չ ինչ բնաւին ընձեռէ , եթէ ո՛չ՝ որ կար իցէ դիւրապէս յամ ուրեք , եւ յամենից կամեցողաց առնանիլ կատարելապէս :

Ա՛րդ՝ մերժեալք զբնաւս զբաղմունս յամեցուցիչս , մատիք այսր վաղվաղակի բերկրեցելով ոգւով , եւ վայելեցէք զու արթութէ զոր մատուցանեմ ձեզ անկեղծակա-

նաւ

Նաւ՝ պըտին՝ եւլըջմաութէ, զերե
խայրին աշխատանաց իմոց, եւ զպտ
ուղս պանդխտութե որպէս եւ
տեսանեք, զոչ վայրապարս: Ամա
տիք ամենեքեան միութէ կամաց;
զի բոլորեցուն մատուցանեմ, ամե
նից ընձեռեմ, ամենեցուն տամ,
զոր ամենեցուն ասպնջական եւ
օգտակար եղոց, գիտեմ հաւ՝ աստա
պէս. փոքրկանց, եւ մեծ-ամեծաց.
մանկանց իսկ հաւ՝ուց եւ արծ-ու՝
եաց; որպէս զի փետրալեաւ՝ այս
ու թեւով, հոգեւորականքն արծ-ու՝
իք եւ կատարեալքն յամ-այնում ու-
ղւոյ, ի բարձունս հմտութե առա
քինութեց, ծանիցեն խիթալ եւ
խուսել յանկմանէ. եւ հաւ՝եայքն
դեռաբուսիկք, համբակամուղքն
կրթմանց հրից սրբազնազարդից,
ուսցին

ուսցին առնուլ զԹեւս Երջանկա-
բար , և վերաԹևե՛լ 'ի բարձունս
կատարելուԹե: Քանզի Պարգևս
ճիմայս , (ԹԷպէտ ոչ է ինչ ամենե-
ին , եԹէ ոչ լեզուաւ և պատմու-
ճանիւ հայկազունուԹե) այնքան
առաւել ամբողջ լինի և կատար
եալ առ Մեայ , որքա՛ն 'ի յոգնագոյնս
բաժանեցի և սփռեցի 'ի միջի ձեր
ում; որպէս և այնքա՛ն յաւէտ հա-
մահետևի իւրոյն վախճանի , և-
պահէ զանուն վերադրեցեալ
ՁԵՌԲԱԾՈՒԹԵԱՆՆ
ՅԵՐԿԻՆՍ , որքա՛ն զբազ-
ումս վերածեցէ առ Երջանկա-
պունեղ Երգն այն , և ճշմարիտ
նաւահանգիստն հայրենական :

Զոհաբանութե ուրեմն, և մեծաւ
յուսով բո՛ւռն հարբէք զճանապար
հես ;

հէս, և հետևեցէք շաւղաց ածո֊
ղիս թարց երկուանալոյ . և զու֊
արթունակիք ոգւով ընկաշարուք
զՍՈուրս, և զերդ սուրբ օղիս :

Ո՛ղջ լերուք :

ՑՈՒՑԱԿ ԳԼԽՈՑ

մատենիկանս :

Գլուխ. Ա: Թիւ. 1

Յաղագս վերջնոյ վախճանին մարդոյ : Որքան չար իցէ ստերիւրիլն յայնմանէ : Որովք միջնորդիւք, և որով կարգաւ ժամանիցի առ նա :

Գլուխ. Բ: Թիւ. 12

Որ անձչայ բարենկեցութե, առընտրել պարտի զոմն կրթիչ վարուց իւրոց : Թէ որպիսի ոք պարտիցէ գոլ նա : Գործք աշակերտին :

Գլուխ. Գ : Թիւ. 24

Յաղագս մաքրեցութեն՝ ի մեղաց:
Սերկանալիք են ըղձմունքն
ձկտեցեալք առ նոսին, և յու-
ութիքն կրճատելիք: Չի՛ք գոր-
ծառըողագոյն դե՛ղ յուսութեց,
քան զմահուան և զյաւիտե-
նականութե մտախոհութիւն:

Գլուխ. Դ : Թիւ. 44

Յաղագս որկորոյ: Զո՛րն նորին, և դե՛ղ: Որք իցեն նշանք յաղթեցելոյ որկորոյն:

Գլուխ. Ե : Թիւ. 54

Յաղագս բղջախոհութե: Ո՛րքան

գարշելի՛ եղէ մոլութիւն այս : Որքա՜ն դի՛ւր եղէ անկումն 'ի նոյն, և դժուար խորշելն : Հեշտութեանց ուղղոյն հետաղօտելն է՛, որ զտագունե՛ղն է :

Գլուխ. Դ : Թիւ. 66

Յաղագս ագահութեան : Չարութիւն նորին կաշկանդի : Բաղդատութիւն անանկին և հարստին : Հարստութեանցն ստութիւն, և ունայնութիւն :

Գլուխ. Է : Թիւ. 79

Յաղագս բարկութեան : Աղէ՛տք բարկացողին : Գո՛րծ, պատճառք, և դեղք բարկութեան :

§§§ Գլուխ.

Գլուխ. Ը: Թիւ. 104

Յաղագս նախանձու, և ծուլութեան: Ստորագրութիւն երկոցունցն, և սպեղանուցն :

Գլուխ. Թ: Թիւ. 112

Յաղագս համարձակութեան, ամբարտաւանութեան, և մնափառութեան: Գաղափար համարձակին: Ունայնութիւն արժանապատուութեանց, և վտանգ: Փքացման չարիքն, և սպեղանին նորին:

Գլուխ. Ժ: Թիւ. 131

Յաղագս բովանդակի մարմնոյն, և զգայութեանցն արտաքնոց համոզման:

մոլեմն ։ Որքան ներելի իցէ մարմնոյ ։ Ննջել զթուլաւորութիւն աչաց ։ Փառամոլութիւն զգեստուց , զարդապարանի ։

Գլուխ. Ժա: Թիւ. 143

Յաղագս պահպանութեան լեզուին ։ Որքանուոյ մեծ իցէ , և որքան դժուարին ։ Զինչ պահելի խօսս , և յորժամ խօսելի ։ Զիարդ բառնալի իցէ մոլեկան լեզուն այլոց ։

Գլուխ. Ժբ: Թիւ. 158

Յաղագս ներքնոց զգայութեանց ։ Զգուշութի կարծեաց ։ Քարեօք մտածմամբք տոգորելով

տէ զմիտս ։ Յաղագս սանձա-
հարելոյ ախորժակին զգայակա-
նի, և մոլարից ըղձականութեանց
նորին ։ Զանազանք առ նոյնն
պատուէրք ։

Գլուխ. Ժգ ։ Թիւ., 169

Յաղագս սիրոյ ։ Ո՞ր իցէ էութիւն
նորին, որք պատճառք, և որք
իցեն գործք ։ Յաղագս նորին
սպեղանւոյն ։ Վերաբերութիւն
ինչ, յաղագս ատելութեան ։

Գլուխ. Ժդ ։ Թիւ.. 181

Յաղագս բարկանալոյ, և փախստ-
եան ։ Որո՞ւմ բարկալի, և յորմէ
փախչելի իցէ ։

Գլուխ.

Գլուխ. ԺԵ: Թիւ. 192

Յաղագս ուրախութեան եւ տրտմութեան: Զիա՞րդ ուրախանալ պարտի, այր քաջի: Ո՛չ տրտմի՛, որ զամենայն նախատեսական է: Զանազանք սպեղանիք ցաւոյն:

Գլուխ. ԺԶ: Թիւ. 205

Յաղագս յուսոյ, եւ յուսահատութեան: Զիա՞րդ համոզել մա՛րթ իցէ զերկաքանչիւրն:

Գլուխ. ԺԷ: Թիւ. 210

Յաղագս երկիւղի: Որքա՞ն ունա՛յն իցէ, եւ որո՛վ պատճառաւ յաղթահարիցի: Խորշի՛լ յան

ւպնութեանց մա՛րթէ: Վերստին, փոքր ինչ վերյաւերումս, յա_ղագս բարեկութե :

Գլուխ. ԺԸ: Թիւ. 222

Յաղագս զօրութեանց հոգւոյն բա_նականի : Օսպելի՛ է իմացն, 'ի հնարաւորութեանց : Որո՛ւմ մա_կացութե պարապիլ պարտի՛ մք նախապատուաբար : Որքա՛ն չա՛ր իցէ, քննել զվարս այլոց : Օգ_տողութիւ օտարաց, եպերել մարթիւք : Վասն զկացման կամաց :

Գլուխ. ԺԹ: Թիւ. 236

Յաղագս կացութե զարգացո_ղացն:

ղացն ։ Օանադանք զօրաւիգք
զարգացման ։ Հաշուէ ուսմն ժա-
մանակի, և կերաւութին նորին ։
Ներկայութին մյ , ցուցանի
զոլ հարկաւոր ։

Գլուխ. Ի. Թիւ. 248

Յաղագս բարուոյն՝ միայնաւորու-
թե ։ փախչելի՛ է ընկերակցու-
թէ չարաց ։ Մոլութիք աշխար
հի բանի՛ք , և որք իցեն ։ Ջանն
զարգացելոյն, է՛ շահուսմն առա-
քինութեց ։ Նշանք ումանք վե-
րաշահիցելոյ առաքինութեն ։

Գլուխ. Իա ։ Թիւ. 264

Յաղագս ամ-ն բանականաց առա-

քինութեանց: Հաւատն դրուատելի՛ է, հանդերձ գործովք: Նաաստուծուամ միայնուամ գտնելի՛ է ղրոյն: Աղախթք սիրոյն, որ տուած: Սէ՛ր ընկերին, բարեաւնութե՛ ցուցանի: Քաղաքերութի յորդորական, առ ողորմութիւն:

Գլուխ. ԻԲ: Թիւ. 275

Յաղագս խոհեմութե: Հարկաւորութի նորին, և դժուարութի: Գործ, ո՛րուն խոհեմի:

Գլուխ. ԻԳ: Թիւ. 283

Յաղագս արդարութե, և կրօնի: Ներգործութի երկաքանչիւրոյն:

ծոյն : Զինչ իցէ ապաշխարութիւն, ընորհում կայացի :

Գլուխ. Ծդ: Թիւ. 292

Յաղագս բարեպաշտութեան, եւ մեծարանաց: Հնազանդութիւն դրուատի; նոյն՝ եւ շնորհունակութիւն : Զիարդ առնել, եւ հատուցանել իցէ բարերարութիւն :

Գլուխ. Ծե: Թիւ. 300

Յաղագս ճշմարտութեան : Կիրառութիւն նորին : Պարզամտութիւն գովի : Ներգործութիւն հաւատարմութեան :

Գլուխ. իդ: Թիւ. 307

Յաղագս սիրելութե : Որո՞վք առնե՞ք պաշտելի՛ իցէ : Պատու՛ իրանց ոմանց, առ եղաւմու եր Թեկցութին պատկանելիք :

Գլուխ. իե: Թիւ. 320

Յաղագս առատաձեռնութե : Օինչ իցէ, և զխաւրդ 'ինկնր առնելի : Օխաւրդ զանազանիցի 'ի մեծյարգութե :

Գլուխ. իը: Թիւ. 327

Յաղագս արիութե : Ո՞րք իցեն առաքինորին: Իմաստելի գոլ մանն, յաւունէ արիականէ :

Գլուխ.

Գլուխ. ԻԹ: Թե՛ր. 337

Յաղագս մեծատրութեան, (կամ մեծոգիութեան:) Առաքինութիւն առն մեծատրի:

Գլուխ. Լ: Թե՛ր. 343

Յաղագս համբերութեան: Ուժ ինքն նորին, և գործունակութիւն: Ցուցանէ, ճշմարտի համբերութեան: Յորդորանք նորա տաքանութիւն, առ ի կրել զա՛մ չարս: Հարկաւորութիւն յարատևութեան:

Գլուխ. Լա. Թե՛ր. 359

Յաղագս բարեխառնութեան: Որ

քան ինչ բաղհիւսիցէ նմին , ամօթղածութեն : Յաղագս պահեցողութե , և ողջախոհութե :

Գլուխ. ԼԲ: Թիւ. 365

Յաղագս հեզութե , և գթութե: Երկաքանչիւրոյն գործն , և գերազանցութի :

Գլուխ. ԼԳ: Թիւ. 370

Յաղագս համեստութե : Երկեն են գործք ուսումնասիրութե: Որ կանոն պահելի իցէ , 'ի կիրառումն քաղաքաւորութե :

Գլուխ. ԺԳ: Թիւ. 379

Յաղագս խոնարհութեան: Յորում առակայացն : Վասն ճանաչման խ.րոյ ինքեան : Աստուածպաշտութիւն ճշմարտին խոնարհին :

Գլուխ. ԺԵ: Թիւ. 388

Յաղագս կացութեան կատարելոյն : Պատուէր սուն կատարելոյ : Վախճան կատարելոյ կենին, է՛ միաւորութիւն ընդ Այ :

ՎԵՐՋ:

APPROBATIO.

EX mandato Sacræ Congregationis de Propaganda Fide, ego Fr. Sebaſtianus Knab, Magiſter Ordinis Prædicatorum, hunc libellum ex Latino in Armenum Idioma à D. Vartano Hunanian Sacerdote Armeno traductum, *Manuductio ad Cœlum* intitulatum, ab Eminentiſſimo D. D. IOANNE BONA S. R. E. Cardinali in Latino compoſitum, perlegi, nihilque contra Fidem Catholicam, bonoſque mores, imò traductionem textui Latino fideliter concordantem inueni, ideoque cenſeo dignum vt typis mandetur. Romæ, 25. Iunij 1672.

EGo Baſilius Barſech, perlegi hunc librum, ex latino in Idioma Armenicum traductum, quem aſſero omninò conuenire cum ſuo originali.

Imprimatur,

Si videbitur Reuerendiſsimo Patri Magiſtro Sac. Pal. Apoſt.

I. de Angelis Archiep. Vrb. Viceſg.

Imprimatur,

Fr. Hyacinthus Libellus Sac. Pal. Apoſt. Magiſter.

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ՅԵՐԿԻՆՍ:

Գլուխ. Ա.

Յաղագս վերջնոյ վախճանին մարդոյ: Որքան չարեաց սաստկութիւն յայնժամն է: Որո՞վք միջնորդութիւք, եւ որո՞վ կարգաւ ժամանեցի առ նա:

ա. ԱՌ յերկինն ածելըզ քեզ ձեռք, առաջարկեալ են մ՛ով երջանիկ ընթեր-

ցօղ ; յերկինս ասեմ , ո՞ր ՚ի ծայրա_
գունեղն յայն բարին յետորոյ ստաց
մանն ո՛չ կարասցես և անդր քան
զնոյնն , կարօտել բնաւ ինչ իմիք :
Նա՛ է նպատակ , նա՛ է միանդր , առ
որ ձկտին ուխտակնութիք և ի վա_
փագս բոլորեցունց բնականաւ
ինքնայօժարութբ : Քանզի ամքն
ցանկան գոլ երանեցեալք : Բայց
սակս մեղանաց նախկնոյն ծնողի ,
յոգունք լուսազարեցեալք և թող
եալք վնականամն և զծայրագոյն
բարին , վայրապար զուգայար
մարեն զինքեանս որոնման իւրաց
ինկատից և ստուտակասպանից :
Որք և զծայրագոյն բարին , ներ
համարելով զո՛չ ինչ իրի ունելն զկա_
րօտանս , վերադնեն զանունս զայս ,
փարթամութեց : Այլք , զծայրա_
գոյն

գոյն բարին տրամակացուցեալք ՚ի ծայրագոյնս կարօղութ̅իս , կամ Թագաւորել ինքնին ջանսն , կամ սատարել ՚ի Թագաւորօղսն : Իսկ այլք ; մինչև ցզադրալիս դիջեալք , ամենևերջանիկ կարծեն զհամահոսին ՚ի փափկութ̅իս . որք և զստացումն ծայրագունեղի բարւոյն , մխիւ և որկորիւ սատորաչափեն : Ոչ յոքան ըննոստուամ ապագնութ̅ի է՛ երանութ̅են : Ոհն այսպէս աշխատակորք եղելք և պատղագուրկք , և զօրէն մոլորելոց յանկարելչում , որքան Էրագագոյնք առ բարին մերձին , այնքան հեռագոյնք տարաձգին ՚ի նմանէ : Եւ վըն այնորիկ ապերջանքեն , զի ո՛չ ճանաչեն զիւր եանցն ապերջանութ̅ի :

Է . Ոչ յս իրէ որ ՚ի չարիս մեծա-

մեծս ծրարեալ պատատեալ զքեզ
ով ողորմելի. զի թերեւս երանաբար
կեալ, եւ երանաբար մեռանիլ տեն-
չաս. բայց առ՚ ի խոկումն թէ զի՞նչ
իցէ երանելութիւն եւ որո՞վ եղանա-
կաւ ժամանեցի առ նա՛, խելագար
եւ զաչացու լինիս, եւ արտուղեաւ
թափառութբ ընդ զանազանս ըն-
թանաս խարբալեցեալս շաւղիս:
Ոի՞նչ եւ սառնես, որում եւ տենչաս,
առ որ վարանիս, հակառակ քեզ է:
զի ո՛չ վերահայիս առ յանչափա-
կանն յայն բարին, նորում հանգչիլ
մա՛րթէ կամաց քոց: քանզի եւ անդր
քան զծայրագոյնն չէ՛ տեղի ; այլ
տատանիս թարց առաջադրութե.
համագոյն մրջմանց ՚ի շիւղաղէզս
եւ ՚ի թուփս սողոսկողաց, որք մին
չեւ ցծայր գագաթանն, եւ անդուստ

ցյատակն յարադրմէն , զորաշխատ իւ՟ աշխատութ՟բ ։

Դ. Ա՟ծ արարչագործօղն համայնից , յոչընչէ վերաստեղծ- զքեզ , զի զնա՛ և եթ սիրեսցես , նմա՛ միայնոյ ծառայեսցես բոլորով սրտիւ՟ և բովանդակիւ՟ ըղձիւ՟ ։ Որպէս հարկաւոր է գոլ նորին , նոյնպէս և գոլն վերջին վախճան ։ Խորհեմք իսկորէն թէ զո՛ր քան մասն կենաց քոյոյ շնորհեսցես նմա՛, որում զքեզ բոլորդ ծախել հարկա- դրիս ։ Արդարև մոլորին ուսմունք և խորհուրդք քոյինք , եթէ ո՛չ ուղ- ղաւորեսցին առ նա՛ ։ Զի որպէս վախճան ուղղոյն քոյո՛յ տեղին այն է՛ յոր դիմեսդ , առ յոր մինչ ժամա- նեան հանգչիս , նոյնպէս և վախճան կենին քոյոյ Ա՟ծ է . առ որ վերաբերել

պարտիս զոր ինչ խորհիս զոր ինչ խօսիս զոր ինչ իրակես, մինչև նորին ստացմամբն չարալնանիցին համայնքն բոյք տենչանք։ Իսկ որոուս տն յաւ իտենից ածէ, որ ինչ 'ի վերջ նոյ վախճանէն վրիպեցուցանէ ։

Դ. Օրօրինակ ընդ նաւ արկու-Թէ, եԹէ եղբանզեալ զմակոյկն արտեւանիցես առ 'ի վերալնուլ ըզ զուգեղենակն ջրով, և անդէն զա մասմբն զբաղիցիս 'ի դումարումն խեցեմորԹայ կամ կաղաբուսից, և սրտիւ միշտ Թածադեմին ըն նաւում դեգերիցիս, մի գուցէ կո-չիցէ զքեզ նաւավարն, և յայնժամ Թողեալ զքեզ ամանապարիցես առ նաւն. այսպէս առնելին քեզ և ըն կենի քում ։ Սմոյք դանկ սևեա եցեալ յոմն, այնպիսեաւ ինձ ոգւ

'ի կեր

՚ինկնր արկ զնրա զարտաքինս, զի փո-
քրէ՛ն առյննուցուն ՚իսրտի քում.
Եւ մի ՚ի յառաջադրեցելոյ վախճանէն
յետս ընկրկիցեն զքեզ : Ծառայեն
նորա քեզ, զի դու ծառայիցես այ:
Զայս եթէ նուաճեցեալ յածայ
նոյ միութեն, ՚ի յոգունս ցնդիցիս
յանհարկաւորս, արդարեւ զայն
քանս պաշտես զկուռս որքանոնք
են սանեղծուածք, զորս մոլեկանաւ
՚ըղձիւ ողջագուրես : Սոքին են
ածք քոյինք, որոց ոչ զէզն եւ ոչ
զնոխազ, այլ զքեզ ինքն եւ զքոյդ
ազրկութի, զազրալեաւ սրբապղծու-
թե զոհես : Չհանդուրժէ օրէնն
սիրոյ, զի սիրիցի իմս ընդ այ, եթէ
ոչ ներ սասուծում, եւ վան այ :
Սթափեւոց ուրեմն ՚ի խնելագարու-
թէնդ, զի ծայրագոյն կորուստ

'ի ծայրագոյնէ բարւոյն վրիպիլն, և անդրադառնալն առ ստեղծու-ածս ։

Է. Զոր իշխանն բժշկաց զան մաքրից մարմնոյն ասաց; թէ որքան սնուանել զոսին այնքան յաւէտ նիհարանան, զնոյնն ասելիէ և զոգւ-ւոց անմաքրից: Քանզի որք 'ի մո-լեկանացն սովորութեց, առ լաւ-ագոյն կարգութին անդրադարձանել ակամին, նախ զկենին վատթարի զթոյնս արտաքսել պարտին, և ապա մաքրեցելով ոգւով, զսա-նատեսլեացն առաքինութեց ձամ-բել զկերպարին: «Զոր՝ կատարելիէ ինքն մաքրութին ըստ այսմ քա-նոնի. զի զորքանս հրաժարեցես զմե-ղանս, քաւեցին. և բովանդակ սէրն առ յայնս, մերկանիցի. մոլահոծքն

ուն

ունակութիւք արմատախլիցն չ
վատթարքն կորագմունք և ախտք
ժանգքն անդուռայք, ընդ նշխանու-
թ̅ք բանսարկութ̅են նու՛աճիցին.
միոյն կշտամբեցի. որք մարմնոյն
են հարկաւ՛որք, առ յարդարանշիռ
համեստութ̅ին վերադարձցին :
սանձ, չեղու՛ի և զգայարանաց առ-
դիցի. և որ ինչ նեղարկել կարեն
զյամեցուցմն դիմողին յամրոցն
առաքինութ̅ե, ամենևին արտա-
տահմանիցին : Օմ̅է դեդևեցեալ
վհատիս, և զպողոտայն երանելու-
թ̅ե դժու՛արահուն երևոցես քեզ:
Դու ինքնին երանեցու ցանել ըզ
քեզ կարես այնորիկ զօրացուցման
քն զնարա քոյինս, որ սկիզբն և վախ-
ճան քոյե : ՚Իբքն արտեղանել
պարտիս, զի առ նա ժամանիցես :

Զայնքան հպարտոյն նման լինիս, որ
քան տարագոյն ՚ի քէն եղիցիս ։

Դ. Զորդուրեմն յառաջադրելիք՝
քեզ նախկնաբար թէ զի՞նչ ախորժ
ժիցես, և յո՛ ճեպիցես. և տայց
անկնաշրջածելի՛ է զճանապարհայն
որով ժամանեսցես առ ծայրա-
գոյնն յայն բարին; իմանալով, թէ
ո՛րքան նինքէն խնկ յուղղոյն յառաջ
ընթանայցես օրըստօրէ՛ ։ Քննեա՛
մանրադննաբար զխիղճ միտի քո՛յ,
և զխառն արարքոց զանկոդ բացեալ,
ուշիմագունին ինքնածանութե
հայեա՛ց ՚ի քեզ, թէ որպիսի՛ պար
տիցիս գոլ, մինչ այլ ումն ելոց կա-
ցողես ։ Զնագա՛ն խմն է ճանաչել
զդան անձանութեն պատիր, մինչ
զերծանել չկարիլոցես ։ Ուսի՛ր
թէ որո՛վ հնարին անկարգիցն ցան

կութեց

կութեց հեգանայցէ խելագարու-
թիւն , և որում սանձիւ երկիւղին
անաչառութիք ըմբերանիցին ։
Ուսի՛ր զերկրաւորս ճպերել ,
և ինքնակամ չուել իսկ յայնց , որք
յարա՛կ չկարեն կենակցիլ ըեզ ։
Օ՜մ 'ի բաց թո՛ղ նախ զան 'ի բաց
թողցես , որպէս պի եկեալ մահուն
զո՛չ ինչ գտցէ 'ի քեզ , զոր կարիցէ
բացակորզել ։ ա՛հ ո՛րդ զջանս մանաւ
անդրականս ծախեա՛ ընհոգուում ,
զի ոռ դերազանցութէ նախնագոյն
է , մի՛ լիցի հոգունակութէ յետ
նագոյն ։ Եւ զի՞նչ օգուտէ մարդոյ
եթէ զընդ հանուր աշխարհ շահի-
ցէ, և տուժիցէ զիւրն հոգի ։ Ո՛չ ինչ
շահ է՛ անդ , ուր գոյ ճիւաս փրկու-
թէ ։

Գլ. Է :

Որ ունենչայ բարեկեցութէ, առ ընտրել պարտի զումն կրթիչ մա բուց իւրոց : Թէ որպիսի՛ ոք պարտիցէ գո՛լ նա՛ : Գործք աշակերտ տեն :

Ա̄. Ո՛չ ինչ առաւե՛լ հարկաւո՛ր է սկսանողին ծառայել ա̄յ, քան զթողուլն ինքեան, կառավարել և օրինաւորել յամենաբարւոյ ուսուցչէ: Զի՞ ո՛ք յանձանօթ ուղի մտանէ թարց հմտագունի ածօղի : Ո՞ ոք զարհեստ ինչ դժուարագունեղ ուսանի առանց վարժապետի : Զոա

կաւս

կաս Թուեսցես , որք զինքեանս
ինքնին վերածեալք իսկ իցեն , ո՛յք
Թարց ումեք օգնչի , յառաքինու-
Թիւ վերելեալք իցեն: Որ ինչ հաս
արակօրէն ելոյն պարտիցէ , նոյնն
կարէ պատուիրել հեռաւորաց ,
և անդել գրով յապա եկելոց:
Այլ յորժամ , և զիարդ ե՛լն ձա՛հ
իցէ , ո՛չ որք 'ի բացուստ հանան
եցուցանէ . քան զի ընդ ինքեանց
իւրացն մտախոհելին : Ո՛չ կարէ
բժիշկն տոմսիւ նախագրել հիւան-
դին , պժամանակ դեղոյ և կամ
խորտկի : Երակն շօշափելի է :
Նոյնպէսնակ և 'ի բուժուծն ախ-
տից հոգւոց, են ոմանք որք ո՛չ բժշ-
կեն, եթէ ո՛չ ներկայապէս ցուցանի-
ցին : Փոխոս անօթն ընտրութե
որ հանդերձեալ էր լինել վար-

դապետ

դապետ հեթանոսաց, իսկոյն զինքն դարձին իւրոյ ք͞ի, առաքեցաւ առ անանիայ զի ուսանիցէր ՚ի նը մանէ զճանապարհն կենաց: Ի խիստ և յաշխատատայոյր գործ ներամտեր. յաղթել զչարաբարոյութ͞ի բնութ͞ե, մենամարտիլ ընդ հոգևորականացն վատշու իրութ͞եց, և ինքնին վերածել զքեզ ՚ի հանդէս առաքինութ͞ե, ՚ի մէջ այսցքանեաց արգելմանց և հակառակաց: Ա͞ղ որոյ կոչել պարտէ զոմն, որ ձգեսցէ զձեռնիւր օժանդակիչ· որ ցուցցէ զվտանգն, զդաւաճանութ͞ին հրապարակեսցէ, և յերկրիմաւ մնմարտի, ՚ի յաղթանակ մարզեսցէ ըզքեզ: Բայց ասես ինձ; զո՞ կոչեցից:

Զայր հաւատարիմ և զիմաստուն, որ կամիցի և կարասցէ

օժան

օժանդակել քեզ , որոյ ընդյառաջ ելանել պատկառիցես , և մի զան գիտիցես . որ ո՛չ պատժիցէ զմո_ լորեալն , այլ խրատիցէ . որոյ կեանն առաւե՛լ աչօք , քան ական ջօք փորձիցի ։ Զի չարուո՛ք հրա_ մայէ , որ պատուիրէ և ո՛չ առնէ ։

Է . Զայնպիսին ընտրեա քեզ ասպնջական , որ ո՛չ ումեք շողոքոր թիցէ . որ ո՛չ ներածիցէ զինքն ՚ի_ գումարս ժողովրդականս . որ ո՛չ ՚ի խրախճանս մեծատանց ; և ո՛չ յա_ պարանս իշխանաց յաճախիցէ ; որ զայնպիսի իմն ինչ ունիցի ընկե_ նուլ , զորպիսի արծաթագործն նարծաթում ; որ կարիցէ առնել . առքեր զորս և կամիս զդրամկունս , և ես տրամատեսից զնոսա . մատո զիարդ և կամիս զըղձականութի ,

և ես

և ես ընթադատեցից զնա ։ որ
իբրև զճարտար և զփորձ բժիշկ ,
դարմանեսցէ զհիւանդութիւնս ներ
քինս ; որ զյարմարագոյնս դրիցէ
զդեղս, յապաքինութիւն բոլորեցունց
ախտից ոգւոյն և յարտամերժութիւն։
ևԶ յնպխնի ոչ իսկ լինիցի, որ նրբա
գունի՛ հետազօտութ̃բ կարիցէ
զբովանդակ ազդեցութիւն ոգւոյդ
ճանաչել . ունել զզանազանութ̃ի
՚ի մէջ առաքինութ̃եց և մոլութ̃եց։
ծառայել գիտասցէ ամենեցունց ,
վարուք իւրովք. որ զհամայնս մտին
քոյոյ զխորշս և զծերպս մանուես,
նրբահայեցի՛ խուզապմամբ, ներ
աքնիցէ ; որ յամենայնէ մոլեկանէ
ըղձոյ թափուր , հոգևորականին
և եթ զբովանդականն ջան առնիցէ.
որ հեզութ̃բ ոգւոյն , ուսուսցէ

զայս

զատուածեցեալն և կազդուրեսցէ. որ զքամ խորամանկութիս սատա_նայի բացերևեսցէ , և զսայթաքմունս դժրողին հեքնել երկասիրիցէ : Որում և դու մի՛ պատկառիցես սփռել առաջի զքամ եղեռունս քոյս , և բանալ խրախուսիւ զհամայնս , մինչև զներքինս իսկ զսենեակս սրտից : Անծածկոյն մասն երջանկութե քոյոյ լինիցի , կարելդ գտանել զոմն այսպիսի :

դ. Խոստովանեաց ընդ նմա յօժարա_բար , և զքամ կիրս անձին քոյոյ տարածեա՛ մանրամաբար առաջի նր , զորս ներգոլ իջեալ զգաս ; յդ , զզատուածմունս կամակորս , զունակութիս անխտածէտս և զերկ և անս մեղանաց : Նա՛ և զբարե_կրութիս դրուատականս զորս

կիրարկեսդ , և զորքան խաղացմու-
նս երկնաւաքս համարիս տեղեց
եալս 'ի քեզ , մասն զբովանդակն
խոհեմի նորին ենթադասմանն ։
Մերթընդմերթ մաղթեա զնա ,
զի թէ դարմանիցէ զաղմկայոյզ
իմն անխաղաղութիւն յեցեալ 'ի-
քեզ, մի՛ ծանրանայցէ զեկուցանել.
և զայն ճեպամբք արասցէ , և-
մի՛ ամօթիւ կշտամբմանն խուսա-
փեցեալ , զանց առնիցէ կմոլութե
քով: Իսկ եթէ զլայցէ նա հրաղգած-
ինքեան զոլ զլուտանաց ինչ զհա-
մակ պտանել 'ի քեզ , մի՛ հաւատայ
ցես փոյթընդոստ , լեալ քո անմե-
ղանչական և անկշտամբելի : Քան
զի լուէ՛ նա, կամ երկնչելով յատելու-
թենէ քումմէ, և կամ յուսահատելով
'ի դերյարդեցմանէդ : Բայց դու-

յայն

յայնժամ ստիպեաւ եւ ժտեաւ մին չեւ ցյոյժ, եւ ցոյց ինքեամբ գործով թէ որ քան տենչաս եւ փութաս զարգանալ : Սկսիր մերկանալ եւ դնել առաջին նր̄ ազատութիւնդ, եւ զգենուլ փոյթընդփոյթ զկամս նախագրեցելոյս նորին : Լսան դե՛ր գո՛լ կշտամբութիւն յայնմանէ քոյոյ թեւրութեան. եւ միշտ դարձ ջիր 'ի նմանէ՝ կամ առողջագոյն, եւ կամ առողջանալագոյն : Նմէջ այս քան չարեաց է՛ ինչ, կամելն առողջանալ :

Դ. Ա՛րդ՝ սոքին են ա՛ռք փոխաբերականք ուսուցանողին եւ ուսանողին. զի նա՛ օժանդակել կամիցի, եւ սա՛ զարգանալ 'ի բարիս : Այլ՛, նորին օժանդակն եղոյն, չէ՛ ինչ դիմադրութեամբ, եթէ ո՛չ

դժպհի և անդրաքացող միտն աշա-
կերտին, անըմբերն զգօնութե և
խրատու, և անընդունակն վերա-
պաքինման: Քան զի բազումք յեց
եալք 'ի խոհեմութիս իւրենց, անդր
աքացեն հետևիլ այլում ածողի:
Զհամայնս զայսոսիկ (ասեն) զորս
դու ուսուցանես, վաղ ուրեմն
ծանեամ, և արդ գիտեմ: Զինչ
օգուտ է արտասանել յայտնապէս:
Բազում: Զի մերթ գիտես, այլ
ոչ խոկաս: Ոչ ուսուցանէ զգու-
շացութին, այլ զարթուցանէ զյի-
շողութին զի մի' կորուսցէ զստա-
ցեալն: Բազմիցս գաղէ' ոգին ըզ
յայտնագոյնսն ևս, և զանց առնէ
զնոքօք. ուստի հարկաւոր է յեռուլ
'ի նմին զծանօթութի իւրեանց ծա-
նօթացուցեղից: Այլ զի կանգնի
առա-

առաքինութիւն , մինչ հարկանի
և մղի ։ Զոմանս յետս քարշէ ամ
օթն չարաքարուոյ , յոռութիւն ման
կական , և անարժանն այրականի
անձին ։ Եւ զայլս , իբր զխելացնորա
ժետս , կամապաշտիւ լուութէ
ճնշէն 'ի ներքս զչարիսն , և զայրա
նան բժշկին որ խուճապէ զապա
քինուցն նոցին։ Եւ զայլ զխստասաբերս
զայս պապանձողութի , ուսու
ցանէ տարտարոսական թշնամին ։
յուսալով առողէլ զխամրուցն , 'ի
թաքթաքմանէն յարանձգական ։
Բայց . ա՞ն ւոյ կուրութեդ ; զվէրս
մրմռոյդ քոյոյ , թէ և պատկառելիք
և ս իցեն , չամաչես բանալ յօժարա
պէս համդէպ աչաց ամենից , զիբրու
ժիցին . իսկ զհոգւոյդ քոյոյ զբաղց
կեղն , մեծա՞ հոպաբարձութէ թա

գուցանես ; իբր թէ գաղէլն զնա՛, քեցել իցէ և ողջացուցանել . մինչ սակայն հաղիւ լինել կարէ , թէ զմէ՞ ո՛չ կարասցեն մատնել զին քեանս և հրապարակել , թէ և դու հակամարտիցիս ամենևին : Որ ծածկէ զմեղս , ո՛չ երբեք բուժի:

Դ̅. Միթէ բժիշկն անիրաւի ՚ի քեզ , եթէ զախտ քո ապացուցցէ քեզ . եթէ ասիցէ վտանգելոյն . ո՛չ բարուոք կեաս . ջերմես ; այսօր խորշելի է քեզ ՚կերակրոյ . սե՛րկ , ջուր և եթ ըմպելի : Մանաւանդ գո-վի վ̅ն բարերարութ͞ն , շնորհա-կալութ͞իք իւր առնին նմա և գոհութ͞իք : Իսկ եթէ ոք ասիցէ քեզ ; ախորժմունքդ քոյք , ախտա-ջերունքեն . կարծիքդ վայրապարք են , և սնողուսպք ըղձունակու-

թ͞իքդ

թիւք . ինկոյն սրտմտեալ գոչեմ
խնգախմամբ. Հէ՛ արարիչ, սրով և ար՝
եամբ վրէժխնդրելի . ո՛ կշտամբանք
ամենևին անտանելի ։ Բա՛ բէ խե-
լագարութեան։ ․Հնքեախտ . Զի՞նչ
մխաս գործէ, կամ զի՞նչ չար յեռու-
՚նքեզ փրկութեան քոյոյ հանգանա-
կօղն ներհոն, և խուճապօղն քա-
ջաջան : Օայն, զոր հայելին տգե-
ղոյն։ Հյնպիսի ցուցանէ զքեզ աչաց
քոց , որպիսի իսկ է՛ սդ : Մեղղեմ
ուրեմն և ընկրկեմ, զո՛րնամ կշտամ
բեալ . դեբրյարդեմ զխարսդ , և-
լո՛ւմ զգարշութիւնդ: Ո— իւ բարեպես
կարես, եթէ կամիցիս, անբաստաման
ելի փարկանել զքեզ ամենից աչաց ։

Գլխ. Դ.

Յաղագս մաքրեցութեան ՚ի մեղաց : Աներկանալիքէն ընծմունքն ձկտեցեալք առ նոսին, և յուսութիքն կրձատելիք: Չիք գործադրօշակոյն դէղ յուսութեղ, քան զմահուան և պյառ իտենանկանութե մատախո հուփս:

ԹԷ : Ի վերջնոյ վախճանէն արտաքուղի մարդն մինչ մեղանչէ . որք պատճառ ամենից չարեաց : Խոներմանէս յայս մանէ ուղղապէս վերաբերուսանի, որ ինչ չարչարէ զմեզ. այսու թուանի

բոլորս տիեզեր դեղակոր եղեալ
մահահնայ ։ Ողջէ՛ Թագնաւոր ,
մինչ դեռ Թերակատարնէ . բայց
յորժամ աւագործիցի և'իւրոյ
գայցէ , յայնժամ ծանիցես Թէ որ
քան չա՛ր իցէ և կորուստ անըմբեր
ելի։ Որպէս էԹէ պրկիւր դ՛ի մեռե_
լոյն, ընդ կենդանւոյ , զի 'ի դաժա_
նահատութէն տառապիցիւր։ Չյա
պէս պրկեցեալք են 'ի մի ղան չօղնն,
երաշխեալքն. կապանիցեալք են ընդ
նոսին պատիժքն, և ո՛չ գտանեն յո՛
փախիցեն ։ Ոի մի կրիցես ինչ, մի
գործեր զչար ; կրես ա'րդ զյոդու
նս , զի գործեցեր ։ Հայիր Թէ
ըղանի իրողուԹին մոլեկան , և_
ա'րդ մանկած ի՛նէ իւրոյն պատժոյ։
Չնդուստ ծնեալէ մահն , և աստ
ուստ բորբոքեցեալ հուկ է՛ գեհենանն։

Հյա

Վասնորոյ արժանէ մաքրել մեծաւ հոգաբարձութեամբ և շրջադնութեամբ զխղճմտանս, յամենից մեղամակարդութեանց, և ՚ի բնաւից արատութեանց. ցաւօք, զղջմամբ, խոստովանութեամբ, և բաւականութեամբ: Եւ ոչ միայն խորշիլ ՚ի ծանրագունից, այլ և ՚ի փոքրկանցն ևս և ՚ի թեթևագունից; զի թէ պէտ սոքին ոչ վերածեն իսկ զմահ, սակայն լուծեալք թուլացուցանեն զզօրութիւնս արիականսն, և տրամադրեն առ յանկումն մահաբեր: Զոր՝ զինչ զանազանութիւններ գոյ ՚ի նաւաբեկութէ, թէ միով և եթ այլեաւ քարդիցելով ծածկիցի նաւն, և կամ թէ առսակաւ ներսամտեալք չափից Ջրոյն ՚ի պղերգութէ նաւաստեացն, թ

ցեն

ցեն զնա՛ և ընկղմեսցեն ։ Ա՜յն
քա՛ն զմեծագոյնայեռուն սոքին առ
ատս ընհոգւոյ , որքա՛ն դիւրա_
գոյն կարեհին քեցիլ ՚ի բաց ։ Որքա՛ն
ակարագո՛յնէ թշնամին , այնքա՛ն
ծայնրագոյն անարգութեամբ առ քե_
րի քեզ , եթէ յաղթիցիս ՚ի նմանէ ։

Է. Ոչ երբէք կարիցեսներար_
կել յոգւոյ քում զերջանկաւէտս
առաքինութիւս , և ո՛չ զքեզ ՚ի նախ
կին կացութի անձնիշխանութեն
հաստատել, եթ ո՛չ մերկասցիս զա՜մ
ըղձմունս ձկտեցեալս առ մեղանս
որքան և իցեն փոքրկունս . մի զու_
ցէ մարմնովդ յանապաստում , և ոգ_
ւովդ իցես յեգիպտոս ։ Զա՛ր առ_
նի ընդ քեզ , եթէ զինի բացալուծ_
ման վատթարութեց և ան_
պայցն լեզու՛ ագարութեց , և յետ

տա_

տարամերժելոյդ զսէրսն զաղբալիս և զիղձսն մոլեկանս, դեռ ևս չարակնեայց ցոփաբանութեանց զունկն մատուցանես. և դեռ ևս երկրաւորաւ տեսակաւ հեշտանաս: Զո՞ր յուռութիւնք և ունակութիւնքն մոլեկանք, որք յետ ջնջման մեղանացն մտան 'ի քեզ, իբր զսերունդս մեղաց զամենաչարս, արմատախիլ մարթին: Եթէ զոստսն և եթ հատցես, մնացեալ արմատն արտասուսցէ, և բողբոջին 'ի նմանէ նորոգ ոստկունք պատթառութեան և անիրաւութեան: Բայց ասես թէ կամիս արտահատանել զմոլութիւնս 'ի քէնուստ: Ասուտէ; զի ո՛չ փակես զդրունս ընդ դէմ մոլութեանցն, այլ բանաս: Ասես թէ զկղկիս դու, և վհատիս

'ի քո_

՚ի բքոյոյ մոլութեց: Հաւատամ այսմ, զի ո՞րք ո՛չ զգլխի կամ տաղտ կանայ: Ամարդիկք չարք, զմո_ լութիս իւրեանց ատեցին միան գամայն և սիրեն. և ևս մինչ գոր ծեն, քամահեալք անխծանեն զխոսնին: Զի՞նչ օգուտէ բանիւք արտասձգել զչարիս, և գործովք գիրկս արկանել: Ո՛չ որք ունի զայն քան խորամանկագործ խղճմտանս, թէ երբեմն զնոյնն ո՛չ տաղտա_ ցուսցեն յոռութիւնք: Բայց վաղ վաղակի հաշտին ընդ նոսին: Զիսկ որ ճշմարտապէս դարձեալէ առ ած, դնէ նարմատուն զտա_ պարն, և զինքեանս իսկ զմոցաւսն գերմակագոյնս և ս մոլութեց, որ մատախէ ամենևին: Եւ յիշելով զդիւրակործանութի իւր, կա_

ան

ուն Զանի՛ մերժէ յինքենէ բոլոր
ովիմք զառիթան մեղանչելոյ. և_
յանձնէր առաքինելոյն իւրին չարի ,
խրատուցեալ զարհուրի , և ընդ-
կրունկն դառնայ ընդոստմամբ :

՟Գ՝ Ընդ է՞ր վայրապար թիկ-
նապաստանդես , և հակառակես այ͞
զտկարութ͞ի բնութեդ , որ հրա_
մայէ քեզ արտասահմանել զմոլու-
թիւնդ : Ոչ ոք առաւե՛լ զչափ կա-
րկարողութ͞եց քոց , քան որ զնոյնս
շնորհեաց: Հի՛մ ուրեմն ոչ մեղկա_
ցուցանես խոկոյն զբարոդ , մինչ ո՛չ
խնդրես զօրավիգ հրամայողին , այլ
քոյդ օգնութ͞ի : Ո՜հ կուրութեդ
և անօրինի յանդգնութեդ : Ծառ-
այականաւ՛ լրբութ͞ե բարբանջել
վստահիս յերես Ա͞ծ և ասել .
խե՛ստ է զոր հրամայէ նա , ներ թէ

եղեա_

Ծպեալինչ իվ՟ր քո զայնպիսիս պատ-
ուիրանս զորս բառնալ չկար-
իցես , որպէս զի երևեսցի հրա-
մայելոյն ո՛չ այնքան զփրկութ՟ի
քո իցէ որոնեալ , որքան զպա-
տիժդ : Ա՛յսէ մարդկայինս չար
անկեալ սստահակութ՟ե , զի և-
մարտնչիմք ընդդէմ Ա՟յ , և պատ-
ճառեմք զվասստանի , ըն հրամա-
նում : Բայց եթէ կամիցիս զփորձ
առնուլ զուժգնութ՟ե քոյոյ , առ
դարև տեսցես զյոդդունս կարել
քո , քան զոր կարծես : Ո՛չ զի
դժո՛ւարինէ մարտն չհամարձա-
կիս , այլ զի ո՛չ համարձակիս ,
դժուարամուտ վարկուցանի նա:
Զբազումս , որք պարհուրելիք
իսկ էին նախկնաբար և ահա-
ցինք , 'ի ծաղր փոխեաց սովորու-
թ՟ին :

թին ։ Ակսեաց. և մի՛ ինքնին ան
գոմներ զքեզ ։ Զի ա̃ծ, ո՛չ թողու
՚ի ձեռանէ երբէք զիւրս զինու-
որս ։ Զայնքա՛ն ունելոցես զզօրու-
թ̃ի, զորքա՛ն կամիցիս ։

դ̃. Ո̃մ մոլութ̃իս դիւրա-
պէս յաղթեսցես, եթէ հաւա-
տասցես զանձնիւրմն տիւս առ-
աւօտեալ քեզ իբր զզօրն աններեկ ։
Զի՛ ոչ է՛ որ կարողասցէ զքեզ ընդ-
դրկրի ։ Օի ո՛չ երբէք մտախոհ լի-
նիս փութայե՛ս արտելանելոյ
դոլ զքեզ, յայնմանէ ։ Բառնին հա-
նապազօր հանդէպ աչաց քոց պէր
ճացելոյն պէշք, որք պուծացումն
մահկանացութե ՚ի խոհկումն մա-
հու սորիպեն ։ Իսկ դու ՚ի մէջ դի-
աչիպելոյն մեռելոց, ո՛չ ինչ նուաղ
քան զմահն խորհիս ; և՝ մինչ յա-

ճա-

Ճախագոյն նմին չտեսանես ինչ ;
վաղագոյն նմին զոչ ինչ մոռա_
նաս : Եկեսցէ՛ սակայն , եկեսցէ՛
բարձօղն քոյոց աւ՛ուրց , և յաղտաղ
տկոյ տնանկութէ որովայնիդ
փողոտեալ արտաքարշեսցէ զքեզ:
Թօթափեսցի աղջամուղջս այս ,
և յայնժամ ընխաւ՛արում կեցեալ
քո ճանաչեսցես , յորժամ նկատ
եսցես առ լոյսն: Իմէջ ա՛ծ , եթէ
կարօղես , յայսցքանեաց վերանց
իլոցն ամաց , զօր մի՛. գո՛նէ զժամ մի՛
և եթ , վկայ ամբողջի առաքինու
թէ , որ չիցէ բծի՛ւ խմի՛ւ պղծեց
եալ և արատաւ՛որեցեալ: Թարշա_
մեցեալ ծաղկաթափեցաւ՛ հա_
սակդ մանկական , 'իմէջ վիգից և_
ընկուզաց. խրթնացեալ ծիւրեաւ՛
ուռձանիցդ արբուն երիտասար

Դ. C դութէ,

դութ՟է, ՚ի մէջ անտառականութ՟եց և վաւաշոտութ՟եց ։ Եւ մնացեալ տի՛ քո կոճոպտեցեալ հիւծեա՜ն, ՚ի մէջ ապիրատութ՟եց և խարդա՜-անութ՟եց ։ Յետ ամենից ամացն անցելոց որք յօրոցէն, յայնս հո-սան, ո՛չ ինչ ա՛րդ ուղերձեալ մա՛կ գոյ, բաց ՚ի ցաւոց և ՚ի պատղոյ վատ-թարեցն անօրէնութ՟եց ։ Վա՜հ, Թէ որպիսիք արհա՜ւիրք պաշարե-լոց են զքեզ, յորժամ անցեալքն, պատկառանաց լիցին համակք, և սպառնիքն, խիթանաց նետ-զունք ։ Զի՞նչ օգուտ տէ լինիցին յայն ժամ փարթամութ՟իքն, այսքան եօք քրտամբք կուտեցեալքն, և ջանիւք որոնեցէալքն ։ Զի՞նչ հեշտ-ութ՟իքն մայ, (յդ մարմնական) և հերատուկքն իսկ փափկութ՟իք ։

Զի՞նչ , ունայնականք անուան քնարժանապատուոց և իշխանութեց . զի՞նչ , գահոյքն ոսկեհուռք . զի՞նչ ծիրանիքն . և զի՞նչ պսակքն ականակուռք ։ Ոչ թէ տիեզր վերադառնալ անդրէն 'ի խաղանս . և թէ հնարիւր վերահինել կտաւոյն , որ քանեաւ իսկ լաւագունի յանգուածով զհամայնն յարդարէիր ։ Բայց բովանդակքն սուքին տենչանք , ժամանակաւորք լինին յայնմ կետում ։ Եւ թէ կամիս 'ի պարծածել զգօնաբար զժամանակ , այժմ սկսեալ . և զայնս բնաւ ընկլուզեա , զորս յայնժամ կամէիր թէ ընկլուզեցեալք լինէին ։ Խոհուն է իր , զմարդկանեայս ապառողել , զի զյաւիտենականսն առ ունիցիս ։

Է. Հա՛րց զմեռանելոյն, եթէ հաճոյ թուի քեզ. թէ զի՞նչ զգայցէ զառուանցելոյ յիւրոյն զկենէ; հազի՜ւ գտանիցես զոմն, որ ո՛չ ելուզանիցէ զզգայումն, տի՛ր անձրպետագոյն զփարթամութեան, զարժանապատուոց, եզունայնութեան կենցաղոյս զոր ունեցեալ իցէ ընկենում: Յայնժամ ա̄մ իրք կշռին, միտի՜ զուգահարթի՜, և իւր եանցն վարկիւք համահաշուեցեալք լինին: աձնագա՛ն իմնէ նոցին հանճարն, յելիցն պահու. բայց քեզ յոգնապէս լինի սոսկնջական, եթէ 'ի մտերիւրմանէն այլոց, ուսցիս զքոյդ ուղակւել: Կարես այժմ անքոյթ նաւել, զմէ սպասես ալէկոծութե: Կարես աստասուզել զքեզ բոլորեքումբք գոյիւք, 'ի տա_

ւա,

ուտպանաց , հի՛մ արդեօք պահեմ
զքեզ վերջնոյն վտանգի : Աշնա-
գա՛նէ զգուշանալդ , մինչ ընկղ
միտդ . վայրապա՛րէ խոհեմութիւդ,
մինչ ա՛րդ կորեա՛րդ : Յօգունք
՚ի վսեմագունից և ՚ի սրբազնագու-
նեղից արանց, Թողեալք զա՛մ կիրճս
կենցաղականս , մինչ ինքեանց և
աշխա՛րհի քաջեւսէ՛ մնայ անսացեալ
քնէին , զայս և եթ մինչև զվեր
ջին արքունն իւեանց հրակեցին,
զի զկեալ և զմեռանիլ խոկօրէն գի-
տիցէին : Բազումք սակայն, չև՛ ևս
գիտէլ ինքեանց խոստովանեցեալք
էլին ՚ի կենէ : Յոյժ դժուարին է
ներհմտանալ արհեստիս այսմիկ :
Իսկ դու ՚ի ծերութեան յառող
ջագունէ խորհրդոյ սորհիս . և
անդուստ ջանաս դնել զձիգն կենե

ուր սակաւք ժամանեցին : Խնա-
յողութիւն մեծ է. յայնժամ սկսա-
նիլ կեալ, յորժամ թողլինէ :

Գ. Մի՛ եր ընկենուս զքեզ անզգուշ
ա՛յր դու · այդպէս հաւատաս
եւ այդպէ՛ս կեաս. անցուցին ասուե-
րնէ՛, ժամանակ քո. նշանախնեց
մի՛ է կեան քո, եթէ փոքրա-
գոյն ինչ բան զկեանս գոլ կարէ :
Չե եւ ծնեալ, դադարես գո՛լ :
Նյաջ՛ եթէ կարօղես զօր մի,
գոնէ զժամ մի եւեթ արգել, զի
մի հասիցէ. դիր զսուզ իմս յամուրս
ժա մանակի: Օ՛ւր Ձանաս; քան զի
վաղագոյն յափշտակեալ զքեզ քաո
չէ ընդ ինքեան մանաւանդ, քան
դադարիցէ ինքն հասիլ առագագու-
նիւ դիմմամբ իբրայքայութիւն քո,
եւ ընդ աւ՛ իւն իրաց : Եւ այսմ վարկն,

վեր

մերձաւորսե՞ս զյաւիտենականու-
թիւն որ ո՛չ ունի երբէք զհո՛ւն : ՈՀ
խելայեղութե՛դ : Բա՜բէ կուրու-
թե՛դ : Սմարմնոյդ քոյոյ կորստա-
կանի ո՛չ դադարես պատրաստել
զպիտոյսն, եւ ո՛չ գոյ կատարած յու-
զիցն քոց . եւ վս̅ հոգւոյդ որ ո՛չ եր-
բէք մեռանելոցն է , զո՛չ ինչ բարու-
թ̅ի նախահոգաս ապագային ա-
ղագաւ՞. իբր ո՛չ իցէ քո: Հի՞ւանդա-
նայ մարմինդ , զա̅մ տառապանս
կրել պատրա՛ստես, զի բժշկիցի ;
Հի՞ւանդանայ հոգիդ , անփո՞յթ
առնես եւ ո՛չ զգաս: Յո՞րժամ ասա-
ցա՞ւ քեզ , նա՞եւ՛ զի մի՛ մեռցիս ,
եւ յապաղեցեր : ըՁ՛ու զդեղս դառ-
նագունեղս , եւ չառներ յանձն : ըՁԾ
զթեթեւագոյնս հրամայէ , զի կեց-
ցես յա՞ւիտեան , եւ ո՛չ կամիս հնա-

գոլ չկարէ ; արտահանել զհոգիս պայս 'ի մարմնոյ աստի , և բաժանել յայսմանէ :

Է. Արդ՝ այս լիցի գործառութիւն քո , այն պարապումն , այս աշխատ , և այս հանդիստ . արտահանել զքեզ 'ի ժամանակէ , և ընկղմել յաւիտենականութիւն : Զի միշտ կայուն և անդրդուելի կայ , որ յիր ածունս անդրադարձանէ յաւիտենականութենէ : Ահաւասիկ ժլատն մեծատուն , որ ուրախանայր 'ի խորախճանս առատապէս , յետ այսց քանեաց յաւիտենից , խնդրէ դեռևս զկաթիլն ջրոյ 'ի զովացումն ; և մշտնջենաւորաւ կականիւ ընդվայր աղաչելոյն : Քանզի յաւիտենականութիւն , է' տեւողութիւն միշտ ներկայ . ո՛չ երբեք թարց

հա_

հառաչման և սարսափելոյ յիշելի։ Է՛ անիւ մշտաթաւալ։ Է՛ սկիզբն յարամնայ, անզրաւ, և ցանգ սկզբնաւ որոշ։ Իսկական մտածութն զնմանէ, ներախառնէ ըզ դառնութի 'ի վայելչութիս աշխարհի. և մահածնիւ տխրութե իբր զշրտուցեալս և զայսահարս յերկիր զարկուցանէ զմարդիկս։ Այո՛, զապստամբ հոգին ընտանեցուցանէ. և զննջեցեալն 'ի զբաղմունս ունայնականս, զարթուցանէ յառաքինութի։ Այո՛, զանձ և զծարաւն ստեղծանէ։ Այո՛. զամ աշխատանս դիւրինս, համեղագոյնս զամ ցաւս, և քաղցունս զհամայնս պատիժս և տղագոյնս գոլ հաւանեցուցանէ։ Լցին թուականիւք նշիւք անբաւ քըն-

կա

ծայրք երկնից, որքան եւ յանչափս
տարածին: Մ՛ոք բաց յո̄յ կանխա
ցէ զանհունիցս զայսոցիկ Թու̂ոց
զշարագրութի̄ս վերաստանել :
Սակայն Թիւ̂քս այսոքիկ անթու̂
ելիք, եւ ո՛չ սկիզբն ինչ են յաւ̂ի_
տենականութե̄ : Զ յոքան ամք
եւ յաւ̂իտեանք զառանցցեն, որ
քան են ՚ի նոսին միութի̄ք, չեւ եւս
սակայն պակասեաց ինչ յաւ̂ի_
տենականութե̄ն : Զի եւ ս ժա_
մանեցին ՚ի յուսակորոյս եւ ՚ի վհա_
տագունեղ սկիզբն յաւ̂իտենա_
կանութե̄, անբախտքն այնոքիկ
մահկանացուք, որք տանջին մշտն
ջենաւ̂որիւ̂ այրմամբ դժոխային:
Զո՞ր՝ եթէ ՚ի մտածմանէս յայսմա_
նէ ո՛չ սարսափես, եթէ զկեանդ
քո՛յդ խսկորէն ո՛չ վերանորոգես,

կարծրագոյն քան զապառաժն ես:

Գլխ. Ժ:

Յաղագս որկորոյ: Զարն նորին, և դե՛ղ: Որք իցեն նշանք յաղթելոյ՝ որկորոյն:

ա. Զնախապետականն մարտ՝ ընդ դէմ մոլութե որկորոյն՝ գործելի՛ քեզ, որ զլուծիկն ընձեռէ այլոց: Որ կերն, վիճակեաց զմեզ մահուան մարմնոյ և ոգւոյ: Քանզի նախ կինքն մեր ծնողք, կերին արգելեալ պտղոյ խնձորոյն, սպանին համանդամայն զա՛մ մարդիկս, նախ քան ծնեալքն էին: Եւ այժմ նովիմբ վաս րին Թշնամիքն հոգւոյ, որպէս զի

նու

նուաղեցուցեալք զմեզ 'ի նմանից
կորովութեց , ոգորեսցեն ևներ
քակոխս առնիցեն : աՀ ստուստ՝
բողբոջին ցնորմունք , ցաւք և
ձանձրութիւնք : աՀ ստուստ՝ անձա-
ռակն լկտութիւն , լեզուագարու-
թիւն , ցոփաբանութիւն , և բղջախո-
հութիւն : աՀ ստուստ՝ աղտեղութիւն ,
դաւք , կռիւք և հակառակութիւնք :
աՀ ստուստ՝ խամրումն մտաց . քան-
դումն և տապալումն բոլորեցունց
առաքինութեց : աՀ ստուստ՝ վատ-
նումն ընչից , և իրացն հայրենա-
կանաց : աՀ ստուստ՝ տնանկութիւն .
աստուստ՝ բազմօրեայքն հիւան-
դութիւնք , և զկնի ինքն իսկ մահն
'ի ծանրագունից բեռանցն կեր-
ակրոց , երագեալ ժամանէ : Աս-
կաւք են հիւանդք , զորս չէած-

որկորն յախտաժէտութի ։ Քան
զի եթէ ՚ի վնասաբերիցն գոլով
չեաց , որք ՚ի չուայտութէ և յար
բեցութէ յառնեն , չքաւորիցն
մարմինն , թէպէտ կարէ փորձիլ
յախտէ՛ , այլ ո՛չ ենթարկիլ ամեն
և ին հիւանդութէ ։ Զբաղմա_
գոյնս եապան որկորն , քան թէ
սո՛ւրն ։

Է. Ն՟ սակավագունի ծառ
այութէ որովայնի ։ Ն՟ անյագու
ցանկութէ ։ Զփոքրիկ իմս մար
մնոյ շնորհեաց քեզ բնութին ,
սակայն յաղթես նովաւ զմեծա_
գունեղից և զշատակերից կենդա_
նեաց , զորկորամոլութին ։ Ցո՛ւյն
յագի , փոքու իմս արօտի լան
ձից ։ Մի՛ և եթ անտառ , սնուցանէ
զփիղս յոյլունս ։ Լանկ քեզ , անձո՛ւկէ

քո_

բոլորս տիեզեր. չէա՞ւէ որովայնի ջրոյ, որինչ յօդս Թռչի, որ ինչ լողայ 'ի ջուրս, և որ ինչ յանտառս Թափթափի: Հայեա՛ց 'ի խախարանս հզօրացն, և 'ի խաահաւարարսն, որք ճեպեն աստանդականք 'ի մէջ հրոյ: Տե՛ս զձուկս բրտնահոսից ծառայից և աղախնեայց: Հայեա՛ց 'ի դժխադէզս զենլոցն կենդանեաց, և 'ի զանազանութիս երջնորականց խորտկաց: Նայեա՛ց, Թէ որքան եա՞ւ մտայուզութբ շարայուդեն մանկունքն զսպասուն արծաթեայս. որպիսեա՞ւ արհեստի՞ւ յարդարեն զկերակուրսն, առբեր են զսկուտեղսն, յօշոտեն զհա՞ւեայսն. և Թէ որքանեա՞ւ շուտափութութբ երագեն 'ի պաշտօն: Հազի՞ւ հա՞ւատայցես, զմի՛ և եԹ-

զոլ

գոլ տուն , յորում մխին այսքան
եաց թագաւորութեց , և զանա_
զանից գաւառաց՝ գինիք . որոյ սե_
ղանքն այսքանեօք ամբոխիւք և_
հանդիսիւք պատրաստին : Ո՛չ
հրամայեմ՝ զի հատցես ամենևին
զկերլի որոշայնից : Յանդուգնէ,
յաղթիլ չկարէ . կարօտի հանա_
պազորդենոյ կերակրոյն : Բայց
գաղի՛ տոտէն խարդախութի և_
նրբագունեղ ի՛մն թակարթ ցան
կացողութէ . որով բայլիցս որսա_
նի հոգին , մինչ քօղարկի գործն
փափկութէ , հարկաւորութեն
անուամբ : Կամիս գիտել թէ
որքա՛ն փոքու չիջանի քա՛ղցն :
Թուէա՛ զքեզ ինքնին , չափեա՛
զմարմինդ . մուտ՚ի խորհուրդ՝ ընդ
եփարանի քում: Եւ գիտասցես ան

հար

հարկաւոր գո՛լ՝ որ գերազանցէ՛ դժուարին: Ընութիւն, սակաւ է բաւ ևն. անաստուածութիւն, ո՛չինչ:

Գ. Առողջն՝ չէ՛ ամբարտաւանն; շատախօսն յագիլ: Եւ թէորոյք յագի ցի, ո՛չ խնդրէ: Յետ մարմնա կանն ենթադաստման կոկորդին, ոչ ներգգայ քաղցրագոյն՝ զգաստու կանն կերակուր, քան զյունին: Եթէ քաղցին ուտելի՛է. եթէ ծարաւ իս, ըմպելի: Բայց՝ մի՛ թէ հայցն զուեհականն իցէ, կամ շարմա զուն: մի՛ թէ Ջուրն յաւոկէ առ ըերէ իցէ առեցեալ, և կամ ձնիւք սառնացուցեալ, ո՛չի՛նչ պատշաճի ընութեան: Զայս և եթ հրամայէ նա, զյագիլ քաղցոյն, և զզովել ծարաւոյն: Զկունքն, 'ի մերոյ և 'ի ներքոյ ծածկէ. 'ի զետոյ և 'ի

լեաց ուսուցէլքն ; Թռչունքն , վա՛յ
թաքարշեցեալք յերկնէ ; անաս
ունքն , յափշտակեցեալք յանտառ_
աց ; զանազանքն սեռք ձկնուոց ;
և համայնքն զուգախառնմունք կե
րակրելեաց . տանջանքեն այլեր
ջանի որկրամոլութեան : Էփիքու
րոս գովաբանէ զչափաւոր և զհա_
մեստ խահակերութիւն , 'ի շնորհս
փափկութե : Զի չէ՛ ինչ այնքան
համեղ , զոր ո՛չ յանհամութի փոխ
արկեսցէ , կեշխումն շատակերաց :
և ո՛չ ինչ անհամագոյն , զոր սովն
ո՛չ քաղցրակատարոյցէ համեղագոյն
և հեշտալի : և Զ՛որ՝ կամիս՝ զամ
զառելհողութի , կենդանւոյն և զմ
տելւոյն 'ի բաց մերժել ; զելուխո_
կա՛ : Վաղվաղակի մեռանելոցես ,
և մարմինդ քո ա՛յդ , այսքան զա_

նա_

նազանուք խորտկօք սնուցեալդ ,
լինելոց է կե՛ր , գարշելեաց որդանց ։
Զմտա՜ւ ա՛ծ , Թէ որպիսւոյ խոր-
ախճանութ̅ե պատրաստես զքեզ
կերակուր ։ Եւ այնմ̅ մնո՛ զմարմինդ,
զիմի՛ զմիտդ զլինել ճնշեսցես ;
Առ յնպիսի՜ կերակրեա՜ց վարեց,
որ դիւրագիւտ , եւ սակա՜ւա-
ծա՛խ ինչ ; կիմի ծանր լինի գոյ-
նոցդ, եւ ո՛չ բարեկեցութե̅դ ։ Մեծ-
մասն անձնիշխանութե̅ է՛. բարե-
կարգեցեալ , եւ նախատանկիր որ-
ուղայնն ։ Զյորդունս ո՛չ ծանեաք՝
Թէ ո՞րքան վարկպարազինքն էին,
եԹէ ո՛չ՝ մինչ պականեցանն ։ Կա-
րօտի մարմինն կերակրոյ , բայց ո՛չ
ցանկալեաց , եւ համեղագունից ։

ԻԴ. Ա՛Հ րո՛՝ ո՛չէ դժուարանութե̅ի
քեզ, եԹէ արհամարհիցես զա՜ւե-

կորուսն ։ Յայնժամ լինիս գովելի, յորժամ արհամարհիցես զհարկաւորսն ։ յորժամ յօժարեցուսցես զքեզ ուտել զբարեբանեցեալ հացն, և զսակաւիկ, և զանուժ գինին, և կամ զջրով անզօրացեալն ըմպել, և բաւականն համարիլ ։ յորժամ ուսցիս, զխօսն դատարկի, ոչ միայն անասնոց վն բուսանիլ, այլ և մարդկանց ։ Յայնժամ զարմացայց քեզ, մինչ ՚ի յաստուածն կերակրոյդ, զփառաւորն, և զհարկաւորութի զերանորդման կախողութեն քոյոյ՝ միայն խնդրիցես ։ յորժամ, զհամեղաճաշակ խորտիկսն, և զանեղանս մեծատանց անդունեսցես ։ և յորժամ յանկամայ բաղմիցես ՚ի սեղան ինչ, այնպէս առնցես զկերակուրն, որպէս հիւանդքն զդեղն ։

զդեղն : յորժամ, զխախկութիւն ճաշակին. (զիւրառնուլ չկարէ) կար կեցուցանել և բարեխառնել զջանացես : յորժամ, թախանձեսցէ զքեզ հեշտալի ինչ, զայնքան առցես, զորքան պահանջէ ողջութիւն: յորժամ խնկականիւ մաքրութեամբ մտաց և մարմնոյ, տոգորիցիս :

Զի ո՛չ ՚ի նիհարութիւն մարմնոյն կայանայ փո՛րձն պահեցողութեան, այլ ՚ի կատարելութիւն ողջախոհութեան :

Գլ՛խ: Ե:

Յաղագս ըղձախոհութե: Որքան գարշելի իցէ մոլութիւս այս: Որ քան դժ՛ուարիցէ անկուծմն ՚ի նոյն. և զիարդ խորշելի: Հեշտութեց ոգւոյն հետապօտէ լինէ, որդատապու նեղնէ:

ա. Զի՛նչ մոլութի գարշելագոյն ամին, չի՛ք, յորմէ առաւելագոյն պատկառեսցուք: Մերկ իսկ անուն նորին, գոլ անզգօ՛ւրկ յանարգանաց, նախ ոգեաց առաքեալն պատուիրելով զնորբ այնպիսիքն իցեն, անուանեացին և մի՛, իմիջի մերում: Ուստ

ուկյա

ուսաս անմօթն այն, որով սովորեն
մարդիկքն աղնուականք, և բարե-
կեցիկք, գլխաւորիլ, և տաժանիլ.
Եթէ անգամ մի՛ և եթ զանմաք-
րութե ինչ զմեղանս արարեալս 'ի
նոցունց, կարծիցեն հրապարակ
եղեալ՝ յուսնկս այլոց: Հաստատուսատ,
զխենեշան մոլորութիս երիտասար-
դական, բաղումք 'ի խորհրդա-
գունեղի, և 'ի ծածուկ դատաստա-
տանի ապաշխարութեն, Թագու-
ցանեն 'ի պաշտօնեէն քե. ընտրե-
լով մանաւանդ զյաւիտենականն
կրել զկորուստ, մշտնջենականաւ
դատապարտութբ, քան զմտածա-
կան և եթ պատահամբաւութի
մոլութես, յայսմ 'ի կենում: Զի
խրեցեալն 'ի տիղմս այս, հաղիւ ար-
տասուղի: Յուսահատեցեալք

փրկութեն նորին, զոր ժամադրամահն
այս Թռուստաուորեաց: Ո՛չ ոք կարէ
գո՛լ զգաստ, եթէ ո՛չ տէր տացէ:

Է. Ա՛րդ՝ նախապետականս
դեղ հիւանդութեա այսորիկ, է՛
ջերմեռանդագոյն աղօթն առ տէր.
զի նա՛ ինքն բժշկեսցէ, և պահպան
եղիցէ զքեզ, որ միայն կարօղն է:
Նա՛ և ընդդիմանալ պարտէ ան
մաքրեցն մտածմանց, մինչ մա-
տիլ ժամահին, այնու երաղութեք,
որով զհրացեալ գործելըն թօ-
թափես ՚ի զգեստէդ: Ա՛յդ քեզ;
եթէ անգամ մի և եթ թողուցուս
քեզ, խորհիլ զայսպիսիս, որքան
և իցեն փոքունք, և կարանիլ; մի
թէ պարտիցես գործել, կամ ո՛չ:
Մե՛րժէ ամբոյն առնմանս, որոյ
վերականացու՝ն սկսանիցի պատագամս

առ

առաւարկել ընդ Թշնամւոյն : Նոյն և ս նախահարքըն մեծաւ հոգա- բարձութեբ , բովանդակըն առ- իթք մեղսամակարդութեն ; 'ի դա- տարկութե , յորկորոյ , և յամե- նից տեսակաց անմաքրից . 'ի չար- ացն հանդանակութէ , և յընկեր- ակցութէ ; և ո՛չ ինչ ամենևին հեղ- գանալի է 'ի մենամարտութեն յայս- միկ : Նոյն և 'ի յարդարոցն արանց արմատանալ ելիքըն , ծնաջորդքըն ցնցուղք , մոլութեն այսորիկ : Է՛ ա- ղօղեալ ինձ սողութիւն օձի ; զո՛ր ըղձ- կունք ումանք , որք թէպէտ և չիցեն չարք , են սակայն անզգուշաբար մեղաց , յորս միտն դիւրագործութիւն Թուլեցեալ , առ սակաւ սակաւ յենու , եթէ ո՛չ խնկոյն բացահայտ- ցեն : Ո՛չ երբեք լինիս մեծ- . եթէ

զմիոքը

զփոքրկունս զայսոսիկ անգոսնից
ես : մեծքն , ՚ի փոքունց առնուն
զսկիզբն :

Դ. Նախքան զմահ զգուշա_
նալիք , զիմի խաբիցէ զքեզ , անդր
գունելի յուսադրութիւն զքէն : Որ
որ ո՛չ երկեաւ , ա՛նդ անկեաւ : Որ
քանունք , եւ որպիսիք արք , յետ
խոստովանութենէ , եւ յաղթանա_
կութենէ ; յետ նշանաց , եւ սքան
չելագործութենէ , անզգուշիւ հայ
եցմամբ իմիք կնոջ , կործանեցան :
Ջանծե՛մ աստէն ՚ի մէջ . զսամսոնի.
զդաւթի . եւ զսողոմոնի զմշտավէպ
ան օրինակս : Գոն այլք նորա_
գոյնք , եւ օրըստօրականք : Եւ եթէ
չիցեն այլոցն : ունիս դու ՚ի քեզ , յոր
մէ պատկառեսցես : ուստի ուսցիս ,
մի՛ ձկտել ՚ի բարձանուս , այլ երկնչիլ :

Ոչ

Ո՛չ ապաքէն ծայրագոյն խելա_
գարութիւնէ ՚ի մէջ այսքանեաց ար_
քունեաց, և ամենից տիրոց, և զա_
նազանից ազգաց խորատաքանու_
թեց, դեռ և ս համարձակիլ յի՛նչ,
և ո՛չ զտեղի տալ, և խուսել ՚ի_
վտանգէն: բայց ա՛յսէ միշտ մարդ_
կայինս խաստութե դժուարահաւ_
անութի, զի ո՛չ երբեք հաւատայ,
թէ անկեալք իցեն այլք, եթէ ո՛չ
տեսցէ և զինքն կորուսեալ: Աշխա_
րաւ կենա յա՜յ; օգնական առն,
բայց խորամանկութբ օձին, զգե_
ցաւ զանձն թշնամական: Ո՛չ ինչ
գոյ ՚ի նմա, եթէ ո՛չ միայն, զոր
վերաւորեսցէ. զոր կեղէսցէ. և զոր
սպանցէ: Զի՛ք ձայնապատիր համ
բարու. չիք դաւաճանատեսիլ այլ
իմն իժ. որկարեցն բաղադանիլ ձայ
նի,

նի, և աշչացնորին : աՉ'հ. փախիր
՚ի հայեցմանէ նորին, փախիր և ՚ի
խօսակցութենէ, որոց և իցես դու,
որ ցանկաս փրկութե քոյոյ : Սո‿
վորութի իւր միշտ ; պահէ նմ
ընդ ինքեան ; յարաժամ արտաքսէ
զմարդն ՚ի դրախտէն :

Դ. Սովորէն ասեն. շա‿
րայերուլ զպատճառս բազմա‿
զանս. զհարկաւորութե. զսովո‿
րութե. և զմաքրոյ դժուարու‿
թե : Բայց Թադթագին ընդ տեսա‿
կաւ բարուոյն, թուլահոծք չարիք :
Քանզի անդուստ խլրտին վնա‿
սածուք անձնիշխանութիք, ան‿
դդոյշք խօսակցութիք. շարժմունք
թեթևադոյնք. համեստութիք այ‿
պանեցեալք և անփոյթք ; յաճախ
առաքք ընծայկունք, և զուարճ

Թեցու

Թեցուցիք ինձ սիրակաթք, ո_
րովք մեղմաքար, քաղնի ամօթն,
և այամ քովանդակն մերկանի պատ
կառանքն ։ Աչքին սոքին առվայր
մի. և որ ամօթղածութէ դգա_
ծեալ, յառնաառեղեացն և եթ դառ
շէր կանանց, այդ հաստատնեաւ_
դիմի, և լոքեննիշք աչօք, իմերկա_
ցեալ կուրծն հայի, և արփակաթ
ութէն եուացելովն ՚ինեքս, նախ
զմ՚ասան կրէ, է զգայցէ զմտանդն ։
Աշյապէս առ սակաւ սակաւ քա_
նավարութէն երես, խաւարել
ակամնի. և յետափոքու, կուքանայ ։
Եւ այսպէս հոգին ործնեալնէր
երկնի, խոր ՚ինդեռին ։ մուացեալ
զմծ, և ուծացեալ զինքն. մինչև
քոցիւ ցանկութեն, մշտատեւ իւ
կեղմամբ կլանիցի ։ Աման թշու_

առիցն

առնիցն ; որոց զակրալի և առօր եայ փափկութիւնք , այսպիսի՟ ողբալեաւ՟ ելմամբ աւ՟արտին : Կարծեմ Թէ ա͞մքն յագեցեալք ի ցէն խոստիւն կենատի՟ : մեռանին , և ծիծաղին :

Է . <u>Օինչ</u> որոնես անմխոդ մարդ : առանձնկդ քոյոց խորհրդոց. և քամահօղդ օտարին : <u>Օփա</u>_ փկութ͞ի : Նախապատրաստեաց ա͞ծ յերկինս , զաւ՟իտենականս : Կամիս զխաբէականսն յաւ՟իտե_ նիս այսորիկ , և արտաքսիլ ՚իմշտն ջենաւ՟որէն : Ո՟ւրէ բանականու Թ͞իդ : Ո՟ւրէ խորագիտուԹ͞ի : Հա_ յեաց յերկինս , և յերանացուցանէ_ լոն նորին քաղաքացիսն : Որք ախորժութեամբ զմոխի՟րն ընդ հացի , և զարտօսր ընդ ըմպելւոյ խառ նէին :

նէին ։ Անդէր տեսանել զնոսա՛ յամենից կողմանց պաշարեցեալս վշտօք՝ յաշխարհիս յայսմիկ. խրթ նացեալս աղտիւք. միշտ արտասուաթօրս. համանապաղ 'ի խոնկմունս եւ յաղօթս սեւեռէցեալս. եւ արտաքոյ բոլորեցունց մխիթարութեց կենցաղոյս զտարաանդեալս ։ Անմհորդեցին յերկինս, սրովբէ, որսայիւք. եւ կախաղանօք ։ Հայեաց 'ի դժոխս ; եւ տես զյուսակորոյս Ջոկման դատապարտեցելոցն, հրով, եւ աղջամղջիւք մշտնջենաւորօք թաղեցեալս ։ Ահա՛, զխաբէական խնդութի աշխարհիս այսորիկ, եւ զհեշտութիս մսոյ, եւ ըղզվաշտաութիւ՝ երբեմն ընդդէրկելք, այժմ ճանաչեն անարդա՛ն թէոքան զՆասեցին նոցին փափկու-

թիւքն

թիւքն և հեշտութիւքն հոսանուտք:
Զայսոսիկ զմտաւ՛ ա՛ծ իսկօրէն,
և եթէ հաւատաս, զարհուրեցեալ
սարսափեա: Ալարկենականն է
որ հեշտացուցանէ. յաւիտենա-
կանն, որ տանջէ:

Դ. Եւ եթէ հաճոյէ քեզ
փափկութի ևս, ընկենումն յայս
մին. ընդէ՞ր ոչ առաւել զճխոն,
ճշմարիտն, անարատն, և անխռո-
վութն, որ յառաջադայն 'ի բաւարու-
քաղառքեցելոյ ոգւոյն, զի 'ի բոյ
ոյր, զքեզ ինքեան կո՛ւռարճացուս-
ցես: փափկութի մաղ, մե՛ղկ, և
չպատմ՛ելէ, հոսանուտ, և սուտ
անկայուն, մինչ դեղօք եօծա-
նելեօք լոկ մնեցեալ, երկնչի՛ զի մի
հրապարակեսցի: Ընականութի նո-
րին՝ հնոցքն, և խանձանոցքներ,

և այլ

և տեղիքն , որք երկնչին յերաւա_
ղատից : Եթէ յարտաքս փայլէ ,
ներքսապէս ողորմելի է : Մինչ ըստ
կսանի չիջանի ; և յինքեան կերպարան
մանն կորնչի : Իսկ փափկութիւն ոգ_
ւոյն , խաղաղականն է , քաղցրա_
բերձ . անյաղթ , դանդ անկասկած ,
ձևկայուն . ոչ դյագուծն ունի ,
և ոչ զաշխատութիւն : Ո՛չ որք պատ
կառանք ուղեկցի նմա , ոչ որք հետ
և ի թաղծութիւն , և ոչ երբեք թողու
՚ի ձեռանէ զատապօղն իւր : Եթէ
ցանկաս վայելել զսա , պարտիս
յաղթահարել զամ խեթէշութիւն
մտոյ : Զի իսկական փափկութիւնէ ,
զամ փափկութիւն եպերել :

Գլխ. Դ:

Յղգս ագահութե ; Չարութին նորին կաշկանդի : Բաղդատութի տնանկին եւ հարստին : Հարստութեցն ստութի, եւ ունայնութի :

ա. Այս ագահութեն ամենաչար խարդախութին, զոր նախաճանաչել մարթիս, զիմ՝ պատրեցիս : Թաղուցանէ զինքն ; եւ ո՛չ զմի՛ ոք գտանիցես որ խոստովանեսցի զօղ զինքն ժլատ : Նա՛, զինչս ժողովէ, զի խնամեսցէ զինքն, եւ հոգածեսցէ զաւակացն իւրոց : Աա՛, զի զկարօտութի տնանկաց լցուսցէ : մի

ւմն

ւսն, զի բարեգործութիւնք զյան-
ցանս իւր քաւեսցէ : Բայց զհա-
մագումարեալ ամենն, ո՛չոք յայս-
ցանէ. բաշխէ : մանաւանդ խնդ-
րեն նորագոյնք, զի յաւելցեն 'ի
մթերս, և մինչ խնդրելով վատնեն
ժամանակն, անցանէ կեանն, որոյ
մնն որոնելին հաստատութիւն : Որ-
պէս ո՛չ զովացուցանէ զծարաւ
հիւանդին, յաղբերէն հոսեցեալ
ջուրն, զոր պաղեցեալ հայի, և
կարկառէ զձեռսն, մինչ ո՛չ ներ-
հայեսցէ ըմբերանն, և արբեսցէ զպաղ
պաղուն հիւթն նորին : Համգու-
նաբար կապանն, ո՛չ իւ՞իք յագել
կարէ. զի չկարեն քեցիլ 'ի մտաց
նորին, ներքուստ սեղանկային, ապա-
կութի գանձուց, և ընչիցն : Ահա-
զին, ընդունակն էր, միայն ած-

ճուել կարէ ։

Է. Գումարեսցին ՚ի քեզ , ո՛վ ազատդ համայնքն ինչք , զոր ստացան ամ փարթամք աշխարհի ։ Եւ առաւե՛լ քան զարդարանս հարստութ̃են վերանցուսցէ զքեզ բանդն ։ զգեստիւն կճիւք պաճուճեսցես . զորմունսն ոսկեա՛ւ , եւ ակամբք զառաստաղն պարածածկեսցես ։ Ո՛չ պարտէ քեզ ունել պայծառքանս , այլ ներքակոխել զհարստութիս ։ Մատիցեն կուռքն եւ նկարքն , եւ որինչ արհեստան՝ ծառայն շռայլութե , աշխատագործեաց ։ ուսցիս ՚ի սոցունց , ցանկալ եւ եւս մեծագունից ։ բնութենականքն ցանկութ̃ք , զմաճան ունին ։ ՚Ի սոսոյ կալ ծեաց ծնեալքն , անբաւե՛քեն ։ Զին չօգուտէ

քեզ

քեզ, այսքան նարկղում, և այս
քան յամբարս շեղջեալն, եթէ
ո՛չ համահաշուե՞ ես զժողովեալսդ,
այլ զժողովելիսն: Կարօտի բոլոր
աշխարհի. զորոյ զցանկութիւն ոչ
լնու աշխարհ: Եւ երանի թէ մտա-
ծէիր. թէ զո՛րքան չարիս բերեն
ընդ ինքեանս՝ հարստութիւնք.
և զո՛րքա՛ն բարիս՝ բացաքառնան:
Իմանայիր յայնժամ եւկորէն, թէ
որքան ճշմարիտ նոյէ զգացումն
առաքելոյն: «Արմատ ամենից չար
եաց, է՛ արծաթսիրութիւն: «Ան
դուստ բուսանին, խռովմանկու-
թիւք. անդուստ յառնեն պատեր
ազմունք. անտի՛ տուանեղծմու-
թիւք. անտի՛ ծնանին մատնու-
թիւք: Բա՛րձ զագահութիւն, և չէ՞
երկպառակութի, լսեսցէ ժլատ

ութին , և դադարէ ամբարտաւ-
անութին : Այս , լինու զերկնի՛ աւ-
ազակօք . զծովս՝ նաւաւարտակօք .
զքաղաքս՝ աղմկօք . զտունս՝ սայ-
թաքիւք . և զհրապարակս՝ անար-
դարութէ : Գրեթէ լծակցու-
թի իմն գոյ ևս ընդ անուան . հար-
ստութե , և յարբաստութե :

Դ . Բեր ՚ի մի վայր եթէ հա-
ճոյս , զանասունս , և զհարուստս :
հայեաց յերեսս երկաքանչիւրոցն :
Այս , հոծեալ զբաղմամբք , խո-
ժոռեցելոյն դիմիւ , զտխրութի
ոգւոյն ցուցանէ : Նա , զուար-
թագունիւ երեսօք , պայծառաջա-
կան խնդութի մտացն բացայայ-
տէ : Սորին երջանկութին , հե-
ծեալէ ՚ի մէջ հոգածութեց , որք
յարաժամ ուտեն զսիրտն : Նո-

րին

ընդ միմեանդ դատարկ՝ խթաղծութեց
քաղցրութե՛ ներքնոյ խաղաղու-
թեն , յարահրճուի : Աա՛ տես
չմամէ որոնելոյն վհատեցեալ. եր
կեղիւ կորուսանելոյն՝ թշուա-
ռացեալ . առ իմ զրկանս բախտին
արտաակացեալ , որքա՛ն աւել
ունի , այնքա՛ն յաւետ կարօտի :
Նմայ՝ յաղքատութեն հարստա-
գունեղ. խնդրէ միայն , զոր բաւա-
կանն է : չերկնչի բնաւ , զի զո՛չինչ
ունի , որ նինքեան յինուցու , կամ
յափշտակել կարենայցէ : Որքա՛ն
զխնդալիս աւուրս անցուցանէ աղ
քատն , որքա՛ն զգիշերս անդոր
րունս : Իսկ հարուստն հիւանդ-
ոգւով , զախտս իւր , կրէ ընդ ինք
եան , յո՛ և երթայ , շրջապատեալ
փշինք յանհիգ կողմանց : Բայց՝ մա-

հաքե՛րն քուեն, որո՛չ զգայ ղխայ-
Թոյս :

Դ. Լո՛ւր ողորմելի, որոյ ան-
ճոլին ապահութիդ : Թեպետ
յա̄մ ուրեք ձեռանկերտք քոյինք
քացամխայլեացեն; Թեպետ զանչափ
արկղս զանձուց տաացես : Թէ
պետ և անդր քան զծովն, ապա-
րանք, և շէնք քոյինք, տարած-
եացին : Եկեսցէ սակայն եկեսցէ
օրն այն յա՛ւխտենից հաստատեալ
յորում լքանիցես յակամայ, զնա-
մայնս զայսորիկ` դառնացելով
ոգւով, միանգամայն ընդ կենիդ :
Գնասցեն կորիցեն բովանդակքն
ոգքին, որոցմ̄ լինիցի կորնչիլ քեզ:
Ցա՛յնժամ յապա՛ ծանիցես, Թէ
ընդ որքան արհամարհելիս զսա
մնաս. ամենեւին հանդոյն մա՛ն
կանց,

կանց, որոց մեծագինքեն համայնք խաղալիք: Զնոսա՛ զուարճացուցանեն ծակոտկէնքն Թեթևք, պաճուճեալք յեղերս Ջուրց. և խայտափիտքն ողորկունք; դու, շուք զգնդաձևն ոսկւոյն, և պսպղունք ակամբք, յիմարիս. յոր կառազին անմիտ, քան զնոսին: Ո՛չ ասեմ զինի՛ ունիցիս զգոյս, եԹէ ածհարստացոյց զքեզ. այլ՝ զի ունիցիս, մի՛ յափշտակեսցես զայլոցն: Թո՛ղ զրկանաց ուրուք սաստեսցես. առանց զարշելեաց տոկոսից. առանց հոգածուԹե. և առ ելորդից վաճառականց: Ժողովեա՛ զնոսա՛ հատանս, և մի՛ յուզեսջ: Եւ չե՛ր պատրաստ չքաւորել յա՛յնց, եԹէ ած կամեսցի: Նա՛ է խնկապէս փարԹամ, որո՛չ կարօտի հարստուԹեց: Ամե՛

պարտէ՛ր

ապասել՝ զի գո՛ղք , կամ յարկածք
կորզեսցեն 'ի քէն , զոր ստացեալդ
ունիս : զետեղեա՛ զտեղի նորին ,
և 'ի քեա՛ց հան 'ի քէն՝ անզանազա_
նի՛ ոգւով , զարտաքինս զայնո_
սիկ , զոր կարիցեն այլք յափշտակել :
Քո՛ լինիս , եթէ սոքա՛ , չլինի_
ցին քո :

Է. Ուսիր տարամերժել 'ի_
քէն զհանդէսս , և զպաշտօն և իղ
խահանկերութի քո , մի՛ շարադրի_
ցես յօրինակ , այլ որպէս ուսու_
ցանեն քրիստոնէականքն վարք :
Կարէ աղքատութիւն վեհանձնագնիլ
և դարձուցանել զինքն 'ի հարստ
ութի , փառասիրութե չափա_
որութեն : Փոքունց կարօտի բնու_
թիւն , չքաղցնելոյ , չծարաւե՛լոյ .
և չպատշելոյ . կամ , չկիզելոյ : Կարէս

բնա_

բնակիլ , թարց կճեղինեայց շի–
նուածոյ. կարեն զգեստաւորիլ,
առանց կերպասից՝ և դիպակաց։
Մի՞ թէ բաժակն ոչ զովացուցանէ
զծարաւն , եթէ չիցէ ականեղէն ,
կամ սառնորակեա , որով ըմպես
ցես միանգամայն և երկիցես: Մի՞
թէ դանակն չհատանէ զհացն ,
եթէ փղոսկր , և մարգարիտք ոչ
շողշողեցին ընբունետոհւմ: Խեց
եղէնն լուաբան , չբաւանայցէ զմղա
ձեռին , և ո՛չ մոմակալն , պաշտ
պանեսցէ զլոյս , եթէ ոչիցէ ձոյլ
ոսկերչէ: Մակրայ ծառայէ՝ , որ
պճնիլ կարծէ ինքեան , ոսկեաւ:
Ո՛ , թէորքա՛ն օժանդակագոյն
լինէր զինկականան սերել զհաւար
տութիւն , և զբարութիւն յարմա
այակնս , որք լաւ ագոյնս առնեն

գմար

զմարդիկքս, զորս ո՛չ զբոպարատումն
քախտի, և ո՛չ ինքն մահն կորզել
կարէ յատուցողէն: Ընդէ՞ր երկն
չիս յաղքատութէ, որ զբոլոր թա_
գաւորութին կրես ընսրատում: Զր
քայութին ա̄յ, 'ի ներքս 'ի քեզէ:
Քա՛ւ լիցի, թէ որոնեսցես զայլ
իմն քաղութի: Խնդրեա՛ զբա_
րին քո: Ո՛չ որք բարի, բայց մի_
այն ա̄ծ: Ա՛յս լիցի բոլոր սա_
ցուած աւարքայութի քո, նոր
ում են ա̄մ բարիք, և բովանդակքն
գանձք: Որում, ա̄ծ բոլորնէ.
այնմ, աշխարհս ոչի՛նչէ:

դ̄. Որինչ պայծառափայլ.
և որինչ մեծագոյն երևի նաշխար
հում, ունայնէ, վերերևո՛յթէ.
ոչի՛նչէ: Օմե՛ զարմանաս, մինչ
տեսանես զմարդիկքս, ոսկեա_

ևծի

և ծիրանեաւ պաճուճեցեալս, և ըզ Զոսկի ծառայիցն ՚ի սպասու վառեցեալս : Համբերեա : Ցուցանին բովանդակքն սոքին, այլ ո՛չ ստանան : և մինչ հաճոյանան, անցանեն : Ո՛չ ներգործեալ զհաւատալին այսմ իրի, ՚ի համալսարանէն լինելականէ ; կամ ՚ի ստոյականէն դասատանէ : ո՛չ ՚ի խաչէն քի, և ո՛չ յաճառեստականէ իմաստութենէ այ : այլ յինքենէ աշխարհէ, և յինքեանց գերեացն ունայնութեց : Լո՛ւրհամանայ, փարթամութե . կարողութե և պատուովք գերազանցեցելոյն քան զամ մահկանացու՝ յայնմ ժամանակի : Գումարէ՛ զանձինս ; և ՚ի խմբել բազմականացն, զամ ո՛չ ինչ գոլ բարեաւ : Զո՛չ ինչ (սաւ) ունել համարիմ ինձ :

Եւզպատ

Եւ զպատճառն յարակցէ : Մ՛ր
քա՛ն տեսանեմ զմուրտքէոս՝ նստ
եալ առաջի դրանն արքունի : Մ՛,
ծանակելութեա ; ո՜ կուրութի :
Բազմիցս ընթերցայ , եւլուայ ,
զիա՛մ ոչ ինչ գոլ՝ բաղդատութէ
բարւոյն , զործնանի առաքինու-
թին , և զոր սնուցանէ յաւիտեն
ականութին : Բայց ասաէմ , տի՛ր
ներբակոխք եղեն , և առաջի ոչըն
չին , երև եղան ոչինչք : Ոչի՛նչ ուր
եմս առնես , եթէ զոչի՛նչ քամահես:
Քամահելիէ ի՛նչ , որ ՚ի քէն գոյ ,
զի չինեցի ի՛նչ : Զօպել պատրաճ
զցանկութին , և ունել իբր ընդ-
կայպանոք : զի սովորեցիս պաշ
տել զաղքատութին , եկիրաւն
մամբ իրացն , ստորաչափել զիրսն
զինքեանս : Ա՛րդ՝ դիւրապես քա

մահ

մահեսցես զնա, եթէ յարաժամ մտածեսցես՝ զո՛ղ քո, մահկանացու :

Գլուխ. Է.

Յաղագս բարկութեան : Ամէ՛պ բարկացողին : Գործ. պատճառք, եւ դեղքն բարկութեան :

ա. Բարկանամ բարկութեան: Ամ՛ միա՛յնէ արդար բարկութի. ընդ դէմ դաղանին կատարելոյ եւ անիծեցելոյ : ընդ դէմ ըղձին անզգալի. եւ այլ մկայութիլի: որ թէ անզգամ եւ նեդնմէացէ յոք, ո՛չ թողու՝ ինմա զհետս մարդկայնոյ բնութե : բարկութին,

կութե՛ն , կա՛րծ խելագարութենէ . անկա՛ր ինքեան ; զինուց , և տան Ջանաց , ծառա՛ի : ուծացող գե-ղոյն , և մոռացող բարեկամութե : դիմէ՛ , 'ի մէջ ինքեանց իսկ սուտ-րաց , զի գո՛նէ այլում վնասեսցէ : ւՁեռնեւին հանգոյն փղմանց , որք յո՛ր վերայ անկեալք ճնշեն . փշրին անդէն և ինքեանք : ւՁմգեղեցկու-թի . թողո՛ւ ղքարկացողն : Քան զի՝ քոցանան և արտասուելեն աչքն, ուռին երանկըն . դիզանան հե՛րքն, կափկափեն շրթունքն . կրճեն ա-տամունքն . փրփրի բերանն , և յար տատանջմանէ կատաղուոյ ձայնին , ճռճայ պատրանոցն : Ո՛չ ուրուք մի-լութե երեւ , զազրագոյն է՛ սմին : ւՁյլանդանկի դէմքն , նմճուտի ճակատն , խորխոտատուոյ գլուխն.

գող

դողդոջան ոտքն , և դալիր հար կանէն . սպառնական ձեռքն , և բո լոր մարմինն տգեղականին խիղա խմամբ , չոքաբերն սասանողական: Յաւէ՛լ և ս , զդողդոջ շարժմունսն. զսպառնական ձեռսն . զբախեալ զկոխմն , զհարեալ կուրծն . զձող եալ հերսն . զպատառեալն պատ մուճան . և զարիւնն եռացեալ շուրջ զարտին , և տապակեալ :

Զորպիսին կարծես գոլ ՚ի ներքս զոգին . որոյ արտաքին պատկերն այսպէ՛ս զարշելի՛ է : Որպէս ձև ակերպեն վիպասանքն , զգոյգոյն դժոխայինս , վառեցեալս բոցովք. օձապատատս , ահագնագոչս , որք եկուզանիցեն դղրդիւնս : և Զ յն պխտէ՛ և ձևակերպութի բարկա ցողին . զաղբայր . արիւնաթա

Թախ․ սրտմտայոյզ․ անողորմ․ և պաղձանայնոյ կատաղութե հանգունակեցեալ ։ Այլքն մոլութիք, կարեն ծածկել, և ՚ի թագստեան մնանել ։ բարկութիւն, հրապարակէ՛ զինքն, և ՚ի դէմսն վազէ․ և իբր զկրակ, հրդեհէ զամ։ որքան մեծաւ հոգաբարձութե ջանասցես ծածկել զնա, այնքան առաւել յորդորի։ Չգիտէ՛ զեղանակն, և ոչ՛ սանձիւ նուաճի՛ այն, զոր ստացեալ ունի, բարկութիւն ։

Է․ Նա՛ և մնացեալքն մոլութիք, կոպարիւք իմիք բացորոշեցելովք, ներադաշնակին ; բարկութեն, չիք ինչ անշօշափ․ և ո՛չ ինչ է անմերձենալի ; ընդդէմ ինքեան երկնի, մարտնչիմք բարկութբ ։ Ասա ուստ հայհոյութիք, ստուստ

տրտու

տրտունջք ընդ դէմ այ: ւԶսատուսայ
շարժին միծմունք յամբարշտաց ,
զնախատեսութե նորին ; Ոչ՛
միայն բարկանամք այնց . յորոց
մերոյ՛ ործեցելոյս համարիմք զմեզ ,
այլ և ս 'իմաստմանէ յապաստանւոյ
դրսպարտութեն զնծիմք , և առ_
պիմք . և որ անիրաւ իլոցն իցէ
'իմեզ . բազմիցս հաւ տատամք ,
մտածանանաւ ստիւ , թէ արդ_
արար : Յո՛յժ ուշիմագունեղք
եմք 'իմոլութիս : Նա՛ և բազմիցս
ո՛չ գիտեմք , թէ որոց բարկանամք .
և սակայն բարկանամք . Եւ եթէ
չիցէ ոք՝ նորաւմ խորտակեցի
թ՛ամին այն , ընդ դէմ մեզ ինչ
եանց արտամտիմք : ւԶո՞ր՝ դիծանան_
ցես ինկապէս , թէ ո՛չ միայն 'իզք
պարտութե և յանիրաւ ութե ծն

անի կէրս այս, իմա՛ խոհունակա-
բար; զի զկատարողութի մերոյ բար-
կութեն, զգամ եւս այնք, որք ոչ
վնասել կարեն մեզ, եւ ոչ նախա-
տակոծս առնել: Ել որոյ բազ-
միցս, պատառեմք զպատմուճանս,
հարկանեմք զգետնի՝ զանօթս.
խորտակեմք զգրիչս, ծուատեմք
զթուղթս, մինչ ոչ կարեմք առ-
նել նոքօք, ըստ կամաց մերոց:
Սոյնպէս եւ բազմիցս, ՚ի սրտմտ-
ութի կոչէ զմեզ. կամ բաժակն
կործանեալ. կամ սեղանն պղէր
գագոյն եղեալ. կամ պաշտօնեայն,
յամբաշարժ, կամ ճռռումն աթոռ-
ոյն, եւ այլք համանմանք բազումք,
որք զբարկութի մեր, ոչ արդիւնա
ւորեն, եւ ոչ զգամ խուկ: Նոյնգու-
նակ, եւ երկպառն ընկերտա եւ ստանձ

ընկեց

ընկէց . շունն վայրահաչ . և ծղղ արձակեքն Թուչկունք . յանդգունք՝ ճանճիցն Թռչամունք , և կամ խայ Թուեմն մոծակաց , ընդոստուցա նեն զզկծումն , և զանհամբերու Թե մերոյողբան զպատիժն : ԱՈՆԵա՛ Թէ որքա՛ն մատայն՝ զինցես : Յիրաց անզգայնոց , և՝ ինկենդանեաց ստրկա գունից , պահանջես զպատիժդ , որոց յանդ էր զքոյդ մանաւանդ խրատել զխելագարութի :

Գ : Արդ՝ ենԹէ հաճոյ իցէ նշմարել զմնաստականուԹիս , և զգործս բարկութեն , արդարև ոչոք ժանդամահ , զայնքանս ստատակեաց՝ իմարդկայնոյ սեռէ , որքա՛ն բարկութին : Ակնարկեա՛ զսրախողխողմունսն . և զկոտորածն քաղաքաց , և զտապալմունս ա

ղանց սքանչելեաց : Այլ և՛ս դժնեա
գործ մահուն, և դժխադէղն սպան
ելոցն, և զհեղեղս արեանցն դեռ
ացեալս : Հայեաց 'ի հեծեծմունս ազ
նուականացն քաղաքաց, որք հա
զի՛ւ թէ երևէին : պատում, բարկու
թիւն տապալեաց : Հայեաց յան
մարդաբնակ վայրսն և յանապա
տացեալ երկիրսն; պատահիկ՝ եկուղ
բարկու՛թեան : Հայեաց 'ի խառնուսն հը
դեհիցեալս, և յաղբիւրս՝ թունիւք
ապականեցեալս : Այլև զադդա
տոհմունսն բնաւ՛ին ընջեցեալս ;
զայրպիսի անօրէնութիւն, առ գործ
եաց ինքն բարկութիւն : Ողա
ղանաց զուսարս կոչեցես, ո՛չ
զմարդկանց ; միայն զի նոքա՛ հաշ
տը և համբոյրքէն առ միմեանս,
և նոքա դիշատամամբ, զիրեարս սպա
նանեն :

տանկեն: Պատահի մոլութեա այն
մին՝ աւերածութիւն այս : զի մեր
կացուցանէ զմարդն՚ ի նմանութեն
այ , որոյ գործքն անդորրունքեն :
կուրացուցանէ զմիտս , զի մի տես
ցէ զճշմարիտն , և մի՛ այլոց զեկ
ուցմանց հետևիցի : չփոթէ ըզ
բովանդակ զօրութիւ հոգւոյն և
խամրէ , այնքա՛ն , մինչ զի չափա-
չար քանդեալ ապականէ զբոլոր
մարդն ; և սակայն կարծէ հաւա-
տանի , ներգոլ՚ ի նմին ախտս այս ,
զարգրալի: Յոյժ փառաւոր որագոյն
համարին մարդիկք զբարեկանսայն:
Բայց հարկաւոր մատիլ առ դե-
ղս բուժիչս , որովք մոլար կիրս
այս , թէ և ո՛չ բարձցի ամենևին,
գոնէ ընդ իշխանութբ բանավար
ութեն նուաճեսցի , և ստեպել

կարիցէ , առաքինական եղանակն :

Դ. Յառաջ քան զամ յօժ
քարուօքէ , քամահել փոյթ ընդունում ,
զնախնիսն զկծեցուցիչ քարկութեն ,
և դիմամարտիլ ինքնանց սկզբան
ցն : քան զի եթէ սկսանիցի ածել
՚ի կողմն թիւրահակ , դժուարին
լինի անդարադարձումն առաքինու
թին : Հրանցէ , որքան կամեսցի ,
ոչ որքան թողացուսցես : Յոր
ժամ թշնամին ՚ի դուռս հասանէ ,
ոչ առնու դեղանական ՚ի գեբրիցելոյն :
Զի դիւրագոյնէ ոչ թողացու
ցանել զաւերածուսն , քան յետ
թողլոյն , համոզել : Ահերնագոյն
և կարգաւորագոյն մասն աշխար
հիս , և մերձաւորագոյնն ատանեղ
ւոց , ոչ յամպոց նեղի . և ոչ ՚ի մըր
կաց վրդովի , այլ աղուոտէ յամե

նից

նից աղմկութե̄ց։ վայրագոյնքն են որք զշանթս արձակեն։ Ասոյնդունակ և վսեմագոյն ոգին, ցանգ խաղաղ, և բարեկարգ, և եղեալ 'ի հանդարտականում կացութե̄ն, ճնշէ 'ի ներքս զչարիսն, յորոց ծնանի բարկութ̄ին; և խօսից իւրոց սակաւ̂իկ ինչ տայ զանձնիշխանութ̄ի։ զի գիտէ, թէ մինչ բարկանայցէ, ո́չ բաւանի չափն, այլ ծանրագոյն արատոցն։ Որպէս թռչունքն մինչ կայտառեալք բախեն զծօղղակն, զոր̄կն 'ի բնաւ̂ից փետրոց իւրեանց. այսպէս ոմ̄ն սրտմտութ̄ն զարդանայ, 'ի տանջանս իւր։ Հզուաւ̂ել մնայէ՛ բարկութ̄ին, քան զրպարտութ̄ին; Որ բարկանայ, արհամարհեցեալ համարի զինքն յայլմէ. իսկ ճշմարիտ նեղանձնօղն

իւրեան ինչեան, ո՛չ լինի վրէժ խնդ
դիր՝ զի ո՛չ զգայ: Վրէժ խնդրու
թիւն, է՛ խոստովանութի կակծա-
նաց: Զէ՛ մեծասիրտ, որխածա-
նէ գխածօղն:

Է. Մինչ լսես զձայնն չարա-
բանին. նոկոյն մտախոհ լէր. ո՛չ.
զինչ լուիցես 'ինմանէ, այլ. թէ
զինչ վայելիցէ խօսիլ քեզ: Ո՛չ է
պարտ այնչափ ներայինել զչար
ակնութի օտարին, զի զվարդու
թի քո աղմկեսցէ: Ը՜ն որ զքեզ
կարէ՛, այսցքանեաց վատթարեց
արանց համբերէ: դու, վատթա
րագոյն ամենից, եւ ստորկագոյն,
չկարէ՞ս կրել զնախատան մոյ: Ծի
ծաղելի՛ է յոյժ. զի դու ո՛չ թողուս
զչարութի քո, զոր կարես, եւ զայ
լոցն բառնալ ջանաս, զոր ո՛չ կար
ես:

են ։ Եթէ այսքա՛ն մեղաց պարտա-
կա՛նես, զորինչ և կրեսցես, ո՛չինչէ
բաղդատութ՟ք դէհենոյն, զոր ար-
դիւնաւ՞որիս ։ Մի՞ էս դու . որում
ունկանն տառապականաց , անպա-
տե՛հ իցէ ։ Որ զրպարտէ՛, վնասէ՛
ինքեան, զի մեղանչէ ։ քեզ զի՛նչ չար
պատահի ։ Այն, որ յաւ՞իտենից
վճռեցեալ է, վ՟ քոյոյ փրկութ՟ե ։
Լուր զինչ ասէ ա՟ծ ։ Եթէ թողու-
ցուք դուք, և ես թողից ձեզ ։ Յո-
րոտմանես յայսմանէ եթէ ո՛չ ըն-
դոստնուս , ո՛չ ննջես, այլ մեռեալ
ես ։ Ամալի՛է ներուժն այլոցն մո-
լութեց , զի քոյոցդ ընկալցիս ։

Դ. ՙԻբաց բառնալ արժանէ
ՙիմացդ , զխաբէական զրգու-
թ՟ի բարկութ՟են ։ Այս՝ ո՛մն , ո՛չ
բարեպէս ողջունեաց զիս ։ Նա՛, զա-

կանեալ

կռեալ խօսնիմ, վաղվաղակի եհատ.
միւսն, յետ դարձոյց յինէն զեր
եսս իւր: Ո՛չ պականին առար
կութիւք և նշանք կարծ-կոտութեց,
զի միշտ դիւրահաւանքն՝ մեզ առ
չարն: Մեծագոյն մասն պրպատ
տութեան, բաղկանայ, մոլութե
մեկնչին: Մոլորոյ հարկաւորե
պարզամտութի, և բարեհամար
ութի իւրացն: Զրա՛ հակառակ
քեզ զդատաստան բացադոյին,
և լիցի քեզ մոլութիս այս կարծ-կա
կան, թէ զոր յանկամայ լսեմք յօ
ժարայես հաւատամք; և նախ
քան դատեցիմք, բարկանամք:
Միշտ տայլի՛ է միջարկութի ինչ
ժամանակի: զիրգձշմարտութիւն,
օրն ցուցանէ: Մ̅ն փոքու իմն
իրի զոլքս դատելոց, Թո՛րց ըկայից

ո՛չ

ո՛չ փորձին իրքն . իսկ գտարէկամք, դատապարտեմ նախքան լու՛ իցես զդատն ; Աղվաղանկի հաւատալ նորացն լսեցելոց , առն անխոհե_մի է : Բազումք ստէն, զի խաբէս ցեն պայլս; և յորդունք, զի ա՛րդ խաբ եցեալքեն : Որ առէ 'ի ծածուկ ինչ, գրեթէ ո՛չ ասաց : Օ՛ինչ ան օրինագոյն, քան հաւատալ 'ի ծա_ծուկ, և յայտնի բարկանալ : Չէ՛ մարթ տեսանել զամ , և լսել : Չառնու զզրպարտութիւն , որո՛չ գիտէ :

Է . Յործամ իմանաս , թէ այս ո՛մն չարաբանէ՛ զքեն , հարց զխղճմտանս քո , մի՛ թէ նախկնա_գոյն խօսեցեա՛լ իցես դ-ու , զնմա_նէ : Եւ խորհեսցի՝ թէ զորքան եաց բազմաց խօսիս : Համոզա_

գունեղ

ցուցանել առնէ զքեզ՝ քոյդ քաղաղանութի, եթէ զքեզ ինքնին քննեցես : Քանզի ցուցանէ զքեզ, թէ ընդէր ոչ ներես օտարին վաւաշոտութեան, որ ոչինչ զլացար քոյոյ խենեշութեանդ : ընդէր զսա ատեցեալ հալածես, որ ինքդ ուխտադրուժես : զմէ՞ լինիս անաչառ քննախնդիր հաւատոյ. որ ինքդ հաւատադրուժես : հե՞մ շնորհես քեզ զխստահել յայլս , և զքեզ ոչ կամիս : Յիշեսցես ած. ոչ միայն զոր կրեսդ . այլ և զոր արարերն : Զոր ինչ յայլում բամբասանես, ՚ի ծոցդ քո գտցես: Զմենեքեան չարք եմք . տալի՛ է ներումն մարդութեն հասարակին : Եւ թէ զո՛չինչ այն ախտեն արարեր , սակայն կարես առնել : Որ կայ, զգոյշ լիցի , զի մի անկցի :

Զինչ

Է. Օ՜ինչ նորագոյն լինի, եթէ վնասէ թշնամին. մշտացուցանէ բարեկամն, յանցանէ որդին. մեղանչէ ծառայն: Ամէքն սոքին այնպէս են սովորականք, որպէս վարդն ՚ի փշարնան, և պտուղն յամռան: Որպէս հարկաւոր է զգօսնողայն ՚ի հուչակաւոր տեղիս մայրաքաղաքին աշխարհակալի, ուր ներ անկանիլ. ուրեք արգելանիլ. և յայլուրեք թաթավիլ ջրով, այսպէս և ցնդեցելոցն և տատանեցելոցն ընկենուլս յայսմիկ, բազմադիմիք պատահին վշտակրութիւք, և դիմամբսատութիւք: Օմէ բարկանաս մինչ զրպարտիս յառնէ չարէ: Աղբա՛ր զոր խորհէր: ի՞նչ դու՝ եթէ բարի՛ես, զգործ առն բարւոյ ՚ի կնիրա՞րկ: Ցանա՛ զինա՜

բարի

բարի արարցես : Բայց այս ոչ լինի քննախնդրութե , այլ համբերութե, և շնորհաւութե: Եւ եթէ ոչ բարի , գոնէ բարեհաճ արարցես զնա; և եթէ չէ՛ զոք, առաւել կարծեաց , լաւագոյն այնուագործես ցես զքեզ: Նոյն վստահամբաւեաց զքեզ , և ծառայաբար Թշնամանեաց: Եւս զու զինչ: Ո՛չ հաւ.ատամ : Եւ եթէ տասց ինչ՝ ապաւր եալ 'ի մոլորութե , ասաց ; ոչ չարամտութե , այլ բարեաւ նախանձու, զոր այժմ լինել կամեցաւ. կամ խոհական՝ս միաբաւ ուրեցեալ եղև յինէն : Ո՛չ կրէլ զբաւարտութի, զոր նախատողոյն արարեր: Զբդարև զմեղս զայն գործեցի : պարտականեմ : զոյգէ , զոռէզի տալ ար դարութեն; Բայց զու զատապա

տիմ,

տիմ, եւ առանց մեղանաց: Զի՞նչ վիոյթ անտի: Հետեւեցայց ըն, եւ ստացայց ընդ մարգարէին: Լուռ եղէ եւ ո՛չ բացի զբերան իմ, զի դու արարեր: «Զբարւոքն կամ ասացուածքն այլոց, չլինեին քեզ չարք: Եւ եթէ խոստովանես՝ ի լինելն չարք, յայտ է թէ չարո՛ք վարեցար նոքօք: «Զխորհելիքն, որպիսիք եւ կիրառութիւն նոցին:

Թ̅. Ո՛ր է պատճառ դրդմայ տութ̅է: Կարծելոյն: Բա՛րձ զկարծիս վնասոյն, եւ ո՛չ ինչ նեղեսցէ զքեզ: Ոչ ինչ իր մերձի ոգւոյն, կամ շարժէ զնոյնն, եւ կամ ՚ի նմին ներքսամտէ: Միայնակ ինքն, շարժէ զինքն, եւ զորպիսին դատումս առաքեցէ, այնպիսիք լինին նոքին, որք նմին պատահին: Ո՛չ

ինչ վնասէ զքեզ, եթէ ո՛չ դու ինք
նին վնասեսցես քեզ: Բա՛յց՝ չա՛րէ
(տանես) նա՛ որ հալածէ զիս: Համ
բեր: տացէ այլում զպատիժն,
զոր տալոցն էր քեզ: Նա՝րդ ետ
ինքեան, զի մեղաւ: Բա՛յց; պահն
եալէ բանականութե, ընդէ՛ր ո՛չ
հարթէ՛ զպակասութի իւր: Եւ
դու որ զարդարեալդ ես բանա֊
կանութե, զմէ՛ ո՛չ զպահես զան
համբերութի քո, ընդէ՛ր ո՛չ յաղ
թես բարեաւն՝ զչարն: Զմոլու
թիս այլոց՝ յաչս դնես, և զքոյդ
՚իթիկունս: Բայց արա՛, որոց և
ինցես դու, որում քաղցր թուի քեզ
նախնդրութին: ահա՛ տուր՛ քեզ
հրաման ցանկացելոյ վրէժխնդրու
թեդ. այսու սակայն արդարեղի՛
օրինի՛, զի ՚իմեծագունէն սկս
ցես:

ցես ։ Կայծ զրպարտութեն , նա-
խագրեսցէ զվրիժառութիւն ։ Ծան-
րագոյն թշնամի քան զմ̃մ , ունիս
զբարկութի̄ն քո ; սա́ տուածել զը
պարտեաց զքեզ ։ ՚Իմաստնէ ախտիր
զվրէժխնդրութիւն ։ Զե՛ն խնդր
ելից ՚ի հրապարակս , հանկարակ
որդւք , մինչ չարեկամն գոյ ՚ի տան ։
Պղատոն , բարկացեալ ծառային ,
ասացե՛լ զձեռն իւր , զոր վերացուց
եալ էր ՚ի հարկանել , ասելով ։ Հար
կանէի , եթէ ո՛չ բարկանայի ։ Նաև
կամեցա՛ւ զբարկացողութիւն ձաղ
ել , քան զծառայն ։ արժանագոյն
համարեալ զանձին զտէրն բարկա-
ցող , քան զծառայն պղերգ ։ Ոչ
քան համեստագոյն իցէ ո՛ք , այն
քան հզօրեղագէս ծինչէ զբար
կութիւն ։

Ժ. Ուխտաւորքն, և վերակացուք ժողովրդեան. ցուցանել պարտին երբեմն զբարկութի. և ՚իգործ և ա ածել, այնպէս սակայն, զի մի յառաջեսցէ քան զբանականութին, այլ իբրև աղախին, հետապօտիցի նմին: Ուղղելին և խրատելին որ մեղանչէ, բայց առանց բարկութե: Եթէ այր բարի չարագործացն բարկանայ մարթիցի, բովանդակ կեանն նորին բարկացողութէ անցանէ: Օհ ո՜ր լինիցի պահ, յորում ո՛չ տեսցէ զպատուաելիս: Բայց այս նուաղի, եթէ այն քանիցս արտաքսեսցէ յինքենէ զբարկութին, որքանիցս պահանջեսցէ պատճառն: Եւ այսպէս, այր հանդարտ, և արդարամիտ, զայնպիսի գութ ունել պարտի ա

մոլոր

մոլորեցեալսն , զորպիսի ունի բժիշ
կն , առ խելացնորաժէտսն ։ Որ
պէս ոչ վրդովի 'ի սատունասման
նացն և 'ի տապայոցն որք 'ի մրրկացն
յուզեցեալք , ներածեն յանցօղսն ,
զհուրեանցն փոխարծութի , նոյն
պէս և ոչ բարկանալ պարտիս զը
պարտութեց և անիրաւութեց մա̄
զորս սովորէն ներածել մարդիկքն
ապիրատք , ըստ բնածնի հուրեանց
բարուցն ։ Հիւանդքն անըմբերք
են , յորս չէ' ինչ առ ողջութի ։ Ցոյժ
կսկծագոյն վրէժխնդրութի է ընդ
դէմ արհամարհոտին , ոչ խնդրել
զվրէժ 'ինմանէ ։ Նա՛ զքեզ խոց
ոտեաց , զի ցաւեցիս դու ; իսկ
եթէ ոչ ցաւիս դու , ցաւեցի նա .
տեսանելով զփափկութի արհա_
մարհանացն յափշտակեցեալ յին

քենէ ։ Պտուղն զրպարտութեան , կարի՛ խիստ եղեալ գոյ, նզգայութեան , և՝ խբարկութեան կրողին ։ Նախատինքն՝ եթէ բարկանաս, թո՛ւին ծանուցեալք ; իսկ ոչինչան՝ արհամարհեցեալք ։ Բայց . անվայե՛լ է (ասես) անարգել , եզխամբեցեալ պատուն ո՛չ վերանորոգել ։ Ամանաւ՛անդ անվայե՛լ է երկնչիլ , անարգել ։ զի չէրկնչի յայնմանէ . եթէ ո՛չ , որ արժանինէ անարգանաց ։ Մ՛չ նայի այր իմաստուն յայն , զոր ենթադատեսցեն մարդիկք , անվայելչաբար ։ Զի՛ք անվայել նմա՛, բայց ՝ խմեղաց ։ Զորհամարհեմ (ասէ) յուսմնմնէ ։ խնքն տեսցէ ։ Ես Զանացից , զի մի՛ ինչ գործիցեմ , կամ խօսիցիմ արժանի արհամարհանաց ։ Զատէ ո՛ք զիտ

Մնեսցէ : Ես եղէց բարեհաճ և բարեգութ առ ամմն : Այսպէս այպանեալ լքանէ զչարութիւն ապիրատից , անյաղթ համբերութիւն : Եւ հետևի այ , ներողնյան ցաւորաց . որ համբերագունեղնէ, և զանօրէնութիւն մեր , իւրով բարերարութեան յաղթէ :

Մեծագունեղի սրտի՛է,
ոչ ճանաչելն զգրպար
տութիւն , քան թէ
ներելն :

Գլուխ. Ը:

Յաղագս նախանձու, և ծուլու-
թե: Ստորագրութիւն երկո-
ցունցն, և ապեղա-
նունն:

Ա. Նախանձն, վրէժ
խնդիր ինքեան. նախ
զիւրն աղիս խարշատեալ քայքայէ,
քան զբարիս ընկերին: Պատիժքն
վրիժառուք այլոց մոլութեանց, որ
կնոյ հեշտութիւն նոցին. իսկ սորին,
յառաջեալ և ս ապիրէ: Քանզի նախ
անձոտն, զերջանկութիւն օտարին,
տանջանս առնէ իւրեան: Եւ ի
գիրութե դրացւոյն, նիհարանայ
ինքն: Միանգամայն մեղանչէ և
պատժի,

պատժի , զոր ժառանգամանկս այս տիրապետեաց ։ Եւ Չ յլքն մոլութիք, հակադրին ոմանց բարեաց . իսկ սա , Թշնամի՛ է համայնից բարեաց ։ և խանգարէ զբնութի ամենից իրաց ։ Հակառակի ամ-այնոյ բարութեան , որոյ յատուկ է , հաղորդել զիւր բարիս իւրայինս ։ Հակառակի կացութե երանելեացն , որք զերջանկութիւն այլոց , իբրև զիւր եանցն վայելեն ։ Հակառակի սիրոյն քրիստոնէականի , որ և զբարեաց Թշնամւոյն ուրախանայ ։ Հակառակի և օրինի բնութեան , որ հրամայէ զիւր բարիս մեր , կամել և այլոց ։ Զորօրինակ ակն ախտացեալ այնու հիւանդութբ , զոր բժիշկք խատացուա անուանեն , յամենից պայծառութեց նեղեալ

եալ խուճապի, այնպէս և նախան ձոտն, յառաջբերութե և ՚ի ճոխու թե օտարին, չարչարի : Նա_ խանձ առնի, զի նեղախանձի ՚ի բարե_ զարդութե այլոյն :

Է. Նախանձի սատանայ, և այց միայն մարդկան՝ ընկերացն, և ոչ ումեք : Իս՛կ դու զոլով մարդ, նախանձիս մարդկան, զոր և ոչ դևքն առնեն : Աւաղ այսէ, փոքր ոգեացն, և խուրէանցն ընթաքսամամբք, վերջադաստողացն զինք եանս : զի՞ոչ նախանձէիր այլում, եթէ ոչ համարէիր զնա՛ լաւա_ գոյն՝ և գերագոյն քեզ : Այամին աննախանձ լինել : Եւ պերճա զհո_ սանուտաբարիս աշխարհիս այսո_ րիկ, և սիրեա՛ զյաւիտենականս: Եւ ի՛ր յաւիտենականութեն, մա՛հէ

նախ

նախանձու : Ո՛չ կարէ նախանձիլ
ընդ մահկանացուս բարիս այլոց,
որ ցանկայ միայն մշտնջենաւո_
րին : Ո՜ ոչինչ նախանձեցաւ
երբեք սորկադունից ծառայու-
թեց արհեստիցն , դերձակի . կամ
կօշկարի : Ո՛չ վայրահակէ զինքն
՚ի ստորինս , միտն՝ զբաղեցեալն
զսեմիւք : Մինթէ չէ՞ բաւականն
քոյովքդ նեղիլ յոգնադիմօք չա_
րիւք , զորս ունիս , եթէ ո՛չ վշտա_
գնեսցեն զքեզ և բարիքն այլո՞ց :
Ո՛չ երբեք լինիս երջանիկ , եթէ
տանջեսցէ զքեզ երջանկագոյնն :
Մինթէ կարծե՞ս , թէ բարիքն որոց
նախանձիս , յափշտակեցեալք յայ_
լոց , կարիցեն առքեզ անդրադառ
ցանե՛լ : Ունի՛ մերձաւոր քո զին
չս , ծաղկեալէ գիտութբ , գերա_
պանցէ

գանցէ զքեզ երկնաւորութբ եւ պայ_ ծառով: Համայնքն սուրբն, լինին քոյք, եթէ սիրեսցես զնա: Յոգ նապատկիւք փարթամանայ, որ սիրէ զօտարինն:

Գ. Շարագրուցեմ ասսէն ընդ նախանձուն, եւ զծուլութին, զի երկաքանչիւրն, վհատութիէ, եւ տրտմութի: Նա, զքարբոյ օ_ տարին: Ամ, պիւրոյն: Երկոք եանն, աուփոքրասիրտսն պատ շաճին: զի զփոքրեկն տալանանէ նախանձն: Զուրդ՝ ծուլութին, է՛ վհատեցելոյ, եւ հիւ_անդոտի օ_ գւոյն. որ կրէ զձանձրութի քար եայն հոգեւորականաց. որ զա հուրեցեալ՝ իմէծութէ եւ՝ իղձ արութէ երկն, յուչ ինչ գործ մա նէ, արժանի մարդկան: Նյա

եւ ոչ

և ո՛չ կամի պղերգն ; մշտայե՛ղ, և
անհաստատ : բեռն ծնքեան , այլոց
թախանձ: և յարատևեա՛ լքմամբ
ծուրոյ , գործէ զծուլին պատիժ :
Հանգոյն գնդակի , որ ընծրում
թեպէտ սլոտի , սակայն ո՛չ արտ
ելանէ . և այնպէս շարժեցեալ ՚ի
զօրութ̅է խարազանին, միա՛յ ցանկ
մշտակաց : Այարես հաստատել ,
թէ կամեցեա՛լ իցէ ն̅ զիր ինչ, բայց
ո՛չ արարեալ: Բովանդակէն արարք
նորին , աղճատմունքէն . և զօրէն
Ջրոյ գաղջի , զարատափախութ̅ն վե-
րակոչէն , և զզուեցուցանեն . ո՛չ
միայն զմարդիկս, այլ և զա̅ծ: Մեր
էն վայրապար յուսայ փրկութ̅ե,
եթէ ո՛չ ՚ի բաց եղեալ զշրտնականն
թուլութ̅ի քո , զաղնու ակտան-
գոյնս վերընկալցիս զոգիս: և սրա-

գու

գունիւք խթանիւք ստիպեսցես զքեզ 'ի մեծամեծս : Որպէս հաւ առ 'ի թռչել , սոյնպէս և մարդն ծնանի առ 'ի աշխատանս : Եւ զի պանծասցիս աշխատոքն , որք վ̃ս ա̃յ առնին , վերադիրք կենցաղս այս 'ի վ̃ր անձներ ումեք , զկանոնական տեսակս պատժոց : Ո՛րքան տքնի նա , զի զումարեսցէ զինչս : Ո՛րքան զառուածի նա , զի առ ցանկացեալ պատիւն հասցէ՛ : Մեծագունիւք տառապանօք պաշտին մոլութիւք : Իսկ , եթէ զհոսանուտս զայսոսիկ բարիս , այսքան հաւ քրտամբ ջանաս գնել . ընդէ՞ր ո՛չ առատարես զհոգաբարձութիւն զո՛յգ սոցին , սառայման երջանկագունեղի յաւիտենականութեն : Ա՜հ , պատկառեսցուք յուլանալ յի-

րիս յայսմիկ ։ Աղագուննեղէ աշխատին, վարձն յաւիտենականն ։ Ո՛չ ինչ գոյ այնքան կարծր, և դժուարին, զոր մարդկայինս միտ ոչ յաղթեսցէ, օգնութ̅բն ա̅ծայնով ։ Հզօրաբար վստահեաց. և դժուարութ̅եց երևմունքն ոչընչանան ։ Զորինչ հրամայեաց ինքեան մեծաւորին, ընկալաւ ։ Արա՛ զոր կարես, զ̅ոմ կարասցես ։ Ա̅ծ, օգնէ՛ արարողին ։

Գլուխ. Թ.

Յաղագս հպարտութե. ամբարտաւանութե, և մնափառութե: Գաղափար հպարտին: Ունայնութի արժանապատուութեց և վտանգ: փքացման չարիքն, և սպեղանի նորին:

ա. Մոլութիքս այսոքիկ հպարտութի, ամբարտաւանութի, և մնափառութի, ազգականք են միմեանց. յորոց՝ իբր յավկիանու՝ բղխեն գետք ամենից չարեաց: Քանզի մինչ առաւաջադնէ մարդ, զգեր յարգոյութին իւր, փոխանակ

վասն

չափմանի, յորս ուղղէ զնամ, որ համարձեալ զպաշտօնն էր, և յապատուեալ զպատիւն այլոց մարդկանց: Եւ եթէ ոչ բանինմն մուտ ՚իմաստ, եթէ ոչ անօրէնութիւնք, անօրէնութիւնք երթիցէ ՚իմաստս: Եւ հորդեսցէ ինքեան պծանապարհ, ուր գէ՛ ղնյառաջադրեցեալ., խոր ամանկութեք, և պատրանօք, աւերմամբ և տապալմամբ մերձաւորին: Հպարտն, ատելի է. ան ըմբերնելի՝ մարդկայնոյ սեռի, զնամ ջանս, և զգործս իւր, մինչ՛ ՚ի յափշտակութի գովութե, և փառաց մարդկան: Կարծէ զինքն՝ պատուականաւորունի աստիճանի արժանաւոր գոլ. և ՚ի նմին յոյժ հաճի ինքեան: Յանդգնաբար մտանէ յիրս մեծագոյնս քան զիւրն կա-

ջողութի. յամենայն գործս ներա_
մուէ զինքն ։ մեծացուցանէ զինքն
յինքենէ , անպատկառաբար ։ ան
գոսնէ զայլսն ։ Կեղծաւորաբար
ձեւակերպէ զխոնարհութի , զի
հեռացուսցէ յինքենէ զկարծիս
ամբարհաւաճութե ։ Ընկեցեալ
յաստիճանէ պատուոյն , լնու զա̃մ
ենին տրտնջիւք ։ յարուցանէ պկռ
իւս . եւ զպատելութիս ։ Հանդեպ
վայրագունիցն , ահագնադէմ գա_
զան ցուցանէ զինքն ։ հանդէպ մե_
ծագունիցն , շողոքորթող ծառայ,
եւ երկիւղալի պաշտօնատար ։ Ըղ
բարիս , եթէ ունի , ոչ ընծայէ ա̃յ
որպէս արժանն է , այլ առատրէ
ինքեան , ամբարհաւաճօրէն ։ Ցան
կայ տեսանել յամենեսին . եւ զի_
րաց բարձրագունեղից , զորս տղի_

տանայ , իբր ի բով փորձիւ, նրբա-
բար հալածանէ : Զարարս այլոց,
հետաքրքրաբար որոնէ, յանդգնա-
բար դատէ , անաչառօրէն դա-
տապարտէ : ուղերձու զմոլորութիւն,
նուաղեցուցանէ զգալութիւն :
՚ի խօսս , և ՚ի գնացս , զյօրացումն
իմն նախաբերէ ինքեան , և այլոց
զանարգութի : Ատէ՛ զուղղեցող
ութի . արտաթքէ զխրատաբա-
նութի . զենկուցմանց ո՛չ լսէ : Հա-
մարի ունել զբարիս , որոց չքաւ-
որի : և զորս ունի, տի՛ մեծագոյնս
ձևացուցանէ յաչս իւր քան իցենն:
Այն անորինկ զայրանայ , և ՚ի կատ-
թարագոյնս ընկենու ՚ի մոլորութիս.
եթէ ո՛չ մեծարիցի իբր արժան
աւորագոյն այլոց : և եթէ զինքն,
և զիւրականն արհամարհել կար-
ծիցէ :

ծինցէ ։ Սպատանի սիրտ նորին միշտաշարժիւք յուզմամբք, զի մինչ պատիւն որում ցանկայ. գոյ ընդ-իշխանութ̄ այլում, հարկէ նմա վրդովականիւք տենչմամբք, յաժամ այլեկոծիլ ։ Սկիզբն ամենից մեղաց, է՛ հպարտութիւն ։

Է. Դիր՛ ՚նկշիւ. եթէ հան ճարե՛ղես. զորինչ բաղձալիք երեւին քեզ յաշխարհիս յայսմիկ, զկայսերութ̄ի. զթագաւորութ̄ս, և զբոլոր տիեզերս, համդերձ իւր այնոլք փարթամութ̄բք, և բաղդատեա՛ ընդ փոքրկան նմա մասնկի, երջանկութ̄են յաւիտենականի ։ և տեսցես թէ որպէս հակճալ մասնիկն այն, ծանրութ̄ իւրով, և մղեալ ցնդեսցէ ՚նվեր զընդհանուր աշխարհ, ընդ պերճութ̄եց ;

թեց , և վայելչութեց նորին , իբրև զտերև մի՛ թեթևագոյն , որ յափշտակի ՚ի հողմոյ : Աղերսամ քա՛րձ ուրեմն զքեզ , ՚ի յաւիտենականսն , և արժանագործեա՛ զքեզ երկնի , որում ծնեալդ ես : Թօթափեա՛ զփքացեալսդ մտածմունս՝ գերոյարգոյութե քո ոյ , և չափակցեա՛ զքեզ իսկականեօքն բարեօք : Եթէ կայսրն , յորդէգրութի իւր առնոյր զքեզ , ո՞ ոք մարթանայր բառնալ զարտևուն քոյին : Իսկ այժմ , որդի այ ես . արեամբն քի վերածնեցեալ : Օմ ո՛չ մտածես զակնիզքն քո ; ընդէ՞ր ձգես զքեզ յերկրայինս , որք անարժանք են ամենևին քոյոյ տոհմի : Քաղցրալերբեաց : Ահաւասիկ կոչէ զքեզ հայր քո ՚ի տէրութենն երկնից ,

և աստեղաց ։ ՚ի սատացուածն մշտ
ատև ։ Ալերընկա՛լ աստէն զԹու
ահոծ սրտեղութիւս ։ այսու խոստ
մամբս ուռճացիր ։ ՚ի հօրէս յայս
մանէ զաղնուականութի քոյին
յորջորջեա ։ ըստ նմանութե նո
րին, յօրինեա՛ զվարիս քոյինս ։ Ամէ
պողոտայ անսասերիւր , որ ածէ՛
՚ի փառսն իսկականն ։

Դ. Օ՛ինչ են գաւազանքն Թա
գաւորականք , զինչ պատակէն ։
փայլականձև տոնականպէ , և պայ
ծառ Թշուառութիք ։ զորս ԵԹէ
ճշգրտիւ ծանուցեալ էր մողկնց ,
ո՛չ էրբէք մարտնչէին վ՛ն գահոյից
արքայականաց ։ Յափնագոյնք լի
նէին Թափասրութիք , քան Թա
գաւորք ։ Մեծ ծառայութիէ ,
քախտն մէծ ։ Նորքին , կորս ամէ

ոխ քն ,

ոմքն, երանեցեալս համարին, յոյժ
տարաձայն զգան զինքեանց : քան
զի ծանրագոյն յենու 'ի նոսին եր
ջանկութ̄ին , զոր վարկուցանէ
զնոսին ծանունս՝ ժողովրդեանն
Նուաղկին : Յայնժամ գովէն զքաղ
ցրունակ պարապութ̄ին և զազա
տութ̄ին 'ի գործոց : Յայնժամ
ատելի լինի նո̄ փայլունակութ̄ին ,
ընդ որ հիանային յառաջագոյն :
Յայնժամ շրտուցեալք և սար
սափեալք, զերկրաւորացս ունա
յնութ̄եց իմաստասիրեն : Յայն
ժամ երկնչին 'ի մահուանէ , և 'ի
սոսկալւոյ դատաստանէն ն̄յ . առ
աջի որոյ, ո՛չինչ օգնել կարէ նոցին,
արժանապատուութ̄ին , այսքա
նեաւ ջանիւ շահեցեալն : այս
քանեաւ քրտամբ ծնեցեալն , և

դնեալն արեամբ ։ „Զո՛ր՝ այնպէս
կեաց ընկենուլ, Թէ աներկիւղ
դատջէ զքեզ, դատաստանն այն
սարսափելի ։ Որ խոնարհեսցի
այժմ, բարձրասցի յայնժամ ։

Դ. Մոլիս, եԹէ կարծես համ
դարտիլ և անքուԹանալ քեզ, յետ
ստացման արժանապատուուԹե ։
Զոր վա՛ղ ուրեմն մա՛րԹէր քեզ,
այժմ ո՛չէ ։ փոքրագոյն Թոյլ է,
'ի մեծամեծս ։ Որքա՛ն բարձրա-
գոյն եղիցիս, այնքա՛ն յաւէտ եր
ևելոցէն մոլուԹիք քոյինք ։ Ո՛չ
Թաքչի, որ ընկատարում կայ ։
ԵԹէ նախկնաբար գոյր քեզ ան
քԹուԹի ինչ, ա՛րդ կորեաւ ։ Քան
զի ո՛չ ոք խորհուրդ, ազատ լինի
քեզ ։ զո՛չ ոք օր, ըստ կամաց քոց
կարասցես կարգաւորել, և տրա-
մադրել ։

մաքրել : Անծագոյնքեն անկ
մուծքն 'ի բարձու : Ընդվայր որո-
նեն զհանգիստ անդ , ուր ամենքն ըզ
վաստակս , և զաշխատ . և բաղդումք
զողորմելի զելս կենի իւրեանց՝
դատին : Զկարեն տանել սեղանքն
արքայականք դանկանկածս խոր
ախիկս: Ոսկեաւ և ակամբք , ըմպեն
զմահեթոյնս : Որքան Թագաւ-
որք , արեամբք իւրեանց ներկեցին
զգահոյս : Լպրծինէ կացութին
'ի ծայրում ; մաղականքեն հա-
մայնքն , և մերձագոյնք գահավի-
ժիլոյ : Զնկատակած ուղի , ընհար
Թուսէ : Որքա՛ն յոգնաթիւք , զար
մացողացն և կայթողացն իցեն կա-
ծառք , այն քան բազմագոյնք լի-
նին Թիւք նախանձողացն: Որքան
ոսնք լինին անդէն խարդաւողացն,

և հա-

և հակամարտիցն գուսմամբք : Որ քան կասկածելիք , և երկբայականքեն ընաւ̂քն : Ո՛չ հաւ̂ատար մութի ծառայից . ո՛չ բարեկամաց . ո՛չ որդւոյ , և ո՛չ եղբօր : Բայց 'ի տոռւնն գետնակո՛րծ , չմտանեն ապիրատք : Ընկասկած կեա՛յ , որ Թագչի : Զերկնչի յումեքէ , յորմէ ոչոք երկնչի :

Ե . ԵԹէ տեսանէիր զերեւեար ումն , կամ դչուն . որ 'ի մէջ այլոց անհատից իւրոյն տեսակի , զիւխանակն ն̀ն աուռնոյր զպատիւ̂ , միԹէ արդելու̂լ կարէի՛ր զծաղրդ : Բայց դու մեծագունի ծաղեր արժանի ես , եԹէ գերապանցել զքեզ քան զայլ մարդիկս 'նիւԹես , զի հարստագոյն ալեաց , կամ հզօրագոյն լիցիս : Օ՛րինչ ամբարտաւ̂անիս

հո՛ղդ

հո՛ղդ և մոխիր : Ո՛չոք պարծիլ
կարէ , եթէ ո՛չ իւրով բարեաւ :
Եւ ո՞րք բարիքն քո , եթէ զամենայն
առեր : Ո՛չ ինչ քո , բայց ՚ի մեղաց :
Զոր եթէ առեր , հատո՛ւցանեմ զփառս
որ զբարիսն իւրս , շնորհեաց քեզ
ձրի : Միթէ երկնաւոր քան զերկ-
ւոր պատուականագոյն համար
եցեալ լինի , զի առաւել ունի ըզ
յա՛րմ , նոյնպիսագոյն զգարին : զի
զոսկեձոյլ ունի զսանձ , և զականս
ակունս պթամ մը : Ո՛չ . այլ որ նրա-
գո՛յնն է , մեծագին համարի , քան
զմիւսն : Նոյնպէս և մարդ , զի մի՛
խելային չիցի համարեցեալ , մի՛
խնդրեսցէ զփառս յայնմանէ , որ
արտաքոյ ինքեա՛նն է : Բայց . լաւ-
ագոյն եմ սաեա , և ազնուական-
ագոյն այլոց : Եթէ զայս ասես ,

անարժան ամենից պատուոց ես ։ զի ո՛չ որք արժանապէս վերապա_տուին, եթէ ո՛չ միայն այրն բար եշուք , որ զհամայնս անգոսնէ զպատիւս, և զփառս ։ Ճշմարիտ ազնուականութին, չգիտէ բարձ_րավզել ։ և ուր պայծառասիգութի կենի՛ է՛, անդէն և համեստութի գտանի ։ Զրանոյն վսեմակա_նաց, ամենամեծ փառուքն, կարի խոնարհեցուցանելն զինքեանս ։

Դ. Ծանիր զտկարութի որ գիտութե քոյոյ, ստորաչափեա՛ զմարմնիկդ ։ գլոգունս գտցես 'ի_քեզ, որոց մի՛ կորանկցել մարթի_ցիս. և զո՛չ ինչ, որով կարասցես բարձրամտիլ ։ Մի՛ անգոսներ զեր կրաչափսն , և զիմաստասէրսն ; բովանդակ երկիրս , կէտ մի՛ է

Որքան

Որքա՛ն թշուառօրէն մոլիս, եթէ
զթագաւորութիւն, ընկիտում հաս-
տատես, և բաժանես ՚ի նմին զտէ-
րութիւն : Ընփոքէր, ո՛չոք է մեծ :
Զերկիրս զայս, զոր փքացելով
ճեմմամբ այժմ ներքակոխես, յա-
պա՛յ ինքն ներքակոխեսցէ զքեզ :
Եւ ո՛չ ևս յաւելցիս սատանայ յայն
մանէ, զոր վերլուծեցելովք ան-
դամօք քովք . Նեխեցելօք օդու-
ածովք զետեղիցես : Իսմին, և
նայսմ ոչընչում, չինեմ քեզ զմե-
ծամեծս և զանմահականս : Ըղտտ,
զսրտմտութիւն քոյս, աստ զամբար-
հաւանձ մարդեա՛ պանդգամութիւն:
Մտարածեա՛լ լայնացո՛ աստէն,
զցանկութիւն քոյս . աստէն յօրին-
եա՛ զճանկատս . աստ, զմարտս խմբ-
եա՛: Մինչ բազմակի խելագար-

ցես,

ցիս, անագա՛ն իմն ծանիցես յա-
պա՛յ, թէ որքա՛ն ունայնք լեալք ի-
ցեն անուանք պատուոց. որքա՛ն
խաբէականք պատուագրութիք
իշխանութեց: Չպականեղէ՛ն է որ
ինչ աստէն լուսաւորէ. մինչ փայլփայ-
լէ, մշրի: Ծառքն անարիք, աճ-
են յոգնամեա՛. և ի միում ժամու,
արմատախլին:

Է. Զամենամեծ զկծեցուն
հպարտութեն հատեր, եթէ թա-
գիցես: Ո՛չ ոք է՛ հարուստ յաչս
իւր, և ո՛չ սակաւուց իմն, կամ
ընտանեաց իւրայնոց. այլ զփա-
ռազարդութի մոլութեց իւրոց,
՚ի տեսութի յոգնախումբի ամբոխին
տարածանէ: Ո՞ ո՛ք զգեցաւ զծի-
րանին, զոր ո՛չ ումեք ցուցանի-
ցէր: Ո՞ ո՛ք յառանձնում սեղա-
նում,

նուլ, յոսկեզօծս եհան յանօթս
զխորտիկս: Մի՛ որ ընդ հովանեաւ
դուեհականի ծառոյ, զցոփութեն
նուրոյ զհանդէս, միայնակ հռչակ
եաց: Զմեծափառութեն, ցան
կայ անեսասփոխից: Եւ ո՛չ յայլ ուրեք
հզօրագոյն երեւեցուցանէ զզօր
ութի իւր՝ քան ՚ի մէջ գովաբանու
թեց մարդկանց: Մեղուն՝ եթէ
գործեաց զմեղր. երիվար՝ եթէ ըն
թացաւ. ծա՛ռ՝ եթէ պտղաբեր
եաց, զո՞չինչ եւ անդր խնդրեն:
մարդ, կայթմանց եւ դրուատից
բաղձայ. եւ ցանկայ ցուցանիլ մա
տամբ, Ա՛յս է: Բայց եթէ մտա
դրագոյն խորհիցիս, թէ որք են
նոքա, յորոց գովիլ տենչաս դու,
ո՛չինչ դիւրագոյն քան զխաղանս
ռամկին՝ անգոսնեսցես: Ընդուն

այնք

այնք են մարդիկք, և յեղեղուկք, զորս խելագարիլ առնես բազմի՝ ցս, որք դատապարտեն զինքեանս, յամ ում ժամու խելագարութե իւր եանց. և ստէպ վերանորոգեն զի՛կ զիւրեանցն խորհուրդս : Ա՛ւղ իմն կեա՛նէ, գովողին, և գովից ելոյն : և լինի յանկեան ինչ երկրի, որ կէտ մի՛ է : այլ և ո՛չ անդր ամէն իմանան. և ո՛չ իսկ ինքն, զինքն : Ո՞ւկ, մեծագոյնէ գովիլն յապառ եայց, քե յա՛յնց, զորս ո՛չ տեսեր, և ո՛չ իս՛կ տեսանելոց ես : Ընդէ ո՛չ կսկծաս չեղեալ զքեզ գովեցեալ յայնց, որք զարքուն քո յառաջե ցին : Բայց ձև ազգ՛ զնոսա՛ գոլ զան մահականս: որք՝ իմաստ ունին զքեզ և զապառնի քոյդ յիշատակ զան մահական: զինչ օգուտ լինիցի այս,

քեզ մեռելոյդ : և զինչ օգուտ է՝ արդ կենդանւոյդ : Բազմիցս դու զիս , ուր չես . և չարչարիս , ուր ես : Գի՛ն ՚ի իւրաքանչիւրոյ իրի, ինքեան գոյ : և ո՛չ լաւագոյն լինի , եթէ գովիցի , և ո՛չ վատթարագոյն , եթէ պարսաւիցի : Մի թէ արեգական կորուսանէ ինչ ՚ի լուսոյ իւրմէ , եթէ չիցեն հայեցօղք : Միթէ պականի ՚ի քաղցրութէ թուզն , կամ ծաղիկն ՚ի վայելչութէ , և այլն ՚ի պայծառութէ . եթէ ոչ հռչակեսցին գովութբ քարոզչաց : Մե՛ծ առաւելութի է ոգւոյն , եկելոյն ՚ի բարձրագունէ աթոռոյն , արհամարհելըզ գովութիս մարդկանց , և ինքեամբ և եթ շատանալ : Կորուսանես զգովութիս , եթէ ցանկաս : զի

զինչ ցանկալի ներգոյ 'ի քեզ ։ ու
քա՞ն է՝ սահեցողութ̃ի քո ։ որքա՞ն
Թշուառութ̃ի ։ որքա՞ն կասկած
և խսկատութ̃ի փրկութ̃ե քոյոյ
ծառայ անպիտանես, թէ և այ
արեալ իցես զա̃մ, զոր պա՛րտանէիր
ւշ՛ըդ՝ որո՞վ դիմե՜ համարձակի
ցիս տալ զա̃մ արարեալ քո, զորս
պարտի ս ։ Երկի՛ր ուրեմն, մի՛
դուցէ չիցես 'ինեռըս, զոր առ այ
տաքս վիպասանիցիս ։ և զդուշ լեր
զի մի՛ այնք գովիցին 'ի քեզ, որոց
վ̃ս, դու 'անհաճոյացիս քեզ ։ Հ̃աս
տա՛ ա̃յ, զոր 'ինմանէ ունիս, զգոյր
զկեալդ, և զիմանալդ ; և առհա՛ ո
ինչ մնայ քեզ, բա՛ց 'ի մեղաց ։ Ու
րեմն, մինչ ոչինչ ես՛ դ, զոչընչէ՛ պա
ծիլ չկարե՛ս ։ Ակսանիցես զ՛ի ինչ
մինչ ծանիցես զքեզ, զօլ ոչինչ

Գիտ։

Գլուխ: Ժ:

Յաղագս բովանդակի մարմնոյն, և զգայութեանցն արտաքնոց, համօրէն: Որքան ներելի իցէ մարմնոյ: Ընչէ՛ղ զթոյլատուութիւն աչաց: փառամոլութիւն զգեստուց, դատապարտի:

ա. Զառողջարարս զայս և զողջամիտս, զեր ընկալ, զպատուիրար կենաց, զի զայն քան միայն շնորհեսցես մարմնոյդ, որքան բաւէ բարեկեցութեան նորին: Խստաբար ընձեռելիք, զի մի՛ չարակնեա̀յ ծառայիցէ: Ներելի՛ է նմա, ո՛չ ծառայելի: Սո՛ւր

զկերակուրն, զի զքաղցն լցուսցէ. զջուր, զի զովացուսցէ. զզգեստ, զի զցուրտն մեղկացուսցէ. զտուն, զի ամրասցի ընդդէմ ապիրատութեց ժամանակաց: բայց այլոց իրաց. զորս յօրինեաց ողջնութ͞ին վայրապար, իբր զպարգս և զպաճուճանս նորին, ընդդիմացիր, և ծրկիր: զի սոքօք, պատրաստին թակարդք, հակառակորդք հոգւոյն: Այժմ իբ՛ր համեստ, անարգէ՝ նմա, որում կարի՛ սիրելիէ մարմինն, և որ տիրէ երկնչի վ͞ս ն͞ր: Մեծագո՛յնս. և վ͞ս մեծագունից ծնեալ՝ և ո՛չ՝ զի զերրի ստորկադոյն լինիցիս մարմնոյդ; առ որ՝ ո՛չ պարտիս վերահայիլ այլապէս, քան իբր ՚ի կապանս հոգւոյ, և անձնիշխանութե: Ա՛յլ ուշիմե՛ղ և իմաստուն, հոգա՛յ զկա-

րիս

ըստ նորին , ո՛չ՝ իբր զի կեցցէ վ՟ն նր , այլ՝ զի կեալ չկարէ , Թարց նր : Մարմինն՝ գործի է հոգւոյն : Աղէ՛ն՝ ո՜ ով արհեստաւոր , Թողեալ զարհեստն , վարանիս զժամանակն ՚ի հոգս գործեաց : Խամբարեցելոյ մտածէ , զբաղիլ շուրջ զպաշտօնատարութե մարմնոյն :

Բ. Աղէ՛ն՝ զի ընդ լուսամուտս զգայարանացն , ներամամտէ մահն ՚ի հոգի քո , ջանա՛մ վերածել զնոսին ՚ի կենդանիս երկրայնոյ , առ երկնայինն : Եւ ծողոպրեա՛մ զնոսա՛մ երբեմն , ՚ի սաստկագունէ խռկմանէ գործոցն զորս կրթէն . զի մի՛ կարի ընկղմեսցին ՚ի բաղձանս հեշտութեց , և վայելչութեց ՚ի բրացն երկրայնոց : Ծառայել պարտին զգայութիքն , ո՛չ՝ իշխել : Մուտի նախկնաւբաց

ճնշելի է Թոյլատրութի աչացն ։ քանզի, յորժամ տեսանեն ցոփո-րէն և խենեշաբար, զբաղմաց ի-րաց ընծերածեալ պատկերս, յեր-ևակայութին անդրանցուցան-են, և անդուստ ՚ի միտս առաքեն, և զսերմանս ծանրալութից մեղաց՝ ընդունուցանեն նախորժակում, եթէ ոչ պարփակիցին հաստատուն եւ ապահպանութբ ։ Եթէ ար-տաքին աչաց ուղղութեն, ուղ-եկցեն ներքնոյն մաքրութի, ըղ-հետս չաւղացն այ, գոցես յամ-ուրէք ներատապեցեալ ։ և մինչ ուս-ցես վերապատուէլ զած ՚ետեղ-ծուածս նորին, դիւրաբար վեր ամբարձցես յայցանէ զմիտս, ՚ի խոկումն փառաբանութեն ած-այնոյ ։ Այլեւ ոճնեցեալ, աշխատ

ակոց

ակոր բղջախոհութի է : մի՛ երբէք սևեռիցես 'ի նմա զակնդ , զի կոր նչիս: 'Ի պղտոտմունս տաց, 'ի պղծոս , յասպիզանթացս, և 'ի խաղս տեսար անպիտանս , մի՛ հայիցես բնաւ , զի ցն դէն զմիտս, և զբաղեցուցանեն հո գւովք աշխարհականօք , զի մի՛ կա րիցես ամբառնալ զնա՛ յերկինս: Ո՛ւր մոլորի ա՛չն , մոլորի 'իղձն:

Դ. Լսելիս , զգայութի ի՛մն է՝ մակացութե և խրատու : ըն դ՛որ , իբր 'ի դուռն ինչ , ներամտ են ա՛նդր 'ի միտսն , ծանօթութիւնք ճշմարտութե, և իմաստութե: Յան կապանեա՛ ապաքէն զունկդ , զզու շութե, և խոհեմութե . զի մի՛ փո խանակ ճշմարտութե , ստութի . և փոխանակ իմաստութե, անմ տութի , սպրդիցեն 'ի սենեակն որ

տիդ ։ Եւ Ձղխեամ զնոսամ, ընդ դէմ ցոփաբանութեց. շշնչմանց. վայ րախօսութեց եւ շփոթից ։ փակեմ ընդ դէմ դատարկաբանութեց. եւ բնաւից իսկ նոցա. որք ոչինչ ուղերձեն, զարգացման հոգւոյն ։ Որպէս որ լսէ զնուագս հեշտա լիս, կրէ յունկն իւր, զեղանակն զայն եւ զքաղցրութի երգոյն, եւ եւս յետ անցման ձայնին ։ այնպէս եւ լռելեայ խօսն վատթար. Թէ պէտ եւ ո՛չ ներգործեսցէ իսկոյն, սակայն ցանէ զսերմանս մէջս՚ յոգւոջ, եւ Թողու անդէն. որք յետուն ՚ի նմին յարանն, եւ ըստ աւբերման ժամանակի, խլրտին եւ արտասու զեն ։ Եւ ՚ի քան յաճախագոյն լսես ոյ, որ խօսի ընդ քեզ ՚ի ներքս, որ քան յամբագոյն լռեցես մարդ կանց ։

կանց ։ Ամենայն անուշահոտու-
թիւք արհեստագործեցեալք , կամ
այլեւայն , և չարուք հոտոտողաց ։
Յաղագս որոյ 'ի բաց ձգեա՛ և մեր
ժեա՛ 'ի քէն զբնաւս անուշահոտ
ութս ․ և արա՛ , զի քաղեքարութէք
առաքինութեց , զբաղցուս քոյ
եւցես հոտս , 'ի քիմս համայնից ։
Այլ եղծաշանկ զայլեւցես , պահ
եցողութէ , և պարկեշտութէ ։ Օշ
շաւակք , խորէիւք մաղեղին եօք ,
զմնիւք , և խստագունիւք անկող
նօք , և այլովք կարծրութէք ։ Լա-
ւագոյն է խրատել զմարմին , և-
պահել , քան վնասակարիւք փափ
ազշութէք կորուսանել զնա՛ , և-
զհոգին ևս միանգամայն՝ 'ի յաւ-
իտեան ։

Դ․ Այլ՛գ՝ զի 'ի զարդու և 'ի-

պաշտօնէ

պաշտօնէ մարմնոյն , ներքնոյ իւ՝ կ
ոգւոյն արտայայտութեան կացութին,
Հեռասցին ՚ի քէն այնք , որք սով
որքեն լինել ցուցանէք , մոլեկանի
և աշխեցելոյ ոգւոյ : Վաղեմի
իմաստասէրքն հեթանոսաց , չէ
տուն թոյլ տուն բարեփորձի , և ո՛չ
դմատնիկ իմն շարժառօթել , թարց
բանավարութէ , և պատճառի :
Ո՛չ պահանջեմ ՚ի քէն դայնքան
ուղղեցողութե : այլ միայն բաղ
ձամ. զնոյն և պատուիրեմ, զի խորշ
եսցիս ՚ի ծաղու , իզոփաբանութէ,
՚ի կատակաց և ՚ի վասաշլերից արանց
արձակալուծութեց , ՚ի յանձնահա
բար շարժանցելոյ ձեռաց , և ՚ի
յաքառնաշո՛յտ ծեմմանէ : ոմ զի ո՛չ
ինչ երևեսցի ՚ի քեզ , որ կարասցէ
տաղտկացուցանել զհայեցողն :

ո՛չ

ո՛չ խենեղութիւք զգեստուց, և-
հոտք օծանելեաց: ո՛չ կնճիռք ճա-
կատու, ո՛չ յօնապանծութի. ո՛չ
շարժումն անյարմարական, և ո՛չ
նշանա՛ւք արհամարհոտութեց.
և ո՛չ՝ որինչ ծնանի զառաղտո՛ւկ իմն,
և զժայթութիւն զզուալի: Կարեն
գոլ ի՛րք բազումք համեստորէն,
որք չկարեն տեսանել համեստա-
բար:

Է. Սերկ ծնաւ մարդկանա-
խկին, և ոչ ամաչէր: զի՛նչ կարէր
ամօթիւ թաղծել զնա, մերկու-
թին ողխոսացեալ: Իսկ յետ մեղ-
անացն, Ադեալ իսկ զանմեղութե
պատմուճանն, որ բաւականա-
պէս քողարկոցէր զնա, հարկեց
աւ զխածանիլ արտաքնով զգեստ
իւ ամօթոյն: Եւ յոր՝ նախնումն
որեցաւ

արկցաւ առ 'ի պատիժ . այժմ , եանց 'ի պարծանս պատուոյ : Իմ՛ու-ըին գիտեմք , ո՛չ որք ծածկիցեն , այլ որք զարդարեսցեն : որք աչաց օտարաց և անսովորութ՟եց , հաճոյասցին : Յուցանկ ոդւոյն , զգեստն է : առաւել քան զչափն հո՛գ ածել զնմանէ , և պաճուճել զդէմս ընհայելւոյ , կանացեաց քարո՛ւց է , և իգացելոց մտաց : Պատկառեսցես յարտաքնոյ պաշտմանէն , եթէ մտածիցես իսկզբէն , զինչ ծածկիցի ընդ այնու : Որում 'ի ներքս յինքեան զզարդարուց , ո՛չ խնդրէ զարտաքինս : Եղբեր , և պանծայ առաքինութ՟ին , թարց վերբերութ՟եց . և սուտակապասից զարդուց , և կանացեաց փաթէթանաց : և զոր

ինչ

ինչ վերայաւելցես, նուաղագոյն
նքէ: Ունայն մոլորութիւն է մարդ-
կանց, արտափայլել ծիրանեօք,
և մեծօք ժահահոտիլ: Ոմանք պա-
րաւանդեն զինքեանս շղթայիւք:
բայց զի ոսկեղէնքեն, ո՛չ առնեն
փոյթ՝ պղատահամբաւութէ ծառ-
այութեն: Ոմանս՝ ո՛չ միայն կա-
պէ ոսկին, այլ և ծակէ: քան զի
վիրօք, անդրանգանին ընդ ունկն,
և կախին յայնմանէ: յորոց և կա-
խեն բազմիցս, ինչքն հայրենա-
կանք և գոյքն բովանդակք: և որք
էրբենն անուանքէին պատուոց. այ
ժմ, անուանք են պատուոյ, և ամ
բարտաւանութեց: Ասեսցես,
ո՛չ զսանկաւս, ՚ի մէջ սանդերն և
հայելւոյն զբաղեցեալս ՚ի բազում
ժամս, որք առաւել պարապեց

եալք

եալք են զարդու գլխոյն , եւ գեղ
գեղելոյ հերացն , քան հոգոցն իւր
եանց փրկութե : Այն քան հու
ժկու եղեւ խելապարից մարդկանց
թիւրեցեալ ընթաղատութե , մինչ
զի կարծեն զարդարել զինքեանս
քրօքն այնոքիւք , զորս պարտէր
առաւել հարկանել : Ա՛րդ եղիցի
զգեստ քո . ոչ այն յարհեստագոր
ծութեց , եւ յօրինուածոց պէսպիս
եաց , որ ո՛չ 'ի հանդէս , այլ 'ի հա
կաւորութի վերարկեցն : պատրա
գոյն քան զփառասիրութի , եւ
մակագոյն քան զառաղտկալութի
եւ բարեխառնեցեալ ըստ որպի
սութե կենաց , եւ թէութե քոյոյ
Թէպէտ ոսկեա՛ եւ մարգարտի
զարդարեսցիս , Թա՛ց զարդուն քէ
տողէ՛ղեն : Սա՛ է գեղեցկութի մի
ակայ .

ակայ . որոց զմիտ մահացու , այլ զքե՛զ , զարդարէ ՚ի ներքս : Յիմարական ամբարտաւանութիւն , վերածածկել զմե՛ղս , ոսկեաւ :

Գլխ . ԺԱ :

Յաղագս պահպանութեան լեզուին: Որքանւոյ միտի՛ իցէ , և որքան դժուարին : Ոչի՛նչ պահելի ՚ի խօսս , և յոլով խորշելի : Զիա՛րդ բառնալի իցէ մոլեկան լեզուն այլոց :

ա . Այնքանուամ միտի՛ է պահպանութի լեզուին , մինչ զի մեծագունի՛ հոգաբարձութէ , քան զբեր ականն պիտոյանայ պահել զնոյն : զիմաց ևկեան ,

ւկեան , ՚ի ձեռն լեզուի : Որոչ
կարէ զսպել զնա՛ , բաղդատի ան-
պատուարունոյ քաղաքի , որ բա՛ց
յամենից կողմանց , և Թա՛րց պարս-
պաց իցէ: Հազիւ՛ սակայն կարէ
սանձահարիլ և ընտանենալ , ա-
ռանց յատկի օգնութեն ածայնոյ:
Հնազանդեցուցանէ մարդ , զա-
ռիւծ . զցու՛լ , զա՛րջ . և զայլս գա-
զանս , և զլեզու իւր ոչ հնազանդ-
եցուցանէ : Զի բնածին է մարդ-
կայնոյ բնութեն , լեզուագարու-
թի ; և զոր ինչ խորհի և բաղձայ ,
ջանկո՛յն ձգտի բարբառել: Նմա՛ և
լեզուն , մերձ է խելապատակին .
և բերան , երևակայութեն . զի զոր
ինչ մտածեսցէ նա՛ , յղեսցէ առ-
բերանն , և ՚ի խօսսն հեղուցու: Ու-
սոյց քեզ և բնութին , Թէ որքան

հար

հարկաւո՛րիցէ պահպանութիւն լե-
զուին. մինչ կրկնացանկիւք շր-
ջափակեաց զնա, իբր ատամամբք,
և շրթամբք: աղէ՛գ որպէս հոտո-
ծանելեաց, ունայնանայ, եթէ
ո՛չ խցիցի բերան շշոյն, նոյնպէս
և ս բացամնայութե դրան բեր-
անոյն, բովանդակ զօրութի ոգւոյն
ցրուեալ պակասի: Զարուք հո-
գաբարձէ ինքեան. որ լեզուին իւ-
րում ո՛չ հոգաբարձէ յարաժամ:

Է. Զգուշ լեր յամ խօսակց-
ութիւ, սանձահարել զանդուգն
զայն վստահութի: որով յօդունք
սահիպքն առ՝ ի գգայմունս հաղիւ
ըղացեալս ընմտում ումեք, և լը-
բաբար բարբանջեն, թարց քննու-
թե, և ներհանձութե: փախի՛ք
յերկայնեզուութե. և՝ իշոքմոքու

թէ, և զզգացումն ոգւոյդ, Թուոց ծրարաքանութեն և կարծախօ- սութեն, մաքրագունեղապէս ար տաքսերեա : Աղու՜ ա՜ւ քեզ յայ, իչ խանութի խօսելոյ. զի վերապատ մեսցես նովա՜ զիրս, իսկապէս և վճռօրէն, որպիսիք իսկ ենն նա- քին: Մի՛նչ բարբառելոց իցես, քննեա՛ նախկինաբար, և հա՛րց զքեզ. միթէ գուցէ ՚ի ներքս ՚ի քեզ ան ղուսպ ինչ ըղձակրութի, և աղ մկայոյզ եռանդոտութի ; և յոր ժամ հա՜ստատես նե՛ր գոլ այնպի- սի ինմն, մի ինչ թուլացուցանե՛ր ելուզանել լեզո՜ւի քում, մինչև եռանդն չիոթունանի, ամենևին դադարեսցե : ապա թէ ո՛չ, զլու- գունս արտահոսեսցես, որոց վա՞, ստրջանայցես յապայ, թէ ասաց եր :

եր: Ոխուրապէս լռեսցես, եթէ աղաղակք չփոթմանց, ոչ վրդովեցին ընտրատում քում, և եթէ լիցի նոդուոջդ անքթութի, և պարզութի: Չկարէ գոլ, այլ ինձ եր անդ՝ բանից, և այլ ինձ ոգւոյ: Եթէ միտն աւո՛ղջէ. եթէ բարեխառն եցեալէ. եթէ շարագուգեցեալէ. խօսքն են, անհիւթք, և պարզականք լինին: 'Ի վատթարանալ նորին, վատթարանան և սոքին: Իւրաքանչ իւրում ումեք զխարդութե՝ ցուցանէ, բարբառումն լիզուէնէ, եւորպիսութի բանին:

Գ. Մի՛ եղցէ երբէք 'ի բերանոյ, քումմէ դատարկաբանութի: որպէս ընտրես զուտելիս, այնպէս ընտրեա՛ և զխօսելիս: Քննեա զկերակուրն՝ մտանելոց 'ի բերանդ,

զմէ ո՛չ, և զջանն անդուստ ելան
ելոյ ; որ բազմիցս զարթուցանեն
՚ի տանջումս , զծանրագոյնս քաղ
երգանս , քան կերակուրն , ՚ի քումէ
յեբարանում: Սովորեա՛ց, շատա_
բանել ը՛նդ քեզ , և սակա՛ւ աբանել
ընդ այլոց : Բազմիցս զղջացան
արք հանճարեղք, թէ խօսեցան ;
բայց ո՛չ երբեք , թէ լռեցին :
Կենդանիքն որք իմաստունակք
համարեցեալք լինին , հազի՛ւ թէ
ձայնա՛ւորքեն: Կարկաչոտութ̅ին,
է՛ մոլութ̅ի մանկանց , և կանանց:
յորս նուա՛ղագոյն իմն ներգոյ
բանաւորութ̅ի և տրամախոհու
թ̅ի: Չի՛ք առաքինութ̅ի ինչ յայնմ,
յորս բերանքն ո՛չ ինչ արտա_
դայլին , բա՛ց յուծայնութ̅եց , և յա_
նօգտակարից: Եթէ սիրեսի զա՛նձ,

եթէ

ԵԹէ հողայնոյ զերկուԹի անձին քոյոյ , ամ խոստմիցուԹիք եւ պիտառուԹիք քոյինք , լինէին ՝ զայս , զառաքինուԹէ , եւ զկատարելուԹէ : Սէրն ՝ ոչ պիտէ ստել . ծածկել ՝ չկարէ : Իւրաքանչիւր ոք զեղու յայն , զոր սիրէ : եւ Թագուցեալքն ներտրամախոհուԹէ , յաճախադունապէս իմն արտափայլ են առ լեզուն : Այս այնորիկ մին քրինչ յօժարաբար խօսիս զերացն զամծայնոյ , զի չե՛ ես արտասուղեցար ՚ի յաղտեղեաց մորոց քոյոց մոլուԹէց : եւ մինչ պատահի դուզն ինչ ընԹերցուած , եւ մտածուած կենսատու . զայնց նրաց , որք վերաբերին առ փրկուԹի հոգոյդ , նուազեցեալ պանկասինուԹն խօսելոյ Թէ և յօժարեցիս եւ խօսիլ :

Յաւելուածոյ սրտին , խօսի բերանն :

Դ. Գրեթէ համայն խօսակցութիւն եւ զրուցատրութիւն ընդումարետղում մարդկանց , զվարուց եւ զկենաց օտարացն է : Իւրաքանչիւրոք, զայնքան ունի զդատաւորս, որքան են գլուխք ընքաղաքում : Հազիւ պատանի ոք, որ ՚ի տան ունիցի զանչս : Շլանկամաքեմք ՚ի մէքահայեցումս մերոց մոլութեանց, եւ սրատեսք , ՚ի ներազննումս պակասութեանց օտարացն : Զվատաբանութիւնս մերձաւորին , լսաբացիւք երկփեղկենիւք ներանիւթեամբ : զփովութիւնն , հազիւ թէ ծերպիւ յարդնեցելով : Ուստի որքան հասարակագոյն է մոլութիւն այս , այնքան հոգունակագոյն խորշելի է :

բաւական՝ գոյ քեզ գործ եւ աշխատ ընդ մոլութեանց քոց. զնոսին քանդեցեա՛, եւ ուղղութեամբ նոցունց պարապեա: Զխորհուրդ քո, եւ կամ զօտարին, զոր 'ի հարկէ թագուցանել պարտիս, մի՛ հրապարակեր ուրեք ամենեւին: Զի յուգունց պատահեաց, ներանձնել յաղմկախաթոյթ խնդիրս, սակս անխոհեմաբար հաւատալոյն զխորհուրդս խորհեանց, այնց՝ որոց չէր՛ն յանդ: Եթէ միում, եւ եթէ բազմաց ասիցես, մի՛ եւնոյնէ: Զի դիւրաբար անդրանցանէ խօսն, 'ի միոյ, առմիւսն, եւ 'ի նմանէ առբնաւս: Աղէ՛՝ դիւրահօսութենս այս, ծնանի մանաւանդ յայնմանէ. զի մինչ մեծագունին արդարութեամբ 'ի լոյս ածի խօսն, մեղմա-

բար սպրդեալ ներսամուտ քաղց
րութի̃ ինչ խօսակցութե̃, և հա-
ղորդելոյ զնոյնս, այլում: ո՛չ այլա-
պէս մեղկացուցանելով զոգին,
քան զաւբեցողութի̃: ուստի չի՛ք
խորհուրդ, այնքան Թագուն, և
ծածկագունեղ, որո՛չ հրապարա-
կեսցի: Մի՛նչ բանայ ոք պիւ ընխոր
հուրդ մտերմաբար, քեզ առան
ձինն, վստահիս և դու. իբր զպա-
տանդ հա՛ւ աստոյ առեալ՝ ինմանէ,
հաղորդել նմա՛, զքոյդ: Բայց դու
Թերևս առժամանակ մի գաղէս
զլու՛եալսդ, նմա՛, պատմէ իսկոյն
ընդ ուղին՝ անձներց դիպեցելոց:
և մինչ ա̃մքն յայտնի՝ տգիտանան,
Թագնաբար՝ գիտէն: Զի Թռչունն
լեզուքն, յունկս ամենից, գաղ
տագողորէն, մինչև պաղտնիքն

հուչա-

հռչակեցին , և յուղիցին անդուստ վրդովմունք և աղաղակք : Որքա՜ն չար գտանի 'ի ներքոյ երկնի , կամ ծնա՜ւ ինքն լեզուն , և կամ անձ նեցոյ սերմանելով : Ալ̄ որոյ դի՛ր զկշիռ բանից քոց. և զսանձ լեզուի: մի ինչ խօսիցիս բնաւին, որ լաւա-գոյն իցէ լռելն: Գովելագոյնէ ժլատութի̄ն բանից , քան արծա-թոյ : Օհ որ վատնէ զարծաթն , մինչ վնասէ ինքեան՝ այլոց օգտէ՛ : իսկ շուայլն բանից, և ինքեան վնա-սէ՛ , և այլոց : Մերձի՛ ա̄ծութե̄ն , որ գիտէ լսել զյոգունս , և խօսել զփոքունս :

Է . Չի՛ք անհնարելի՝ լեզուին: Իշխանք աշխարհիս այսորիկ, զորս արտաքոյ երկիւղի սորին կացոյց՝ կարողութի̄ն , չեն ազատք 'ի նուա-

տա-

տապարտութեց լեզուին : Եւ ո՛չ արքն վսեմագունեղք , զամ դարեցեալքն սրբութէ . զորս ար տահամնեալց յիրաւադատութեց , անմեղութին : Ինքն քս , մինչ էր Թեկցէր 'իմէջ մարդկանց , ո՛չ ադ ատեցաւ 'իձաղանաց լեզուին : Ըստ օրինակի սոցին , կարու՛ զհամ բերութի քո : «Արհամարհանքն , խթան ի՛մնէ առաքինութէ , և սանձ՝ հաստատուո՛ք , զի մի յուղղէ պողոտայէն արտուղիցիս : Զի՛ք գլխաւորագոյն և նախապետական թշնամի մոլութեց , քան ինքն ի րաւադատութին : «Ա՛յդ մինչ վատաբանէ ոք զքէն , զգուշ լե՛ր Թէ յորմէ խորշիցէս : Կամի՛ փրծանիլ 'ի Թունայեղէ խածան մանէ լեզուին , անգոնեա : Ո՛չ

ինչ

ինչ վէր սեւեռի 'ի քեզ՝ եթէ լուից ես տոգորմամբ, և տանիցես բաղ դակուտից լրարկութեց. առաւա ռելով զայնս մանաւանդ բարեացն դատմանց, քան զբաղդատողին յանդնութէ ; Անկաւ ինչ փոյ թէ, թէ զինչ ըգայցեն զքէն մար դիկք: Ներգոյ ընհոգւոյ քում իս կագոյն, և անապական վկայ: Հարց զխղճմտանս քո, և նմա հաւատա: Զինչ տգեղագոյն, քան կախիլն 'ի բանից անզգամաց, և զյատուկ պատիւն շքեղութէ, դնել յենթադատման այլոց: Զոր ինչ և ասասցեն զքէն այլք, մի' փոյթ լիցի քեզ. միայն Զանայ, զի լինի ցիս բարի: որպէս եթէ ոսկին, կամ սմարագդ տոսն, ասէին բարբառ նաբար ; զորինչ և ասիցեն մար

դիկք,

դիկք, չէ ինձ փոյթ. ինձ ոսկի գոյ.
ինձ սմարակտոս է՛լ պա՛րտէ, և_
պահել պերսանդնիմ: Եթէ ոք զմ
տահոս աղբիւրն չարակնաքար
աղտեղաքանէր, միթէ՞ զն̄ այն
որիկ դադարէ՞ ի յարտաքղխելոյ
զսատանատեսիլ ջուրն մաքրաձոյլ:
Եւ եթէ ոք արկցէ 'ինա՛ զտիղմ,
ո՞չ ապաքէն իսկոյն տղողեալ քա_
ցացրու՞է՝ և պարզի: Այնպէս և_
ո՛չ դու, զանդորրագոյն կացութի
ոդւոյդ պարտիս աղմկել, եթէ
արքն իսկ չարք, օձտեսցեն և վշտ
ակոծեսցեն զքեզ: Ամրի՛ւալ համ
արումէ ինքեան, յամենից չփոթ
մանց աղմկիլ: Հայեաց 'ի տխմար
մանկունսն, թէ ո՞րպէս ձիրանատեն
զքերանս ծնողացն. զհերս մորցն
քայքայեն. խածատեն զստինսն.

Ճանկ

ճանկեան զծնօտան, և Թքալից առն
են զդէմսն ։ և զոչ ոք յայսցանէ
կոչեմք զարհամարհանս, զի որ ար
արն, արհամարհել՝ փոքրէ՛ն կա_
րէ ։ ԱՀր՛ւ՝ զորպիսի սիրտ ունին
ծնողքն առ մանկունսն, զայնպի_
սի ո՛ւնեաց և դուռ առ այնս, որք
նախատական առնեն զքեզ ։ Եթէ
անգամ մի՛ և եթ թողացուսցես
քեզ՝ առ մկիլ յապիրատու՛թեց և_
՚իքանից անիրաւ՛ութեց, վերա_
պատու՛ես զնա՛, որ արարն ։ Քան
զի հարկաւ՛որէ զի յանձնմանէ պա_
տու՛իլ խնդասցես, յորմէ անգոս
նիլ տհաճիս ։ Բայց ա՛յս է մոլու_
թի իմն ոգւոյ մեղկացելոյ, և զինքն
վայրասուզողի ։ Աջպերջան լինես
ցանգ, եթէ կարծես կարել քո ար
համարհիլ ։

Գ-լմ.

Գլխ. ԺԵ։

Յաղագս ներքնոց զգայութեց։ Կիրառութի կարծեաց։ Բարեօք մտածմամբք տոգորել պարտէ զմիտն։ Յաղագս սանձահարելոյ ախորժակին զգայականի, և մոլարից ըղձակաթութեց նորին։

Զանազանք, առ նոյնն պատուէրք։

ա. Ի այսմ շարժի, մանաւ̂ անդակական ծինի, իմաստութեն · զի ոչ ինչ կարծիք ներափակիցի ընմտում քում. որիցէ անհետաղօտ բնութե, կամ բանափառութե։ Ուստի բացաթողեալ զմ̃տս, ընդդէմ շարժման

մեան երևակայութեան կրթիլ պարտիս, որպէս տրամաբանքն, ընդդէմ պատերցն իմաստակից: Մեռաւ որդին: Զէ՛ սա՛ ընմերում իշխանութէ, չա՛ր ո՛չէ: Ժառանգեաց զնա հայրն: Եւ սա՛, զի չէ՛ կամաց մերոց, չէ՛ չար: Բայց զիրն պայն վհատութէ կրեաց: Սա՛, է կամաց մերոց, և վն այն որիկ չա՛րէ: Զրիաբար կրեաց: Զյս, մերոյ կամեցողութենէ՛, և բարի: Զիդ՝ եթէ սովորիցիս սոքօք, զարգանայցես: Բարեկամն ՚ի բանտ ածաւ: Զի՛նչ պատահեաց: ո՛չ ինչ. բայց միայն՝ զի ՚ի բանտ արկաւ: Իւրաքանչիւրոք վերայաւելու յիւրոց անտի, թէ չար լինելոցէ նմա: Հարթեա՛ զկարծիսդ, և բովանդակքն անդորրանք են:

նն ։ Որպէս կապեմք զմոլին սրտ
մտայոյզ, զի մի՛ վնասեսցէ ու մեք.
նոյնպէս շարապնդելին զերևա_
կայութին, զի մի՛ սուտ ք կարծեօք
պարաւանդեսցէ զմիտդ ։ Ա՛մ,
համբդոյն անընդել գազանի, խրտ
ուցանէ զինքն, և ու՛ր և կամի, մե_
ծաւ անձնիշխանութք շրջայրա_
տատանի ։ կարկաչուն. փախստ
ունակ. անհամբերատ. նորութէք
իրաց ուրախացուներ, և ո՛չ ձա_
նաչէ զհամոզութիւն բարեխառնա_
կան ։ Ուրեմն հարկամիտիս ներ
ակրթել ՚ի սմին զջանս արիական,
ամենայնիւ հոգաբարձութք, զի
կալցես և կապեսցես զսա, և ըն
միում սևեռեսցես՝ զի մի՛ զօրու
թիք ոգւոյդ և մտածմունք քո
ինք, միշտ կախեցեալք իցեն ՚ի կար
ծեաց ։

ծեայ : Որ ինչ գոն արտաքոյ կա_
րողութե քոյոյ , չե՛ն քո :

Է. ԱՆՄ ինչ՝ որ մատուցանէ
զինքն ենթադասման քում. քննեա՛
ուշիմաբար . միծաբանեա՛ ընդ քեզ
ինքնին , թէ զի՞նչ իցէ լոկութի
իւրն այնորիկ , և զի՞նչ բնութին ,
բացորոշեցեալ յայլոց ամենից : ո՞րք
իցեն յատկութիք . ո՞ր վախճան .
ո՞րք պարագայք . և զի՞նչ օգուտն .
մի թէ պատշաճիցի՛ առ քեզ, և իցէ
յիշխանութե քում , թէ ո՛չ ; այս՛
թէ ո՛չ , զո՛չ ինչ հպուտն՝ իքեզ առ
ատրեացես նմա , այլ դիմամարտ
եալ մաքառեա՛ ընդ դէմ նորին , որ
քան կա՛ր է : ԱՆԾ , ներքուստա_
պէս ներկա՛յ , զամենածածուկս
սրտի քոյոյ պայծառեղապէս նշմա_
րէ . և չէ՛ ինչ թագուն , որ ոչ յայտ

ի L   նեց

նեցեալ հրապարակեցի աչաց նորին ։ Օգուշ լեր ուրեմն , մի գուցէ հանդէպ նմին զայնպիսի ծրարեսցես ընսրտում քում . զորս խօսիլ առաջի առն համեստի , պատկառեսցես ։ Լիցին խորհրդակցութիւնք քոյինք խաղաղականք՝ պարզք , զուտք , և ունայնք ՚ի բնաւից չարութենէց ։ Այնպիսիք լիցին , թէ իսկոյն ՚ի հարցանելն , զի՛նչ խորհիս ; կարասցես անպատկառ հրապարակել , որ ՚ի ներքս ծածկի ընսրտում ։ Պատկառեա՛ խորհել . զոր պատկառես խօսիլ ։ Չարեաց մտածմանց զմուտն խցես , եթէ զբաղիցիս ցանգ՝ բարեօք խոհունականութեամբք ։

գ. Չի՛ք զուգահանգոյն մը-նաս հոգւոյն , չի՛ք ՚առաւել հա

կառակ .

կառուակ. քան սուզականն, անաս
նայինն, և զգայական ախորժակն:
(կմ զգայական ցանկութի:) Աա́ է
աղբիւր, ամենից եղեռնամոլու
թեց, և ան կատարութեց: Աա́
է Թշնամի. յորմէ յա́ երկնչիլ. և
միշտ դմի մամարտիլ պարտիս: մինչ
և ընդ իշխանութբ բանաւորութե
(որքան կա́ր է նայամ կենում) ենթ
արկեալ նուաճիցի: Ո՛չ տրի աս
տէն հանգիստ ինչ, և ո՛չ պարա́պ:
Թո́րդ վախճանի, և Թարց եղ
անակի մարտնչելի է. զի ո՛չ զղվախ
ձան ունի հակառակամարտն, և
ո՛չ զեղանակ: Աա́, Թադուցեա́լ
զոյ 'ի ներքս 'ի քեզ. և մանաւանդ
դու ինքնին Թշնամի քո́յես, հզօ
րագոյն քան զզօրսն քաներքնեա́:
Պահպանեա́ ինքնին զհոգի քո:

Ոի մեծագոյն և լաւագոյնէ յաղթել և տիրել քեզ, քան քաղաքաց մեծամեծաց: ստանալ զքեզ, քան զիրս՝ զարտաքինս: Ո՛չ պահանջեմ, զի զիղձսն մոլարսն, ամեն ևին ոգորեսցես, և ոչընչացուսցես, այլ զի ուսցիս կառավարել զնոսին: Բաւականապէս օգնէ բանավարութին, եթէ զսպեսցէ, և համոզեսցէ զնոսին: Ողջմտիք եղեն ստոիկեանքն, որք զամ ըղձաձկութիս, իբրև զչարիս վատաբանեցին: Ո՛չ է չար, և ո՛չ իսկ ընդվայրէ, գո՛րծն բնութե: Բառնա՛յ զհամայնս առաքինութիս, որ բառնայ զհամայնս ըղձաձկութիս: Չեն յաղթութիք, ուր չէ՛ն մարտք:

ԺԶ. Չրրարև դժուարինք

մարտս

մարտս այս, և երկդիմի պատեր
ազմ: զի ըղձաձկութիւնքն ծնանին
միաձգամայն ընդ մեզ. և քանա
վարութիւն, յետ յոգունց ամաց,
յապայն սատուրահետև, յորժամ նո
քին, արդ տիրապետեալք իշխեն.
և կամիմ թարց հակառակութե
գրգէ զնոսին, վայրապար ինձ ար
դարև խաբեցեալ՝ ի տեսանկէ քար
ըւոյն; մինչև քանավարութիւն՝
շարահետև մամբ ժամանակի, և
փորձառութե, կաղդուրեալ զզօ
սութիւ իւրայինս, ծանիցէ զիր
աւունս իւրոյն տէրութե. և դիմ
ամարտիլ քռնակալութե ըղձա
ձկութեցն սկսանիցի: ալն՝ զի
նախկին շարժողութիւնքն քնութե,
անգերապանցելիք ինձ են, հարկէ
քեզ հնկմամբ ծայրագունիւ զնսել

եւ պահել: Եւ մինչ յիսկզբանն ներզգաս աղմկիլ քո, յայնժամ իսկոյն բանավարութեան, իբր սանձիւ, ընդզսպեա զաղմկութիւն զայն: Զի դիւրագոյն է սկզբանցն դիմակայիլ քան կառավարել զթափն նոցին: Ուսիր 'ի սուղ իմն ժամանակի, առ մեծագոյն անդորրութեան ոգւոյ ժամանես, եթէ զդիպուածս համայնականս, շրջանս անցես, նախքան վերահասանիցեն. որպէս զի եկեալ թշնամւոյն, գտցէ զքեզ նախապատրաստ: Ձեռնագա՛ն կրթի ոգին 'ի հնարս ելից, յետ վտանգին: Նա՛ եւ ուսիր, խո՛ւն ինչ առնել, եւ խօսել: քանզի եթէ յայսցանէ՝ զորս յոգնակի իմն խօսիս եւ գործես, հատցես 'ի բաց՝ զայնս որք չեն հար-

կաւորք,

կա՛ւորք , զփոքունս ներզգայցես զաղմկունս ոգւոյդ ։ Եւ մի՛ ասից ես ։ այս՝ դոյզն ինչէ . եւ այս՝ փոքր ինչ մանկաբերէ ։ Ոհ կարի մեծագոյնէ , թէպէտ փոքրիկ ինչ թուի քեզ , որէ սկիզբն առաքինութե̃, եւ կատարելութե̃ ։

Է. Աղո՛րդ՝ եթէ մարդն հին , որ ՚ի ծորեցելոյ սերմանէ մեղացն ադամայ ձգէ զսկիզբն , զմտա՛ւ ածեցեալ համաքատանկիցի ծառն ուրուք , արդարեւ ունի փոխանակ արմատոյ՝ զինքնասիրութի̄ն , փոխանակ բնոյ՝ զխոտորութս ՚ի չարիս . դե՛ռ ոստոց՝ զաղմկմունս . փոխանակ տերեւոց , զվատթարամոլս ունակութի̄ս . եւ դե՛ռ պտղոց՝ զգործս , զբանս , եւ զխորհուրդս , որք դիմադրին ա̃ծայնոյ օրինին ։

Ուրեմն՝ զի մի՛ բողբոջեսցին ոստ-
կունքն մոլարից ըղձականութեց,
և արմատասուզեսցին ՚ի տերևս և ի
պտուղս անտունակս, դիր զտա-
պարն նարմատում, և զվատթար
ադունեղ ինքնասիրութիդ, քանց
նալ արմատացեալ ՚ի բնութեան: Եթէ
զսա և եթ բնաբարձցես, զբովան-
դակ սերունդս ներքնոյ անօրժա-
կին մոլեկանի, համանգամայն
բացահատես: Աղէ՛դ բառնաս,
և արմատախիլես, եթէ զքեզ խոտ-
ցես: Եթէ խոնկապես հաւատայց
ես զքեզ, գոլ՝ միոյն ՚ի հազարից,
և ոչ յատկականաւ ինքն՝ ձրի՝
պճնազարդեցեալ, և գոլ ունայն
յամենից առաքինութեց և գի-
տութեց: Եթէ չերկիցես յանհա-
ճոյանալոյ մարդկանց, և ՚ի նորուց

խոտ

խոտելոյ: Եթէ յամենից մխիթար-
ութեանց և ապահովութեանց, չքա-
որեցիս: Պահեսցես զքեզ, եթէ
բարւո̀ք առնեսցես. կորուսցես,
եթէ չարւո̀ք սիրեսցես:

Գլխ. ԾԴ:

Յաղագս սիրոյ: Ո՛ր իցէ բնութիւն
նորին. որք պատճառք. և որք իցեն
գործք: Յաղագս նորին սպեղ-
անուոյն: Վերաբերութիւն
ինչ, յաղագս ատ-
ելութեան:

ՃՌ. Սէրն, բարիէհաճութիւն
բարւոյն է; ըստ նախ-
կին ներգործութիւն այն, որով
ճմլի անխորժական, յորժամ բարին
ճան

ճանաչեցեալ հաճոյանայնմա՛մ : ՚Ի սա՛ թիկնեցեալ յենու , բոլոր տիեզերս : ուստի ՚ի յաղթիլ սորին , որ զնախապահութե՛ն տեղի բռնակալէ՛ ՚ի մէջ ըղձանկութե՛ց , դիւրապէս յաղթին մնացեալ ամբոխքն, Անէրն բարի , անդ ձկտի , ուստի ծառ զսկիզբն իւր : մերձի՛ առ բարին , զի ՚ի ծայրագունէ բարւոյն արտաբղխեաց : Քննեա՛ զկեանդ քոյ . և ՚ի կշիռ անձկագունի զննման դի՛ր զսիրտ քո : Նշմարեա՛ ուշիմաբար . Թէ որպիսի սէր զօրանայ ՚ի նմին ; քանզի որ ընմիտում սիրողութե՛ն հակամիտէ , նա՛ է ա͞ծ քո , և նա՛ն՝ կուռ ամբարշտութե՛ քոյոյ , զոր պաշտես : Վ͞ն այսորիկ հրամայեաց ա͞ծ . զի սիրեսցես զնա՛ և եթ բոլորով սրտիւ .

ցանկացեալ զետեղել զիղձ մտի
քոյին ։ քան զի զոր սիրես բոլորով
սրտիւ՛ , այնմ՝ իբրեւ ա̃յ երկր
պագես ։

Է̃ . Քարշեն եւ ս առ'ի սիրել,
բա՛ց 'ի բարութենէն , եւ'ի գեղեց
կութ̃էն , համակրութ̃իք ոմանք .
եւ համազուգութ̃իք յարմարականք
բարուց , եւ ոգւոց ։ այլ եւ համեստ
ութ̃ին արտաքին , ուշիմութ̃ի ,
սրամտութ̃ի . եւ այլք նոյն ասեւք
շարժք , մարմնոյ եւ ոգւոյ ։ Ինքն
իսկ սէրն , է՛ մագնիս սիրոյ ;
առ որ եթէ մատիցէն բարերար
ութ̃իք , եւ շնորհունականութ̃իք , ստ
իպի առաւ տրել զսիրելութ̃ին փո
խաբերականն , որ ո՛չ կամեցին վէր
ատրել ։ Դ—ոն եւ ս ոմանք , որք բնակ
նաբար իմն դորձեն 'ի սիրողսն ։ քան

զի

զի որոց կենակիրքն վճառագոյնքեն, ջերմագոյն իսկ սիրոն. և անօսրա_ գոյն արիւնն. և որք հեշտալից, և հեզք են բնութ̃բ, դիւրահա_ կագոյնք են առ սէրն :

Գ̃. Մեծ է կարողութ̃ի սի_ րոյն : յիրն սիրեցեալ, փոխանկեր այն զսիրօղն : Սէրն՝ արտելութ̃ի իմն է՛ յինքենէ. պանդխտութ̃ի յիւրմէ. և մահ ինքնայօժար : Չմ̃ տրտնիրէ, արտաքոյ ինքեան գոյ. ո՛չ ինչ խորհի զինքենէ. ոչի՛նչ նա_ խահոգայ, ոչ ինչ գործէ ; և եթէ ո՛չ լիցի ընկալեցեալ՝ ի սիրեցելոյն, յոչ ուրեք է : Ո՜, թէ որքան ապեր ջանօրէն սիրէ, որ զամ̃ ո՛չ սիրէ : Զի ո՛չ կարէ, գոլ՝ ի սիրեցելոյն, որ զերկրաւո՛րս սիրէ : որք չկարեն յագեցուցանել զհոգին, գոլով ին

քեանց վերջունակք, և ենթարկեց
եալք, ունայնութե̅ և մահու :
Իսկ որ զա̅ծ սիրէ, յաստուծումէ,
և թողեալ 'ի բաց զկեանսնինքեան,
'ի նմին կեայ, նորում կեան ա̅մքն.
որէ միջանկեալ մեր, և անյեղլի բա-
րի : Սէրն մարդկային, ծողսպրա-
կան, բռնակիր, և դժնունէ : ա̅ծայ
ինն՝ միշտ խոնարհ, և անդորրա-
կան : զնա՛՝ մաշէ նախանձն սեղե-
խաց, նայսմիկ՝ չէ՛ հոմանութե̅
ինչ : Նա՛՝ երկնչի, զի մի՛ այլ ոմն
սիրեսցէ : սա՛, ցանկայ զի ա̅մքն
սիրեսցեն : Ուրեմն, եթէ սիրես
զքեզ, զա̅ծ սիրեա : քանզի որ սիր-
եսդ, օգուտ քե՛զ է, և ո՛չ նմա :
Սմա՛րդն, փոփոխել կարէ, և կոր-
նչել : զա̅ծ՝ ո՛չ երբեք կորուսցես,
եթէ ո՛չ թողուսցես :

Զի

Դ. Զի սէրն լիցի իսկական, որով հզօրապէս սիրեսցես զընկեր-մերձեալ հեռացո՛ ինմանէ զհա-մայն պատճառս եւ զպատեհս մարդ-կայինս ; զուշիմութե , զհամեղա-բարոյութե , զնմանութե , եւ զայ-լոց հանգունից . եւ զայնս միայն խնդրեմ , որք կայանան 'ի սրբու-թե , եւ 'ի բարեպաշտութե : Ուս-տի տապալումն , եւ քանդումն առ-աքինութե է՛ , սէրն այն, զոր Պղա-տոնական կոչեն, որով վերանալ ասեն հոգւոյն , 'ի հայեցմանէ ձեւոյ մարմնոյն , առ 'ի մտածումն , եւ 'ի խոհումն գեղեցկութէն ածայ-նոյ : Զքնաղականին դիմի հայեց-ումն , ընդոստուցանէ առ 'ի ցան-կութին շօշափման : Եւ որ ընդ-ակունան արտեւլանէ , թէ լոյս՛ իցէ,

եւ թէ

և Թէ հաստատեմ իմս , մեղկացուց-
եալ լուծանէ զմարդն , և կորու-
սանէ : Լա՜ւագոյն է զԹիւ ոտիւք.
քան ակա՛նք : Ա՜րդ յոյժ դժու-
արինքեն սպեղանիք սիրոյն : զի
խրատեցեալ , առաւել խռովա-
նայ և ոգորէ : և եԹէ ոչ ընդդի-
մակայցես սկզբանցն , այնպիսի
հիմն ստորանկմամբ մեղմաբար ներ-
սամտէ , մինչ զի նախագոյն զդա-
սիրել քեզ , քան Թէ մացես 'ի խոր-
հուրդ , վա՛ սիրելոյ : Իսկ եԹէ ա-
մենևին ընդդիմակայցես ճգանցն ,
դիւրին լինի ապաքինումն : Հար-
կա՛ւոր է ուրեմն , զի այլովք իրօք
զբաղեցուսցես զմիտդ , որք ներ-
ակրեսցեն զհոգս , և զյիշատակ
իրին սիրեցելոյ , հեռացուսցեն :
Նա՛ և ս խորշելի է յամենից բաղ-

ձա-

ձաքարշութեց , սիրեցելոյ մար
մնոյն. զի չի՛ք իր այնքան հեշտա_
կի վերաբերմուսոտող , որքան սէ՛րն :
զոր եթէ անգամ եւէթ դիմիցէ՛ ի_
քեզ , այնքան կարե յանդգնաբար
ներղեալ վրդովէ զքեզ , մինչ զի ան_
կարելի իմն լինի տարամերժումն
նորին , եթէ ոչ մեղմագունի՛ սպե_
ղանեա՛ ժամանակի , եւ հեռակաց_
ութե՛ լքեցեալ , ինքնին սպառա_
սիցի , եւ թողացուսցէ : Զբաղումն
բժշկեաց , խորշողականն ամօթն .
մինչ զղջացեալք կոկծացին , զմտա_
նացոյց լինիլն իւրեանց : Եւ առակ
նշա՛ւանկի , ռամկին . եւ մինչ զգա_
շութի ինքենոյ իրին , եւ զլիապա_
տար դոյն զազրութէ , եւ վտան_
գի՛ մահածեա՛ , եւ զպատիժ ա_
պաշխարութեն , զմտա՛ ածին :

Յոգունց իսկ զօրավիգ եղև , ու չիմաբար նկատումն , և ուղղակի ներածնութեան չարեացն , և անձահութ̄ի իւրն սիրեցելոյ . որք զվայելչութ̄ի գեղոյ նորին , և զսիրեցելութ̄ին , նու̂ագեցուցանէին : Բայց կատարունապէս նպատ լինի սմին , դարձուցանելն զսէրն առ ած̄ , յառաջինութ̄ին սրբավայել , և առ վարձն անքատակ յաւ̂իտենականն , և առ յայնս որք իսկապէս են սիրելիք . զի սէրն բարի , մերժեսցէ զսէրն չարաբարոյ և վսեմագնեղ միտն մարդկային , ամաչեցեալ պատկառեսցէ թաւ̂ալիլ 'ի խորկագունեղ , և 'ի գեղաղուրկ սէրն երկրի : Սէրքն չարք , Թունաւ̂որեն զվարս բարիս :

Է. Զամենայն 'իմի շարակապ

եաց բնութեան, իբր շղթայիւ իմիք
սերտողականաւ ։ Սա համատեղէ,
և շարադրութէ գեղեցկօրէն, զպարս
աստեղացն՝ իյերկինս, զերամս թռչ
նոց յօդս. զնախիրս եղանց՝ 'ի յա
րօտս, զհօտս խաշանց 'ի լերինս,
և զձոկս գազանաց, յանտառս։ Բայց
որբազանս այս շաղկապութեամբ, խաղի
'ի միայնոյ յատելութէ։ զի որպէս
սէրն ձկտի առ 'ի շարամանութիւն
և 'ի միաւորութիւն, նոյնպէս և ատ
ելութիւն, 'ի փեռեկտութիւն և 'ի
բաժանութիւն։ Զորդ՝ այսմ կրի,
դիւրապէս ենթարկին դանդաղ
կոտքն, երկչոտքն, և կարծկոտքն,
որք յամենից կողմանց երկնչին 'ի
վնասու ։ Իմն ես ոմանք մար
դիկք, այնպէս իսկ ծնեալք, թէ ըստ
կանաբար ամէն զինմն ։ որք և

իբրև

իբրեւ զդժնդակս չշչինկայս , ատեն
եւ ս զխուրեանցն խառն ար։ ա՛շ յո՛դ եթէ
ոք հանդէպեսցի քեզ ըստ այսմ վաղ
անշանի , մի՛ ատիցես զնա , այլ
գԹասիրեալ ողորմեսցիս ։ Որպէս
ըն խաղետողում զգուշանաս 'ի
խաղակցէդ՝ հեզաբար , եւ Թարց
ցասման . Նոյնպէս յամ կենում
քում , խոստովեա՛ 'ի նմանէ առանց
ատելուԹե նմիք , որ հակառակ
զինի քեզ ։ Իսկ զատելուԹին սանձ
եսցես , զարԹուցանելով զոգին
'ի սէ՛ր , եւ 'ի տենչանս . մտածմամբ
բարւոյ իմի՝ ներգոլ յայնմ , զոր ատ
եսդ ։ Ո՛չ ինչ տեղի լինի 'ի քեզ
ատելուԹե , եԹէ կհամայնս առ
բարին նկրտեսցես ։ Յարագուգ
եա՛ զատելուԹիդ յայնս , որք 'ի
կայքս արդիւնաւորին եւ արժա

նոքին ատեցողութն : որքէն աղտեղ
ութիւք , և զազրութիւք մեղաց .
և դատապարտութեն յաւիտենա
կան : Իսկ եթէ առ յայլս դարձ
ուսցես զատելութն , ո՛չ զիւրն զոր
ատես , այլ զքեզ ինքնին վտանգաւո
րես , և կորուսանես : Քանզի
եթէ հրամայի քեզ , սիրել ևս
զթշնամիս , զո՞ ո՛ք ունիս առ ՚ի
ատել : Պա՛րտ է քեզ արտեղանել
արտաքոյ բնութե իւրաց , զի գտա
ցես , զի՞նչ մա՛րթ իցէ ատել քեզ :
Արտաքոյ բնութե իւրաց , չա՛րն
և է՛թ է՛նէրուս միայնում արտա
քնալքէս ՚ի նկնր առնանիլ կարէ , ատե
լութն : Բայց եթէ պարտ լի
ցի քեզ՝ ատել և զմարդիկս , զո՛չ ո՛ք
յանդգնագոյն և արժանագոյն դատաս
ես , քան զքեզ ինքն : զի ո՛չոք այն
քան

քան վնասանեաց քեզ ; որքան դու ինքդ :

Գլխ. ԺԷ :

Յաղագս բաղձանաց, և փախստեան : Որում բաղձալի, և յոր մի՛ փախչելի իցէ :

ա. Երջանիկէ այրն, որ ենթարկեցեալ, և հնազանդեցեալ է այ : որո՛չ ուժեք նորաց բաղձայ ամենևին : որ յարմարեցուցանէ զինքն, նորացն պատահեցելոց, և դիպուածոցն յարկածից : որպէս. Կամի՞ զիս ած, զի անսայթագ կայցեմ. կամի՞ զի հիւանդացայց. կամի՞ զի հարուստ, կամ աղքատ իցեմ. կամի՞ զի

չու՛եցից սատն, կամ մնացից սատ
էն : Պատրաստեմ յօժարապէս առ
երկաքանչիւրն : Եթէ անգամ մի
ստիցես : Յորժամ գնացից յայս
նիշ տեղի : Յորժամ ունեցից զիրն
դայն : Ողորմելի լինիս : Քան զի
եթէ ցանկայցես այնմ իրի, որ ար
տաքոյ քո՛ է, մշտնջենաւ՛որի՛ւ տառ
նապի՛ւ տաժանեցեալ տանջանի
ցիս : Եւ իբր ըն գնդաձեւում կեր
տակի, միշտ հետեւ իցես, եւ ո՛չ եր
բեք հաստատկայցես: Ձո՛ր՝ էն նիշխե
ցողութէ քում, կարծիքդ, մտած
մունքդ, ըղձականութիւնքդ, եւ
անձնիւրքն. քոյին առք անձնիշ
խանականք : արտաքոյ նորա, (այս
ինքն իշխեցողութ. Էգ) մարմին. հար
ստութի. փառք. արժանապատու
ութի. եւ այլք համանմանք. Եւ զոր
ինչ՝

ինչ՝ դու ինքնին ո՛չ իրակես։ Նո_
քին, ո՛չ արգելանիլ կարեն յումեքէ.
և ո՛չ դիմաըմբոստիլ։ սոքին, օտա_
րոտիքեն, և պարաւանդեցեալք
հարկաւորութ̄եց։ Ա̄լ որոյ մի՛ ցանկ
ասցես նոցին ամենեւին. և կամ
այնպիսեաւ իմն ոճիւ, զի գիտաս
ցես զորպիսութ̄ի նոցին, և զկա_
խելն՝ ի կամաց օտարաց՝ և ո՛չ կար
ել բնաւ ի՛մ գոլ ընդ քեզ յարա՛կ։
քան զի այսպէս պահանջէ թե_
ութ̄ի նոցին։ Ո՛չ ինչ ի՛ր արտա_
քին, է՛ բաղձալի։ զի անցանէ ձեւ՝
աշխարհիս այսորիկ։ Եւ եթէ
համայնքն՝ սոքին որոց տենչաս,
լիցին և ս ըստ քոյոց բաղձանաց.
սակայն թողլոցես յապա՛յ, զմ̄ի
զորինչ և ստացեալ ունիցիս, յա_
կամայ կամաւ, և կսկծապունեալք

ցաւօք, իժամու քումդ մահուանս:
՚ի ներքս նկատեա՛, զի ՚ի ներքս է աղ
բիւր բարւոյ. որ միշտ բղխէ
վայելչաբա՛ր, եթէ միշտ պեղ
եսցես:

է. Նօսյամ միայնում, ներ
արգելեալ եղև մակացութ՟ի ումանց
հնոց իմաստասիրաց, որք յիշխեց
ողութ՟է բախտին՝ ազատեցեալք.
՚ի մէջ ինքեանց դառնակսկծեց չար
չարանաց մարմնոյն և նեղութ՟եց,
երանեցելովք միոք, վիճաբանէին
զերջանկութ՟են, և զդաւս յարու
ցանէին զնմանէ: Քան զի մինչ զե
զերս կարողութ՟եցն մարդկայնոց,
յայս շնորհեցեալս տրամախոհէին,
հաւանեցուցանէին ինքեանց, իւր
եանցն մտախոհութ՟է, ամենևին
ոչինչ պատշաճիլ առ յինքեանս,

քա՛ց

բա՛ց յղձաձկութեց , և՛ ՚ի խնամածմանցն Նուրեանց ։ Մակարոյ, այն քան բացարձակապէս շահեցուցեալք անձեռուցանելին ՚ի սուրբն զիշխեցողութի, և զմիապետութի Նուրեանց, կրթմամբ և կիրառութե մտածմանս այսմիկ . և այնպէս կառավարէին ուշիմաբար զշարժմունս ոգւոյն , թէ ո՛չ առանց իմն պատճառի , զինքեանս միայն յարանուա՛նէին հարուստս, միայն կարօղս , և հուժկուս ամենից . և միայն երջանիկս և բարեբախտս համարէին ։ Ահ ո՛ւ՝ հարկաւորէ քեզ ամենևին , քաջակուռն վարժեցողութի , զի ուսցիս արհամարհել զնոսին, առատաքոյ կարողութե քոյս զետեղեցեալսն , իբրև զո՛չ պատշաճեալս առ քեզ ։ Եթէ կամ և-

եթ

եթ հաստակայցես , ո՛չ երբեք կս
կծեսցիս կամ ցաւ̂իցիս , թէ չու
նիցիս զարտաքինս ։ որպէս և ո՛չ
ցաւ̂իս և ո՛չ նեղիս , թէ չես թա_
պաւ̂որ թագաւորաց . կամ չունիս
զթևս առ՚ի թռչիլ։ Որք արտաքոյ
քան զմեզ , ո՛չ ինչ առ մեզ։

Դ̃. Ի յոյս արդարադատութի̂
սանձի̂ , զայծելիքէն բաղձանքն
ձկտեցողականք . որոց եթէ ո՛չ վէ
րադիցես զչափ իմն և զեղանակ ,
ո՛չ երբեք լնանի , անլնլի ոգին ;
և զոր ինչ համագումարեսցես ՚ի նը
մին , ո՛չ լինի վախճան ցանկացո_
ղութեն , այլ աճումն , և զկծեցումն։
Զի ո՛չինչ հի՛ւթ գիճուանակ բաւ̂ է
այնմ , որոյ փորոտիքն Ջերմացու
նի̂ տապի̂ ախտացելոյքէն ։ քան
զի ո՛չ ծարաւ̂ է այն , այլ հի̂ւան
դութի̃ ։

դութ̃ի : Այնգունակ պատահէ
և նոցին, որք զբաղձանս ներեանց
ո՛չ վերակոչեն առ բանավարու-
Թին, որոյ կոպարն՝ է՛ իսկադիի,
այլ առ մոլութ̃իս, և՚ իվավաշո-
տութ̃իս, որոց կամին անչափա-
կանէ, և անըմբռնելի: Ոչինչ
տրամապահով, և անհանգիստ
զգացես. և ո՛չ իմն իսկ պակասես-
ցէ որոց բաղձաս, եթէ չարափան
եսցես զքեզ, ներչափում ընակա-
նում: Եթէ վերանցցես զչափն,
՚ի ծայրագոյնն և ի փարթամու-
թ̃իս, աղքատանաս: Ցանկացո-
ղութ̃են, ո՛չինչ բաւէ. ընութ̃են,
փոքունք:

Դ. Յուշ լիցի քեզ թէ այն-
պէս կենցաղավարիլ պարտիս ըն-
կենում, որպէս ՚ի խորախձանում:

Օի

Զի զորօրինակ մինչ շրջաբերին
խորտիկքն ընսեղանում, և հետև-
ապէս ժամանեն առ քեզ. համես
տաբար ձգեալ զձեռդ, առնուս
զքոյդ բաժին։ Եւ եթէ անդրան
ցանէ կերակուրն՝ քան զքեզ, չար
գելուս զնա։ Եթէ չև ևս իցէ
ժամանեալ, ո՛չ տարածես զախ-
որժակդ առհեռուակացն, այլ սպաս
ես, մինչև մատիցէ։ ւՉո՛ր՝ եթէ
համպունաբար մարդեսցես զքեզ
համդէպ հարստութեց, արժան
ապատու̂եաց, և այլոց՝ որք ար
տաքս քան զքեզ գոն, արժանի լի-
նիս արդարև խրախճանի սուրբոցն.
Եւզայնսա վայելես բարիս պարզու
թե ոգւոյ, որք ամենից դիպու̂-
ածոց զերապանցեցուցանեն զքեզ։
Եւ եթէ զայնս՝ որք ընծայիցեն

քեզ ,

քեզ , ապախող առնիցես . և հրա_ ժարիցիս խորշեցմամբ , ոչ մի_ այն խրախճանակից սրբոցն լի_ նիցիս , այլ և վիճակակից երջան_ կութեանցն ; և զառուհաւ ատչեայ այնոցն , նախաճաշակել սկսանիցես յերկրի, որովք նոքին յարահրճուին յերկինս : Աղաչեցողութե քով՝ կար ես դու յինքնին երանագրել զքեզ. եթէ ոչ տենչասցես ընաւ_ից իրաց, որք արտաքոյ իցեն քոյ : Ո՞վ է երանեալ : Որ ունի , զոր ինչ կամի : Զիա՞րդ՝ ունի զոր ի՞նչ կամի , որ ոչ կամի , եթէ ոչ՝ զոր կարէ :

Է. Յոլովից փախչիմք , և_ անդորմնեմք զնոսին իբր գծուաա_ կարս , և զհակառակս բարեկեցու_ թե մերոյ , որք ճշգրտիւ պետ անցուցանեն մեզ : Զի բազմիցս

սպան

տառապնջանկանք զոն կենականին, որք դիմակացքն են ախորժականին: Որք վնասեն՝ ուսուցանեն: Մահ, աք սոր. աղքատութի. անարգանք. աշխատ. հիւանդութի. և այլք սոյնասեռք, որք չեն նիշխեցողութե՛ քում, չեն՛ չարք. և ոչ պատճառին առ քեզ: Ուրեմն ոչ պարտիս դիմադրել սոցին, ոչ փախուստ, և ոչ զթշնամանս, այլ ապախտ առնել զղջացեալ կարծիսն, սամենեքին, զնոցանէ: Զբովանդականս տոսին, դիմայլակս յարանուանէր սոկրատէս: Քանզի որպէս դիմայլակքն, ահաբեկեն զմանկունսն. յորս ոչ ինչ՝ բաց յարտաքնոյ ձևոյն պարհուբելի ներգոյ: սոյնպէս հանդիպին և յիրս, զորս ոչ տըպխիրք ենն, այլ որպիսիք երևին,

ջնն , սովորես ըմբռնել ։ Զինչ է մահն ։ Ղ—իմայլակ ։ ԱՂեա , Թէ որքան քաղցր եւ ցանկալի՛ լեալ իցէ , ո՛չ միայն սրբոց , եւ վսեմագարդից առաքինեաց արանց , այլ եւ սովորատի , եւ այլոց իմաստնոցն հեթանոսաց ։ Զի՞նչ է՛ ուրեմն զարհուրելի ընմահուամ ։ Կարծիքն ։ Երկիւղ մահուան է՛ զարհուրելի , ո՛չ ինքն մահն ։ Զնոյնն իմացես , եւ զայլոց նրաց . զորս սովորես Թշնամանել ։ Հարթեա՛ զկարծիսդ , եւ զո՛չ ինչ գտանիցես , զոր պարտիցիս Թշնամանել , բաց ՚ի մեղաց ։

Գլխ։ ԺԵ։

Յաղագս ուրախութեան, և տրտմութեան։ Զի՞արդ ուրախանալ պարտի, այր բարի։ Ո՛չ տրտմի, որ զա͞մ նախատեսանէ։ Զա նաղանք ապեղանից ցաւոյն։

ա. Այնպէս ուրախանալ պարտիս, թէ նուրախութեան քում, բաջափայլեսցէ համեստութի։ և մի՛ այն քան մեղկացեալ լուծցի ոգիդ, թէ չկարասցես անձնիշխանաբար, 'ի տրտմութէ անդրադանցանել յուրախութիւն, եթէ պիտոյասցի նոյնն։ Յինքն ԱՍԾն մերքն, կերազանցագոյն

քոյն ենթադատողին համայնից ի ծուց, ո՛չ զծիծաղօղսն կոչեաց երանեալս, այլ զլացօղսն: Զի կարի՛ անվայելո՛ւչ է առն քրիստոնէի որ խոստովանի զինքն հետևօղ զու բարեացն յաւ̂իտենականաց, ՚ի մէջ այսքա՛ն վտանգից և փորձութեանց, մտաց և մարմնոյ. ՚ի մէջ այսքան արւարեղից պատճառաց տրտմութե՛, որք ստիպեն յարաժամ ՚ի թաղծութեն, զբաղել ծաղու, և կատականօք, զօրէն խելառից ձևմտայեղից. և զու̂արճանալ ՚ի մէջ իրացն կորստականաց: Փախչի՛ մխիթարութենն երկրայինն: և զորս կոչեմք ուրախութիւս, բազմիցս՝ սկզբունքն նոքին, տրտմութեց: Ճշմարիտ ուրախութիւն, ո՛չ յուստեք, բայց ՚ի խղճմտանաց առա

ւել N քէնու

քննութեցն՝ ծնանի ։ Ուստի ոչ ոք կարէ ուրախանալ, բայց յարդարոյն, յարւոյն, և ՚ի բարեխառնէն ։ Որպէս զի ոչ երբեք պակասիցի խնդութիւն յոգւոյ քումմէ, արա՛ զի ծնանիցի քեզ, ՚ի տան ։ Եւ ծնանիցի արդարև՛, եթէ ՚ի ներքս ՚ի քեզ լինիցի ։ Վայլքն զուարթութիք և հրճուանք. թեթևքեն և անժուրք, ուստի ոչ լնուն յագեն զկուրծս; և ոչ միշտ ուրախանայ, որ ծիծաղի ։ Ի՛ր վճռունակ, է՛ իւ կակուն ուրախութիւն ; և ծնանի սա՛ ՚ի բարուոք խղճմտանաց, համեստից խորհրդոց. ՚ի յուղղոց ներգործութեց, և ՚ի յարհամարհմանէ փափկութեց. ՚ի հանդարտագունոյ քաղաքավարութէ, և յանբծոյ, յանարատէ, և ՚ի կատարու-

նոյ

նոյ կենէ : Ա՛յս է իսկական օրէ՛ն առաքինութ̅ե ; որպէս զի ճշմարտապէս խնդայցես , ողբալի՛ է յարանկ :

Է. Արտմութ̅են , 'ի չարէն ներհայէ գաղշի , ևնկրմէ զնա . կամ իրապէ՛ս , և կամ ըմբռնմամբ իսկ մտածականաւ , ընդ վրդովման իմիք , և անհանգստութ̅ե : Քանզի սովորեմք բազմիցս , ո՛չ իրօքն ինքեամբք , այլ կարծեօք իրացն տապիլ : Մի՛ ներազններ ուրեմն զերան որպիսիք իցեն , մի՛ զպաշտպանութ̅են . մի՛ զագարակս , մի՛ զարծաթ , և մի զգործս , այլ մանաւանդ զմտաւ ած . և խոկա՛ իմիօրէն , թէ ո՞րիցէ քոյդ կարծիք զնոցանէ : Է թէ թշնամանիս . Եթէ անարգիս . Եթէ կողոպտիս .

և եթէ ձաղիս, չէն սոքա՛ քոյին կամաց : իսկ ուղղապէս զգալն զնոցանէ, թէ չէն նոքին չարք, այլ բազում անգամ պիտանացուք և օգտակարք, այս՝ առ քեզ գոյ: Ո՛չ երբեք ցաւիցիս, եթէ 'ի ներկայ վնասմանէն, դարձուցես անդր զմտածմունս քոյս ուր իսկականքն են ուրախութիք : Առն բարւոյ, ո՛չ ինչ ամենևին չար պատահի . ո՛չ զի զնոյնս չզգայ, այլ զի յաղթէ : Քան զի հայի նա՛ առ ամ՟ տառապանսն, իբր առ պատճառս կրթելոյ, և կիրարկելոյ զհամբերութի; հայի իբր առ գործիս՝ ա՟ծ-այնոյ շնորհին . և իբր առ ճանապարհ իսկականին փառացն, որ յաւ՟իտեան յարատևելոցն է: Ա՛յրն բարի, կարէ՛ կոչիլ ողորմելի, գոլ չկարէ : Որ ինչ

Դ. Որ ինչ լինել կարէ, իբր
զապարանի՝ նախատես: Այսպէս
մեղկացուցես զթափս ամենից
չարեաց, որք առ նախապատր
աստան, զո՞չ ինչ նորոգ վերաբերեն:
ամ ծանուցք, և դժուարինք, լի
նին անքոյթք, և դիւրինք, անկ
կալիցն: Զինչ լինիցի, եթէ զկես
ընչից քոց, 'ի բաց բարձցէ դիպու
ածն: զի՞նչ. եթէ զբնաւն: Զինչ
եթէ կործանեսցի տունդ. հրձիգ
լիցին որայքն. պակասիցին բարե
կամքն: զի՞նչ եթէ համբաւդ քո
ախտացեալ վտանգիցի, և յաստի
ճանէ պատուոյդ զրպարտութե
ընկեցիս: Հիւանդութի. գերու
թի. աւերումն, հրկիզութի, և
այլք համանմանք, ո՞չ հասանեն
յանկարծակի 'ի վե՛ր իմաստնոյն: Զի

զթշուառութիս աղագայս, և
զցաւս, զոր այժմ կրեն՝ բազմօրէ
ին ժամանակաւ. Նա՛ կրէ միշտ
ընդ ինքեան, մտածմամբ բազմօ
րէից, և մեղկացուցանէ զայնս:
ևՉմցուն պատահել կարէ, որ միում
պատահեաց: Ո՞րքան հարստու
թիք, որոց ո՛չ հետևի՝ ի թիկունս,
սովն, և մուրացութիւն: Ո՞րէ ար
ժանապատուութի. որում ո՛չ ուղ
եկցեցին աղտեղութիք, սարկու
թի, և վերջին խակ թշուառութիւն:
Ո՞րէ թագաւորութի, որում չիցէ
պատրաստագոյն պաշարումն, և
քանդումն: Ո՛չ այարքէն սուսեր
աւ. դահճականին հատեալ զար
քայականն պարանոց, հրամանաւ
հնազանդեցելոցն, անլրին իմ
օրինակաւ, եւեւս արքունս այս:

Ո՛չ

Ո՛չ են տորոհեցեալք սոքին 'ի միմեանց, երկարաձգիւք միջոցիւք: այլ պահ մի՛ և եթ ժամու գոյ 'ի մէջ հարստութեանց և տնանկութեանց 'ի մէջ արքունոյն, և խղոյն. 'ի մէջ գահոյից, և կղայնոյ: Ծանի՛ր ուրեմն զանմթեութիւն գոլ յեղլիս, և որ ինչ դիպեցաւ միումումեք, կարէ դիպիլ և քեզ: Օբախտն ձախողակ, հեշտակն կրէ` որ ցանց անկնկալէ:

Դ. Ո՛չ հրատարակեալ հաչակէ զինքն, առաքինութիւն, մինչ վարի կեանն անդորրութե̅: Յայն ժամ երևի, թէորքան իցէ նա՛, յորժամ ցուցանէ զինչ կարիցէ համբերութիւն: Տեսիլ եղաք աշխ̅, և հրեշտակաց, և մարդկան. ասէ առաքեալն: Զհա՛ւասնկ տեսիլ

արժանի, առ որ հայի ա͞ծ՝ որ միշտ նկատէ ՚ի գործս իւր ։ Եւ Չհաւատանիկ դոյզ արժանի էր, այր հզօր. որ բաղադրեցաւ ընդ տառապանաց, յաղթանակէ դիմընմէ, և զա_մենից վշտից ։ Ծածկ անդորրութն, և հողմն հանդարտաշունչ, ոչ ցուցանեն զարհեստ նաւավարին ։ Որ ոչէ փորձեցեալ զինչ գիտէ ։ Ոմն ասէ ։ Չարաբախտ ես, որում ոչս պատահեցին ։ Մանաւանդ բարեբախտ ու, զի ձեռնհաս եղեր փորձել զքեզ ։ Քան զի կարաց իւրա_քանչիւր ումեք դիպել՝ հանգոյն ինչ՝ բայց ոչ իւրաքանչիւրոք կարաց կրել զայդ պիսի դի_պուածս, Թարց ցաւոց ։ Ուրեմն զի մի վհատեցես ՚ի ձախողա_կեցն յարկածից, հաստատապէս

կաց

կայց ընդդէմ նոցին , և ծանրու-
Թեան վերահասեալս , բայց հզօր
եղեալ են : Քանզի յե՛տ խորտակ-
ման առաջնոյ Թափին , զո՛չ ինչ
զարհուրազդած և ահագնայիններ
գոլ ինոսին դայցեն , բայց 'ի կարծ-
եաց : աղքատութի̅. Թշնամանք.
անարգանք . վիշտք , և այլք համ-
անմանք զորս չա՛րս կոչեն ամբո-
խքն ռամկականք , բազումք կրեն
համբերութե̅ , և տանին զուա՛ր
Թագունին օգտով ; յոգունք ի՛սկ ;
և ո՛չ զգան ամենևին : ուրեմն չէ՛
բնական Թաղծին մաշելն 'ի նոսին ,
այլ բղխէ հաշուեմս այս , 'ի դժպե-
եաց իմիք կարծեաց : Զի որք ի բե-
ութե̅ ունին զզօրութի̆ իմն , պահ
են զնոյն 'ի նամենեսին : Ընդէ՛ր
տեսս քեզ : Կարես ԹեԹևացու-

ցանել

ցանել զամենայն տառապանս , կրելով յօժարաբար: Թեթեւ՛ է համայն ցաւ. եթէ զո՛չ ինչ վերյաւելցէ ՚ի նմա՛ , կարծիքն : Մի՛ անհամբերութ̅բ քով ծանրացուցաներ զչարիս, և զտառապանս քոյս: Ո՛չ յն քան թշուա՛ռ է իւրաքանչիւրոք , որքան ինքն զո՛լ զինքն համարէ :

Է. Զամենայն ախտակրութի̅ վատնեցեալ պակասի յամինեաւ; և թէպէտ անըմբերի և կսկծահոծ իմն գուցէ ցաւ , և յանդգնագունեղ ախտ , սակայն բառնայ զնա՛ ժամանակն , և նուաղեցուցանէ : Կամի՞ս սպասել ուրեմն այնմ աւուր , յորում յակամայ թողցէ ըզքեզ ՚ի բաց , թաղծութիւն և ողբաութ̅ին ; կամ դու ինքնին ՚ դնել նմին զվախճան : Ընդէ՞ր ոչ նա-

խածես

խածես զայն խորհրդով , զոր վե՛ր
ածելո՛ց է յարակունութիւնն ինքն
ակամօրէն : Թէպէտ պահպա_
նեսցես դու զթաղծուածս քո, պահ
պանողին սակայն , ընդունացանէ :
Քան զի ո՛չ ինչ ի՛ր վաղագոյն ատ
ելի լինի , քան տխրութիւն : որ
մինչ նո՛րն է՝ պատանէ մխիթարիչ
իւրեան , բայց հնացեալ՝ ծանա_
կի : Որ թէ ցաւօ̂ք եւ կսկծմամ
բք յաղթահարի վշտակրութիւն ,
անցցէ տխու̂ն բովանդակ ողբովք
եւ կոծիւք : զգեղշերն՝ տքնութբ̅ վը
ճարեսցէ տխրութիւն : կցեսցին
ձեռքն ՚ի վր̅ կրծից . եւ ինքն ցաւ̂ն
կսկծունակ , ՚ինկիր արկցէ զինքն ,
նմին սեռի̂ տանջանաց : իսկ եթէ
արտասուքն անօգուտքեն . եթէ
ո՛չ լալեաւ իմի̂ մեղկանայ վիշտն ,

ուսից

ուսիր կառավարել զքեզ ինքդ։ Եւ ընդ դե՛մ կաց՝ ամենից հակադիմութ̃եց, ան յաղթելեաւ̂ հաստատնութ̅բ ։ Ամօթանք են նաւ̂ապետի նաւ̂ուն . զորոյ զղեկն յափշտակեաց ալի ծովուն ; որ զծփեցեալ նաւ̂ն, և զտատանեալն ՚ի հողմոց, ե՛տ ալէկոծութ̅են ։ Իսկ նա գովելի է՝ և ևս ՚ի նաւ̂աբեկութ̅ե, զոր կալեալ զղեկն ՚ի ձեռին կորովաբար, ուղեաց ծովն, մինչ մարտնչէր ինքն ընդ դէմ ալեացն, հզօրեղապէս ։

Գլ. Ժզ։

Յաղագս յուսոյ, և յուսատուութե̃։ Զիա՞րդ համոզել մարթ իցէ զերկաքանչիւրն։

Ա. Յո՛յսն, ունայն և սուտ է, և արդարև իբրև երազ զարթուցելոց, եթէ ոչ տեղաւորեսցի Նաստուածում. որոյ միայնով անկնարկին՝ յաղթահարիլ կարեն ա̃մ դժուարութիւք։ Հի՛մ տագնապիս յանկնկալութէ ապաւինուոյ իրին, և տարածես զմտածմունս քոյս 'ի հեռաւորս։ Ո՛չ ինչ յուսասցես, եթէ ոչ տեսն չասցես ումեք. և եթէ զա̃մ երկրաւորս արհամարհեսցես։ Ո՛չ որք

յուսոյ,

յուսայ, զոր արհամարհէ: Այլ թէպէտ յուսալիքն ոչ երբէք պատրեալք իցեն զքեզ: Թէպէտ ոչ խնդրեցի 'ի դժուարագունից զոր յուսաս. սակայն որքան յարա՛կ ստիպէ զքեզ յոյս ինչ, այնքան տաժանակոծ լինիս, և անձկահոծ, քոյոյ իսկութեդ, և իբր դրեցեալ յերկդիմակում: Որպէս ոչ գնաս ռահուք ընդ անկոխ, և խաւարաժեռ ճանապարհս, նոյնպէս և մի՛ յուսասցես ոգւով յայնս, որք չեն յիշխեցողութե քում: Սա՛ է ծխնի համայն թշուառութե ; զրկիլ կամացն յակնկալութենէն, զոր յուսացաւ :

Ե. Բազմիցս զգացուցանել պարտիս ողւոյդ, զի հայեսցի յայնս, որք արտաքոյ քոյին, և

շուրջ

շուրջ զքև, իբր 'ի կորստականս,
և կախեցեալս 'ի բարակագունէ
դերձանէ: Զմէ՛ ուծանաս զորպիս
ութիւն քո: Մահկանացու ծնեալ
ես: ո՛չ ինչ խոստանան քեզ զօրէ զայս
մանէ. ո՛չ ինչ զժամէս: Ահաւ
ասիկ հասեալ կայ մահն 'ի թի
կունս, և վիճէ՛: զորինչ ունիս,
մի՛ խառեր: միայն քոէ, վայելուչն
նք: զորոյ զժամանակն կարգադրէ
ծայրագոյն դատաւորն ամենից:
Յանկարծակին նորին, հատուցան
ելիցեն համայնքն, թարց շրջնջ
մանց, և մրմնջելոյ: Աստթարա
գունի պարտականին է. թշնամանել
զպարտատէրն: Ուրեմն չիք ինչ
'ի ներքոյ արեգականն, յոր պարտ
իցես, կամ կարասցես յուսալ:
Ա՛յն է միայն ճշմարիտ յոյս, որ

ըղձանի,

ըղձալի օրինաբար, զիսկականն է և զծայրագոյն բարւոյն:

Դ. Զյուսահատութիւն պատճառեն եղեռնագործութիւնք. ստրկութի ոգւոյն. կարի իմն ըմբռնումն դժուարութեց: մոլեկան վհատութին ինքեան. և զօրութեց և զգօնութեց պակասութին: Բայց յաղթահարի, զարթուցանելով զոգին. յարացուցին այնոցիկ, որք 'ի ծանրագոյնս ևս տառապանս անկեալք, արիաբար պատեցին զամ հակառակութիս: Սկսիր ուրեմն, և յառաջ մղեա՛; զի գործակից լինի ած գործողացն: Եւ որ դժուարին երևիւր, դիւրագոյն լինի, եթէ 'ի բաց դնիցի կարծիքն սուտ՝ զնմանէ: Զորինչ պատահի քեզ, բոլորանդակն նախախնամ-

մա

մանեցեալէ յաւիտենից: Բայց այն՝
հանդիպի. կամ այնպէս, որպէս և
դու պատրաստ և բաղագո՛յգես ըն
ութէ կրել զնա, և կամ ո՛չ այն
պէս: Եթէ նախկինն. մի՛ յուսահա-
տիր այլ կրեա՛: Եթէ երկրորդն,
և ո՛չ յայնժամ յուսահատիլ պար
տիս. զի որ ինչ և իցէ նա՛, վաղվա-
ղակի ունելոցէ ինքն զվախճան,
և վերադառնելո՛ց է զնոյն, և ս քեզ:
Թեթև՛ է՝ զոր բառնալ կարես.
կա՛րճ՝ զոր ո՛չ կարէս: Բայց յիշեա՛,
զի ներգոյ 'ի քեզ զօրութի տան
ելոյ զնա, և թեթև ացուցանելոյ
զնոսա՛, եթէ ըմբռնեսցես զնոսա՛
իբր զօգտակարս, և զպատշաճա-
ւորս: Ապաւապանն, ի՛ք առիթ
առաքինութե :

Ճ Օ ԳԼԽ.

Գլուխ. ԺԷ.

Յաղագս երկիւղի: Որքան ուն այն իցէ, և որով պատճառաւ՝ յաղթահարիցի: Խորշիլ յանդգնութեց մարթէ: Վերստին՝ փոքր ինչ վերյաւ՝ ելուեմ, յաղագս բարկութե:

ա. Մեծագոյն մասն մահկանացուացս, մինչ ոչ է ներկայ չար ինչ. և ո՛չ իսկապէս յապագայ, տագնապին սակայն և տրամաքանէ՝ կամ աճեցուցանելով զանբախտութի իւր, կամ ձևացուցանելով: Ո՛չ եգիտ խստասրտութին մարդկային, զայն քան յոգնադիմի տանջանս, որքան կրէ

կրէ ոգին՝ նեղեալն յապաստանութ՛ոյն:
որ պարապեցեալէ յայն միայն; զի
մի՛ զբարիսն ներկոյս կորուսցէ,
կամ մերահասցէն չարիքն մերձ
ակայք, և ապագայք: Բազումք և ս
չարիք, որք չլինէին՝ գոն ա՛րդ զի
երկնչիմք: Օ՛ինչ օգուտէ քեզ նախ
քան զժամանակն չարչարակոծ
լինել. և ունայնիւք նախատեսու
Թեք հանդիպել և ընդ յառաջ ել
անել Թշուառութէց քոց: Մի
Թէ՛ կայ այնորիկ մարԹէ քեզ ա՛րդ-
գոլ ողորմելի, զի երբեմն լինելոցեն:
խելագարիցն է. հաւատալ ամե
նից առաջերմանց, և Թարց նշա
նաց իմիք գուշակողաց զչարն,
սուտք և պատրողականօք մտած-
մամբք սարսափել և դողալ: Բազ
մեցս պատրեցեալ՝ իխաբէականն է

փաղարկութէ , զխօսն երկբայա
նշան՝ առ վատթարագոյն կողմն
թիւրես : Բազմիցս , զարարեալ
յանցանս ընդ դէմ իշխեցողին ,
մեծագոյն կարծես գոլ , քան թէ
իցէ իսկապէս : Եւ խորհիս , ո՛չ որ
քան բարկացեալ իցէ նմա́ , այլ որքան
կարէ նմա́ առնել , և որքան թոյլատ
րի բարկացողին : Բայց ունայնքեն
երկիւղքս այսորիկ . և վ̄ այնորիկ
առաւել աղմկեն , զի ընդունայնք
են : Քան զի ճշմարիտքն , ունին
վեղանակ իւրեանց : Որ ինչ պայ,
յանձնառեալ փաղարկութէ ,
առատրի այն , դանդաղկոտի , և
երկչոտազգած ոգւոյն : փոքր ինչ
բաղադանութէ տարբերին 'ի մի
մեանց , թէ կրեսցես զվիշտն , կամ
ակնկալցես : մի՛այն թէ եղանակ

ցաւ

ցաւելոյն, ո՛չ է եղանակ երկնչելոյն։ Ցաւիս՝ որքան գիտես թէ արդ-պատահեցեալ է. Երկնչիս, որքան կարէ պատահել ։

Է. Եթէ կամիս մերկանալ զհամայն երկիւղս բոլորովին, յոր մէ խնդրես զի մի՛ եկեսցէ, արդ-գալոց համարեա՛ զնա. և զչարն զայն, և զերկիւղ քո՝ չափեա ընդ-քեզ. և իմասցես իսկօրէն, ո՛չ գոլ նորա՛ մեծ իրապէս, այլ միայն կարծեօքդ՝ զոր երկնչիս ։ Միթէ կարէ՞ պատահել քեզ խստագոյն ինչ, քան թէ առաքիցիս յաքսորս, և թէ արկցիս 'ի բանդ ։ Միթէ եր կնչելի՞ է վ̃ մարմնոյն յիրէ յու մեջէ առաւելել, քան՝ զի մի կնդիցի, և կորիցէ ։ Զզննեա՛ զանձնիւրս 'ի սոցանէ. և դարձո զայնս առ ճշմա-

րիտ երկիւղն քո: զբաղումս դատցես.
և ես զանհաւատս, որք զայս իմ
եպերեցին: Ստեփանոս, 'ի մէջ
քարանցն կուտակից, խաղաղակա֊
նաւ ոգւով աղօթէ առ ա̃ծ: Լաւ֊
ռէնցիոս, 'ի մէջ բոցոյն ցնծայ, և
ծանակէ զբռնաւորն: Նոյնպէս յօ֊
ժար կամօք ընկենու զինքն յայր
եցումն, կոյսն ափօլլոնիայ: Ծի֊
ծաղի անաքսարքոս, երկաթեղէն
եօք ուռնիւք ջարդեցեալ ընդա֊
նում: Սօքրատէս, ըմպէ խնդու֊
թե̃ զբաժակն թունալի, և մատու֊
ցանէ քրիցիոսի: Օմն խիթաս
'ի հրոյն, և 'ի ջերկուց դաժանաց,
որք շուրջ զքև կրծեն զմարմինն:
ընդ այսու խմբի̃ւ, որ զանմիտսն
զարհուրեցուցանէ, թագուցեալ
գոյ մահն. որում այսքան մահ

կունք,

կուռք և մանկտուհիք . զուար ճացելով ոգւով գիրկս արկին: 'Ի բա՛ց ճողոպրեալ յիրացն, զամբոխն. մերկեա՛ զանձնայլական նոցին . հատո՛ մենմիում, զիւրն տեսակ : և տեսցես զո՛չ ինչ զոլ 'ի նոսին անհունելի , բա՛ց յերկիւղէն : Արդարև պատահի մեզ՝ մեծագունից քան զտղայս. այն՝ որ սովորէ հանդիպիլ երեխայից : Մեքին՝ զորս սիրեմ , ընդորոց սովորեալք եմ . և ընդորս խաղամ , եթէ տեսցեմ դիմայլակեցեալս, զարհուրիմ : Նոյնդու՝ վատթարագոյն տղայոցն , սոսյան քան անմարութ̅ի և խելառութ̅ի ժամանեցեր, թէ ոչ միայն 'ի ցաւ՜էն, այլ և 'ի դիմայլակէ ցաւ՜ոյն և ուն այն երկիւղէ նորին , շրտուցեալ սատանիս :

Է. 'Ի վեր ած զոգիդ յառանձնականէ պատճառէ, 'ի ընդհանրականն : Ասա՛, ով մահկանացու եւ դիւրակործան մարմնիկ իմ ունել քո : որ ենթարկեալ է յոգնադիմից ախտից. եւ եւս մահու եւ մեռանելոյ պարտաւոր: Ասա՛ ցքեզ : ա՛րդ վա՛ղուրեմն գիտէի, թէ յոգնադիմիքս այսոքիկ տաժանմունք, դիպելոցեն ինձ : Այժմ ուրեմն ընդէ՞ր խիթամ: Հիւանդացա՞յց : Օգտակար լինի առողջութ̄ե հոգւոյս, հիւանդութ̄ի մարմնոյս : Սնանկանայցեմ : Անքոյթ, եւ անդորրագոյն լինի կեանս իմ: Կորուսի՞ց զինչս, Ընդնոսին եւ զհոգս բազում, եւ զվտանգն մշտնջենաւոր : Նախատակոծ լինիցիմ: Եթէ արդարութ̄է,

զպատ

զպատճառ նորին եպերեցից ; եթէ անարդարութ̅բ , խղճմտանօք իմո_ վք , մխիթարեցից զիս ։ Օրհնեցի՛մ յուսացելոյ իրէն ։ Եւ ո՛չ Թագաւ_ որք հաստակալեն զա̃մ,որոց ցանկան։ Յաքսո̂րս առաքեցի՛մ ։ Գնացից ի՛նքնակամ , և լինի ինձ պանդխտ_ ութի ։ Հյուրացա̂յց ։ Խւցի պո_ ղոտայն յոգնադնեաց ցանկութ̅եց։ Չա̂ր խօսեցին զինէն մարդիկք ։ Աղրասցեն ՝ զոր արդիւնաւո̂րիմ . և զոր սովորեն ։ Մեռա̂յց ։ Աղյուս_ թէութ̅բ մտի , զի ելից ։ Բայց մեռայց պանդխտօրէն ։ Ոչինչ երկիր է՛ օտար ՝ չունողին աստէն զքաղաքն մնացական ։ Մեռայց նախ քան զժամանակն ։ Ո՛չ ոք , եթէ ո՛չ խելագար , տրտնջէ նախ քան զժամանակն արձակել՝ ի կեա_ պանաց ,

պանսաց , և ազատիլ ՚ի բանսարկէ : Մա՛հ , աքսո՛ր , ո՛ղք . չեն տաժանմունք երկնչելիք , այլ հարկք են մերոյս մահկանացութ͞ե : Յիմարութ͞ի է խնթալ յայնցանէ , յորոց զերծիլ չկարես :

Դ՟ , փախի՛ր ՚ի համարձակութ͞ե , և մի՛ մտաներ ՚ի գործ ինչ յանդգնաբար : զի՛նչ ոք վաղագոյն յաղթահարի , քան որ կարի պարծի և մեծաբանէ զինքեան : Խո՛ւն են զօրութ͞իք մեր Թո՛րց ձեռնտուութ͞են այ , յորմէ ա՟մ քաւականութ͞ի , և ա՟մ կա՛ր արտաքեղխէ : Ծնանին համարձակութ͞ին , ՚ի կարն յառաւելագոյն համարելոյն զօրութ͞ին յատուկ : յեպերելոյն զհակառակորդսն : ՚ի խամրացելոյ ուշիմութ͞ե , և ՚ի փոքր ինչ կիրառ

ութ͞ե

ութէ իւրացն առողջելոց ։ Աղուա՛
ել երկնչի , որ խոհեմագոյնն է ։ Զի
չափէ՛ զյատուկ կարս իւր . նրբա
բար նկատելով . թէ զինչ կար
ասցեն , և զինչ բառնալ հրաժար
եսցեն ։ Իսկ համարձակքն , մինչ
'ի ծանրագոյնս ներանկանին վտ
անգս , քան զոր նախկնաբար ըղձաց
եալքնէին , լուծեալք 'ի թափոյն
առաջնոյ , վհատին և լքին . անա
գա՛ն իմն ճանաչելով զանհաւաստ
ութի մարդկայնոյ նախատեսու
թէ . և զունայնութի մտածմանց ։
Սկիզբն է ապառնո՛յ թշուառ
ութե , անզգուշ ապահովութին ։

Է . Ո՛չ երբեք տիրէ՛ քեզ
բարկութին , եթէ 'ի քեա՛ց մերժես
ցես զկարծիսն զրպարտութե ։
Դու ինքն առաջնորդ և պե՛տ ես

յան

յանցանաց քոց, և հրաւէ՛ իրակ. պատ
ժապարտութեց: դու ինքնին` կազ
մես քեզ չարիս : Ընդէ՛ր զպատ
ճառ աղմկութէց քոց, ածանցես
առ յայլս, եթէ դու ինքնին վա_
նես զքեզ և ընդ վայր հարկանես:
Ո՛չ ոք խղխայթի, եթէ ոչ յինք
եան : Որ մանկածուքն ասեն
ցաղայն : եթէ ո՛չ լաս, շահես զայս
ինչ : Ոնոյն շեշտակի սաստ և դու
ցոգի՛ քո, սրտմտեցեալ և աղմկեց
եալ: Մի՛ բարկանար, մի՛ սախալէր,
և ազազակեր : լաւ՝ագոյն լիցի զոր
կամեիրն: Ջյլ և կարգեմ քեզ զաւ
ուրս ումանս, յորս առաջադրես
ցես ո՛չ երբեք ցասնուլ, զխաղ
և դիպիցին պատճառք: և և ս` ամս
իւ՛ միով կամ երկիւ՛, կրթեա՛
զքեզ նովիմբ կանոնաւ՛: և զկնի
փոքու

փոքու ժամանակի՝ գտցես զքեզ այնքան զարդարեալ, Թէ ՚ի ծառը վերակոչեսցեն զքեզ այնք, որք նախ կնաւբար բարկացուցեալք մտաբա́խ առնէին։ Բա́րքն հեզավարք, ո՛չ ունիք նոցին ընդորս քաղաքավարին՝ այնքան համոյականք և համեղաշունչք են, որքան նմա՝ որ զարդարեցեալ նոքօք է՛։ Զայս բարութիս ունի ոգին խաղաղական. Թէ միշտ ցնծայ, և յարաժամ յաղթանակէ։

Գլխ. ԺԲ:

Յաղագս զօրութեան, հոգւոյն բանականի: Զօպելին իմացն 'ի հետաքրքրութեան: Որում մակացութեան պարապիլ պարտիմք նախապետաբար: Որքան չափ իցէ՝ զննել զվարս այլոց: Օգտակարութիւս օտարաց, եպերել մարթիմք: Լ̃ն զլացման կամացն:

ա. Տուաւ քեզ յոյ՝ կարողութի իմանալոյ, զոր ոչն ճանաչէիր, և ճանաչելոյդ սիրէիր: բայց 'ի ձեռն մեղացն, կրկնեաւ վիրիւ խոցեցար, յմ̃ տգիտութ̃բ և կուրութ̃բ: Քան

զի

զի ՚ի ծանութենէ ճշմարտութեան,
մոլորէս. և զի՞նչ առնելի իցէ. կամ
յորմէ փախչելի, ձեպամբի՞թ տգի-
տանաս: Ողո՛ր՝ որքանեա՜ւ հոգա-
բարձութ̄է զգուշանայ քաղաքն՝
վս̄ երկիւղի մահապարժամին. կամ
ամրոցն շրջապատեցեալ հինիւք
Թշնամեացն պահպանի, զի մի ոք
անծանօթ ՚ի ներքս դիմեսցէ; այն
քանեա՜ւ հոգաբարձութ̄է, և մա-
նա՜ւանդ ևս առա՜ւելագունի՜
հսկելին, զի մի՛ գուցէ իմացողու-
թ̄եան, զիրացն չարաց՝ առարկեց-
ելոցն ինքեան ՚ի զգայութ̄եցն, զմու-
տն յարդարեսցէ: Քանզի պտե-
սակս իրացն, առարկեն զգայու-
թիւքն. իմացողութ̄եան՝ ներսամու-
ծէ և առբերէ առեանթադատումն.
և սա՝ կամացն առաջադնէ: Բայց

զգայութիւնքն, մատուցանեն միանգամայն զչա՛ր և զբարի: Ամտա՛ցնէ հաւանի՛լն կամ արտաքսելն:

Է. Նախապետաբար զսպելի է զիմացմն, 'ի հետաքրքրութէ: Ո՛վ ընդ ունայնիրս սփռեալ ցնդես զմիտդ, զծնեալն՝ վն̃ ո̃յ, և զծառն իմաստութէ: Ի՛ր զո՛ւտ՝ իմաստութիւն է: Որպէս որ ծաշակէ զմեղր ինայն, զի զորակութի նորին զննեսցէ, վաղագոյն սատակի, քան կշտացումն հալոյն: նոյնպէս և որք որոնեն զայնս, որք ո՛չ պատկանին առ ինքեանս, նախագոյն ոգորեալք զինքեանս ներ բանկոխեն, քան զծանաչումն խնդրելեացն: Գիտել՝ զոր ո՛չ օգուտ նէ. է՛ մերձաւոր տգիտութէ: Որ ցանկայ գող խնկապէս իմաստ

ուն ,

ուն , ո՛չ ուսանի կարծեաց սակս , այլ կենաց աղագաւ՛ , և վարուց: Եւ ո՛չ որոնէ ՚ի մակացութեան , զզբօսանս եւզհեշտութիւս ոգւոյն , այլ զդեղն : Խնդրեա՛ս ճանաչել զզօրութիւս աստեղաց: Խելամի՛ս , եթէ յետ գիտելոյդ , տգիտանայցես զհիւանդութի հոգւոյդ , Կամի՛ս . զարդարուն եւգեղեցկաբար խօսել : Լաւ՛ագոյն է , եթէ ուսցիս լռել: Ամենչյա՛ս գիտել զնորոգս : Զի՞նչ մեծագոյն նորո՛գ , քան զվերանորոգելդ զքեզ: Զա՛յս ուսիր: Զմոլորութիւս օտարաց ախորժե՛ս հերքել: Ընդէ՛ր ո՛չ հարթես զքոյսդ : Օժանդակե՛ս վերծանել զպատմութիւս , և գիտել զարարս այլոց: Բարւոք է : Եթէ ո՛չ անգիտասցես եւս , որք ՚ի քէն առնելիքն են : Երկ

պառաւկութի կաքողայն համա ձայնեցուցանելյն զու՛արձացուցա‿ նէ՛ ։ զմէ՛ ո՛չ և քոյքն կիրք աղմկա յոյզք ։ Եթէ ո՛չ խուզէիր զաւ՟ելոր դսն , դիւրապէս գտանէիր զհար կա՛ւորն ։ և Զո՛ր գիտութին հար կա՛ւոր , այնէ . որ մանա՛ւանդ քա‿ րի առնէ զքեզ , քան գիտուն ։

Գ. Մի՛ էր տաժանեցուցեալ նեղես զքեզ ՚ի խնդիրս յայտոնիկ և հաշես , զորս բազմիցս ուշիմա‿ գո՛յնէ անգոսնելն , քան լուծելն զնոսին ։ Օմէ՛ յանդգնեաւ Զանի՛ւ աշխատոս, զնուազիս զայնս, որք ար ժանիք մոռացման լինէին մանա՛ւ անդ . թէ և գիտէիր ։ Բայց որպէս այլոց իրաց , նոյնպէս և ուսման անքարեխառնութին , նեղէ զմեզ ։ Չի՛ք վերջ գրոց ։ Յօրինին գր

դա‿

պատուէնք , մանաւանդ առ 'իտես ութին և 'իշարդ , քան 'ի կրթութիւն ընթերցողաց : Հաղիւ կարասցես ընթեռնուլ զցանկս արարողացն գրոց , 'ի բովանդակ կեանս քո . թէ և երկարակեաց ևս լինիցիս : Նորա յօդուածք չափաւորք և աւէր ածուք . բազումք 'անարժանք ընթեռնլոյ . և այլք 'ունայնք և ախ մարաբանքէն ; զորս 'որ քան յար ա̀կ վերծանէ'ս , զոչ ինչ մարթանաս գիտել : Յօդուածս , ողջունել քեզ թողանին 'իսեմէ և էթ . զի մի' ենթադատիցես մեծագոյն ինչ և բարւոք խորհուրդ թագուցեալ գոլ 'ինսոսին ; բայց 'իստակա՛ս սպառասցիլ մարթիս և յայնս ևս, մեծա՛ ընտրութե : Սակաւուց գրոց կարօտիմք, առ 'ի ունել զմիտս բարիս

Դ. Բա՛բէ վարկպարագեաց մտածմանց մահկանացուացս : Հիւծեալք շառագնիմք ՚ի թուղթս և յարհեստս յանհամարս և՚ի պէ-տութիս տարածեմք զուշիմութի մեր, իբր թէ կելոցք իցեմք ՚ի յոգնաթիւս յաւիտեանս : Իսկ զհոգածութէ մշտնջենաւորի կենին, յուլացեալք ապախտ առնեմք. որ ո՛չ գիտութեք, այլ առաքինութեք ստանի : Զի՛նչ օգուտ որոնել զարարս արտաքնոց թագաւորաց, և զոր հակակրեցին ՚ի մենմեանց ազինքն զանազանք մեծապունիւք մատենիւք ստորագրեցին : Որ քան լաւագոյն էլոյր, չիջուցանել զքոյդ չարիս, քան զօտարացն՝ աւանդել ապագայից : Ուսուցանէ քեզ երկրաչափութիւն, ստորա-

չափել

չափել զանդաստանս և զգաւառս
թագաւորութեց: ուսուսցէ մա-
նաւանդ՝ թէ զիարդ չափիցես
որ բաւիցէ՛ քեզ: Ուսուցանէ
թվականութիւն զհամարել, և-
զմատունսդ կուդայարմարել ժլա-
տութէ: ուսուսցէ մանաւանդ ան
գտանել զայնս, և զուարձագունիւ
ոգւով կորուսանել, որք այնքան
եւ ջանիւ համահաշուին: Ցուց
անէ երաժշտութիւն; թէ զիարդ
հնչմունքն համաձայնիցեն ընդ իր
եարս; ցուցցէ մանաւանդ՝ թէ
որպէս համաձայնեցի միտդ՝ ընդ
քեզ: և մի՛ զգայութիւքն և բանա-
վարութիւն, ելուզանիցեն զհնչ
մունս տրամագոյգս: Աշխարհացու-
ցանէ. թէ որք իցեն եղանակք զու-
արթունք, և որք ողբերգականք:

ցուցցէ՛, նապա հովուութիս ո՛չ բար-
ձրավզել. և՛ իթշուառութէ, ո՛չ
արձակել զձայնս լալականս: Ո՛չ
դատապարտեմ զճանաչումն իրացս
այսոցիկ: Բայց զսոսին, և զայլս,
պիտանաբար գիտասցես, յետ գիտ
ելոյդ զքեզ, և զյետինսն քոյին: Ո՛չ
ինչ գիտես, թէ և զամ գիտասցես,
եթէ զքեզ չգիտասցես:

Է. Պատահմամբաւ մոլու-
թի և պաղրագունեղէ. զննել զբար
արս այլոց: քննել զվարս. և զամ,
խելայեղօրէն մեկնել:էն. ո՞ես դու՝
որ դատես զայլոյ ծառայ: Տեառ-
ն իւրում կայ, կամ անկանի:
Նմանէ որ դատէ զամ, որ զամ դատ-
աստանս ինքեան առաքեալ:
Որո՞վ համարձակութբ յանդգնիս
յափշտակել զդատաստանն ամ-
ային:

այնմ ։ Հայեաց ի քեզ, և զխորշս
խղճմտանաց քոց ներաքննեա՛ ։
ՍՐԲեա՛ զչարիսն՝ որք ներ գոն անդ,
և զբարիսն՝ որք բացագոն ։ Եւ մի՛
դարձուցաներ զակնդ՝ ՚ի մոլորութիւն
այլոց ։ Գտցես ՚ի քեզ զյոգնահոյլ
ջոկս չարեաց, զորս զսպեսցես ան
աչառութ իրաւադատմամբ ։ Հա
զիւ կարէ լինել իմն ։ զոր թիւ
բաւական ուշիմութիւն, ո՛չ կարասցէ
խոստովեցուցանել ՚ի չարն ։ Զինքն
իսկ զաւետարանն, չարաչար իմն
մեկնեն հերձուածողքն ։ Զաւան
քն՝ հայհոյէին և այպանէին եբրայ
եցիքն ։ Որպէս մարմինքն տխուրք,
և վատահիւթ, որ ինչ կերակուր
առնուն, փոխարկեն ՚ի մաղձ ։ Նոյն
պէս և հոգին չարուո՛ք բաղադրեց
եալ, զոր ինչ տեսանէ և զոր ինչ

դատաւո՛ր անաչառ լինիցիս քեզ ։

Դ . Որպէս ուշիմագունեղք էմք բազմիցս, 'ի սատրապնութեան առիցն օտարաց, յուսով վերայա՛ ելլոյն անուն , զհամբաւ խոհեմ ութեն մերոյ ։ այսպէս և ս դիւրապէս 'ի կարծիս անկանիմք, թէ այլք զգան զմեզ չա՛ր , կամ խօսին . և ատելիս զոլ զմեզ նոցին , և խոտելիս ։ Ուլո՛ւ՝ զի զմոլութիս պայս բազամերժեսցես , մա՛րթիս նախ կնաբար, բարեխառնել զտենչանս քոյս . որովք ցանկաս հաճոյանալ մարդկանց , և մեծ ումն համարիլ ։ Եւ և ս ջանա՛, 'ի բա՛ց քեցել զմտածուեան զայն , թէ զի՛նչ զգայցեն զքէն մարդիկք , կամ խօսիցին ։ Քանզի պատահի բազմիցս , թէ նոքա՛, զոչինչ խորհեսցին զքէն , զոր դու

ձև

ձև այրուցանես ընմտում քում ,
չա՛ր խօսիլ զքէն , և զննել զմ՛տս
քոյս : Զա՛ռ ցքեզ ընդ առաքելոյն :
Եթէ տակաւ՛ին մարդկանց հա-
ճոյանայի , քի ծառայ ո՛չ լինէի :
Զսա և առ այլս : փոքր ինչէ ինձ,
եթէ 'ի ձէնջ դատիցիմ , կամ 'ի
քնաւ՛ից մարդոց : Զյնպիսի ես
խնկապէս , որպէսն եւդ՝ առ ած :
Զգացմունքն , և խօսաբանութիւն
մարդկանց՝ զքէն , զոչինչ վերա-
յու՛ելուն բարութէ քում . և զո՛չ
ինչնու՛ աղեցուցանեն 'ի չարութեդ:
Լաւ՛ագոյնէ գո՛լ բարի ,քան տեմնիլ:

Է. Ո՛չինչ վերահասանէ հա-
կառակ կամաց քոց . Եթէ ամէն
և ին արտուրացես զնա , և անդ-
րահոսեսցես յածայինն: Զյապէս
զվճիռ խաղաղութի մտացդ , և

զիրաւ՛

զերանաւոյն անդորրութեան վայելեսցես: Կեցցես, որպէս և կամեսցիս, եթէ ուսցիս զինչ պարտիցիս կամիլ: Ա՛րդ՝ պարտիս կամիլ, զոր Աստուած կամի: Ոչ սա՛ է միայնակ երջանկութիւն այսմ կենի; կամիլ՝ թէ որք լինին, այնպէս լինիցին որպէս Աստուած կամի, ո՛չ որպէս կամիմք մեք: Ածէ՛ զքեզ Աստուած առ վախճանն, յոր նախապատրաստեցեալ ես յաւիտենից. ընդ դիւրինս և ընդ դժուարինս. ընդ անքոյթս և ընդ վտանգաւորս: Հնազանդեցո՛ նախատեսութեան Աստուածայնոյ, և հետևեաց զուարթաբար: քանզի թէ և հակառակիցիս, հետևիցիս սակայն յակամայ, և ամբարիշտ լինիցիս: Ածէ՛ Աստուած զկամեցողն. զո՛չ կամեցողն, քարշէ:

Գլխ.

Գլ. ԺԹ։

Յաղագս կացութեան զարգացողաց Օժանդականք զօրավիգք, զարգացման։ Հաշուութիւն ժամանակի, և կիրառութիւն նորին։ Ներկայութիւն ոչ, ցուցանի գոլ հարկաւոր։

ա. Եթէ ցանկաս լինել բարի, նախկինաբար հաւատամ, չար գոլ զքեզ։ Ո՛չ երբէք զարգասցիս, եթէ զախորժն իւրոց դիցես զարգացման։ Ո՛չ կամելն զարգանալ, անզարգանա՛լ է։ Յարատևեա՛ ուրեմն, որպէս սկսարդ. և որքան կարես հպիր, որով վաղագոյն կարասցես վայել

էլ,

ել, հարթեցելով և բաղադրեց-
ելով ոգւով: Ա՛րդ՝ նշանք և առաւ-
կութիւնք ոգւոյն, փոխեցոյ ՚ի լաւ-
անդր այս է. եթէ տեսանես զմո-
լութիւն քոյս, զորս դեռ ևս անգիտ
անայիր: Այսպէս սովորեմք շնոր-
հաւորել զառողջութին հիւանդ-
ացն, յորժամ ծանեան զինքեանս
գոլ խօթացեալս: Մի՛ հաւատար
քեզ դիւրապէս, այլ թօթափեալ
քննեա՛ զքեզ. և զխո՛րն զարդարացմանն
քոյոյ, ՚ի կազդուրութե ոգւոյդ իմ-
ացիր, և ՚ի յաղօտութե տկարացո-
ղութեն: Յայնժամ համահաշու-
իցես զքեզ ընդ դասակարգում զար-
գացողացն, յորժամ ունիցիս ՚ի քեզ,
զամենամեծ իշխեցողութի և տիր-
ապետութի: Անհամարելի բա-
րի՛ է. ստանալ զինքն, և գոլ մի:

Այրն

ւՁյր բարի, միշտնոյն. խոստանն, միշտ այլ է:

Է. Կարես 'ի միում ա՛ւուր՝ ժամանել 'ի կատար սրբութե, եթէ կամիցիս: Եթէ բոլորով սրտի՛ւ դարձցիս 'ի ստէղծ ո՛ւածոյս, և վերադարձցիս առ ա̃ծ: Բայց մի թէ զկեան քո խնէրքս, ընդ ա̃յ առնի ցես, փորձեա՛ 'ինչանացս յայսցանէ: Եթէ բարիքս հոսանուտք, ան հաճոյք իցեն քեզ: Եթէ հաճոյացի միայնա՛ւորութի: Եթէ հոգայցես, որ կատարելագոյնն է: Եթէ զկար ծիս, և զենթադատմունս մարդ կանց՝ անդոսնեսցես: Իսկ մեծա գոյն օգնութի առաւորէ քեզ առ ա̃մ առաքինութիս, մշտախոկ մտածութես կենաց. և չարչարան աց քի: Օրինակ է գիրք կենաց, նե

րում

րում միայնում , ուր ՚ի խաւարթամ և ՚ի մեծածաւալ գրատան , գտցես զորինչ պատկանի առ միրկութին, նաև և համայնքն գիրք ընդ արա_ րողաց խուրեանց կորիցեն : Սակայն ո՛չ է բաւական գիտել միայն զքն, և խօսիլ. եթէ ոչ համահետևիցես և սնմ՛ . և այնպէս կեցցես, որպէս ուսոյց նմ՛ բանիւ , և օրինակաւ : Ո՛չ կարասցես ուղղել զթիւրն ; եթէ ոչ քանոնիւ :

Գ. Չքնաղադէ՛պ իմն առաց ու յումեմնէ . Թէ որք կամին զար գանալ , այնպէս մարթին կեալ , զի մշտնջենապէս հոգանիցին : Քան զի բազմադիմիք են , որք զյա_ պաղումն և զկիրճ արկանեն ճե_ պողացն յավրոցն առաքինութե, զորս ներաձնել պարտիմք . և ակն

ածել

ածել ։ ղբ . Յորժամ սիրես զքեզ . կամ զայլ ինչ ստեղծուած , անկարգաւ որիւ սիրով ։ յորժամ յիրս յարտաքինս այնպէս յենուցուս , թէ ՚ի պատահել ճողոպրման կամ կորուսման նոցին , տխորժիցիս ոգւով ։ յորժամ զյատկից անքթութեց քոյ կարի հոգածու լինիս , ընկէրակրում , նըմպելում . ՚ի խօսսակցութիս , և ՚ի զբօսանս ։ յորժամ կարի միսիս ՚ի ժամանակեայս , և յենուս յանդգնաբար ՚ի յատուկ կամս և յենթադասութս ։ յորժամ զշարժմունս ներքինս , փոքրէ՝ ի ներազնն ես . և խոտն՛ս լսել ոյ , որ խօոի ընդ քեզ ներքսաւուչէս ՚ի ձեռն խորհրդականաց ներափչմանց ։ Ահաւասիկ սոքա՛ են մանաւանդականքն կերծք , որք արգելուն

զքեզ նուաղում : զորս զի հեռացուս-
ցես , հակել մարթիս հողունակո-
րէն , և զօրաւորեալ այրաբար մար-
զիլ 'ի գործ : Խրախուսեսցէ առ-
աքինութիւն , զորինչ առնես : Խրա-
խուսեսցէ և վախճանն ամենա-
կատար , զուարթութբ և երագու-
թբ : Խրախուսեսցէ , և մաքուր
դիտաւորութիւն : և այնպէս նաև
կարգաւորեա զքեզ 'ի գործառնու-
թեն , թէ նախածանօթութեն .
զոր ունիս զնորին կատարելութէն,
ամենևին հանդիտացի : Ո՛չ կայ
անսայ զարգացումն 'ի բազմութի
կրթմանց , այլ 'ի առնելն կատար-
ելապէս զայնոսիկ , որք լինին օր
ըստ օրէ : Զի ո՛չ յեղեալն է՛ գով-
ութիւն . այլ յեղանակն , որով լինին:

Է. Թռչին աւուրքն , փու-

Թայ ժամանակն , և զոր անցեալն
է , ո՛չ ոք կարէ հատուցանել քեզ :
Ո՛չ կեաս , այլ կելո՛ցես : զի միշտ
կեանն քո առ վա՛ղն պատշաճի :
Չ յապէս անցանէ կեան քո , մի՛նչ
ուրնես զգործի կենաց : ժամանէ
ծերութիւն . վերահասանէ մահն.
յոր անկանիս անպատրաստ : Որ
պէս ճանապարհորդքն, զորս պատ
րէ՛ փոխաբերական խօսակցութիւն,
նախ ճանաչեն զինքեանս ժամանեց
եալս յօթևանն , քան մերձեցեալս.
նոյնպէս և շարունակ ճանապարհ
կենիս այսօրինկ , զոր յարթնութե
և՝ ննջրհման հանդիստաբար ճե_
մես , քեզ՝ զբաղեցելոյդ և ցնդեց
ելոյդ , չէ եր եւելոյ՝ եթէ ո՛չ իվախ
ճանի : Զինչ ուրեմն դանդաղես.
զմէ՞ դադարես : Ո՛ւ իր զգին ժա_

մանակի ,

մանուկն . վարիր նովաւ , և՛ ինքն
մինչ երազաբար ։ Հաշուեա՛ զօրս
զայս , և ստուարել , զժամս ։ զի գոր-
ծուստ նորին , անգտանելի է ։ Զթող-
ուս ստացուածոց քոց , ասպատ-
ակիլ յուսմբքէ ։ եթէ դոյզն ինչ լի-
ցի դու զսահմանաց , ՚ի դատ և
՚ի ղէն անձապարես ։ Իսկ զկեանս և
զժամանակ քո , թողուս յափշտա-
կիլ յամենեցունց . գոլով վատնիչ
շռայլագունեղ այնմ իրի , որոյ մի-
այն ագահութիւն , համեստ անու-
անի ։ Հաշուեա՛ զաւուրսն քո ,
վերակոչեա՛ ՚ի միտ և քննութի
զամանս անցելոյն , թէ և ոչ հարիւ-
րամենիւք անգամ զերանգցես . և
տեսցես , տի՛ րնու՛ աղ ադոյն ունել
քո , ՚քան զոր թուես ։ Ոի եթէ
զոր քանս ՚ի սացուց ձողոպրեցին

նիրհմունքն, որկորն, դաւ՟քն, բար
եկամքն. և դատարկաբանութիւքն.
Թող զայնսն որք առանց կիրառու
թեան թողան, զուգահաւաշու՟եսց
ես 'ի մի, տեսցես թէ որքան փոքր
ինչ. մնասցեալիցէ քեզ` 'ի քոյոցդ :
և խոստովան լիցիս ճշգրտի՟ւ, մի
ւանիլ քո մատաղատունկ : Բազ
միցս զանգատես զանցելոց ա՟ւ
ուրցն, զորս չարու՛ր կորուսեր :
ընդէ՞ր ո՛չ Զանսաս զներկայ ժամա
նակս այնպէս անցուցանել, թէ
յանցանել նորին, կարասցես ասել:
ո՛չ տեսանեմ. Թէ զեաւո՛րդ լա՟ւա
գոյն կարէիր պարապանել : Մէնմի
ա՟ւուրք են . և այնք` վարկենիւք
ներկայք : Ամէ՟ կորուսանես զներ
կեայս, որ քոյն է, և տրամադրես
զապառնին, որ ո՛չ է քո : Զմենա

մեծ

մեծ կիրճ կենլոյ, է՛ վաղարկութին: Կեաց այսօր: վաղիւն կեալ՝ անտագանէ:

Է. Յամ խորհուրդս, ՚ի բանս, և ՚ի գործս, միշտ վերահայեաց յածծ, արտաքսելով զհանուրս վախճանս. և միայնոյ կամաց նորին հետապօտեալ: Ո՛չ երբեք արտուղի ՚ի շաւղէն ուղղականէ, որ զածծ դնէ ինքեան առաջնորդ ճանապարհի: ՚Ի տեղւոջ հաւատ արմագունի պահին իրքն քոյինք. եթէ զամ զոր ինչ առնես, ՚ի փառս այ ուղղաւորեսցես. և այնպէս գործեսցես պանձնիւրան, իբր թէ նա՛ ներանկատեսցէ յառս քոյինս, որ զամ տեսանէ, զամ պահէ, և զամ նախախնամէ: Ո՛չ երբեք փախչիլ կարասցես յաչաց նորին. զի

ներ գոյ. ո՛չ ՚ի բանս և յարարս միայն, այլ և ՚ի ներքնագոյնս քոյին մտածմունս: Յորժամ փակես զդուռդ, և փակեալ զլուսանցոյց խաւարեցուցանես զսենեակդ, մի՛ կարծեսցես միայն գոլ զքեզ: Այլ ընդ քեզ է. որ զծածուկն քո կարէ հրապարակել, որում չիք ինչ անեալ: ՚Ի նմին կեամք. շարժիմք, և եմք: Էր առաջին նր̅, և արդ: ընդ նմա շրջագայես. ընդ նմա ընձեռեա զգործս քոյս. ՚ի նմա կառո՛ զկեանդ քո: Արա՛ զքեզ արժանի, նորում ակնարկեսցէ, յո՛ր հայեցուցանէ, սիրելաբար: Մեծ հարկաւորութիւն բարեբարոյութե̅ վերադնի քեզ, մինչ հանդէպ աչաց դատաւորին ամենատեսի, առնես զգործսդ: Այլ խայես կեաց, իբր թէ

չիցէ

չիցէ որ յաշխարհի , բայց 'ի քէն միայնոյ` Այ̃յ : Որ ինչ նախախնամութ̃ն նորին տրամադրեսցէ վասն քո , յօժարապէս ընդ գրկեա . թէ դիւրինք իցեն , և թէ դժուարինք : Ա̃ծ խնդրես ; զինչ փոյթ է , թէ այսու կամ այնու ճանապարհաւ ժամանիցես առ նա : Երանի՝ թէ երբեմն ժամանիցես :

Գլուխ: Ի:

Յաղագս բարւոյն՝ միայնաւորութե: փախչելոյ յընկերակցութե չարաց: Մոլութիւք աշխարհի քանի՞ք, և ո՞րք իցեն: Սանն զարգացելոյն, է՛ շահումն առաքինութեց: Նշանք ոմանք վերաշահեցելոյ առաքինութեն:

ա. Ամենամեծ նշան բաղադրեցելոյ մտին, և՛ ի թխւրից ըղձականութեց մաքրեցելոյն, է՛, կարելն կալ ընդ ինքեան: Որպէս ած, ինքնամբ միայնով երանեցեալ, ի ինքեան ցանդ յարատեւայ: այսպէս և ուղու հայիս

եր

երջանկութեան ա̅յ , եթէ ուսցիս
միայն ընդ քեզ : Թէպէտ և ո՛չ
երբեք միայնակ լինիս թէ և կա_
միցիս , եթէ ո՛չ երբեք 'ի քէ բա_
ժանիցիս : Եւ եթէ խօսելոյն՝ վասն
և մոլար սովորութեան թախանձէ
զքեզ , ընդ քեզ խօսեաց : Բայց
զգոյշ լեր , զի մի՛ ընդ առն վատ
թարի խօսիցիս: Ա՛րդ՝ կամիս գիտ
ել թէ զինչ կարասցես խօսիլ ընդ-
քեզ : Զայն զոր մարդիկք յօժար
ապէս առնեն զայլոց : ը̅ . չարա_
խօսեա՛ զքեն , առ քեզ : Առա՛ջ
ած զմոլութիւս քո : Եւ խորատեա՛ ,
զոր ինչ արժանի ստգտանաց գտց
ես 'ի քեզ : Ո՛չ երբեք պակասի
մոլութի ինչ , որում պիտոյացէ
հոգացողութի : Թագի՛ զքեզ 'ի_
դատաւորութէ : Բայց՝ և զդատա

արկութի քո Թագո: Պարծիլ 'ի միայնաւորութին, խելագարեցեալ ամբարտաւանութի է: Հարա-զուգեմ, ընդ միայնաւորութեն մարմնականի ՝ և զնորքին միայնաւորութին, զի օգտակար լինի-ցի քեզ և հաճոյական: «Հրտա-հանեմ զքեզ յունայնահոծից ըզ-բաղմանց: և ո՛չ միայն 'ի մարդկանց, այլ և յիրացն և ս որք ո՛չ պատ-կանին քեզ, մ։կուսացո՛ զքեզ: Լե՛ր ազատ յամենից ստեղծուածոց, և մերժեա՛ 'ի սրտէ քումմէ զպատ-կերս նոցին: «Հրտաքսեա՛ զՉա-նակռութիս իրացն աղցաւորաց. և զնմ խելառութիս մտածմանց: և խոյս տուեա՛յ զետեղեա՛ 'ի Թագա-ւորեան սրտիդ յորում քոյ միայնոյ, և ո՛չ խոնկմանն պարապեսցես: Զե

նայամ

նայեամ լուսաւորութենում սրտի , ՚ի մոռացութե համայնից իրաց և ՚ի մերկութե , կայացեա՛լ է իսկա_կան խաղաղութեն սրտի և ճշմա_րիտ անդորրութեն ։ ԺԶ՛ սա փախիր ասատէն Թագիր . յոյս միշտ նկատեա՛ ։ զի անդ գտանի ած , ուր պա_կասին ամ ստեղծուա՛ծք ։

Է. Եթէ կամիս լինել բարի , փախիր յընկերակցութե չարաց ։ Զի՛ք այնքան վնասածու բարե_աց վարուց , քան զուգախառն ութն յանձինս ամբոխին ։ Մ՛չ երբեք ծանել ընդ քեզ կարասցես զբարսն , զոր բերիր ։ Զի ոգին նորաբողբոջ , և դիւրամոռաց ուղղականի վարուց , պարզ՛ մոլութեցն դիմելոյն ՚ի նա՛ այնքանեա՛ն ամբոխի՛ն , բառնալ չկարէ ։ Ո֊իւ

րայքն

րայլէս անցանի առբազումս: Ամեղ
անակնոյն փափկասուն, առասակա̃
սակաւ̃ թուլացուցեալ, մեղկաց
ուցանէ; դրացին ընչաւ̃էտ, բոր
բոքէ զտենչանս: Միով և եթ գա_
ղափարիւ̃ երջանկութե̃ կամ
ազահութե̃, կարես կորնչիլ: Քաւ
չեն ՚իմոլութիս, ծնօղքն թուլա_
մորթք: քաղչեն ընկերքն: քաղչեն
և ծառայքն: Լի՛ք են բովանդակքն
վտանգիւք, լի՛ք են որոգայթիւք:
Իսկոյն յարտեքսանել մերուս ՚ի_
լոյս, պատսպաղիմք ՚իմոլութիս օրըստ
օրականս; և ՚ի ծայրագոյնս չա_
րամոլութիս կարծեաց տատա_
նիմք: Հաղի̃ ոմն գոյ յաշխարհի,
որ զմոլութի ինչ՝ ո՛չ նուաճեսցէ.
կամ դիւ̃ առեսցէ, կամ հաւ̃ան
եցուսցէ ազգիտացողին: Աղօրգելու

ցուս

ցուս զքեզ երբեմն, ՚ի մէջ օձիցն ըն-
տանեկեաց. արտաքս քան զհրա-
պարակս, և զընկերակցութիւն մրդ-
կանց: Հա՜հ. Թէ որքան քաղցու,
և ցանկալեա՜ւ փախուստեամբ:
՚Ի ներքս են պարզականք ամ, եռ-
վանդականքն խաղաղականք, Թարց-
ամպոյ, և առանցհողմոյ: Պատա-
հի յանկարծ, եթէ ոք կոչիցէ զքեզ
յարտաքս, հետևիս նմա: Օու-
գանկցեն և այլք զինքեանս, և չի-
նի Ջո՛կ: Ըկանի՛ ՚ի մէջ հրապարակաց
և ամբոխից. մեղանչի՛ յոգնադիմու՜
օրինակա՜ւ: և որ բարի և զուտ
արտեղեալէիր ՚ի տանէ, անդրա-
դառնաս ամենայչար և աղտեղի:
Ըմ՛րդ՝ զվերս հոգւոյդ ո՛չ ճանա-
չիցես եթէ ո՛չ դարձեալ ՚ի միայնա՜-
ւորութեն: Դարձիր ուրեմն առ
քեզ

քեզ որ քան կարող ես, զի մի՛ տա-
գորեսցէ զմիտս մոլութ͞ե նորով
գումարն մարդկան, որ յամենից
կողմանց միտեցեալ է առ վատթար
ութիւն: Չի զու՛ արժանաւորն է՛ ոգին,
որ ՚ի փոքունս սիրէ :

Դ. Համարեա՛ց զքեզ՝ սա-
կա՛ւիկ մի մեկուսացեալ ՚ի գագաթ
լերին իմն բարձու, և հայեաց անդի
յերեսս ողորմելոյ աշխարհիս այս
որիկ: Աստուստ ուսցիս ատել զնա՛
և հեռանալ ՚ի նմանէ, և բնակել
՚ի միայնա՛ւորութ͞ե : Տեսցես
փակեցեալ զճանապարհս յա՛ւազ
ակաց . զծովս ՚ի նա՛ւ արտակաց :
Տեսցես յամենից կողմանց զյար
ուցմունս մարտից. և զդաշտս թա-
թա՛ւեալս յարեանց մարդկայնոց:
Տեսցես զանձարձակս մոլու-
թ͞իս,

թիւս և զանօրէնութիւս, յամուրեք
տիրապետեալս ։ Մնացես, ՚ի
թագաւորեան սենեկի, գործել ՚ի լը
քենեաց զայնպիսիս, որք և ո՛չ ինք
եանց հաճոյանալ կարեն, գործող
անցն ։ Գտցես, զայնքա՛ն անար
ժանս, զայնքա՛ն անվայելուչս, թէ
ո՛չ ոք ՚ի տեսողացն տարակուսիցի,
խելագարիլ նոցին ։ Բայց զօրա-
վիք ողջամտութէ դոյ. խելագար
իցն ամբոխ ։ Մեղանչի և ս, ՚ի մէջ
ինքեանց օրինացն և իրաւ՛անց ։
և ո՛չ անկասկածէ անդ անմեղու
թիւն, ուր ջատագովի և ս ։ Ոի
կորնչի անմեղն, արձակի պատ
ժապարտն ։ և սակա՛ւ մեղանչի
պատժաւորութէ, քան արձակ
մամբ. և ներմամբ ։ Չիք երկիւղ
ինչ օրինաց ։ Չի որ կարէ վերա
գնիլ.

գնիլ, ո՛չ երկնչի։ Դառունքեն լեզուք չարաբանողացն, խաբէ բայք են բերանք գովաբանողաց։ զի անդուստ սնեալ է ղառելութին, աստուստ պատրէ զգործն, խաբեբայն։ Աքինն թանի զինեաւ, Իմրեան շրտուցանի չարակնութբ։ Ո՛նմ ունի անյագ ժլատութի, ըստ ՚աշխատակի՛ր առնէ ամբարտաւանութին, կախեցեալ մինչ ՚ի դատաստանէ այլոց։ Հայեաց և ՚ի հրապարակս, յաւելցեալսն ամբոխիւք։ Եզա՛յն քան. խուսեա յուութէց գոլ ՚ի նոսին ստորասիցես, որքան մարդիկք են ՚ի նոսուս։ Աեղ ան չեն ամէնեքեան; ՚ի մէրձաւորսն, զրպարտութէք. յո՛ծ, արհամարհամբ. յերս, չարակէս կերպարու թբ։ զամենայն, ՚ի դատաստան են

քեանց

քեանց դժուարեն, որք պարտականք ամենից են: Եւ զի՞ արդ ամբողջ կարասցես պահել զշնո՛րհդ. կամ առ քեզ վերադառնալ, 'ի մէջ այսց քանեաց մոլութե̄ց, յամենից կողմանց շրջապատեցելոց. որք ստորասուզեն զցանկացողսն յառնելոյ, և 'ի բարձունս նկրտելոյ զաչսն: Դժո՛ւարին է անզգաստ մնալ ումեք ուր Թագաւո՛րեն Ջոկք ձկասանկարից: զի Թէ և փոխարկել զքեզ չկարիցեն յինքեանս, կը՛նէ արգելուն: Ա՛յս է կազդուրագոյն անդորրութի̄, արտասուզել զքեզ յայսցքանեաց չարեաց. և մեկուսանալ 'ի բնակարանն յայն, 'ուստի՝ ազատ յամենից շփոթմանց, կարասցես տեսանել զԹշուա՛ռութիս աշխարհի: Ընկղմանելի է ոգին,

ո՛ր եթող զարտաքինսն. և՛ ինքեան միայնոյ պարապեալ, ժողովէ զինքն՝ 'ի յամրոցն իւր : Զայս, աշխարհս քանդէ. և միայնաւորութին, դրախտ :

Դ̅. Ընդունայն է մեկուսանալ 'ի մարդկանց, եթէ ո՛չ ստիպեսցես զոգին զի դեգերեսցի յինքեան, և յենուցու 'ի կրթմունս առաքինութեանց, մեծաւ խրախուսիւ : Զո՛չ ինչ բարի ունի մարդ, եթէ պակասէ առաքինութին : զի չիք հանգիստ, չիք երջանկութի, եթէ ո՛չ յառաքինութէ : Երբեքն, որք փոխաբերեալքս պատասխանեն ինքեանց, նաշխարհի : 'Ի մէջ ամենից, և 'ի վեր քան զա̅մ, ա̅ծ : 'ի մէջ զգալեաց, լոյս : 'ի մէջ կատարելութեանց ոգւոյն, առաքինութի : Զե

Է՛

է՝ լոյս՝ և առաքինութիւն անձուն ; լոյս , առաքինութիւն աշխարհի՝ և պատկեր այ : առաքինութիւն՝ լոյս ոգւոյ ; որով կոչիմք որդիք այ , և եմք : Դու այս , մատիլ պարտիս մաքրեցելով ոգւով , եթէ ցանկաս ժամանել 'ի կատար կատարելութէ : Զի առաքինութիւն , է՝ կատարելութի մարդոյն . վերանորոգող անմեղութէ , լի՝ ամենայնիւ համեղութէ : Է՝ կատարօղ թերութէ քնութեն , որ անյարմարնէ ըստ իւրեանց , բարւոյն գերբնականին : Է՝ դիւրութի բարեաց գործոց , որով ուղղակի կեամք . որով իբր զաչացուք, լուսաւորիմք որով ընդ դիմանամք մեղաց : որով ճոխանամք արդեամբք . և որով զկեանն յաւիտենականն արդիւնաւոր

ծիմք: ուզո՛ղ՝ ՚ի ջանացողութեան այս
մին, Հարկաւ որէ քեզ նախկնա-
քար, զգնութիս ամենից առաջի-
նութեց և զգործս, նախածանել:
զի ո՛չ ոք սիրէ, զոր ո՛չ ճանաչէ:
Նա՛ և ո՛չ երբեք դադարելիէ՝ ՚ի
գործելոյ, և ՚ի կրթմանէ: ևեթէ
չիցեն առիթք, Հետազօտիլ մա՛ր
թէ զինու որացն. որք ՚ի մէջ խա-
ղաղութէ, յօրինեն զճակատ
թարց թշնամեաց. և վերերկրեու-
թիւք մրցմամբք, առ ճշմարիտ
պատերազմն մարզեցեալք՝ պատ
րաստեն զինքեանս: Զև ակերպեա՛
մտածմամբ, զպէսպէս թշուառ-
ութիս, և զթու՜առհոծ վիշտս՝ չր
ջապատեցեալ զքև: Համարեաց՝
նախատանօք լնանիլ քո: և զմիմ զոր
տառայեալ ունիս, քռնութէ յա

փշտա-

միշտանկիլ : Եւ այսպէս կրթեա՛ զքեզ 'ի համբերութի՟, իբր թէ ճշմարիտք իցեն իրքն : Մ՛չ տառապիցիս յինքեան իրումն, եթէ նախ քան զիրն՝ կրթեսցես զքեզ հանդունաբար : Զմե-ծառայութի ամենայն կրէ ընդ ինքեան 'ի մարտի՝ զինաւ՟որն, որբազմիցս եհեղ զարիւն :

Է . Ունակութիւք առաքինութեց ոչ ստանին, եթէ ոչ կրթմամբ երկարաձգիւ : Բայց՝ մի՞ թէ չափեցեալիցես զոմանս յանցանէ, ծանիցես 'ի ցուցականս : Եւ յանինքն ; Եթէ զմոլութիւն հակառակեցեալն առաքինութէ , զգայցես չիջուցեալս , կամ զոնէ՝ նուազեցեալս ըստ մասին մեծագունի : Եթէ չարիժմունք մոլարիցն ըղձանկութեց, ընդ սանձիւ՟ բանա-

վարութեան կրեսցեն զօրէն . եւ կամ դիւրապէս կարասցես հնազանդե-ցուցանել զնոսին , մտաւք : Եթէ զներգործութիւն առաքինութեանց՝ թմրոյ դժուարութեան . եւ մանաւանդ մեծագունին հեշտութեամբ ներակրթիցես : Եթէ անդորանիցես զսաստացեալսն մեղմելոց արանց ; եւ ըն՛ անձնիշխանութեամբ ոգւոյդ , կրթեսցես զքեզ 'ի շահումն այնց , որք անհամբոյրքն անկատարից : Եթէ զգործոն խենեշականսն , յորս խոտորէիր նախկնաբար 'ի ձեռն ունակութեանց, իբր բնածնաւ իմիք տհաճութեամբ՝ արհամարհիցես : Եթէ՝ եւ ոչ 'ի յերազի հեշտանայցես իբր իւ իմիք զարշելեաւ , կամ հաւանիցիս անիրաւութեանց ուրուք : Եթէ ջանայցես հետադօտիլ

այնց .

այնց, որոց գովաբանեն և զար-
մանաս. և խորշեցիս յայնցանէ,
զորս նշաւակես : Եթէ զո՛չ ինչ
մեղս փոքր համարեցես ; և յամե
անկատարելութէ, որ քան և փոքր
ագոյնիցէ, խոտորիցիս և զզու-
իցիս : Եթէ, մինչ տեսանես կամ
լսես զհամապատիւսն քոյին,
հարստութբք կամարժանապա-
տութբք պերճապարդեցեալս,
ո՛չ նախանձիցես և ո՛չ շփոթիցիս :
Եթէ զմոլորութիւն քոյին, յօ-
ժարաբար և պարզապէս խոստ-
ովան լիցիս, ցանկալով յամենեց-
ունց ուղղաւորիլ, հարդիլ, և
խոշտանգիլ : Եթէ վկայութե խղ-
ճմտանացդ շատանայցես, և զգոր-
ծս բարիս պահիցես ՚ի քեզ և թա-
գուսցես : Եթէ թա՛րց թուլաց-

մաս, յենուցուս յառաքինութիս: Զի ճշմարիտ առաքինութիւն, ո՛չ երբեք անցանէ, այլ գո՛յ միշտնե՛րկայ:

Գլխ. իա:

Յաղագս ա̅ծաբանականաց առաքինութեց: Հաւատն դրուատելի է, հանդերձ գործովք: Նա աստուծում միայնում գտանելի է յոյսն: Ջերմութիք սիրոյն, որ առ ա̅ծ: Սէ՛ր ընկերին, բարերարութբ ցուցանի: Քաջալերութի յորդորական, առ ողորմութիւն:

ա̅. Սիւն և խարիսխ այլոց առաքինութեց, և հիմն քրիստոնէականի կենին, է՛

հաւ

հաւատն, առանց որոյ, ոչ ոք կա-
րէ հաճոյանալ նմա: Սա է իմաստու-
թիւն որ զգօնացոյց զբոլոր տիեզ-
երս. յոր յենլին հաստատնօրէն,
եղեալ 'ի բաց զամ տրամաճառու-
թիւնս և զհետաքրքրութիւնս: Ապրէ՛
հաւատով և գործեա, զի հաւատ
առանց գործոց մեռեալ է: Խօսք-
քոյին, և խոստովանութիւն, հրա-
պարակեն և ցուցանեն զհաւատ։
զգուշ լեր, մի գուցէ կեանդ, և
վարքդ, քարոզիցեն զանհաւատ-
ութիւն: Հաւատաս յաւետարանն.
ընդէ՞ր ոչ հնազանդիս աւետարա-
նին: Հաւատաս 'ի կեանն յաւ-
իտենականն, ընդէ՞ր զաղագունեղ
ժամանակս 'նախադասես անեզ-
րական յաւիտենականութեան:
Օ՜ինչ օգուտ է հաւատալ ճշմար-

տին և բարւոյ, եթէ սու̂տ տես դու,
և գործես զչար : Ո՛չ կարէ գոլ,
թէ բարուո̀ք հաւ̂ատայցէ, որ չա-
րուո̀ք կեայ : զի նա́ հաւ̂ատայ իս-
կապէս, որ կրթէ գործելով. զոր
հաւ̂ատայ :

Է. Ա՛րդ՝ որովհետև ամենա-
ճշմարիտ և աներկբայական է, ա̄մ-
այնով նախատեսութեա̄ն տրամա-
դրիլ և կառավարիլ համայնից, թէ
և ո՛չ ձնճղուկ մի՛ յերկնից, և ո՛չ
տերև մի ՚ի ծառոյ անկանի թարց
նորին ակնարկութեա̄ն և կամաց,
նմա́ ուրեմն յանձնեա́ զքեզ բոլո-
րովին, փոխմանկանաւ̂ ոգւով և
թու̂ահոծիւ̂ յուսացողութ̄է : ո՛չ
ինչ երկու̂անալով, մի՛ թէ յաջող
ակօրէն ունելոցիցես զզօրավիգ
և պաշտպանական, առ յա̄մ իրս : Ի-
մա́,

մա՛, զա̄մ խորհուրդս և զօգնութիւն մարդկային, գոլ խաբեբայս և անհաստատս: և թո՛ղ կառավարել զքեզ և հովուել, յա̄յ միայնոյ, Թարց այլ իմն վարանման և նշանի: Եւ եթէ դիպեսցին քեզ իրք յանկարծօրէն, որովք ներգործութե̄ց քոց և խորհրդոց բովանդակն կարգ, երևիցի աղմկել և խանգարել. կամ հիւանդութե̄ք, կամ զրպարտութե̄ք, և այլովք դիպուածովք ծանրագունիւք, մի՛ սրտաբեկիր վհատաբար. այլ կացուցեալ յուսովն ա̄ծայնով, ա՛րկ զքեզ ընդ ա̄ռ նորին: քանզի դի դիպուածովքս այսորիւք. և՚ ի ձեռն թշուառութե̄ցս և տառապանաց, վերած է՛ զքեզ խնամութիւն ա̄ծային առ վախճանն յայն, զոր յաւ-

իտենից նախասահմանեաց քեզ ։ Ո՛չ զգայ զչարն ներկայ, որ յուսայ ՚ի բաւարին յապագայ ։ Զի յնքան կարէ մարդ. և այն քան ունի, որ քան յուսայ և հաւատայ ։

Գ. Ա՛յրն, ամենից առաջին ութեց զաղափար և Թագուհի, վերահայի յա̅ծ, և ՚ի մերձաւորն ։ Զի՛ր՝ ա̅ծ, ՚ի բոլորէ սրտէ՝ ՚ի բովանդակէ հոգւոյ և ՚ի հանճարից զօրութեց, ՚ի վեր քան զա̅մ իրս. սեր ելիս, սիրելիդ մաքրապէս. զ̅ի ինքեան, և զմ՛ անհնոյ իւրոյ բարութեն ։ Ո՛րէս, զոր շարժի՛ս, զոր զգաս և զոր իմանա՛ս, շնորհ ա̅յ է ։ Նա՛ վերադարձնեաց զքեզ ՚ի ծառայութէ սատանայի ։ Նա՛ ազնուացուցեալ պճնազարդեաց զհոգի քո, անհամարիւք ձիրիւք և պարգևօք ։

գիւօք ։ Նմա պատրաստեաց քեզ
զկեանս յաւիտենականս , Թագ է
միք արդարոց քոյոց յառաջեցելոց։
առհաւատիկ երկինս , Երկի՛ր , օդ .
Ջուր , և ա̄մ որք ՚ի նոսին են , մեծ-
աւ բարբառով աղաղակեն զօր
հանապազ , զի ծայրագունիւ և
բոլորով սիրով սիրեսցես զնա և
հետապնդեսցիս նմա՛, յորմէ ստեղծ-
եցեալք եղեն մ̃ քո ։ Ընդէ՞ր ցնդ-
եալ տատանիս ՚ի բազումս խնդ-
րելով զբարին հոգւոյ քոյոյ։ Սիրեա՛
զմի բարին , որ է՛ ա̄մ բարի ։ Խնդր-
եա՛ զպարզունակ բարին , որ է ծայ-
րագոյն բարի. ՚ի վեր քան զոր, ո՛չ ինչ
լաւագոյն , և ո՛չ ինչ սիրելագոյն
մակամտածել կարէ ։ Սէ՛րն է՛ մի-
այն , որով զեզառմու փոխարինու-
Թ̄ի ստեղծողին հատուցանել կար-
ես ,

նս , թէպէտ ո՛չ զուգանի : Սէրն, ո՛չ է դատարկամոլ : ո՛չ խնդրէ որ իւրն են : զմեծամեծս գործէ, էթէ է՛ : Ո՛չ ինչ դժուարութի անհնե՛տ գոյ սիրոյ : Ճշմարիտ սիրոյն , մե-ռանիլ կարէ , յաղթիլ չկարէ :

Դ . Շնորհեաց մեզ բնութիւն զսէրն փոխարինական , և ընկեր ակցելիս արարզմեզ : զի մարդիկքս ամենայն, անդամք եմք մեծի մարմնոյ . կոչեցեալք ՚ի նոյն հաւատ , և ՚ի նոյն փառս : Ո՛չ սիրէ զածն , որ ո՛չ սիրէ զեղբայր իւր : Ի՛սկ ներգործութիք սիրելութեն որ առ մերձաւորն , են սոքին : առատրել ամենից, զբարերարութի: օգնուտ լինել ամցուն: յառաջնե՛լ զբան զամն , սիրով և պաշտօնատարութբ : Բայց զբարերարութին, բեր

կրէց

կրեցելով օգուով , և յարմարաւորու-
թ̄ե տացես, ուսողացն զպէտս,
թարց յապաղման, և միջարկու-թ̄ե
ժամանակի. եթէ ո՛չ ՚ի յամօթխած-
ութ̄ի ընդունողին: Բա՞ց ականա-
գոյն դե՛ղ է և մխիթարութ̄ի, զանցս
տխրալից կրողացն, թէ գիտասցես
գոնէ զկարօտութ̄ի և զպիտոյս նո-
ցին: Զանձրացուցի՛չ, և ծանրա-
լուր բա՛նէ : ա՜ղաչեմ: Եթէ յա-
ռաջես քան զխնդիր բարեկամին
լցուցանելով զկարօտութ̄ին, բազ
մապատկես զտուրս քոյինս : Ո՛չ
տարա՞ ձրի, որ մինչ աղաչեսցն՝
տաս : Եթէ չկարասցես յառաջե՛լ
քան զխնդիրսն, միջանկորեա՛ զբա-
նս բացումն՝ աղաչօղին. զի մի՛ երև-
ոսցիս տրտմեցեալ: և ցո՛յց զքեզ ,
խնդեալ վաղվաղելովդ, փո՛ղ խոս-

տա-

տալոց նմին թէ և չիցէ իր լեալ աղ-
աչեցեալ: Նա և յիրս բարիս, զե-
ռաւել ևս գլխոսս բարիս. և մի
ինչ տրտմութէ, խառնեսցես ՚ի
բարերարութեան: ո՛չ զտխրութի.
ո՛չ զյամրութի. ո՛չ գլխոսս խոցոտ-
ծչս, և ո՛չ զպարծանս: Զինքն իսկ
խօսեսցի յաւելովդ քում: և որ տես-
անէ ՚ի ծածուկ, հատուսցէ քեզ:

Է. Ի մէջ ներգործութեց քրիս-
տոնէականաց բարերարութեց,
զնախապատուականն ունի զտեղի,
ողորմութիւն: որով փորձի հաւ-
տան. Ջնջին մեղք. և գնի ինքն եր-
կինն: Զգուշ լեր ուրեմն, մի՛ գու-
ցէ դարձուսցես զերեսդ յաղքա-
տէն. որ գոլով ինքեան տնանկ,
փարթամացուցանել զքեզ կարող
է: Վաճառեցեա՛լ ես մեղաց քոց,

փրկա-

վերագնեա՛լ զքեզ, արծաթով բով:
արա՛ ՚ի գործ ունայն ապաւինութեան, զոր
ակնէդ ողորմածութե՛ : Դներա-
սանն որ ծիծաղեցոյց զքեզ, լի՛
դարձա՛ւ ՚ի քէն : Քո մատուցանօղն
զարքայութիւն երկնից, զո՛չ ինչ
առցէ : Օհարկ Թագաւորին հա-
տուցանես յանկամայ. Թէ և զո՛չ ինչ
յարմանաց ժողովեցես : Քն Թա-
գաւորին, ՚նյա՛ւելորդացդ՝ խնայ
ես տալ զպատառիկ մի հացին :
Զգուշ լեր մի գուցէ ներելով ար
ծաթոյդ, պարտական լինիս ար-
եան եղբօր քո: Եթէ ո՛չ երկեար,
սպաներ: Խորհիս Թէ որպէս բա-
րուո՛ք կեցցեն յետնամնայքդ. ո՛չ
խորհիս Թէ որպէս չարուո՛ք մեռա-
նելոց իցես դու: Լա՛ւ ագո՛յնէ պահա-
ել ինչ ՚ի ստացուածոցդ՝ ժառան-

գեց քոց , քան թէ քեզ 'ի փրկու-
թէ : Հայեաց 'ի հաւատարմութիւն քոյս :
Աղէ՛ս , թէ զինչ ժառանգես 'ի
հայրենիսդ յաւիտենական , և
զինչ աստ : Յամենից իրաց քոց
զորս ժառանգես , զայն միայն
գտանես 'ի մահուանդ , զոր ձեռ-
օք աղքատաց , յերկինս ըղեցեր :
Աշտամբէա՛ զանհաւատութի քո:
Թշնամին ՝ կարէ ասպատակել
զտունդ . զերկինսն ՝ ո՛չ կարէ :

Գլ. ԻԵ:

Յաղագս խոհեմութե: Հարկաւորութի նորին, և դժուարութի: Գործ առն խոհեմի:

Ա. Որպէս ոչ ինչ գործ ճարտարապետին ուղղապէս յառաջանայ թարց գծի, և լարի: այսպէս և ո՛չ մերն, առանց խոհեմութե: Սա՛ է՛ քանոն այլոց առաքինութեց. ուղիղ խելամտութի առնելեացն. ա՛կն հոգւոյն, և արհեստ կելոյ: Ո՛չ կարէ քա՛ղցր գոլ կեանքն, յորմէ բացեալ իցէ խոհեմութին: Ձի՛ւ դժուարագունեղ գոլ զսա՛, ամէն

խոստովանին ։ Բայց և խրթնա_
ծածուկ է ։ ծնանի դժուարու
թին անդուստ, զի ընշրջանակում
իւրոյն մտախոհութե ; պարփակե
զմիտ իւր . թէ զընդհանրականս ,
և թէ զմասնականս: Եւ զի չէ՛ հաւա
սատի ինչ կացութի իրացն մարդ
կայնոց , որք միշտ այլայլակք են
և են երընդունականք, և յեղեղուկք.
և կախին 'ի զանազանից պարա_
գայից ։ Եւ այնորիկ չէ՛ անձնե՛ր
ուշիմութե , կացուցանել 'ի նոսին
զհաւաստի ինչ քանոն . և զխի՛տ
հակարկութին, իսկականաւ իմի
բարեխառնութե համազուգել
և չարախառնել ։ Իսկ զխռթնա_
ծածկութին յառաջ ածէ՝ աղջամ
ուղջն այն, յո՛ր ծրարին պատճառք
իրացն առոցելոց ։ Երևին բարձ

ունք

ունքնոցին, բայց գաղին հիմունքն:
Գաղի՛ եւ վճիռն ածային, դյա-
Ջողակութե, կամ զապերջանութե
նորացն վերահասնլոց ; ուստի լինի ,
թե սակաւուց նցե այս՝ առաքին
ութի : Սակաւք կարեն վերա-
հասուք լինել, ՚նղխարդ եւ նցե զոր
ծս, թե զինչ առաւել մարթ նցե :

Է. Բուսուցանեն զխոհեմու-
թիւն, սովորութիւն եւ յիշողութիւն:
Օն իրքն նշանաւորք եւանուա-
նիք, որոս կառավարէ նա. ծան
ուցեալք լինին մարդկանց, ՚ի ձեռն
սովորութեն եւ փորձին : ԵՀնկաս
կած լինիցին, էթէ հաւատայցես
փորձի քոյոյ, եւայլոցն : եւ ո՛չ արկ
ցես զքեզ յիոս դժուարահոծս
եւ ՚իբարձրադոյնս, ուստի լիցի քեզ
տարտամիել, եւ անկանիլ : ԵՀո՛ւ՝ զի

զա՟մ խոհեմութե՟ տրամադիցես ,
պատրաստիս նախկնաբար ներանկատ
էլ 'ի քեզ. և ապա՛ 'ի գործն յոր ձեռ-
նարկելոցես ; նա՛ և յայնս , որոց
իսկ աղագաւ՟ լինելոց ես ձեռնա-
մուխ . կամ ընդ որոց առնելի իցէ:
Եւ մանրազննաբար քննեա՛ զքեզ ,
մի՛ գուցէ առաւ՟ել քան զոր կար-
ես , երև իցիս քեզ `կարել : Քան
զի ոմանք անկանին , յուսով ճար
տարաբանութե՟ : ոմանք առաւ՟ել
հրամայեն , և դնեն զբեռն ընչից
իւրեանց քան զոր կարենն տան
ել : ոմանք զմարմինն տկար . Ճնշ
եցուցանեն , աշխատանկորիւ՟ գոր
ծով : Զննելիք են և , և այնք՝
յորս ձեռնամուխ լինելոցէս , և կա-
րողութի՟ քո բաղդատելիք , ընդ
իրացն առնելեաց : Զի բեռինքն

կոր

կորածնչէն , որք մեծագոյնքեն կրողացն : Եւ յայնս ձեռնարկելի է . զորոց զվախճանն՝ կամ առնել , կամ յուսալ կարասցես հաւաստ եաւ : Եւ ապա՛ ունելի՛ է և զընտր ութի արանցն . միթէ իցեն արժ անիք , որոց ծախիցես զմամն կենի քոյոյ : քննելիքեն և վարք նոցին , զի մի՛ վնասիցես քեզ , մինչ օ գուտ լինել այլոց ջանաս: Եւ զկնի ամենայնի խորհելի է քեզ , մի՛ թէ բնութի քո իցէ յարմար՝ իրացս այսպիսեաց առնլեաց. և յայն խոն արհելի է , յո՛ր կա՛յ ուշիմութեդ առաքերք : Զի վայրապարէ աշխ ատն , ուր դիմամարտի բնութիւն :

Գ. Չյր խորհեմ , յո՛չ ինչ իր ձեռնամուխ լինի , որքան յարա՛կ ներշփոթմամբ իմի՞ աղկի : զի ո՛չ

կայրէ զճշմարիտն և զհամեստն ճանաչել, միտն ստանահարեցեալ, և մոլարից ընձաձկոտութեց դիւթութէքն խաբեցեալ: Յոյժ դիւրադարձի խոհեմութեն՝ յանդգնութին․ որ ի ծանուն, և յանձնելոյն դիպո՜ղ ածս ներածեալ զբազում Մուստի այրն խոհեմ, զո՛չ ինչ առնէ անխտրողաբար․ և զյատուկ դատողութին իւր, խորհրդականութե այլոց ստորաբերկէ: Երկչոտք են խորհուրդքն մարդկայինք, և անհա՜ս ասանիք նախատեսութիքն: ելիցն իրաց կարծականք, և խաբէականք են փորձառութիքն: ը՛նդ է փրկութի, ուր զաղումք են խորհրդականութիք: Պատկանի և առխոհեմն, մերկէլ զիւրն. և սրտանը կատաքար ներահայել՝ ինա, թարց

վեր

վերերևութից և ծածկութից ,
որք պատրել սովորեն զանզգոյշսն ։
Մերկեա՛ զինչսն , զհամբաւն , զար-
ժանապատուութիւն , և՛ իներքս
զինքն և եթ զիւրն քննեա ; և խնդր-
եա՛ զի՛նչ իցէ . ո՛չ զի՛նչ կոչիցի ։
Չխմարեա՛յց է , պատրել 'ի նմանակ-
երատից և 'ի հատուածերաց ։ Նա՛ և ս-
պա՛րտէ իբր 'ի դիտանոցէ՝ լրտես-
ել զա՜մ , զոր վերահասանել կար-
են . զի մի՛ երբեք՝ անելի լիցի առ-
ածն յիմարադէպ ։ Ո՛չ կարծեն ։
Եւ ապա՛ զերկար իմն խորհրդա-
կանութի առոցելին նմա , և զհաս-
տուն ենթադատութիւն , և զնրբագոյն
ներաղնութի . զի մի՛ գուցէ մոլար
իմն պարագայ , զներգործութի
քո վատթարացուցէ . մի՛ հակ և-
խոհեմութիւն , անդրդարձեցի 'ի-

խորա

խորամանկութ̄ի և 'ի խաղաքշոտ
ութ̄ի: և մի՛ գուցէ պատրեցեալ 'ի
հպարտունէ դրակցութ̄է . ճշմարտի
բարուոյն՝ և վերբերևութ̄ին , զմո_
լութ̄ին փոխանակ առաքինութ̄է
ընդգրկիցես : Եւ յետ կատար
ման ընտրողութ̄են , հա՛տ զ̄ամ
յապաղմունս . և իսկոյն հետազօտ
եա՛նմա՛ , զոր վճռեցեր : Զի՛ք դան
դաղման տեղի , ընբարուոլ խորհր
դականութ̄է . կոր չկարէ գովել ,
եթէ ո՛չ կատարեսցի :

Գ-լն.

Գլուխ : Ի՟Գ :

Յաղագս արդարութ՟ե , և կրօնից
ներգործութ՟ի երկաքանչիւրոյն :
Օրինակ իցէ պայծառու
թ՟ին , և նորու՛մ
կայացի :

ա՟ . Արդարութ՟ին . է՛ վեր
նականն իմս առա
քինութ՟ի . ծնիցեալ վ՟ն այլոց , ոչ
վ՟ն ինքեան : որ անդրահեղու ՚ի
մերձաւո՛րացն զա՟մ զորինչ ունի .
և զո՛չ ինչ խնդրէ յինքենէ , եթէ ո՛չ
զիւրն կիրառութ՟ի : Այս՛ ՚յետս
նահանջէ զմարդիկս յեզառւմեացն
զրպարտութ՟եց , և զբոլոր տիեզերս
հաստէ՛ ՚ի խաղաղութ՟է : Այս՛ լուինկ
իմս

նմա զուգաւո՛րութի է բնութե ,
և կամ ընկերակցութե մարդկայ-
նոյ : Եւ ոչ մի՛ ինչ առաքինութիւնք , դրուա-
տելի գոլ կարէ : Զի որ արդար՝
զո՛չ ոք խոցէ՛ : ոչ խնդրէ զվրէժ
այլոց ; ամենեցուն օգո՛ւտ է : Բա-
րւո՛ք զգայ զամենեցունց , և խոստի-
տա՛յ իւրաքանչիւր ումեք, զոր իւր
նէ ; և ոչ արգելու զբարին այլոց :
Եթէ լիցի վերակացու , զարդա՛րն
հրամայէ : ամենից բացերևոյթ է :
առաւե՛լ հոգայ զբարին հնազան-
դեցելոցն , քան զիւրն սեպհականոյս : Սան-
ձահարէ՝ զմոլութիւնս պատժիւք:
Շնորհէ զձիրս , բարեգործաց ; և
այսպէս զնմին պարփակէ՝ յիւրու-
մն գործակալութե : Եթէ լիցի
հնազանդեցեալ , պահէ զմիաբանու-
թի : հետևի օրինաց ; և հպա-

տակի

տակի հրամանաց մեծաւորացն, և շատանայ իւրով կացութե̄: ոչ ցանկայ իշխանութե̄ց. և ոչ արկ անէ զինքն ՚ի գործս, որք ոչ պատկանին ինքեան: Զի պաշտէ զարդարութ̄ին. զի ներգործութե̄ն արդարոյ, զո՛չ ինչ առաւել վարձ համարի, քան զգոլն արդար:

Է. Կրօնն. գերապանծ բարոյականաց առաքինութե̄ց, անմիջապէս հայի յա̄ծ, և ՚ի նորին պաշտօնն և ՚ի պատիւն: Զի՛դ̀ նախկին պաշտօնն է, հաւատալ ՚ի նմա, և ճանաչել; և ապա՛ հատուցանել նմա զվայելչութ̄ի նորին. հատուցանել և զբարութ̄ին: Սակաւ ինչէ ճանաչել զա̄ծ. զոր և ինքեանք դևքն առնեն, որք ատեցինն: այլ պահանջի և ս սէր, և

պաշ

պաշտօն, յիրացս յայսցանէ ծանօ ուցեալ: որք երանի թէ այնքան բարուոք լինէին, որքան գիտա_ նին: Գիտես զա̃ծ գող այն, որ մերականացու է աշխարհի որունի զխնամականութի մարդկայնոյ սե ռի. որ կամեղէրս նախախնամէ: Խոստովանիս զնա, միայն կարող. միայն բարձրեալ. Եւ՛ ինմանէ, իբր ՚ի ծառայութենէ բարուոյ Եւ՛ ի վերոյ նոյ քոյոյ վախճանէ, ընդունել ակն ունիս զմշտնջենաւո̂րն երանելու թի: Ոմէ ուրեմն ո՛չ պաշտես զնա որպէս արժանն է; ընդէ՞ր ո՛չ ուսուստրես նմա զծառայութին պատ ուե̂լութի; հե̂մ զատրկագոյն մաս նինն հողոյ, նախամեծարես քան զնա: Ընդունայն է կրօնք քո, եթէ ո՛չ ցուցցես ՚ի գործ ոգւ: Կամիս ճշ

մարիտ

մարիտ կրօնաւոր լինել : Գնա՛ առաջի ի̄մ, եւ լե՛ր կատարեալ: Բաւականապէս պաշտէ զնա՛, որ համահետեւի : Ճշմարիտ կրօնն, կապէ զքեզ, ընդ ա̄յ` եւ զա̄ծ, ընդ քեզ : Պահպանեա՛ զնա՛ անբիծ 'ի պղերգութ̄ե, 'ի մոլորութ̄եց եւ 'ի մեղաց : Խելագարութ̄ի մեծ է. լեզուաւ քարոզել զհաւատ, եւ վարուք զանհաւատութ̄ի : Զմարդիկսն` այսու փաղաքշանիւ տրամաբանեցելոյն, ծանակեաց վաղուրեմն իմաստասէր ոմն մեծահռչակ 'ի մէջ հեթանոսաց. ասելով: Ո՛չ ինչ փառաւորագոյն զոլ քան զքրիստոնեայսն, մինչ խօսին; ո՛չ ինչ եւս թշուառագոյն, մինչ գործեն :

Է̄. Աղաշխարութ̄են, է՛ վե

րան

բանտորգօղ յանցողութե՛ մեծա-
յնոյ իրաւանցն : որ մխտէ՛ զմարդն
՚ի յանապարգութեն մեղաց , և ՚ի բաւա-
կան վճարութեն անպարտանացն այ :
Ո՛ի ապաշխարութի է , զանցեալ
մեղան նզովել , և ջնջել և ո՛չ յաւէտ
պղտորել նոքօք : Այրունչի ուհեշ
տացուցանէ . մինչ որ կշտամբէ ,
որ տանջէ . և որ դատապարտէ :
Ո՛ինչ օգուտէ զանցեալ աղտեղ
ութիւն թագուցանել : Ո՛չ ոք ինք
նաձխառ , արձակի ՚ի դատաւորէ :
Այացուցաւ դատաստան ինձ ՚ի
քնութե , ՚ի մարդկայնումնտի . նոր
ում իւրաքանչիւր ոք , ամբաստ
անօղէ ապիրատութեց իւրոց ,
և վկայ , և դատաւոր : Ասա ստիպ
եմ զոգիդ և զզգայութիւդ , ներ
քոյ համապատօր . առ ՚ի տալ զհա-
մար :

մար ։ Տամ ցքեզ զդատ քո, և որ քան կարես, յանդիմանեամ զքեզ ։ Զօրն բոլոր, մտախոհ լեր ընդ քեզ. և զմիտ իսկ առաջեալս և զգործեց եալս, և զինքեանս զմտածմուն ատ վերաչափեա ; ոչ զանց առն ելով զմիով և եթ փոքու իրիք, և ոչ ինչ թագուցանելով ։ Եթէ ճանաչես զանօրէնութի քո, թողու քեզ ։ Եթէ խոստովանիս սպ եղանիս ։ Զինչ զօրավի՛գէ. թէ ոչ որ գիտասցէ զմոլութիս, եթէ գիտես դու ։ Մի թէ օգտակարագոյն համարիս, թագնաբար դատապարտիլ, քան յայտնապէս արձակիլ ։ Ուր և թագիցես, ուր՛ղ մտացդ ընդ քեզ է. չկարես փախ չիլ յինմանէ ։ Ամենաթշուառ ես, եթէ զայս անգոսնիցես ։

Դ. Յերիս ժամանակս տրո-
հի կեանն. որ է՛, որ էա՛նցն, և որ
ապառնին է: Ներկայն՝ վարկեան
մի՛ է. նախ քան ժամանէ, սպառի:
Ապառնին՝ չև ևս է: Բայց աւ-
ուրք անցելոյն՝ ներկայք լինին, յոր
ժամ հրամայիցես. և Թողուն տես-
անիլ ըստ կամաց քոց: Մի երկն-
չիր յիշողութե քումմէ. և մի՛ պատ-
կառեսցես դառնալ իյանցեալն,
և զմոլորութիւսդ յանդիման առնել
քեզ: Որքան յաճախագոյն զսոյն ա-
րասցես, այնքան վաղագոյն վերա-
նորոգիս: Ինքնին վրէժխնդիր լեր
քեզ. և մի՛ գործեր վերստին զայնս,
զորս կոծես և կսկծաս, Թէ արարեր:
Յոգունք՝ զերծեալք ՚ի նսաւաքելի-
ութէ, անիծանեն զնաւն եղծո-
ղս. և զնոյ բարերարութին, յիշա-
տակաւ

տանկաւ վտանգին, վերապատ
ուեն: Զբարեզարդ խոկումս զայս
գոլ 'ի քեզ բաղձամ, զի մի՛ դարձեալ
կամիցիս զփորձ առնուլ, զոր միան
գամ երկնեար: Զերծար 'ի մեծա
գունէ վտանգէ, մի՛ տար զքեզ կր
կին 'ի փորձութի: Եւ յնքանից
ներեաց տծ, որքանից մեղար:
զգուշ լեր. մի՛ գուցէ վատթարա
գունեղ լիցիս, զի բարի է՛ տծ:
Զոր առնելոց իցես, խորհիս եր
բեմն. զմի՞ ոչ մանաւանդ զոր ար
արեալդ ես: Օհ խորհուրդ ապառ
նւոյն, 'ի ներկայէն բղխէ: Բազ
ումք ժամանեն առ իմաստութին,
եթէ չկարծէին զինքեանս, ա̀րդ
ժամանեցեալս: Եթէ ո՛չ հարթ
եսցես զքեզ օրըստօրէ, օրըստօրէ
վատթարագոյն լինիս:

Գլխ. ԺԴ:

Յաղագս բարեպաշտութե, և մեծարանաց: Հնազանդութեն դրուատի, նոյն՝ և շնորհունակութեն: Զիարդ առնելի, և հատուցանելի իցէ բարերարութեն:

ա. Ո՛չ իմիք զօրութե բանի, արտասանել կարէ. որքան գովելի գործ իցէ, կարելի մարդոյն ասել: Ծնօղաց իմոց՝ հպատակեցայ, և կամ ակատար եղէ ցանդ: Հրամանատրութե նոցին. Թէ զո՛յգ, և թէ խի՛ստ եղև, հլու և հնազանդ ընծայեցի զիս: Բարի քաղաքացի ցու-

ցի

ցի զիս միշտ՝ հայրենւոյ իմոյ ։ Եղ
բարց՝ և արենակցաց իմոց , ո՛չ եր
բեք դադարեցի առնել զբարի ։
Ջանացի յաղթել զա̃մն , բարերար
ութ̃բք ։ Զի սոքին են ո՛ւք բարե
պաշտութ̃ե , որովք զպարտեայն
պաշտօն , հատուցանեմք հայր
ենւոյ , ծնողաց , եղբարց , և այլոց
զուգակցելոցն մեզ արեամբ ։ Իսկ
զոր ինչ առաարկ բարեպաշտու
թ̃ին առազգակիցսն , զնոյն շնորհէ
մեծարանքն , առ յառաջադէմսն ,
յիշխանսն , յուսուցիչսն , և յայլսն.
որք եղանակաւ՛ ՚իմիւ՛ յառաջեն
քան զմեզ . իշխանութ̃բ , իմաստու
թ̃բ . տիօք . կրօնիւ՛ . և սրբութ̃բ ։
Քան զի սովորեմք յառնել առ
աջին ն̃ց . բանալ զգլուխս . խոսել
՚ի ճանապարհէ . երկիւղածաւ՛ , կամ

կառին, զտեղի տա՛յ: ՚ի ծունկս փա-
րիլ. զձեռս, կամ զպատմուճանս
համբուրել. և զայլս նշանս պատու-
ոյ, ըստ սովորութեան տեղեաց զա-
նազանից՝ առաւարել: Արդ՛՝ զայս
ամ յօժարահօծին, և վերյարգեց
ելով սրտին. կատարեսցես, եթէ
յառաջեացէ ՚ի յիմաց քո, մեծահա-
շուեցութի վսեմութեան նոցին:
Քան զի աստուստ ծագեսցէ ՚ի-
կամս, փափուստ իմս և երկիւղ.
որով զպածեալ խորշեսցես ՚ի կարի
ընտանութէ նոցին. և ՚ի մեծութէ
նոցին՝ երանական իմին այսրուստ
եսցես ՚ի քոյդ փոքրութի: Արմ իշ
խանութի յայդ է: Օր ինչ և առ-
ատրեսցես մեծաւ որպաց քոց, նու-
աղ քան զպարտն լինի պատուին,
եթէ զմեծ ՚ի նոսին նշմարեսցես:

Որ

Է. Որպէս յանհնազանդու-
թե՛ նախնւոյն ծնողի , ընաւ՛ քն
թշուառութիւք արտաքսեցին .
այսպէս հնազանդութե՛ որդւոյն
ա՛յ , վերածեցեալք եմք առ երջան-
կութիւն, եթէ և մեք պահիցեմք զհն-
ազանդութիւն : Հնազանդութիւն,
ամենից իրաց կատարելութի՛ է .
Եւ շաղկապ նոցին հաստատագուն
եղ , ընդ սկզբանն իւրոյ : Ոչ
զարմանաքանչիւ իմն ծրիւ, յա՛յ
՚ի յա՛ծ ներածէ զա՛մ : Ուսա՛ դրու-
ատեաց քո , առաւել քան զայլ
առաքինութի՛ս . որ և կորոյս ըզ
կեանն , զի մի զնա կորուսանէր :
Եւ ա՛ լաւագոյն ասէ դոլ քան պզ-
հս. զի սովաւ , յաստու կ կամն զենի :
Ո՛վ ընդունել պարտիմք զհրա-
մանս վերակացուաց , իբր զձայն

իմն ա̃ծառաք , զոչ ինչ հարցան
ելով, զպատճառ կամ զշարժառիթ
հրամայելոյն ։ Զգետէ՛ դատել ,
որ ուսա̂ կատարելապէս հնազան
դիլ։ Պատու̂իրեաց է վերականգուն.
հրամայեցէ օրէնն . սաստեցէ զինչ
կամիցի առնել զիս ; ո՛չ ուսանիմ.
ո՛չ վիճաբանեմ, ո՛չ հրաժարիմ .
այլ պարզապէս և երագօրէն կա_
տարեմ. պատրա́ստ եմ առընաւ̂ս,
եթէ դիւրինքիցեն , և եթէ դժու̂
արինք , լցուցանել զուգադու̂արճ
ցնծութ̃ և յարմարափոխութեթ̃։
ւմի միայնէ՝ նեղում կարես գոլ
յամառօղ, և կամապաշտ . ը̃դ. եթէ
ոք 'ի բարւոյ գործոյ , յետս քարշ
եսցէ զքեզ , և ընդ դէմ օրինացն
ա̃ծայնոյ մղեսցէ։ Իսկ զայլսն զա̃մ,
հպատակօրէն, և թայց տրամնջման

կատ

կատարել պարտիս :

Դ. Շնորհաւնակութիւն, զե-
րահայն 'ի պարտիսն , զի առաւելոյ
բարերարութեան: Զի՞նչ ո՛չ ինչ առ-
աւել առնելի է , քան զհամահա-
շխումն բարերարութեան ; Եթէ ո՛չ
'ի մեծութէ իւրմէ , գոնէ 'ի սրտէ և
'ի սիրոյ պարգևօղին : Նոյն և հար
կաւորէ զի յարամնայ յիշատակ ար
արեցելոց բարեացն , յենուցու
նոգւոյ : Չկարէ շնորհակալել ,
եթէ ո՛չ , որ յիշէ : Եւ որ յիշէ , ա՛ն-
շնորհակալէ՛ : Այս , ո՛չ պահանջէ
զգոյս , ո՛չ զգործս , և ո՛չ զերջանկու-
թի . զի առձեռն պատրաստ ամե-
նից է : Եթէ չիցեն կամքը , ո՛չ եր
բեք չլինի կամս . որով վերահատու-
ցանել կարես՝ և և ս , թագաւորաց:
Մինչ առնուս յումեքէ զբարեր

ար

արութն, զուարթութէ սրտի և երեսաց, ա՛ռ: Եւ զուրախութին հրապարակեմ, զի լիցի յայտնի տուողին, որպէս զի ընկալցի զպտուղ պարգևին իւրոյ: Զուարթար պատճառ ուրախութեն է, տեսանել զբարեկամն ուրախ; արդարագոյն, առաւել զնա ուրախ: Որ շնորհունա՛կ է ա՛ռ զբարերարութին. որ յօժարապէս և բարեմտաբար, զնախկին պատիւն նորին հատոյց: Ո՛չ երբէք կամեցաւ շնորհունա՛կ լինել, որ զբարերարութին այնքան տարաձգեաց, թէ արտաքոյ տեսութէ աչաց իցէ: Որ մեծացուցանէ զնա. և որ ուրանայ կարել կշնորհին այնորիկ զփոխարէնն առատրել, ո՛րդ հատոյց: Որ նեղապրտութէ. ա

նու

նու և ապախտօրէն , փոքրացու-
ցանել զնա՛ երևի : Որ հաղթէ
զգացեալ ցուցանէ զինքն , և հա-
զիւ շարժէ զշրթունսն , ապաշնոր-
հագոյնէ՝ քան լռեցեալն էր : Այր
բարի , մինչ առնու զբարերարու-
թի , իսկոյն խորհի զհատուցմա-
նէն : Օ՛ զինչ այնքան հակառակ
գործ գոյ , քան ոչ հատուցանել զոր
առեր : Եւ ո՛չ իսկ հատուցանելինէ
զուգիւ չափով , այլ լիապատարիւ .
որպէս երկիր զընկալեալ սերմանսն
մեծապտուղնիւք դիզաբարդեօք հատ-
ուցանէ : Զգուշ լեր սակայն , մի՛
կարի փութասցես ՚ի հատուցումն
շնորհին : Ոմանք՝ մինչ պարգևին
ինձ ըղինոցա , իսկոյն անդրադարձեն
զայլ ինձ , և ցուցանեն զինքեանս
ոչ ինչ պարտիլ նոցին : Վերայ ինձ

առ

արտաձգելոյ, և ընդվայր հարկանելոյ է, մինչ զպարգևսն իսկոյն ընդ ես, պարգևին :

Գլխ. ԻԵ:

Յաղագս ճշմարտութեան : Կիրառութն նորին : Պարզամտութին գովլի : Ներգործութն հաւատարմութե :

Ա. Յամ խօսս, ՚ի շարժմունս, ՚ի գործս, և այլս նշանս արտաքինս, ներ լիցի ճշմարտութին : Զե՛ վայել առն քրիստոնէի ստախօսութի շրթանց: Կյանսացական, և գռեհական յոռութի է. զայլ ինչ ընկրծումներ ախակել, և զայլ ինչ բերանով արտաբերել :

տածերել : Սէր յոր վսեմագոյնեղ, պար
զայէս արտասանէ զերան , որպէս
ենն ; ոչ դժնդաբարոյէ . ոչ յոխնա_
կուտէ . ոչ խաբէ . ոչ շողմոքէ , և_
ոչ փառաշաքշէ ; ’ի յորձապտուտից բա_
նից , և ’ի ծաղրածունեաց խօսից ,
խուսափէ: Քանզի ճշմարտութիւն
պարզ , զբանս պարզականս սիրէ :
Կամի մէ՛րկ տեսանել, զի անմեղէ:
Բնաւ ուրախաբերեա՛յ նէ և պատիր ,
երկբայնութ̄է ինն խորթնացուցանէ
զիւրն , զի Թագիցէ : Սիրէ՛ զլոյս ,
որ չարուրք խօսի . որպէս և նա՛, որ
չարուրք գործէ : Զգուշ լեր , մի՛
գուցէ ունիցիս զերկինս զգացմու-
նս որպէս զպատմուճանս . մինն առ-
տնի , և միւսն արտաքնի : մի՛ յար
տաքս լիցի ցուցամոլութ̄ի, և ’ի ներ
քս պակասիցի ճշմարտութ̄իւն : Յու

ութ̄ես

ութես յայսմանէ, զըզուի՛ և ինքն
բնութենն: Աղէս զ՚ անկռունսն, չև
և ս բանավորութբ մարգէրեալսն:
Զստութիս, առաւրկեն ՚ի մէջ նո-
խկնեաց մոլութեց ; և թէպէտ թէ
թևութբ իմի՛ վերառնուն, սա-
կայն ուղղութբ բնածնի նմթա-
դատմանն, դատապարտեն: Նոր
ումիրի, զարմանալ պարտէ ընդ-
նախատեսութին իմ, որ ընդելուզ
եաց յոդուոչ զուաքնութիս,
թարց որոց, անհնարէ կալ ընկեր
ակցութէ, և կենի: Առպահանիչ
կենաց քան զամ, է՛ սատաքանու-
թին: Ոչ ևթէ զամ սուտութի բա-
նից անգոսնես, իբր անարժան իմս
վսեմականի ոգւոյ, ընդ-Է՛ր ո՛չ եր
կնչիս ՚ի գոլոյն քո սուտ, և ՚ի կեղոյն
սատաքանութբ: Մեծ իրէ, մի՛ և-

եթ

եթ առնել զմարդն :

Է. Պարզամտութիւն , սա-
կա՛ւ ինկ ինձ ճանաչեցեալ 'ի մարդ-
կանէ առաքինութի , այնքանւոյ
պատուոյ՝ եւ արժանաւորութե է ,
թէ եւ ինքն ած , մեծ իրապէ՝ս հեշտ
անայ այնու : Քան զի խոսակցու-
թի նորա , ընդ պարզամտաց է :
Զի գոլով նորին պարզ , եւ ամբող
ջագունեղ , կամի՝ զի հոգիքն եւս
որք առ ինքն համահա՛ւաքին , իցեն
պարզունք : Աղ՛որդ՝ պա՛րզէ , որ 'ի զա-
նազանս ո՛չ ճապաղի . որ թարց երկ
պատկութե եւ կեղծաւորութե ,
այնպէս ցուցանէ զինքն առ արտ
աքս , որպէս գոյ ի ներքս : որ զյատ
ուկ պականութիւն , մինչ դիպի առ
իթ ինչ , պայծառապէս եւ մտէք
մաքար խոստովանի , եւ յանձնառ
նու :

նու ։ որ տղայացեա՛լ է ՚ի չարեաց . և զամ պատճառս ցոփակալութե, նզովէ։ որ ո՛չ արտաքսեալ զշրջահայեցութի խոհեմութեն , նմանում ներգոյ համարի զհաւատն ։ որ ո՛չ առնու զկարծիս յումեքէ, թէ նիւթեսցեն իմքեան զչար ։ որ ո՛չ խորշի յիմար համարիլ առաջի մարդկանց , զի լիցի իմաստուն առաջի այ ։ որ օտար յամենից յոգնապատկութեց, պարզականաւ դիտաւ որ ութէ առնէ զամ, զի հաճոյասցի այ ։ Զի՛նչ շփոթեցեալ ցնդիս ՚ի բազումս , ո՛վ անբախտ խորամանկութի ։ Մի միայն հարկաւոր է զի առնամ ժամանիցես. որ մի՛, և ամենապարգևէ ։ Ո՛չ երբէք հասանես ՚ի կախմանն ժամադրեցեալ , եթէ երկպառակիւ ուղեաւ ընթնայցես ։

հաւ

Դ. Ճշմարտութիւն՝ իմէջ ամենամեծից եւ նախապետաց բարեաց մարդկայնոյ սեռի, պաշտելի եւ համարելի է: Քան զի բարձմամբ սորին, բառնի սովորութիւն եւ կիրառութիւն վաճառուց . լուծանի բարեկամութիւն . ուխտականութիւնք ընդջրին . եւ բոլոր տիեզերս աղմկեցեալ շփոթի: Սակայն եւ առաքինութիւն այս տրամախոհ՛տ է, եւ դրեթէ անծանօթ՝ աշխարհի: Յամ ուրեք ամբաստանեն զդժրաւատութիւն մարդկային, այսքան վկայք կոչեցեալք՝ ի հաստատութիւն մուրհակաց եւ ձեռնագրից . այսքան հաւատութիւնք հարցաքննութեանց . որք դրեթէ հազիւ բաւեն, զի հաստատուք մտացեն դաշինք, եւ ուխտադրութիւնք: Ձ յնքան

զազրալիք են բազմիցս, թէ սրբա-
գոյն թուի ինոցին դաւ՟ն՝ քան հաւ-
տան: ՄՀ. գարշելոյ՝ մարդկա-
յնոյս սեռի հրապարակին, խաբէ-
ութեց և չարակնութեց խոստ-
ովանութեն: Ո՛չ ուրեք հաւատ-
ամք, թարց վկայի, և առանց եր-
աշխաւորի; որ և անկասկածա-
գոյն պահել համարիմք զհաւատն,
՚ի տախտակս. քան ՚ի յաւանդատ-
ոցում հոգւոյն: Բայց մեր հաւ-
ատարիմ զոր ինչ գործ և խոստա-
նոյ, անյեղլապէս կատարէ: զխոր-
հուրդն հաւատացեալ ինքեան,
ո՛չ ուրեք հռչակէ. զառեալ հաւ-
տան թշնամեաց ևս պահէ; և-
զնոյին, առաւել քան զթագաւ-
որութիս պերյարդէ: Յեռի՛ խոս-
տանայ, զինծ անեաւ թէ յարանց

եցեալ

եցեալ գոյ նորա խոստմանն , եր
կայ ապաշաւութի : Իսկ եթէ ան
գամ և եթ խոստանայ . ոչ կարէ
և ոչ խաբեայլէ . եթէ ոչ փարթամ
կացութի ի նոցայն փոփոխիցի , կամ
վտանգ մեղանչելոյ նմ՛ա գուցէ :
Ո՛չ ոք հարկեցուցանէ խոստումն
որ ոչ կարէ ներքնանիլ, Թարց այնր
առութե :

Գլուխ : ԻԴ :

Յաղագս սիրելութե : Որովք առ
ի՛ք պաշտելի իցէ : Պատուիրանք
ոմանք , առնեղասմու երթեկ
ցութին , պատկանելիք :

ա. Չիք ինչ առաւել հար
կաւոր առ կեանն

մարդկային, քան սիրելութին ; ոչ ինչ յանգագոյն, եւ ոչ ինչ քաղցրագոյն: Նովաւ երկնցունց փոխաբերակն բարեկամութին հիմն եղեալ է նառաքինութե, եւ բարեացն հաղորդութե չափաւորուգեց եալ: Որքան բարեզարդ է՛ սա, ուր նախապատրաստեցեալք են կրծունքն, նորա՝ անկասկած բովանդակն խորհուրդ իջանէ: յորոց խոյծ մտանացն, նու՛աղ՝ քան՚ իքումեդ երկիցես: որոց խօսակցութին փարատեսցէ զվարանումդ: զգացումն եւ բանն, վճարեսցէ զխորհականութիդ: զու՛արթութին, ցրու՛եսցէ զտխրութիդ ; եւ ինքն իսկ հայեցուածն, հեշտացուսցէ: Օինչ քաղցրագոյն, քան զունել զայնպիսի ոք, որում չերկիցես խոստովանել,

եթէ մեղիցես ; որում ընդունաւղ
ես միայն, զօրավիգ լիցի քեզ: Սման
ունք ոմանք սեռունք , մինչ խայ
թեն ո՛չ զգանին ; զի կարի վա_
տուժքեն զօրութիք նոցին, և պա_
տիրք 'նվտանգս : Ուռուռուցումն
արտայայտէ զխայթն : Նոյնն և_
քեզ պատահիցի 'նյերթեկցութե
նիրհելոյն բարւոյ: ո՛չ զգայցես յոր
ժամ, կամ զիարդ օգուտ լիցի քեզ.
մինչ ա՛րդ լե՛ալ ծանիցես : Բայց
չկարէ գոլ ճշմարիտ նիրհելութի ,
եթէ ո՛չ փոխաբերականն միջարկի_
ցի սէր : այլ նիրհելն` նախապետա_
գոյնէ , քան նիրհելն ; և վ՛ն այնորիկ
բարեկամութին փոխանակ հիման
կացուցանի , և փոխառութին ;
փաղանչանի: Եւ և ս ճշմարիտ նիր
հելութի , և քն տատեղքն շաղկապեց

եալ է այն , զոր ո՛չ պիտանացութիւն իւրայն ընտանեկանաց , ո՛չ միայն մարմնաւոր ներկայութիւն , ո՛չ սուտակասպաս պաշտպանութիւն , և ո՛չ պատերն շողոքորթութիւն . այլ երկիւղն այ , և ընթերցմունքն ած-այնոց գրոց , յորդորեն՝ և զուգախառնեն : Աղճիտ բարեկամութիւն , չկարէ գոլ , ընչաբուռ :

Է . Ձու ՚ի ընտրել զախորժելին , մեծամբն զգուշութիւն հարկաւոր է : ըստ առակին ռամկին ; թէ յոլով սա՛լ աղի կերիցէ ՚ի միասին , զի սիրելութեն ձիրն առ ընանիցի : Ձու՛ չո՛րք են փորձելիք ՚ի նմին , ընդ որում տենչաս զուգել զախորժելութիւն : Հաւա՛տ : որ է իւր հիմն դժուարագունեղ . որոյ միայն սուտ երն գառնի յերկրի ; զի զբեզ . և զբոյսն ան-

կաս

կասկած յանձնեսցես : Ողջախոհա-
րութի : զի սիրելութին , ունիցի
զհամեստ վախճան . և իրքն ոծայ
ինք , մի՛ անդրանցցեն յաղտեղու-
թի : Ենթատորհութի : զի գիտ-
ասցես ՝ զինչ տալի իցէ նմա , և
զինչ խնդրելի ՚ի նմանէ : Համբեր-
ութի : զի պատրաստ լիցի սիրոյն
կրել , զիարդ և իցէ զթշուառու-
թի և զանյաջողութի , վն սիրել-
ոյն : Զայսոսիկ մինչ փորձիցես
՚ի նմին ; և ևս լրտեսել պարտիս , թէ
զի ո՞րդ վարեցեալ իցէ ընդ նախկ-
նեաց իւրոց սիրելեացն . զի զայն
պիսի ՚ի քէզ ելոց յուսասցես , որ-
պիսի առատարեաց զինքն այլոց :
Հաւատարիմ սիրելին , կենդանի
գանձէ : ուստի մեծաւ հոգաբարձ-
ութբ պահելին , և մեծապատուին

լալեա՛ւ աղքալի , եթէ կորիցէ ։ Երանեա՛լ ես , եթէ զայնպիսի՛ ունիցիս , որ սիրեսցէ զքեզ , և ո՛չ ըզգոյս քոյինս. ո՛չ զսեղանս , և ո՛չ զուշխմութիւն ։ որ ՚ի մոլորիլդ , ուղղակունեսցէ . յանկանիլդ , վերականգնեսցէ. և յընթանալդ , խրախուսեսցէ ։ Ո՛չ գտցես նման նմա , նմա՛ն շրջանակում երկնի ։ Յոգունք են որք ասեն սիրելիք . իսկ յոյժ փոքունք թուեցեալք լինին ՚ի նոցունց , որք իցեն իսկապէս ։ Ո՛չ ոք սիրէ ձրի զմիւսն ։ Որ վերահայի առ ինքն և եթ . որ զիւր զարդարքինս , փոխանակ վախճանի յառաջադրէ , չէ ճշմարիտ սիրելի ։ Ո՛չ յինքան յարա՛կ սիրէ զքեզ , որքան յարա՛կ պիտանացու լինիս նմա ։ ՚Ի բառնիլ սեղանոյն , պակասի . և որպէս սկս

աւն

ու՞ն, այնպէս վճարէ: Ճշմարիտ սիրելութ̅ի, անդր մեծիրապէ՝ս չքոյ, ուր հա՞ստատեալ լինի, գոլ առատապէ՝ս:

Զ̅. Որպէս բժիշկն, մինչ հանդերձեալիցէ հոգածե՛լ զսիր ելին իւր զախտացեալ, ոչ խնայէ յերկաթ, և ո՛չ ՚ի հուր; հանպտունա, քար մարթիս առնել և դու սիրել դյն քում, որում պիտոյանայ ուղ ղա՞որութ̅ի, և հարթութ̅ն. կեր անձնիշխանաբար և ազատօրէն. համարձակապէս և անյ ղլաբար. ո՛չ ինչ պանցանելով, կամ ղջող ելով: Ո—ատապարտելի է պաշտ պանութ̅ին, որով զգդին մոլութիւ: Ա՛լ՛ոտ՝ լինի զեկուցում եյոդոր ութն քո, ծածուկ. Ենէր լինի նմին, համայն քաղցրաբանութ̅ի; չքա՞

որոց յամենից խոստաբանութեց. և դառնութեց ։ Միթէ այս ոմն անընկալելի իցէ խնդրելութի, խորհեաց յարանկ նմա քում. և մինչ հաճոյացի դու, բոլորով սրտիւ կապակցեա ընդ նմա ։ այնքան ազատաբար խօսեաց ընդ նմա, որ քան խօսիս ընդ քեզ ։ Այնպիսի կեալ պարտիս, թէ զոչ ինչ առանկցիցես քեզ, եթէ ո՛չ. զոր կար իցես առանկցել թշնամւոյդ ։ Բայց զի դիպին իրք ոմանք, զորս սովորութին հրապարակեալ. զամ հոգս զմտածմունս և զխորհուրդս քոյս, բաց առաջի սիրելոյդ, և ընդ նմա տրամախոհեա ։ Ոմանք, զիրան զայնոսիկ, զորս միայն սիրելեացն իւրեանց յայտնել պարտէին ։ ճառեն ընդ ուղիս, և ծանրացու

ցանեն զլուրս ամենից ։ Ոմանք երկնչին և ևս 'ի խղճմտանաց սիրելագունեղիցն իւրեանց բարեկամաց . և 'ի ներքս ընկրծում , ճնշեն զմիտ խորհուրդս . և ո՛չ իբրու ինքեանց հաւատալոց , եթէ կարիցեն գոլ ։ Այլ երկաքանչիւրն , յուսութի է . հաւատալ ամենից , և ո՛չ ումեք հաւատալ ։ ուստի միոյն՝ համեստագոյն . և միւսոյն անկասկածագոյն ։ Որ եթէ ցանկաս անվտանգ խօսիլ և ընդ մտմնն , դիւրապէս ունիցիս զսոյն . ո՛չ թագուցանելով զոր ասիցես , այլ զո՛չ ինչ ասելով , թէ կամիցիս թագուն գոլ նորին ։

Դ. Ազգակից սիրելութե է՛ քաղցրախօսութիւն . որ զմարդկային երթեկցութիւն բարեխառնէ ; ներ

ում

ում պահելի է համեստութ̃ի. և լռելութ̃ի : Աղուն բարւոյ վայելէ՛ լսել զյոգունս, և խօսել զփոքունս: Յոռութ̃ի է. կամիլ մանաւանդ գիտիլ, քան գիտել: Ճանաչիլ, քան ճանաչել զայլս. զյատուկ վաճառն վայրապար վատնել, քան զայլոցն գնել, և վերայաւելուլ ինքեան: Սովորել պատրաստ բանից և վարուց վայրապարուծից, այնոցիկ, ընդ որոց քաղաքավարիս: Եւ զի բազումք խօսին զբաղում վայրաբանութիւս սուտս. զվէպս աղայականս, և զայլս. որք ոչ վերաբերին առ իրս յառաջադրեցեալ; զայսոսիկ խոհեմութ̃ը ընդ անցուսցես, և զքօղ եսցես: Կրանացւոյ և սորկացունի ոգւոյն, կամիլ ընդ այնոսիկ միայն քաղաքավարել, որք զանեղի

տան

տան նմա , կայթեն , և շողոքորթեն : Օրէն , և գիրաց քոց , յոյժ ժլատօրէն խօսաբանեմ . և մի՛ յենուցուս յանդգնաբար 'ի պղպացումն քո : Խորշեաց 'ի բանից փքացելոց, որք պիշխանութի իմն, կմ գիտարդապետութն փաղանշանիցեն : Մինչ դնիցին քեզ տեսանել զումն յանվայելս ձկտեցեալ , մուտ 'ի ներքս 'ի քեզ , և հարց ցքեզ . մի թէ և դու այնպիսեա՞ մոլութե իցես՞ պատահեցեալ : Եւ ես յամենից , զորս տեսանես և լսես , վերաքաղեմ զիր ինչ , 'ի շինութիւն և 'ի յօգուտ քեզ : Բարւոք առնի ընդ քեզ , եթէ 'ի մեղաց օտարացն , զգոյշ ծանիցես և հարթիցես :

Է . Յորժամ դնիցի քեզ անսովոր ինչ և յեղակարծ . որում

վայելուչ, և զզուելի իցէ ընհայր ձնուել քում, մի՛ նշտամբիցես զնա՛ իսկոյն ։ քանզի թեթևամտ իցէ, զարմանալ ընդ ձ՛ռն օտարաց, և զիւրեանցն պահել հոգաբարձութէ ։ Իւրքն՝ համարելիքեն, որպէս են. ոչ որպէս տեսանին ։ Ռամիկքն՝ զնամ ինչ մեծ համարին, վ̃ս նորագիւտութե, արհեստագործութե, տրամախոհութե. դժուարութե, հանդիսի, ամբոխմանց, և արտաքնոյ զարդու և պատրաստութէ ։ Իսկ իմաստունն, նկատէ՝ ինքնին նորին գինն, և՛ ի համեստութիւն իրին ; և զայնս քննաւս խոտէ, ընդոր զարմանայ ամբոխն սակաւամիտ ։ Զոր ինչ պատահիցի, առ քեզ գոյ զի ընկալցիս զպտուղ ՚ի նմանէ ։ Մի անձ

կացու

կացուցանէր զքեզ, և եղերէր զհաշ-
ուէմուտ քո: Թողլատրի քեզ,
անձնայլակել զքեզ ինքդ, և քատա-
կիլ առասպելաբանողացն, և կա-
տակաւորացն: Զի մինչ լան նո-
քին, ոչ ցաւին. մինչ գնեն, ոչ
ստանան. հրամայեն՝ Թարց հրա-
մանատարութե. նախատին, առ-
անց վրէժխնդրութե. և նախատ-
են, Թարց բարկութե: զի զկեանս
օտարին արցուցանեն: Երանի՝
Թէ և դու համոդոյն սոցին, խառն
եսցես զքեզ յընկերակցութի այլոց.
Թարց ընձի, և յատկութե: Այդ
սարան մեծ է աշխարհս, ներում
այնքան են դերասանք, որքան պա-
տմին մարդիկք: Եւ ո՛չ՝ Ջանամ, զի
որքան կա՛մ իցէ, հայեցող լինիս,
և ո՛չ խրակող առասպելին: Զի
որք

որք զհայեցարանն յառուս իւրեանց հրաւիրեն, աշխատին; և որք հայցինն, ծիծաղին և հեշտանան:

Գլխ: ԻԵ:

Յաղագս առատաձեռնութե:

Զինչ իցէ. և զիարդ ՚ի կիր առնելի: Զիա՛րդ զանազանիցի ՚ի մեծյարգայութենէ:

ա. Ո՛չ կոչեմ առատաձեռն զայն, որ բարկացեալ է իւրոյն արծաթոյ. որ ո՛չ զտալն գիտէ, և ո՛չ զպահելն; որ ո՛չ պարգևէ, այլ ձգէ յերկիր: Առատաձե՛ռն է, որ ուղղակի տայ, և բանաւորաբար. և ըստ չափոյ

գոյիցն

գոյիցն իւրոց որքան արժանն է ծախէ՝. յորժամ, և որոց պարտն պահանջեսցէ: ոչ հայելով յօգուտն իւր, այլ օտարին: Իսկ առատաձեռնութիւն է՝ առաքինութի̄, բաշխիչ բարերարութե̄ց. որ շուրջ զտուրևառութե̄ արծաթոյն, շրջաբերի: այլ նախապէտաբար, տալն առ դիւրին; զի լաւ̂ ապրինէ տալն քան զառնուլն: Աղէ̀ն բաւ̂ական նէ կամքն միայն, յորժամ չիցէ գո́յն առ 'ի տալ: Եւ մանաւ̂անդ կարի անկանկալի՝ այս, զի ո́չ լիցին նպաստ ևեթ, այլ և կամիցին գո́լ նպաստ: Ո՛չ որք շնորհակալ լինին պետոց կամ ծուլու, զի կրեն զնաւ̂արկ ութի̄ւ. ո́չ ծառոց զի պտղաբեր են, և ո́չ հողմոց զի հանդարտիկ շնչեն: քան զի Թէպէտ համայնքն

տօքին բարերարութինք են, սակս այն չիք 'ի նոսին կամս այն , բարի՛ առման : Բայց զոր պարգևելի իցէ ինչ առլուսլ, զինն՛ յերագութեն վիճակի : Են ոմանք , որք մինչ պարգևեն զիր ինչ, կորուսանեն և ապականեն վբոլոր շնորհն . դարձուցանելով զերեսն , ստորաքարշելով զճակատն , և օրէ առյօր ձգելով : Այլ յապէս յապաղելով , լքեն զսիրելին և տառապեցուցանեն անկկալութէ : Այլո՛ւ զի յատուկ է յօժարապէս տվողին , վաղվաղակի տայն : վս այնորիկ որ յապաղէ՛ . ո՛չ տայ յօժարաբար և 'խոստէ :

՚ Վաղվաղո՛ւնէ ամ բարեգթութի . և բաղդրածորան է՛ ձիրն , որ ընդյառաջ ելանէ :

Է . Ո՛չ ոք կարէ երանայէս

կենցաղ

կենցաղավարել , որ զինչն միայն տեսանէ, որ զամ շարափոխէ յեւրն սխտանաւորուԹի : Պարտէ զի կեցցես այլում, եԹէ տենչաս կեալ քեզ : Ընդէ՞ր խնայես իբր քոյոյ: Օտարատեսուչ ես : Ջբօսանդական սոսին , զորս երկաԹեղինեօք արկշիւք փակեալ պահպանես . զորս յարենէ օտարաց յափշտակեալ, քոյովդ Ջատագովես, չեն քոյք: ՀՀ՛անդք եղան սոքին առ քեզ. և ա՝րդ պատշաճին այլում տեառն: Կամ Թշնամին ապատանկէ զսոսին, կամ յաջորդ ոգւոյն Թշնամանի : Խնդրեա՞ Թէ կիարդ ա րասցես զսոսին քոյս ; Պարգևելով: Օ՞ն չէ այն , որով փարԹամ կարծես զքեզ : Անակն . արծա՛Թն. ագարակն կն: ԵԹէ պարգևեսցես

մերձաւորիդ , լինի բարերարու-
Թի . լինի առաքինուԹի . որ ընդ
քեզ յարամնայ 'ի յաւիտեան։ Յայն
ժամ մեծագին է' արծաԹն , յոր
ժամ կիրառուամբ շնորհմանն, դա-
դարի ստանիլ ;

Գ. Ա՛րդ՝ վն զի ծախքն աղօտ
արկուք չկարեն գոլ մեծամեծայք,
յայն սակս, որպէս զծախսն միջակ
ունս առատաձեռնուԹին կառ-
ավարէ , նոյնպէս զպերճականսն
և զմեծամեծսն, մեծայարգոյուԹին։
Ուստի երկոքին առաքինուԹիքս,
համանմանքին միմեանց յամ իրս ;
միայն տարբերին այսու. զի նա ,
'ի փոքունսն և ս, սա' 'ի մեծամեծսն
և 'ի պերճականսն միայն արտա-
փայլէ ։ Որոյ իրքն և գոյքն , ան
ձուկք են 'ի տան և նաւագարկուք ,

առատաձեռն գոլ կարէ. իսկ պգո-
վութ̅ի մեծարգութ̅են, նա՛ մի-
այն հաստակալէ, որոյ փարթամու-
թ̅ին եգո՛յքն, ծախականք եւեր
եւէլիքեն: Սա՛ յատկապէս, ՚ի հրաշ-
ունակութ̅է գործակերտի, եւ-
յօրինուածոց շինիցն համանկա-
տի: Քան զի եթէ ոք զանկն իւր
մեծագին, ընծայիցէ ՚ի վայելումն
մծայնոյ պաշտման, յարանու-
անի մանաւանդ վսեմական առ-
ատաձեռն, քան թէ մեծարգոյ:
իսկ եթէ զնի այնու ականն,
կառուցէ զարքատուն իւր, զտա-
ճար, կամ զայլ ինչ պերճական
եւզհրաշունակ իւր գործակերտս,
յայնժամ մեծարգոյ վերաձայնի:
Բայց անուամբ գործակերտիցն,
յորս մախիլ մեծամեծախութ̅ին կար

ասցէ, իմանին այնք՝ որք առ պաշ
տօնն Ա̃յ պաշտաճին. ՚ի պէտս ժող
ովրդեան, ՚ի յօգուտ ռամկին, և
՚ի հասարակաց զուարճութի. և որք
՚ի գործս մարդկայինս վայելչա-
պէս յանգին: Յայտնի ունել մա՛ր
թէ զխելամտութի չափաբերա-
կան՝ գոյից իւրոց, և գործոցն
առնելեաց: Զի՛ մեծյարգոյ, որ
առաւե̂լ ընդհուպէ՛, քան զոր ունին;
որ պղնձի̂ օտարաց, ծանրացու
ցանէ զինքն եզերայինս, զի
շահեսցէ զգովութի մեծյարգոյու
թե: Իսկապէս առատաձեռն
և մեծյարգոյ նա՛ է, որ յինքեան է՛
արտաքարշէ, զոր պարգևէ այլոց,
և ծախէ:

Գլխ. ԻԸ :

Յաղագս արիութե : Որք իցեն
առք նորին : Խստանելի գոլ
մահն, յառնէ արի_
ական :

ա. Մեղկուենք են սիրտք
մարդկայինք, և_
տկարազգածէ բնութեն. սակս ո_
րոյ մարթէ արիութե զինել զնա,
զի մի՛ զարհուրեցեալք ՚ի վտանգից,
յետս դարձցուք ՚ի համեստութե :
Կրկինէ առն նորին : Նախկինն
և մանաւանդ անդականն է՛, զաշխատս
և զվտանգս, վերաբառնալ անխոռ
ձորէն և տանել: և միւսն է, ներսա_
մտել ՚ի նոսին, եթէ հարկն պա_

հանջիցէ : Այրն արիասիրտ , ո՛չ ներարկէ զինքն յանդգնաբար ՚ի չարիս ; այլ պդիւկեցեալսն՝ կրէ՛ երկայնամտութե : ո՛չ ախորժէ զերկիւղալիս , այլ այպանէ ; անդ-բարձրանայ , ուր այլք կորանչին ; անդ կա՛յ , ուր այլք ընկղմանին : Ո՛չ բռնադատէ զնա՛ անվայելչութի եւ պարսաւ . ո՛չ արտաքսումն . ո՛չ աքսոր , ո՛չ զրպարտութիք , ո՛չ բանդ . ո՛չ չարչարանք , և ո՛չ ինքն մահն զարհուրեցուցանէ : զամ ողբս , զամ հիւանդութիս , և զամ թշուառութիս , մեծասրտութե իւրով վերլուծանէ : ո՛չ սպառնալեօք , և ո՛չ ողոքանօք Թողացուցանէ ինքեան հակամիտիլ յուղղականէն դրոյ : ո՛չ յուսահատեցուցանէ զոգին , Թէ և յոգ-

նա

նաւթիւք իմն կերպիւք դիմարկցին սկս
եցելոյ բարւոյն ։ ո՛չ զտեղի տա՛
քեռւին, և ո՛չ կասէ՛ ընդ գործակա_
լութեան միանգամ սկսեցելոյն 'ի նը
մանէ, այլ տանի՛ մինչև կատարես
ցէ ։ ուղղակի՛ կայ 'ի ներքոյ ամե_
նից ծանրութեանց, և ո՛չ կործանի ։ ո՛չ
ոք զօրեղութի փոքրացուցանէ զնա՛
ո՛չ ոք կարօղութի, և ո՛չ ոք ահար
կութի ։ 'ի մերձենալ վտանգից յա_
մենուրեքէ՛, ո՛չ ընդ վայրհարկանէ
զառաքինութին, և ո՛չ թադուցա_
նէ ։ Յո՛ դիմեսցէ խորհի մի՛շտ. ո՛չ
զինչ կրեսցէ ։

Է. Որպէս որ նաւէ՛ յաջող
ակի՛ հողմով, ամրացուցանէ զնա
ւն պէսպիսիւք նպաստիւք, զի
մինչ ժամանեսցէ ալէկոծութի ինչ
ընդ դիմացի ։ այսպէս և քեզ հան

օգտակար լինի. խնդրել զզօրավիգս մինչդեռ յաջողակ է բաղխտդ. որ ովք զձախողակն, արիաբար ինձ կրեսցես: Ձևայդ, արդ ժաման եցեալ քեզ, զոր ինչ ձախողակն դիպիլ կարէ; զսիրելագրկութիւն, զնաւաբեկութիւն. զաքսոր. զվէրս. զտանջանս. զհիւանդութիւնս. զբարուրս և զարհամարհանս: Նոյնպէս բաղդատեմ զքեզ, իբր Թէ արդ ինձ վտանգիցն այնոցիկ իցես. որպէս զի այսու սկզբնախաղիւ ընդոստուցեալ, կարասցես ասել նմանում դիպուածում: Զայս վաղուրեմն ծանեայ. վաղուրեմն նախատեսի, և անդրոմնեցի: Յաւիտենից սահմանեցեալ է Թէ զինչ խնդասցես. և զինչ լացցես; և Թէպէտ մեծաւ զանազանութեամբ և այլունակութեամբ

տեսան

տեսանիցին տարբերիլ 'ի միմեանց կեանքն իւրաքանչիւրոց, սակայն գումարտակն՝ 'ի մի՛ վերախմբի ։ Ձուա՛ք կորստականքս, զկորստականսն ։ Օ ինչ սրտմտիս. զմէ՛ մրմնջես ; Թէ և բովանդակքն քոյք կործցեն, ո՛չ ինչ կորի 'ի քումմէ ։ Լա՛ւագոյն է տալ՝ զոր պահանջէ Ած, քան բռնադատիլ 'ի հատուցումն ։ Զայր իմաստուն, 'ի տանջանս եւս և 'ի յարկածս գող երանեալ, ուսոյց ինքն էփիքուռոս, ասելով ։ Եթէ 'ի ցուլն ջեռուցեալ արկցի, ասէ ; վա՜յ Թէ որքան քաղցր է սա, Թէ որքան անփոյթ առնեմ զի՛նս ։ Մեծ-իմն է արտասանութիւն այս. բայց մեզ ո՛չ է անհաւատալի, յորս ներգոն այսքան օրինակք վկայեցելոց ։ որոց կազդուրութիւն 'ի պատիժս,

ցնծու-

ցնծութ̅են և երագութեամբ ՚ի բերոցն հրոյ, այնքան հրաշակերպք եղեն; մինչ զի ո՛չ ինչ եղանակաւ զգալ զտանձանման տեսանելին : Զի կամեցողին և սիրողին զա̅ծ, համայն քն պատիժք փափկութ̅իք են :

Է. Յո՛չ ուրեք պայծառագոյն արտափայլէ գերազա՛նցութ̅ե արիութ̅են, քան ՚ի հանդիսութեան մահուան : Դժուարին է՛ վերածել զոգին, յեպերութեան կենի . որոյ սիրտն՝ յոգունք այնքան կապանց եալք են, թէ զո՛չ ինչ երջանկագոյն, և զո՛չ ինչ պատուականագոյն նմա՛ համարին : Իսկ եթէ իմաստո՛ւնես, որպէս և մարթէ գոլ քո , դադարեա՛ց համաթուել զմահն ՚ի մէջ չարեաց, որ վախճան բնաւից չարեա՛ց է, և սկիզբն կենաց : Յօժարականաւ

կանաւ և ղոյգ ոգւով արտեւլանել
պարտիս, որ վերադառնալոցես:
Ամահն ունի զանյաղէլի հարկաւ
որութի̅. ուստի երկնչիլ ՚ի նմանէ,
մտակորութեանց է՝ զի կարծիքքէն յո-
րոց երկուցանեն. իսկունանքն սպա-
նին: Ահեւ՛; զի ո՛չ մանկունքն տխ
մարք, և ո՛չ մտայեղքն երկնչին ՚ի
մահուանէ: Աղո՛րդ յոյժ վատթա-
րագոյնէ, եթէ ո՛չ շնորհեսցէ քեզ
բանաւորութի̅ քո զանկասկած ու-
թի̅ն զայն, յոր ժամանեցուցանէ
իմաստութի̅ն: Բարձմամբ մահու-
ան, տրեցեալք կեանս: Չկամի՛
կեալ, որ ո՛չ կամի մեռանիլ:

Դ̅. Շնորհատու եղև մեզ
բնութի̅ն, մինչ պարգևեաց առ
ժամանակ մի՛, զվարժութիւն իւրոց
հայեցարանաց: արդ ՚ի լրութիւն ժա-

մա-

մանակին, չու ելի՛ է մեզ: Մոք ի-
մաստուն ժամանեցեալ ՚ի հօգե-
վարն, (եթէ վերստին չնորհիւր
նմա կեալ,) կամիցի դառնալ ՚ի
ջուր որովայնին մայրականի. ա-
նուլ զանմտութիւն տղայական,
զերկիւղն տխմարական, զվտան-
գան մանկութէ. զհեգման այրայու-
թէ, և զաշխատանան ծերութէ:
Մ՛չ ոք եկեաց այնքան երջանկա-
պէս, որում հաճոյացի վերստին
ծնանիլ: Մտախո՛հ լեր ուրեմն, թէ
յո՛ վերադարձմես, և յորոց անջատիս:
Կյարքիր չէրկնչիլ յեղմանէ կեն-
նս այսորիկ, եթէ յուսաիր ՚իմաւսն
միւսոյն: Ջյսէ պատճառ երկիւ-
ղն քոյո, զիւրնայնես ՚ի քարեաց.
որոց վ՛ս սկսանիս ՚ի վախճան կենե
քոյոյ կարօտանօք աշխատիլ: Ջայն

Թէ

Թէ ո՛չ, ո՛չ յողդողդէիր 'ի սեմանէ յաւիտենի երջանկութենն: Ա՛ռն արդարոյ, տանջանք լինէր ծնանիլն, եթէ ո՛չ հետեւ իւր մահն:

Է. Ո՛չ ոք խնդութ͞ե ընկալաւ զմահն, բայց յայնմանէ՝ որ վաղուրեմն տրամադրեաց զինքն առ նա: Ընտանեցի՛ զնա՛ ընդ քեզ, մշտախոհիւ մտածմամբ. զի յորժամ եկեսցէ, զուրախութ͞ե ընդունիցիս: Զի երկարակեաց լիցիս, ո՛չ աւուրքն, եւ ոչ ամքն բազմակատարեն, այլ ոգին. որ բաղձայ ելանել, եւ վերաթեւել 'ի սկիզբն իւր: Երկա՛ր եկեա՛ց, որ բարւոք մեռանի: Բարւոք մեռանի, որ բարւոք եկեաց: Կամի՞ս զանդորրական ինձն զմահ պատրաստել քեզ; Սովորեաց մեծասրտաբար արհամարհել զմահ:

Ո՛չ

Ո՛չ կարէ երկնչիլ ՚ի մահուանէ, որ
զբաղումս անգ ճողոպրեաց յինք
ենէ, նախքան մահն յափշտակի-
ցէր : Կամիս քաղցրացուցանել
քեզ զկեանս ; ՚Ի բաց դի՛ր զա̃մ
հոգս, որք վ̃ս ն̃ն են ; լե՛ր պատրաստ
առ ա̃մ սեռս մահուան ; եթէ
սուր, և եթէ ջերմախտն իսկ բար
ձցէ զկեանս, մի՛ լիցի քեզ փոյթ :
Այնպէս տրամադրեա՛ քեզ զկե-
անս, թէ կարասցես ասել յա̃մում
աւուր ; Կեցի : Նա՛ կեա՛յ անկաս
կած . և մեռանի ուրախ, որ յա̃մ
ում աւուր մեռուցանէ զինքն : որ
ում շնորհեցեալէ կեալ, յետ մեռ
անելոյն : Չկարես բարւոք կեալ,
եթէ ո՛չ մեռցիս զօրհանապազ :

Գլխ. ԻԹ:

Յաղագս մեծասրտութեան. (կամ մեծոգութեան): Ստորագրութին առն մեծասրտի:

Ա. Զմե՛ծ իմն բացա-
գանչէ ինքեամբ
իսկ անուամբն, մեծասրտութին.
դերադանց առաքինութին: որոյ
կայրն ամենակայտառէ, և ցանկ
դինէ առ մեծագոյնս: ևՉուանց
տօրա, խրամատեցեալ տապալի,
տմ Զան և կառուցանումն այլոց առա-
քինութեց: զի մինչ բազմադիմիք
դժուարութիք պատահին ՚ի կեր
առուԹ նոցին, յաղթել պարտէ
մտացն, և ընդ դէմ նոցին գնալ հա

մարձակորէն, և դիմամարտել մս տահաւէար : Եւ ո՛չ դառնալ յետս ՚ի նոցունց, մինչև քանդեալ և ցր ուեալ զա͞մ կե՛րպս, և զմիջնորդս հակառակեցելոյ, ժամանեցէ արիաբար, ՚ի սատարութիւն իւրոյ առաջադրեցոյ բարուոյն: Զայս շնորհէ՛ մեծատրութ͞ի մարդոյն, որ միշտ միտէ՛ ՚ի գործս մ͞ծայրականս, և ՚ի մեծամեծս ; Եւ մ͞ծայնով զօրութ͞են, անկասկած և յաջողակորէն, ձեռնամուխ լինի՝ և եւս ՚ի դժուարագոյնս իրս: Համարձակելի՛ է յինչ եթէ կամիս լինել ինչ : Ո՛չ կարէ փոքու՝ իրն լինել մեծ : Մեծ իմն իրէ մարդ, յորժամ իսկապէս է՛ մարդ :

Է̃. Աներոն մեծ. Ձկտի միշտ առ մեծամեծս, և զայնոսիկ զհանուրս իբր զփոքրկունս խոտէ, որոց

ցան

ցանկան ռամիկքն , իբր մեծատու-
նից : Զա՛յս մեծամեծս կատարէ ,
որք իցեն ըմբռնք բազմորակից
պատուո՛ց . բայց զինքն զպատի՛ւն
զլացեալ , ո՛չ որոնէ . և զմատուց
եալն ինքեան , խոտէ : Բայց միայն
Թէ այլապէս պահանջեսցէ պա-
տի՛ւն ա̅յ , և հնազանդութիւն :
Ո՛չ ինչ ուր ՚ի պարծանս, այլ զա̅մ
առ խղճմտանս վերաբերէ : և
զվարձս՝ բարեպէս արարեցելոցն,
ո՛չ պահանջէ ՚ի ժողովրդենէն , այլ
յինքենէ իրէն : ՚Ի բարձո՛ւ կա՛յ միշտ-
գերադրանց , անվանելի . զո՛յգ ինք
եան յամենայնում կացութե̅ ի-
րաց . և ո՛չ բարձրագունից տեղեաց
տենչայ, շատացեալ մեծութե̅ և-
եթ իւրով : Գերազանցէ՛ զա̅մ ,
ամենեցուն տէ՛ր է. և զի̅կ ո՛չ ումեք

ենթ արկէ զինքն ; զոչոք աղաչէ , զի արտաքոյ ինքեան , ո՛չ ինչ իւրաց կարօտի ։ Զի՛ք ինչ որ զարհուրեց ուսցէ զնա՛ , կամ խոնարհեցուսցէ ։ Յաւազ ածէ զինքն , և տեսանիլ կամի . ո՛չ ջանիւ ունայնութե , այլ փորձիւ ստուգանին , ներում կա՛յ . և ձրիւքն ա͞ծայնովք , որովք վերասփայլէ ։ Նմա՛յ սակայն ընդ-այսոսիկ , անյեղլի և ծայրագոյն խոնարհութի հանդերձ ա͞յ զի զա͞մ զբարիս իւրս . և զհամայնս փառս , ՚ի նմին անդրադարձեղու ; գիտելով իսկ օրէն , զո՛չ ինչ ունել յինքենէ իւրմէ , զո՛չ ինչ կարել , և զո՛չ ինչ գոլ ։ ԶԱյս է՝ զեզերս առաքինութե ճա-նաչել ; զինքենէ , և զիւրոցն իրաց , խոնարհագունաբար առզգալ . սակայն զունեցեալսն նորօք զփառ-սն .

սն. (զերծեցմամբ համեստութեն.) ո՛չ արտամերժել: փառքն՝ հետևել պարտի, ո՛չ ցանկանիլ:

Գ. Ընդունի՛ զո՛ւրս հակառակորդաց, դիմադրեցելով կրծիւ̂; և ո՛չ դիմամարտի, զի՝ ի ծայրագոյն կատար առաքինութեն ժամանեսցէ: Ընդ սորանց միջակից և ստրկացունից, համեստ և քաջաբեխո՛ւն առողջ՛ զինքն; առաջի իշխանաց և մեծատանց, ո՛չ ստրկացուցանէ զինքն ո՛չ շողոքորթէ, և ո՛չ Թողու կորաձնչիլ ազատութեն իւրոյ, ՚ինոցունց կարողութեն: Որք սիրոյ, կամ ատելութե արժանիք են, յայտնապէս ատէ, և յայտնապէս սիրէ; և որք հրապարակաւ̂ ասել, կամ լինել կարէն, ազատաբար և անձնիշխան օրէնս խօսի, և գործէ. զի ո՛չ ինչ

երկնչի, կամ յուսայ: Օնոյնն առ_
նէ, զոր այլքն առնեն մարդիկք.
բայց ո՛չ նոյնպէս; և վ̄ այնորիկ
վարի խուսափմամբ ընդ ռամկին,
և ո՛չ դիւրապէս զուգախառնէ
զինքն ընդ ժողովրդեան: Ո՛չ յիշէ
զզրպարտութիւն; և յայնոսիկ որք
հարկաւորապէս կրելի՛ք են, ո՛չ
մրմնջէ, և ո՛չ սարկանայ: Զսա_
կաւս գովէ; բայց և ինքն ո՛չ ցան
կայ գովիլ, այլ գործել զարժանիս
գովութե: Ո՛չ կեայ ընդ հրա_
մանաւ այլոյ; եթէ ո՛չ բարեկա_
մին, և մեծաւորին; և ո՛չ դիւրա_
պէս զարմանայ. զի ո՛չ ինչ երև ի
նմա մեծ, կամ նորոգ: Յա̄մուամ
դիպուածում անկասկած գոլով,
ո՛չ չփոթի յիրացն վերահասիցելոց:
Օշարժուածս՝ յամր առաւուղէ.

զձայնն ,

զձայնն՝ ծանր, զբանն՝ հաստատուն և հանդարտ ։ զի ո՛չ փաղփաղէ, որ սակաւուց իւրաց ջանան ։ և ո՛չ կարի՛ կացէ, որ շատանայ ինքեամբ ։

Գլուխ ։ Է ։

Յաղագս համբերութե՟ ։ և Հուիթք նորին և գործունակութե՟ն ։ Ցուցանէ, ճշմարտի համբերութե՟ն ։ Յորդորան և խրատաբանութի՟, առ՝ ի կրել զա՟մ չարս ։ Հարկաւորութի՟ յարատևութե՟ ։

ա. Համբերութի՟, է՝ առաքինութի՟ ինձ, որով զչարիս յաւ՟իտենիս այսորիկ յօ-

ժարականաւ ոգւով կրեմք : Բայց
զի յոգնաթիւ են չարիքս այսորիկ,
վա՛ այնորիկ և համբերութիւն զա-
նազանիւք անուամբ յորջորջի ,
ըստ զանազանութե չարեացն յորս
առաքերի , կրելով զնոսին : Համբ
երութի ասի յայտնկապէս , յորժամ
կրէ՛ արիաբար զզրպարտութիս ;
Զուգամտութի ; յորժամ 'ի տան
ել զվնասս չարեացն արտաքնոց ,
տեղակալէ՛ ; Երկայնամտութի ;
յորժամ ամբաստացանէ զկործան ,
ընդ դէմ յապաղման երբեմ յուսաց
ելոյ : Ողջնելութի ; (Կ ըստայլոց.
Համստատմութի ;) յորժամ կար-
ուցանէ զկամս հաստատապէս ,
'ի բառնալ զբնաւս չարիս, թէ զյա-
տուկս և թէ զօտարաց : Թէ զառ-
անձնակիս, և թէ զհրապարակայնս :

Զի՛ք

Չի՛ք առաքինութի̅, որով այն քան խստագոյնք դիպիցին առիթք վարժելոյ, որքան համբերութե̅ն ։ Քա՛ն, զի այնքան խումբք չարեաց դիմեն 'ի նա խիզախմաբք, և այն քան հակառակորդք պաշարեն. Թէ ասիցիս յանդգնաբա՛ր. զինուորութի̅ գոլ կեանք մարդկան 'ի վ̅ր երկրի ։ Գրեթէ ո՛չ անցանէ վայրկեան մի, յորում չիցէ քաջապէս մաքառելի ։ Եթէ պականիցին Թշնամիքն արտաքինք, բա՛նակայնապէս ոտ՛խէ իւրաքանչիւրոք ինքեան, և դատախազ ։ 'Ի մէնջ, և 'ի մեզ ծնանին, որք տանջեն զմեզ, և մաղձեն ։ 'Ի յալոյ, հմայեմք ըզկեանս. տհաճք և խանկք առ համայնս, բայց միայն վարժք յարտասուս ; Զայս ուսանիմք նախկ

նաքար,

նաւար, և յայսմ դնեմք զձեռն մեր ; մինչև ցմահ : Բազումք գտանին որք ո՛չ բնաւ ծիծաղեցան . ո՛չ ոք սակայն, որ ո՛չ երբեք իցէ լացեալ: Ա՜յն որոյ հարկաւո՛ր է համբերութիւն, զի զկո́րծն ամբարձուցէ. զոգին զօրացուցէ, և զպատուաքին ութիւն կատարեսցէ: Ո՛չ ոք կարէ ճանաչել թէ զո՛րքան ունիցի զկա́ր, եթէ ո՛չ կրթիցի ՚ի նեղութիս: Չէ իմաստուն, որ չէ՛ համբերող:

Է. Զարու́քէ մարդոյն, որ ո՛չ երբեք զփո́րձ էառ զբախտին ձախողակի : Ա՜սեն բժիշկք. Թէ ո՛չ ինչ առաւել երկնչելի՛ է, քան ՚ի ծայրի բարւոյ առողջութե : Այլ և նաւաստեացն, տէ՛ր իմն հանդարտութի ծովուն, կարծականէ:

նէ ։ Եթէ ձաղիցէ և քայքայիցէ
զքեզ Թշուառահոծութիւն , ո՛չ է
անաչառութի , այլ մարտ ։ Եթէ
ո՛չ մարտիցես , ո՛չ յաղթիցես ։ Եթէ
ո՛չ յաղթիցես , ո՛չ յաղթանակիցես ։
Ոհ եթէ մա՛րթ էր և քի չարչարիլ
և այնպէս մտանել ՚ի փառսն իւր ։
դու համարիմ մասնակից երջանկ
ութե օտարին լինել , Թարց ընա՜
ից նեղութեց ։ Մոլորիս բոլորով
երկնիւ , եթէ զայլ ինչ ճանապարհ
ձևացուցանես քեզ , որով մտցես
յերկինս ։ Խորհուրդք առաքին
ութե են սոքա . առնել զբարի , և
կրել զչար ։ Բայց ա՛րդ ստացելոյ
համբերութեն ցուցանկք , են սոքին ։
զչարիս օտարին , զուգամտութէ
կրել . ՚ի մէջ խրատուցն ածայնոց ,
ո՛չ տրտնջալ . ո՛չ փախչել յընկեր

ակցու

անկցութէ նոցին , որք չարարարքն են . 'ի մէջ նախատից , պահպանիլ յատելութէ . որք վշտացուցանեն զմեզ , ա̄ծայնոյ կամացն տուգրել զայնս, 'ինչպէս լուել զչարարարսն, սիրել ; զզրպարտութիւն զինեալսն ընդդէմ, միայնոյ ինքեան Այ առնոյ էլ , և մատուցանել նմա զինքն . գոլով պատարագ առ յամ տառապանս , ուրախութբ և գոհութբ : Եւ մանաւանդ խնկապէս համբերող գոլ ճանաչի , որ 'ի մէջ անկատարութեց մերձաւորին, չէ՛ անհամբեր :

Գ. 'Ի վնասս և 'ի կորուստս բարեացն աշխարհայնոց , մեծագոյն սփոփումն է՛ , ներագննել զդժբող թէութի նոցին : Զոր ինչ տանաս, և զոր ինչ սիրես , զբնական

իմն

ծնն հոգանուտութի նոքեալ ունի յինքեան: Առ քե՛զ գոյ, բայց չէ՛ քո: Մի՛ ծանակեր զքեզ տենչմամբ մտածականի կայութեն, և հաստատութեն: Ո՛չ ինչ կայուն, ան կայուն. և ո՛չ ինչ յաւիտենական գոյ առօրէին, բա՛ց յառաքինութէ: Սա՛ միայն անմահ պատահի մահկանացուաց. այլքն՝ զմահ իւրեանց, կրեն ընդ ինքեանս: Առպա_ ուԹեամբ. զոր ինչ և ունիս յայնմ տեղւոջ դիր, ՚ի մէջ որոց՝ և քոյ, մեծագոյն լինի միջոց: Առ՛ուն բա_ րւոյ, ո՛չ ինչ կորնչի. զի զո՛չ ինչ ստանայ իբր զիւր: Զմէ՞ հեծեծես մինչ կորուսանես զգոյսդ, մինչ մեռանի որդիդ, հողեհի տունդ. և մինչ կորուսանես զհամեստու Թինդ. զամօԹխածուԹինդ. զարի_ ուԹինդ.

ութիդ . ո՛չ լաս ամենեւին ; մանաւա՜
անդ թէ սոքա՛ բարիք քոյքեն , և
իրաւ՜անդ քոց . նոքա՛ , ո՛չ բարիք ,
և ո՛չ քոյք են ; Եթէ կսկծաս մինչ
կորուսանես զնոսին , ցուցանես ըզ
քեզ գոլ արժանի կորուսանելոյ :
Ո՛չ ինչ համարէիր կորուսանել
քո , եթէ զո՛չ ինչ սիրէիր անկար
գաբար : Արտաքինքն , ո՛չ նեղեն
զիմաստունն :

Դ̅. Մինչ միսելոց իցես զձեռդ
՚ի գործ ինչ , զամ ստարադայս նո
րին և զդիպուածս , խոհեմութե̄
նկարագրեսա ; զբազում գտցես ՚ի
նմա , որովք աղմկել կարասցէ միտ
քո , եթէ ո՛չ լիցին նախապատեսից
ձայլք : Այսպէս զպաշտօնեայդ , կա
րէ գոլ , թէ ո՛չ եկեսցէ վայրկաղանի :
կամ զոչինչ արասցէ ըստ քոյոց կա
մաց :

մաց : Գնալոց ես առ այսումն . կարէ՛ գոլ, թէ անարգե՛լ իցէ; թէ աղխիցին քեզ դրունքն ; թէ ապախտ-առնիցէ զքեզ : Զայսոսիկ նախա-տես՛, և ընդաւ՛ քն՛ խաղաղականք դը-պին քեզ : Ա՜յս ո՛մն , չեթող զիս ՚ի յարկն , մինչ զայլս մուծանէր ; զխօսն իմ քամահեաց ; ՚ի ստորկա-գունում տեղւոջ զետեղեաց զիս: Բաղբաղանք են դանդաղկոտի սրտի , յորս երջանիկքն ևմանի կասունքն ևանխոհեմքն՝ գթին : Ո՛չ հայի յայսպիսիս , ո՛րոց շփո-թի ՚ի խոցունց . որ գիտէ զհամայնս սոսա՛ , գո՛լ հարկս ընութէ : Լա՜ւ ագո՛յնէ ապաքէն կրել , զոր ո՛չ կար ես դերյարդել : Եթէ ՚ինչարանն ութէ, կամ յանամօթութէ ումեմն նեղասրտիցիս, զմտաւ ած . մի թէ

իցէ

իցէ՞ հնար զի ո՛չ լիցին յաշխարհի եղեռնագործք, և անպատկառք: Զոր եթէ չկարէ գոլ այս. զի՞նչ նորագոյն դիպի, եթէ չա՛ր ումն և անզգամ, չարուո՞ք վարիցի ըստ բարուց իւրոց: Հայեաց, մի՛ գուցէ մանաւանդ դո՛ւ իցես կշտամբելի. որ ո՛չ նախատեսեր մեղանչելոց գոլ զայնպիսին: Միշտ անյեղլի աշխարհ; մոլութիւնք են, ուր մարդիկք են:

Է. Մինչ տաժանիցիս պատժի՛ւ ումամբ, ներադնեա՛. ո՛չ զոր կրեսդ, այլ զոր գործեցերն: Եթէ զիրաւո՞ւն ասիցես քեզ, խստագունից պատժոց արժանի գոլ զքեզ ամէն և ին խոստովան լինիցիս, կամաւորապէս: ԱՁԾ է. որոյ անձնարկութեն, բովանդակըն տեղեն ՚ի մեզ:

Նոյ

Նա՛մ խրատապատմէ զքեզ , զի
բժշկիցէ . զի վարժիցէ . զի կար
ծրագրուրցէ . և պատրաստիցէ ինք
եան : ԵՂ պատռնեայց չարեացն սպա_
հէ զայնոսիկ , որոց Թո՛ւ ի Թէններէ
Ուստի կարեմ գիտել , Թէ զո՛
քան սրտեղուԹի ունիցիս հանդէպ
աղքատուԹեն , եԹէ դու յարազ
եղուս յընչաւէ՛ կատուԹիս : Ուստի
ծանեայց զորքանուԹի անյեղլու_
ԹԷ քոյոյ , առ 'ի կրել զնախատս
և զպատելուԹի ժողովրդեանն , եԹէ
'ի մէջ կայԹմանց և զու՛ արձուԹեց
ծերանսաս : Լու՛այ զքէն , մինչ սի_
մէիր զայլս 'իվշտակրուԹե նո_
ցին . ցանկամ և ս լսել , Թէ մի_
Թարկշ իցես քեզ ինքեան . և հրա_
մայող , զի մի՛ կսկծ-այցես , և ցա՛ւ
իցիս : ԵԹէ շնորհակալ լինիս բժշ

կին , և զվարձս ես հատուցանես
նմա , որ վշտանգէ և հատէ՛ զան
դամնս քո . զմէ՞ ոչ անսաս բժշկու
թեն այ: Խելագարութի է մտան
կարծել զայնս , որք են դեղք: Եթէ
կարօղանայիր բանականուել ընդ
քեզ աղքատութի , հիւանդու
թի , և այլք համանմանք , զորս
չարս կոչես դու , յառնէին ՚ի վշ՟ քո
նասէին : Օհ՜ չ հակառակիս ինձ
այր դու : Ամիթէ զրկին՞ ՚ի բարւոյ
իմեմնէ , իմովս փաստիւ . ՚ի խոհեմ
ութե Կյարդարութե , և կամ յա
րինութե : Եւ միթէ չէ՞ յանդ՝ կալ
ընդդէմ ցնծութե , և ուրախակա
նաւ՟ ոգւով : Բարիք լինին , զորս
չարս կարծես , եթէ անկոխաստեց
նալ՝ գերանցցես ՚ի վշ՟ նոցին: Ամէ՛ծ
չարէ , չկարել զչարն տանել :

՚Իդե

Ղ. 'Ի դիպուածս օտարաց, կարե՛ս երբեմն կեղծաւորել զան յեղլութի, բայց ո՛չ երբեք 'ի քեզ: Լիցի քեզ լալիւնն, հասարակ՝ ընդ տառապեցելոցն, բայց ո՛չ լալիւնն ինքն՝ սպատճառ: Եւ ջև խոնարհեցո՛ զքեզ 'ի վշտացելայն, զի կանգնեսցես զնոսա: Ո՛չ ոք յարուսցէ զանկեալն, եթէ ո՛չ զինքն կրկնեսցէ և կորացուսցէ: Բայց զի ա͞մ իրք, ունին զունկունս կրկինս. զմինն, բառնալի, և զմիւսն անբառնալի: Եթէ ոք զրպարտիցէ զքեզ, մի՛ ըմբռնիցես զնա՛ յայնմ կողմանէ որով զրպարտեացն; զի սա՛ է ունկն որով բառնել չկարէ: Այլ զմտաւ ած, վերագնեցեալ զնա՛ նոյնով ար եամբքն քո. և 'ի նոյն փառս հրաւիրեցեալ: Այլ յապէս ըմբռնեսցես

զնամ, որով ունկամբ է՛ բառնալին:
Եւ զի սիրելութին, կարի աղօ_
տաձայն է՛ ՚ի կշտամբութեան ազա_
տականան, ջանասցես լսել միշտ
զճշմարտութին ՚ի հակառակոր
դէդ: Ոհ նմ՛, հսկէ՛ մշտնջենա_
պէս, և զկծեցեալ լրտեսէ զարարս
և զիրս քոյինս: ուստի դիւրաբար
զանխլին ՚ի քէն չարիք քոյ. քան ՚ի նը
մանէ: Աղծցէ՛ զքեզ ընդ փողոցս
և ընդ հրապարակս, և զախտ ո_
գւոյ քոյոյ, կամ զգաղեալն՝ կամ
զապախտ տրարեալն, բարկացեալ
ցուցցէ՛ նա: Յայսմանէ ուսիր
զպխտոյս քոյ, և հոգ տար փրկու
թեն քոյոյ: Ոգուշեղաբար շրջա_
նկատէ զինքն, որ ծանեաւ պատ
րաստ գոլ ինքեան, զդատախազ
և զհակառակորդ իւր:

Յարատ

Է. Յարատեւութիւն, է՛ պսակ
եւ կատարումն ամենից առաքինու-
թեանց: Ակնողացն խոստմանն յաղ-
թութեան, բայց տրի՛ յարատեւ ող-
ացն: Ա՜ռ որոյ նախ քան զա՜մ ջա-
նա՛ս, զի զայս ստացցես: Ո՛չ ինչ
գո՛յ այնքան պիտանացու, թէ՛ ՚ի
յանցմանն իցէ օգուտ: Յետոյ,
ընդ կրունկն նահանջիս, եթէ առ
եւ անդրագոյնսն ո՛չ նկրտիս; եւ
եթէ սկսանիցիս զտեղի առնուլ,
գիջանես: Աճուեա՛ միանգամ զինչ
կամիցիս, եւ մինչեւ ցելդ քո, յա-
րատեւեա՛ ՚ի նմին: Յեղեղուկ սր-
տի՛ է. հանապազօր զնորագոյնս
սկսանիլ վարժեցողութիս, եւ զնո-
րոգս որոնել ինքեան զաթոռս:
Ո՛չ պա՛րտ է զի լիցիս յայլուրեք;
այլ՝ այլ իմն: Ամուսնոյն՝ որ ստէպ

խոլի , և տնկի , ցամաքի : և դեղոց
յաճախապէս փոփոխումն , խափա-
նէ՛ զառողջութիւն : Եթէ առաք-
եալն՝ անօթն ընտրութեան , չնկատ-
ելով զոր նախ արարեալն էր, այլ զոր
առնելն պարտէր . ոչ միով իւիք
ըմբռնեալ զինքն համարէր ; զինչ
ապա առնելի է քեզ , որոյ ցանկալի
յոյժ լինէր , թէ կարէիր՝ իմաստախծա-
նի քում , մեկնքան նորին բաղդա-
տել : ԱՄԷ՛նչ գրոց , յոչինչ յառաջ
եկումն չիջանի . ներ ընչից , անյարգ-
ելին . չգիտէ լինանիլ պատուողն
ի՛դն : Իրաքն՝ ունելոց զվախճան ,
առանց վախճանի խնդրին : Բայց
զնածային իմաստութիւն , եթէ հա՛ր
և անցի ինձ ճաշակիցես , յարաժամ
յագիցեալ զքեզ կարծիցես : Այլ
ով ինձ կերպիւ կոչէ զքեզ՝ իմաստար

ելու

նչութ՟ե, որ ասաց։ Եղերուք կատար-եալք, որպ՟ և հայրն ձեր երկնաւո՛ր կատարեա՛լ է ։ Եւ այս վախճանս յա-ռաջադրի քեզ, զի գիտասցես միշտ զո՛լ տեղի ամմանս, առաքինութ՟ե քոյոյ ։

Գլ՟խ ։ Հ՟Ա ։

Յաղագս բարեխառնութ՟ե ։ Որ, քան ինչ բաղհիւսիցէ նմին, ա-մօթխածութ՟են ։ Յաղագս պահեցողութ՟ե, և ող ջախոհութ՟ե ։

Ա. Բարեխառնութ՟են ՚ի շինէ մասնկութ՟եց, որք ՚ի ճաշակէ, և ՚ի շօշափմանէ յա-ռաջագային ։ զնուադրութ՟իս և

զառաւելութիւն , ասէ՛ և արտաք
սէ ; համահետեւն հարկաւորացն,
որքան թոյլացուցանէ ենթադաս
ուսմն ուղղաշաւիղ : Կանոնն նորին
անյեղլի, է՛, ունել զմի չափոյ՝ միայն
զհարկաւորութիւն յայնոսիկ , որք
պատկանին մարմնոյն . և ո՛չ երբեք
մատնիլ առ փափկութիւն , զմ՛ նո-
ցին : «Այսու առաքինութե յօ-
րինի . զի մի՛ ՚ի մարդոյն , փոխիցի
յանասուն : Զյոգունս քաղհանէ
նմին՝ ամօթղածութիւն . սանձն
մոլարից շարժողութեց . ցուցանէ
բարեզարդութե . պահապանն
մաքրութե , և վկայն անմեղութե :
Եթէ ժառանգիցէ նա զմիտ քո ,
ուսուսցէ քեզ երկնչո՛լ յամենից
զազրագործութեց , և խորշիլ ՚ի բն
աւից իրակութեց անճահից : Ըզ

նէր

ներկայութեան այս պատուէլ եւ յամենայն ուրեք պատկառել ՚ի քէն ; եւ զայն միշտ սիրել զիմանալի գեղեցկութիւն , որ յոյժ պայծառափայլէ ՚ի յաւուս բարեխառնութեան : Բայց յայնժամ ծանիցես զքեզ գոլ ամօթղած , յորժամ սարսիցես յանուանէ եւեթ անբարեխառնութեան : յորժամ որմունքն քոյին , ծածկիցեն զքեզ , ո՛չ թագուսցեն ; զորս բազումք հաստատուն շրջապատեալս զնոքօք , ո՛չ զի անկասկածագոյն կեցցեն , այլ զի մեղիցեն թագնուագոյն : Եւ զինչ ապաւինական է գաղել զքեզ , եւ փախչիլ յաչաց եւ յունկանց մարդոց : Ընդ քեզ միշտ է՛ ... որ յամենայն ուրեք տեսանէ զքեզ : Ընդ քեզ է՛ եւ խիղճ մտի քոյոյ ; որ յամենայն ուրեք ամբաստանէ զքէն :

Է. Ի կիրառուումն կերակրոյ եւ ըմպելւոյ, պահեցողութիւն եւ ժուժկալութիւն: իսկ որք առ չօշափական պատկանին, ողջախոհութիւն եւ պարկեշտութիւն բարեխառնեան: 'Ի կիրառութի խորտկացն, դժուարագունեղ իմն է՛, արտաքս քան զսահման հարկաւորութեան ո՛չ ելանել: Որովայնն, պատուիրանաց ո՛չ լսէ. խնդրէ՛, բողոքէ՛, եւ զհանապազորդեան հարկն պահանջէ: Բայց թէ որքանեաւ փոքու յետս ըղձիլ եւ համոզիլ կարիցէ, եւ որքանեաւ աղօտագունիւ հարկիւ շատանայցէ, ո՛չ ոք մտածէ: Մոխպեմք զբնութիւն, ծառայել մոլութեց. եւ ըղձա՛ղցն եւ ծարաւոյն, որք ընտանեօք դեղիւք դիւրապէս նուաճիլ կարեն, զանազանիւք

խոր

խորտկօք և ըմպելեօք , դրդեմք
և բորբոքեմք ։ Այլ և ողջախո_
հութին , դժուարաւ պահպանի
՚ի մէջ այսցանեաց բղջախոհակա_
նաց դրդողութեց , եթէ ոչ սան_
ձահարեալ պապանձեցուսցէ զնո_
սա , երկիւղին այ . փախուստն ՚ի_
փաստանից . պահպանութի զգայու_
թեցն , և պատկառանօք յինքենէ ։
Որ ո՛չ ամաչէ յիւրմէ յինքենէ ,
և ո՞չ յայլոց կարէ ամաչել ։ Կա_
միս ողջախոհ լինել ; զսպեա՛ զա_
կնդ . զի մի՛ յակամայ սիրեցես , զոր
անզգուշաբար ակնարկեցեր ։ Զինչ
զարմանաս , ընդ հողանիւթեամ և_
ընդ աղցաւոր գեղեցկութի ստեղ_
ծուածոյն ։ Սպասեա՛ սակաւ ինչ
մի , և ահա՛ ո՛չ է ։ Օ պայծառ և_
գլխաւոր ճակատն , հերկնացեն կն

ճիւքն

ծխուքն տաղտուկք, և զզուելիք ։ զլուսատու լապտերս աչացն, զեօղ Եացեն ամայք ախորժազրկեացք մթութե ։ զփղոսկրս գեղգեղուն ատամանցն, ծածկեսցէ ժանկն ։ փախիր և ս յընկերակցութե թիւրից և խմնեչից արանց, խորշի՛ր յամենից մեղկութեց ; Նուաճեա՛ զմարմինդ՝ ծոմիւք . և խստապրոյն իմն տածէ ա զնա ։ Կրօ՛նչք, որ կարե սերօղն է հոգւոյն գերեզմանի ։

Գլ՛ո ։

Գլխ. ԼԷ:

Յաղագս հեզութեան, և գթութեան: Երկաքանչիւրոյն գործն, և գերազանցութիւն:

ա. Զի մեղկացուսցես զդիմումն բարկութեան, հարկաւոր է հեզութիւն. որպէս զի մի և այսր, կամ և անդր, քան զկռապարան ուղղասահմանս, ՚ի մասինս յայսմիկ միտիցես: Բարկութիւն է՛ սուսեր բնութեան. որով ձանհէ վարել, յորժամ կշտամբել և խրատապատժել հարկիս զմեղ անչօղան, ըստ քոյոյ իշխեցողութեան; յորժամ թելադրէ խոհեմութիւն քոյ զքոյդ, կամ զայլոցն զրպարտութիւն

արտա

արտամերժելն զոլ հարկաւո՞ր ; ըստ պատշաճաւո՛ր եղանակի . զի մի՛ անձեսցէ յանպատժողութեն , ապիրատիցն Թոյլ ։ Ընդորո՛մ է , այնքան՝ որ նեղէ ամենից , որքան՝ որ ո՛չ ումեք ։ Իսկ յորժամ ըստ պահանջման արդարութեն , պատժելիք իցեն պատժապարտքն , յիշեա՛ զհեզութի և զթութի ։ Եւ զ՚նպատիժս նոցա , իբր յանկամայ . և այնպիսի լեր առ մեղանչօղսն , որպիսի է՛ առ քեզ ած ։ Որպէս նա՛ համբերեաց քեզ , զի լաւագոյն արասցէ . նոյնպէս և դու համբեր նոցունց , զի ուղղեսցին ։ Ընդոսն եւ զբժիշկն , եթէ յուսահատե՛ս զհիւանդն ։ Այնքան դիւրենէ բժշկութի հիւանդին , որքան ի մատութի բժշկին , և բարեգթութեն ։

թիւն : Այր հեզ, գերազանցէ՛ ծովու բարկութեան, իբր պատպարած բարձրաւանդակ. և զալիսն դիմեցեալն յինքն, վերլուծանէ և խորտակէ : ո՛չ միշտ պատժիւք, այլ բազմիցս ապաշխարութ. շատանայ : Աղաղակէ փրկիչն աշխարհի, առ դասս մարդկայնոյ սեռի : Եկայք ամ̃ենն և ուսարուք յինէն : ո՛չ բուժել զհիւանդս, ո՛չ սրբել զբորոտս, ո՛չ կուրաց զլոյս, և ո՛չ մեռելոց զկեանս շնորհել : Իսկ զինչ : Ուսարուք ասէ յինէն, զի հե՛զ եմ : Յայսմ ամբարեալ թուի, զա̃մ պանծանս իմաստութե և գիտութե իւրոյ, զի 'ի նմանէ ուսցուք գոլ հե՛զս : Ա՛յսքան գերազանցութի է հեզութե :

Է̆ . Որպէս հեզութիւն զբաջ

կու

կութին , նոյնպէս և գթութին ,
բարեխառնէ և համոյ է զպատ
ժողութին : Նա՛ , առ ամմն . սա՛ ,
առ իշխանս , և վերակացուս ևեթ
պատշաճի : Օի գործ սորին է՛ ,
աղօտագոյն տալ զպատիժս , քան
զոր պահանջեն իրաւունքն . ո՛չ
յերկիւղէ շահին , սիրելութեան ,
և այլոց շարժառիթից համանման
նաց , այլ ՚ի հեզութէ ոգւոյն : Չէ՛
հարկաւոր դժեռունս լերանց
հատանել . ՚ի ծայրս տաժանուտից
բլրոց , զբերդուսն կառուցանել ;
գթութին , մինչ զիշխանն ՚ի տա
փարակում վայրի : Ա՛յս է՛ , ախոյ
ան անվանելի , որ անկասկած առ
նէ զտերութին : Իշխանն չար ,
ատէ , զի երկնչի ; և երկնչիլ կամի ,
զի ատէ : Բայց յորմէ երկնչին

հնազ

Հնազանդեցեալքն , ասեն ; Եւ որոց ասէ զոք , ցանկայ կորստեան նր : ԱՂէ՛ր է կենաց Թագաւորաց , որ դիւրն անգոսնէ : Ո՛ւր ամբացուցանէ զինքն , իշխանութիւն , որո՛չ է ցանկապատեցեալ բարեմտութե իւրայնոցն : ԱՉմ՛Թեն իշխանին : բազմազանքն տանջանք · որպէս բժշկին , յօգնաթիւքն Թաղմունք : ԱՉ՛ր՝ եթէ Թագաւորն զայէ զկա՛ր իւր , եթէ զմեղանս և զզր պարտութիս անգոսնէ ; և եթէ մխիցէ ինչ ՚ի բարկութէ օտարին , և յիւրոյն ո՛չ ինչ ծախիցէ , յայնժամ ցուցանէ զինքն ճշմարտապէս գոլ Թագաւոր : Քաջասրտին է , գոլ հեզաոգի , և խաղաղական :

Գլուխ : ԼԳ։

Յաղագս համեստութեան : Կրկին են գործք ուսումնասիրութեան : Զոր կանոն պահելի իցէ 'ի կիրառութեան քաղաքա-վարութե :

ա. Համեստութիւն, զայլ ամ ձիրս ոգւոյն, զարմանալիաբար զարդարէ : Սա, գաղափարէ պարկեշտութե, և սանձ մոլութեանց : Թէպէտ լուեց ես բանիւ, զգեստեօքդ և շարժմամբքդ՝ մատնես զքեզ : Նշան առաքինութեն, 'ի փոքրկանց և ի խմա-նի : Դէմքն, ծաղրն, ձեռնութիւն, և շրջածութիւն աչացն, ցուցանեն

բազ

բազմիցս զմարդն , Թէ որպիսի իցէ:
Զի յուպէս կեա՛նց , Թէ տմ՛ըն ծանից
են զքեզ արժանի գոլ վիճականց
ութեան հրեշտակաց : Պահեա՛ զքեզ
և զճահաւորութեն 'իշարժմունս
համայնց անդամոց , 'իձայնում ;
և ընհայեցման . զի մի ինչ իգաց
եալ և մեղկուն իցէ 'ինստում ,
և մի ինչ զուեհական կամ տմարդ
եա՛յ : Ընկղկան համեստութին
'իյոգւոյն առ մարմինն անցանէ ,
և 'ինէրքնոյ բարուոյն ծանրութէ
արտաքղինէ 'իմակերևութին . որ
պէս զի միտն հայիցի յարտաքս
իբր 'իպատուհանաց իւրոց : Զ՛յր
համեստ , կենդանի նմանակերպ
տոյ է . քան զի՛ միայն հայեցուածո
նորին , զատեսանօղսն շահէ՛ և շինէ:
ՀԼա՛չ . Թէ որքան բարուօքէ տեսա

նել և օգուտ լինել ։ Պատկանի և ս
առ համեստութին, ոչ վերանցանել
զԹէութի կացութեդ , զգեստիւք
և վերարկելեօք, զարդու տանդ, և
քաղմութբ ծառայիցդ ։ Այսքա են
կիրճք ոգւոյդ , որովք ոչ դու , այլ
որք արտաքոյ քո են զարդարին ։
Ամէ ուրեմն խնդաս մխատաքերիւ
չարեաւ քով . ընդէր հետանաս ընդ
ծնանիս , և՛ ի քաղմութի կրծից
քոց պարծիս ։ Յոկս այս ծառայից
որ շրջապատեն զքև . յորմէ քաւ ա
կանապէս զզուշանալ չկարես ,
ուղղագոյն իմն էր կոչել զնա հէ՛ն
Թշնամականս ։ Գիտել կամիս ,
զինչ առնիցես , ոչ՝ զինչ հրամայ
եսցես ։ Զիք խոնարհագոյն քան
զմուտ նոցին . ոչ ինչ լրբագոյն
քան զաղաքսն , և ոչ ինչ ատելա
գոյն

գոյն քան զեղն ։

Է. Ուսումնասիրութեան կը կենեն ձիրք ։ մինն է՛, բարեխառնել զախորժն գիտելոյ. որ բազմիցս, առաւել քան զչափն գոլ սովորէ ։ և միւսն՝ զթմրութիւն և զձանձրոյթն ՚ի բաց թօթափել, և զուժս ոգւոյն զարթուցանել առ ՚ի ուսումն հարկաւորաց ։ Բնութիւն շնորհեաց մարդկան զմի՛տս հետաքրքիր ; և ինքն ազդէ արհեստի և գեղեցկութեն իւրոյ, ծնաւ զմեզ հայեցողս և տեսողս գործոց իւրոց. գիտելով. թէ կորուսանէր պտուղ իւր, եթէ զայնքան մեծամեծս, զայնքան պայծառս և զուշիմաբար շարայարդարեցեալս, ցուցանիցէր յանապատի և յամայնոյ վայրի ։ Բայց վաստնեմք մեք զբարիս բնութեան,

հետաքրքրաբար զննելով զայնս , որք օգտակարագոյնք էին եթէ անգիտանայինն 'ի մէնջ : Ո՛չ նա՛ է մանայ և իմաստասիրէ՛ որ զբաղ ուսմս գիտէ . այլ որ իմանայ իսկօրէն զայն , որ պատկանի առ ի՛րն առ աջադրեցեալ : Եւ յինք ուսանելիք են նախկնաբար , որք վերաբերին առ մերձաւութեն ; իսկ զայլսն , որ քան սահմա՛ն ընթերցցիս , ո՛չ սպառ նամ և ո՛չ իսկ սահիպեմ . մինչդեռ զընթերցեալսդ , յարմարեցուցան եմ վարուց բարեաց : Բայց զգուշ լեր . մի՛ գուցէ ընթերցմունք գրոց այլանդականց , ունիցին յինքեանս տատանուտս ինչ և զվայրապարս , զաղձատամիս , և զանկայունս : Յետ կանկանս և 'իզուտս ընթերցմունս և 'ի գիրս զբաղիլ պարտիս , եթէ

կա

տանաց ։ Իսկ զլքումն և զխոնջ ոգւոյն, վերաբերողբերօջեն արարբէյութ նադխմիք ։ Թ. Զբօսնուլն, ՚ի վայելչում և յընդարձակի վայրոջ . որպէս զի ազատականաւ բացակայութէ երկնի, վերամբարձցէ զինքն՝ միտն. և յօդուա՛ծքն՝ կորովացեալք առողջացին ։ արտաքոյ քաղաքաց և շինից զգնալն, հեռի ՚ի քաղաքայնոց զադրահոտութեց և ամբոխից ։ հաւ՛որսութի, և անասնորսութի, որք չիցեն անվայելք կացութե քոյոյ . և ձկնորսութի, որ ամբծագոյն այլոցէ, և անմեղագոյն։ ընթերցմունք ուրախականք, և դիւրիմացք ։ Երանականն երաժշտական, և համեստունակ ինչ խաղ։ նա և կատակարկութիք անմնասք, և քաղաքավարութիք . յորոց ՚ի բաց

լիցի

լիցի ամ զբօսարտութի՛ւն և անվայ-
ելչութի՛ւն: Եւս ոմանք՝ կարծ մաք
դատեցաք ևսոպեռք , որք անկ-
եալք դնին յիւրեանցն մթնաքար-
ոյութե . յորոց ո՛չ երբեք կարելի է
արտելուզել զուարթական իմն
խոստովանութի՛ւն: Իսկ այլք , միշտ
զբաղեցեալք՝ ի կատականս և՝ ի ծա-
նականութիւնս , ո՛չ երբեք քնաւորէն
զինքեանս ի բաց վճտից ևխսնու-
նակաց. և ո՛չ իսկ մեկուսանան՝ ի
գուսմաքից մարդկանց և՝ ի խմբից:
Արդ՝ զուգախառնել պարտէ զսո-
սա , և փոխաբերել . զի միայնաւ-
որութիւնն անխառնական , զկարօ-
տանս մարդկանց արտագործես-
ցէ . և յաճախութի՛ւն քո , զերբեմնու-
թի՛ւն ; և այսպէս փոխարինականա-
կութեամբ , մինն լիցի դեղ միւսոյն :

Նոյն

Նոյնպէս և դատելութ՟ին աշխատա-
նաց, բուժեսցէ պարապայն ; և զձան-
ձրոյթ պարապոյն, աշխատն :
Գոն ևս բազումք, որք զկա՛ր և ըզ
զօրութ՟ին իւրեանց չգիտեն տնօ-
րինել, և հրամայեն ինքեանց առ-
նե՞լ քան զոր կարեն : Զէ 'ինո-
սում չափ : Ո՛չ Թողուլ գիտեն
զուսումն առ ժամանակ մի, և ո՛չ
սկսանել. զի մինչ ընդոստուցանեն
զինքեանս 'յաշխատս, շարայու-
զին տիւքն՝ գիշերոց. և ո՛չ Թուլա-
ցուցանեն, մինչև Թուլասցին և-
լուծցին : Եւ դարձեալ. մինչ 'ի-
խաղս և 'իպարապս արձակին, այն
քան վերլուծանեն զիւրեանս,
մինչ զի առ նախկին սովորութ՟ին
հազի՞ կարիցեն այսրաքարշիլ :
Նոյնպէս ուրեմն տալի է ոգւոյն

միջարկութիւն իմն ժամանակի զի թուլասցի փոքր մի, այլ ոչ զի վեր լուծցի : Եւ այս, հարկաւորէ քաղաքաւարութիւն . զի զիսկունակս կացուսցէ զկոպարս, ընդորս անդրանցանել անձամ հիցէ : Լաւագոյն քն եւ՝ լինին վատթարք, մինչ վեր անցանէ ոք զչափն արդարական :

Գլխ. ԼԴ :

Յաղագս խոնարհութե : Յորում առկայացի : Եւ ճանաչման իւրոյ ինքեան : Աստուածագրու թն ճշմարտի խո նարհին :

ա. Ի քրիստոսէ եկն խոնար հութին : Նա՛ ինքն հռչակ

հռչակեաց զամ՛ բանիւ, եւ ուսոյց օրինակաւ։ Այս՛, յետ առաքինութեցն ածաբանականաց եւ իմացականաց, ՚ի մէջ այլոց՝ ունի զնախագահութի. զի տարամերժէ՛ ըզհպարտութիւն, որ է սկիզբն եւ արմատ ամենից չարեաց։ Այս՛՝ սիրելիս առնէ զմեզ այ; զի ընդ խոնարհաց է՛ խօսակցութի նր։ Առանց սորա. ոչ է հնար առաքինութեց, որինչ ՚ի հոգեկանում չեն ուածում վերակառուցանի, ո՛չ հսկունակ, եւ ո՛չ կայուն լինին։ Եւ Թէպէտ անուամբ իւրով, երեւի խոստան, ինչ եւ ստորկարգոյն կրել յինքեան. սակայն է՛ առաքինութի վեհից. զի է՛ առաքինութի կատարելոց, եւ վերամբառնայ զոգիս ՚ի խոկմունս բարձրագունեղս։

Ձեռ

Ձեռնամուխ լինի յարուս վսեմա_
կանս . Թարց վտանգի մրցացման .
՚ի տաժանուտս , առանց երկիւղի
դժուարութե . բարձրադէտ , քա_
ջայաղթ , մեծոգի . և ցանգ ՚ի նոյն
ում կարգի և ձևոջ ենթակայանայ:
Ո՛չ առկայանայ խոնարհութեն ,
որպէս կարծեն ռամիկք , ՚ի տունկ
ւէթ քամահրութն և յարհամար
հութն իւրեանց ինքեանց , այլ ՚ի_
բարեխառնեցելոյ յայն , փառաց
և պատուոց յախորժման , և ՚իցան
կութե նոցին . որովք խորշիցի յաւ_
ելորդէն , և հեռասցի ՚ի պակասու_
թէն : աՀխորժէ՛ զփառս ա́յլն խո_
նարհ , իբր զհա́րկ ինձ առաջի_
նութե . սրտիւ՝ ուղղապէս դիտ
ելով ՚ի գործն . ոչ վս̄ պարծանաց,
այլ միայն սակս առաքինութե .

Եւ որ

և որ քան ինքն առաքինութին պա-
հանջէ։ Ապօրինաւոր է ամ փառք,
զոր ոչ ծնանի առաքինութին ։
Բայց զի մարդ խոնարհ, (որքան
կարէ նկատել ներքահայեցութն
մտացն,) զոյգ և իրաւացի ներ
ազնօղ ինքեան է՝ վն այնորիկ զամ
փառս, արժանապէս արհամարհէ։
զի ծանեաւ թէ որքան դոյզն ինչ
իցէ, զոր նա յինքենէ բաղհիւսէ
'ի գործս առաքինութե ; նա և եր
կնչի, զի մի 'ի յախորժմանէ պա-
տուոյն ճահաւորի, անկցի յորմն
ուՄն անճահաւորին։ Անկասկած-
ագոյնք քամահել զպատիւս ; զի որ
ընդքասրէ, առաւելու . որ ան
դոմնէ, անձեցուցանէ ։

Է. Մի այնորիկ չես խո-
նարհ, զի ոչ ճանաչես զքեզ ինքն ։

Զիք

Չիք երկիր այնքան բազմա՛տ , զոր մէ խնկաւտն վիպողին , դիւրագոյն հաւ՜ատայցես : Օինչ է մարդ : ւ Չխտամծետ մարմին , և ընկա-նուտ . մերկ յիւրմէ բնութէն . կարօտ գոյից օտարին , և ենթարկեցեալ ամենից զըպարտութեց ժամանակաց : Զանդու՜ած կաւ՜ի : տաղտուկ իմն , և զազրագոյն կենդանի . դիւրակործան առ ամ չարս ; այնքան անզգաւ՜որ և խրամատեցեալ զդայութե , թէ զերկրայինս երկնայնոց , զհոսանուտս յաւ՜իտենականաց նախադաւէ : Ա՛ւ-տէ ամ մարդ մնեղի : Ո՛չ ումեք կենդանւոյ կեանն տկարագոյն , ո՛չ ումեք կատաղումն չարագոյն , յո՛չ ումեք աղմկագոյն երկիւղներ դոյ . և յո՛չ ումեք մեծագոյն վավաշ

ոտու

տութ̅ի ։ Ուսանի է՛ ուրեմն քեզ այդքան հպարտութ̅իդ , ո՛վ ողորմելի և ստրկանիւթ ստեղծուածդ . ամենաթշուառ , և ապերջանագոյն բնաւից ստեղծուածոց ։ Հայեաց ՚ի թշուառութ̅ի քո , զմտաւ ած զարհամարհոտութ̅ի և զխորթնազարդութ̅ի քո , եթէ գոյ ՚ի քեզ նշմարանք ինչ բանաւորութ̅ե ։ Յայնժամ լինիցիս կատարելապէս խոնարհ , յորժամ ուսցիս ճանաչել նսեմապէս զքեզ ինքդ ։

է̅ . Ճշմարիտ խոնարհն , քամահէ՛ զինքն ամենեւին . և ո՛չ կամի զի համարեցեալ լիցի խոնարհ , այլ անարգ և երկրամած ; պատճէ՛ն ինքեան պատկանեցեալն , վերաբերէ առ Ա̅ծ . և կասկածէ

զինք

զինքենէ, յամուծ իրի: խնդայ ընդ նախատինս իւր. Եւ այսու միայն հպարտ գոյ, զի զգովութիւն ան-դամնէ: Խորհի զինքենէ ըստ այնց, զորս ունի յինքենէ. իսկ զայլոց ըստ այնց, զորս ունին յայ. Եւ այսպէս բաղդատելով զինքն ընդ այլոց, ստորկագոյն և երկրորդ ամենից վարկանէ; զի այս է ուշիմութի խոնարհութեն, բաղդատել զյատուկ չարիս ընդ բարեացն օտարաց, յորմէ իւրաքանչիւրոք ամենակատար, կարէ՛ թարց ստութե, անկատարագոյն այլոց վարկանել զինքն: Եւ ևս ճշմարիտ խոնարհն, դնէ զինքն ընդ իշխանութե մեծաւորին, ամի հնազանդութե. զյատուկ կարօտանս իւրս, ո՛չ կատարէ. զպակասութիւն իւրս, յօ-

ժարաալէն բացայայտէ՛. զո՛մ զը
սպառ տուեթին համբերութե՛ նրէ.
զստրկագոյնսն եւս, ուրախութե՛
ընդգրկէ. փախչի յամենից եղու
նակութեց. պահէ զինքն ՚ի բաց
մախօսութե՛. ցանկայ թագչիլ
եւ անգիտանիլ; ՚ի ներքո քան զինքն
դնէ զո՛մ, եւ զինքն ստորեւ ա՛մցուն.
եւ զբոլորն զինքն, ՚ի ներքոյ ոչ ըն
չի ներանփակէ: Համօթխած, եւ
շրջանկնած է. ոչ բարբառի, եթէ
ոչ ստիպիցէ հարկաւորութիւն.
եւ այն՝ համեստաբար եւ թարց ծա
ղու. ցանկացեալ մանաւանդ լռել,
քան ծիծաղել: Օխոնարհութի
սրտին մարմնովն ցուցանէ. աչօքն
երկրահայեցիւք, ծանու եւ հա
մեստաշարժիւ զգնացմամբ. ամօ
թունիւ եւ կորանկրկնիւ դիմաւ,

հան

հանգոյն մահապարտի , որ ար̀դ-
եւ ար̀դ կալի՛ իջէ ՚ի սարսափելւոջ
դատաստանում ա̃յ: Գիտա՛կ պատ
ժապարտութէ̃յ զորս գործեաց,
եւ անի՛սկ զշնորհէն, եւ կարծուա՛կ
զփրկութե̄ն . ո՛չ համարձակի զաչ
սն ՚ի վեր ամբառնալ յերկինս , այլ
ընդ մաքսաւ̂որին կացեալ ՚ի բաց
ուստ, ջերմածաւ̂ալեօք աղօթիւք
հայցէ զներումն մեղանաց: Զմա
չէ՛ յամենից գործոցիւրոց , խոստէ՛
զա̄մ բարիս երկրաւ̂որս . ներբա
կոխէ՛ զընաւ̂ո հանդէսս եւ զխուռմբս
աշխարհի: Զի զբոլոր աշխարհս
զոչ ինչ համարի , որ զինքն ոչինչ
գոլ հաւ̂ատայ :

Գլուխ: ՂԵ:

Յաղագս կացութեն կատարեց
ելոյն: Պատկե՛ր առն կա_
տարելոյ: Վսեմական կա_
տարելոյ կենին, է՛ մի_
աւորութիւն
ընդ այ:

ա՛. Կատարեալ ասինն՛,
որում ոչ ինչ գոյ
պակաս: Եւ զի՞նչ կարէ գոլ պա_
կաս այնմ, որ մաքրեցեալ՝ի մեղաց,
սրբեցեալ՝ի մոլութեց, և զարդար
եցեալ առաքինութեբք, ամենևին
յենու յա՛ծ իւր, և լինի ընդ նմա
մի՛ ոգի յաւիտենապէս: Այս է կա_
տար քրիստոնէականն կատար

ելու

ելութե. սա՛ է՝ վախճան՛, յոր պարտիս դիմել բոլորով ըղձիւ: Զի մինչ իւրաքանչիւր ի՛ր յայնժամ համարեցեալ լինի կատարեալ, յորժամ մակարդանիցիցի ընդ իւր ոյն վախճանին. հարկաւոր քեզ յայնժամ կատարել, յորժամ կատարելապէս յենուցուս յա̃ծ և միաւորիցիս ընդ նմա, որ վախճան քո՛յ է. և դարձցիս առ յայն, յորմէ ելեր: Բայց ո՛չ ոք է՝ կատարեալ, Թարց յատկականին նպատակութեն ա̃յ: Եւ զի սակաւք ՚ի մէջ մանկանացուաց, տրամադր են զմիտս ՚ընդունումն եղունակի ծորանոյ քաղցրութեն ա̃ծ այնոյ, վ̃ս այն, սակաւ ուցէ կատարելութի: Զսակաւս առ քերին, իւրաքանչիւրքն յաւիտեանք:

Է. Զայրն զայն կոչեսցես կա֊
տարեալ, զոր տեսցես գոլ անսա֊
սան ՚ի վտանգից . անշօշափ ՚ի ցան
կացողութեց ; ՚ի մէջ չարաբախ
տութեց երջանիկ . ՚ի յանարգու֊
թիս երանեցեալ . ՚ի մէջ ալէկոծ֊
ութեց, հանդարտ ; որոց ցանկան
այլքն եյոլոց երկնչին , ծանաւ
եսցէ նա . պանց առնիցէ զհամա֊
յնիւք, իբր զդուզնաքեօք . ոչ իւ֊
իք բարեօք , եթէ ոչ իւրովքն ար
տամփայլեսցէ . միշտ ազատ , հա֊
նապազ փաղաւկաց ինքեան . ցանգ
իսկ համագոյն իւրեան ինքեան ;
ուղղաւդէտ . գեթազանց , ունայն՚
իւրեան , ևլի ամյ : որոյ բարիքն ան
թօթափք եանսասանելիք ՚իբն
աւից զօրութեց հակառակաց . որ
զնար դարձուցանէ ՚իբարի . որ

ոչ

ո՛չ ինչ իրիւ՟ ունայնանայ . ո՛չ ինչ
դիպուածով վնասի ; որ առդնէ
զգինս իւրացն , ո՛չ ՚ի կարծեաց՝ այլ
՚ի քննութ̅է . որ ՚ի վե̅ր ամենից գեր
անցեալ , դիմադրէ զինքն ընդ-
համօրոյ աշխարհի . Եւ տարածէ
զմտախոհութիւն իւր յամ̅ ա՛ռս
նորին . միշտ անդորրական և
անդրդուելի . որ ըստ մեծագու-
նի մասին իւրոյ անդ մշտնջենա-
պէս համաղբաղի , ուստի է՛ջն ։
Որպէս ճառագայթք արեգականն
Թէպէտ սփռին ընդ երկիր , սա-
կայն գոն անդէն ուստի առա-
քինն . այսպէս և այրն կատարեալ
Թէպէտ ընդ մեզ քաղաքավարի ,
սակայն լաւ՟ագունի՟ մասամբ իւ-
րով բացագոյ , և յարակցի միշտ
վախճանին իւրոյ ։ Այսպիսի է

ոգի նորին , որպիսի է կացութի մասին աշխարհիս մանկալուսնի : Միշտ պա՛րզ է անդ : Չգիտէ՛ զպակասութիւն իւրոց . չունի ըզսիրտ զանազան . հանուրք յաւէտ նանք ծառայեն նմա ; 'ի բաց ընկեցեալ զմեծ բազմութիւն , հանգչի յամենապարզ միութե : Ո՛չ ինչ խնդրէ , ո՛չ ուրուք ցանկայ առ տաքոյ ինքեան , չունելով զհար կարօտութի խնդրելոյ 'ի բացուստ զերջանկութիւն , զոր 'ի սրտի իւրում կնքեալ կրէ : Գործէ՛ միաջնոյ այ . միայնոյ այ կեայ . միշտ պատրաստ առ 'ի գնալ : Զգեա՛ զլարս զայս 'ի վր կենաց քոյոյ , և զմայցես թէ որքան քաղցրա՛մ իցես 'ի կատարելութե :

Գ . Մեծագոյն և բարձրագոյն .

գո՛յն է իրս այս, քան զոր կարասցես առ նա՛ հաստանել. Եթէ ո՛չ ՚ի վեր առ ինքն քարշեսցէ զքեզ նա՛, որ տասց : Աղուանդ իմ, ո՛չ ինչ կարէք առնել : Այլ և հարկաւորքեմ տրամադրութիւք առաջնորդականք : Մխիթան կենին կատարելոյ, է՛ սեղմագոյն միաւորութիւն ընդ Այ : Եւ զի նա՛ բնակէ՛ ՚ի լոյս անմատոյց, ո՛չ երբէք մատիցես առ նա՛, եթէ ո՛չ ՚ի բաց հերքես ինչս ՚ի քէն զխաւարս ստեղծուածոց : Չկարէ մարդ միծականից լինել բնութեան Այ, եթէ ո՛չ գերազանցիցէ՛ մտօք և ըղձիւ, զինքն և զհամայն ստեղծուածս : Աղմ յենումն զխորդ և իցէ փոքր կան իրի, քստակի ամենևին ձկանն նաւակատե՛ր, որ խայծ մամբ իւրով

արգել

արգելեալ կացուցանէ զնաւն, ՚ի միջի ընթացից ուղւոյն : Հանգոյնաբար պատահի յոգունց հոգեաց, որք իբր զնաւս ծանրաբեռնեցեալք երկնայնոց փարթամութ̄բք, երջանկապէս հասանէին ՚ի նաւահանգիստ երանեցելոյ միաւորութ̄են, եթէ ո՛չ լինէին արգելեցեալք յըղձականութ̄ե իմեմնէ մոլեկանէ : Ա̄ծ, մի՛ և ամենապա՛րզէ . ո՛չ երբեք կարէ հոգին գոլ յարմար միաւորութ̄են ընդ նմա՛, եթէ ո՛չ բացակատարեցի մի՛, և ամենապարզ :

Վ Ե Ր Ջ :

Զսխալեցեալսն 'ի տպագրութեան, ստորագրեցաք աստէն, որպէս զի մի՛ լիցի տաղտուկ ընթերցողաց, և մի՛ խոկ եպերիցեն գործաւուք մատենկանս այսորիկ, վս̃ սղերգութե :

Ընթղթում. 130. ընշարում. գ̃ : ոքքան ; Ուղղեսցես : որքան :

Ընթղթում. 134. ընշարում. Է : ծանրագուեց . Ուղղեսցես : ծանրագունեց :

Ընթղթում. 138. ընշարում . Ե : աշմկեցելոյ : Ուղղեսցես : աղմկեցելոյ :

Ընթղթում. 140. ընշարում. Ժը : սուրակապաս : Ուղղեսցես : սուտակապաս :

Ընթղթում. 163. ընշարում. Ե :

անկա

անկատարութիւն ։ Ուղղեսցես ։ անկատարութիւն ։

Ընթղթում. 164. ընշարում. Դ ։ զարտաքինս ։ Ուղղեսցես ։ զար տաքինս ։

Ընթղթում. 184. ընշարում. Ժա նեզութէց ։ Ուղղեսցես ։ նեղ ութէց ։

Ընթղթում. 190. ընշարում. ա ։ ասպնջանկանք ։ Ուղղեսցես ։ ասպնջականք ։

’Ի նոյնում թղթոջ ; ընշարում. Թ ։ զխախուստ ։ Ուղղեսցես ։ զփա_ խուստ ։

Դ—արձեալ ընշարում. Ժա ։ զղաց եալ ։ Ուղղեսցես ։ զըղջացեալ ։

Ընթղթում. 213. ընշարում. Թ ։ ղայն ։ Ուղղեսցես ։ զայն ։

Ընթղթում. 223. ընշարում. ա ։

’իծա_

'ի ծածկութէ : Ուղղեցես : 'ի_
ծանօթութէ :

Ընթղթում. 229. ընշարում. Ժբ:
Ճամաձանեցի: Ուղղեցես: Հա_
մաձայնեցի :

Ընթղթում. 238. ընշարում. Է :
որտիւ : Ուղղեցես : սրտիւ :

Ընթղթում. 263. ընշարում. Ժբ:
զմոլորուութեան : Ուղղեցես :
զմոլորութեան :

Ընթղթում. 309. ընշարում. Դ̄ :
սեռուունք: Ուղղեցես: դեռուունք:

Ընթղթում. 312. ընշարում. Դ̄ :
զսեղանդ: Ուղղեցես: զսեղ՛անդ:

Ընթղթում. 317. ընշարում. Ժբ:
զորօ : Ուղղեցես : զո՛րս :

Ընթղթում. 324. ընշարում. Ը̄ :
մեծավէպք : Ուղղեցես : մե_
ծավէպք :

'Ինոյ

Ի՛նոյնում թղթոյ: ընշարում. Ժա:
ոոյնպէս: Ուղղեսցես: սոյնպէս:

Ընթղթում. 325. ընշարում. Է:
յօրինուա՛ժոց: Ուղղեսցես: յօ_
րինուա՛ծոց:

Ընթղթում 327. ընշարում. ԺԵ
նէրսամտել: Ուղղեսցես: ներ
սամտել:

Ընթղթում. 330. ընշարում. Ժգ:
կարասցես: Ուղղեսցես: կա_
րիցես:

Ընթղթում. 334. ընշարում. ԺԵ
յուսանը: Ուղղեսցես: յուսայնը:

Ընթղթում. 340. ընշարում. ա̃.
ենթ արկէ: Ուղղեսցես: են
թարկէ՛:

Ընթղթում. 344. ընշարում. Ժգ:
յոսացելոյ: Ուղղեսցես: յուսա
ցելոյ:

Ընթղ

Ընթղթում. 346. ընշարում. Ժգ ։
Զարո̀ւքէ ։ Ուղղեցես ։ Զար ւո̀քէ ։

Ընթղթում. 356. ընշարում. Ժե ։
քոյ ։ Ուղղեցես ։ քո́յս ։

Ընթղթում. 368. ընշարում. Է̃ ։
համող է ։ Ուղղեցես ։ համողէ՛ ։

Ընթղթում. 377. ընշարում. Դ̄ ։
մարգպատեացք ։ Ուղղեցես ։ մարդպատեացք ։

Զմնացեալսն , եւ զո́չ սատորանկեց եալսն հոգուոնակութէ մը քագրողին , ուղղեցէ քարեհամութի ըն թերցողին ։

Եղբա՛րք իմ սիրագունեղք:

Վւճրեւոր իմն վարկի շարա-
դրուկել աստէն համառօտա-
բար, զլուծմունս ձայնից ոմանց
նորաէերտից, զմիտս եւ զօ՛ճ լաթի-
նականի բարբառոյն, պայծառա-
պէս եւ անաղճմա՛տ արտասանելոյ
սակս, հնարեցելոյն; եւ եւս սակա՛-
ւուց այլոց նախնկնականաց, որք ՚ի
կիր առեցեալք եղեն յինէն ըստ հա-
րազատից նոցին իմացից, նայսմ
փոքրկանս մատենում, (ըստորում
թելադրեաց ինձ խելամտութի
տկարիմացի անօթոյս.) որովհետեւ
իղձ եւ դիտաւորութի իմ, յայն եւ
եթ միտեցեալ գոյ, զի զատարակոյս
եւ ո՛չ զմի ունիցի վերծանօղ այն-
տոյես. եւ մի՛ իսկ դխռութնագունու-
թի բառից, եւ զանծանօթութիւնս

ցին պատճառելով , առաքաւորիցէ
զինքն պարապիլ ՚ի ընթերցուածս
սորին , և վերաքաղել զպտուղս
հոգենորոգս, առաքինութեցն պար
փակեցելոց ՚ի սմին. որ է նախապետա
կան վախճան , և միա՛նդր իմոյ
թարգմանութե : Իսկ վասն առա
ջյոգունց, իբր ինքնակամ. ենթադր
ելով զնոսին ընդելագոյնս և քաջա
լոյծս գոլ համայնից ուսումնասի
րաց, և լուծման իմում փոքրէ՛ն կա
րօտիլ : և մանաւա՛նդ այնու՛, զի
կարի իմս ընդհոծ տարածիւք
ծրագրուածս մեկնութե յատկա
կանի , իւրաքանչիւրոյն բառից ,
զոր դե՛ր մատենիս անպարփակ գո
լով յոլովութե նոցին, ներընդուն
ել չկարէր պբնաւ՛ սն: Ուստի զգրեց
եալս և եթ, ՚ի փառս մեծագոյնս
այ̃ ընկալարուք, և շա՛տէ :

ԲԱՌԱՐԱՆ
Գրքիս:

Ա:

Ախտաքէր. Երան: Յոգնակի. Ախտաքերութք: Սեռական իմն անուն դժնդակի հիւանդութե, զոր Լաթինացիք փէ'սդիս յարանուանեն; և է' անբարեխառն ինչ տապ, ծրեցեալ ընդ բովանդակ մարմինն: Ունի զտեսակս բազումս, որք զյատկականս լեր ընդունին զանուանադրութիւնս, ըստ տրպութեան ախտին: զի ոմն կոչի Չարականեայ. կամ, Սերմախտ. որ չարագոյն այլոց գոյ, յորմէ դժուարին իմն է' փրծանիլ. այլ ոմն առնի

Վատացաւ, և Տաճկօրէն Վար-
ցաւք: ՏԴա́պ : ՏԴէնա : Ջերմ:
Եւ ամ՛ ՛ի Օրականն. յԵրկօրականն.
յԵռօրական, ՛ի Քառօրական, և
յԱմսականն, կամ ՛ի Լուսնականն,
տարրաբաժանի: Գոն և այլք բազ-
ումք, զորս թողում յուղիղ, ՛ի հնէ-
տաքրքրից ընթերցօղաց: Աունա-
նի և վասն անխտացութէ ոգւոյն,
մինչ տուփողականաւ մոլութէ
բորբոքեցեալ տապի:

Ակնաշրջածեմ. հոգունակա-
բար շուրջածելով զաչս, այսր և
անդր հայելով մտադրութէ: Աու-
նանի և վս՛ աչաց մտին, մինչ շրջա-
հայի ՛ի խլարժմունս առաքինու-
թեց, խորշեցութէ մոլութեց: Լ.
Ցիռքումսփիցիօ:

Աղմկափաթոյթ. շրջապատեց-
եալ

եալ աղմկուք. Թէ հոգեկանօք, և Թէ մարմնականօք. և ղատուածեց եալ նոքօք ։

ււՁմենուրեք, երբեմն է՛ մակբայ տեղական, նշանակէ յամուրեք։ Եւ երբեմն անուն, և հոլովի այսպէս։ ււՁմենուրեք. եքի։ Նշանակէ զայն, որ սփռեցեալ գոյ ընդ բնաւս կողմանս, և յամիրս, և յիրականութիս ։

ււՁյարաքարշեմ. բռնութե յետս քարշեմ։

ււՁ յարոստեմ, յե՛տս ցաթկեմ։

ււՁնարգանամ, անարգ, և անպիտան լինիմ։ կամ, ո՛չ յարգանամ։

ււՁնդրաքացեմ, յետս աքացեմ, հանգոյն գրաստից, և նախրաց։

ււՁնժուր. նուաղ, և անզօր։ կամ ո՛չ պատրաստ։

աննկարելո՛չ, չոյ։ Ծոգ։ աննկարելչո՛ւնք, չաց։ Ամենայն ինչ, զոր կափակեցեալ պատուաւոր, և լարաբաժնեցեալ ՚ի ներքս յորձապատտիւք ճանապարհօք, և համանմանիւք։ Զո՛րք եղեն աննկարելչունք մանաւանդականք, և ուշիմաղոյգք. Դ։ Կրետականն։ Եգիպտականն։ Լեմնիականն, և Իտալականն։ Եւ զինճակեցաւ այսմ անուան. ՚ի գործոյն իւրոց արտակացելոց. իբր ասէցեր; աննկար ՚ի ներքս, ո՛չ գոյ ճա՛ր արտելանելոյ։ Քան զի ՚ի համանմանութե յորձապատտեաց, և բազմապատկեց ճանապարհացն, դժուարին իմն էր, և գրեթէ աննկա՛ր զելն նորին գտանել, եթէ անգամ մի ևնէթ ներսամտէր ոք. զի որքան ջանայր խուզմամբ հայել, յոր մտեա՛լ

նէր,

ներ, այնքան տարաձգիւր յելիցն, և մոլորեցեալ վերադառնայր 'ի նոյն տեղի : Ուստի և արտասանեն վիպասանք, զերծեցեալ Թեզէոս աԹենացի 'ի յանկարելչոյ անտի կրետականէ, (յետ սատակելոյն զՄինօտոյլն առասպելական,) Թէ լի՛ն Արիադնեայ. փաղանշան ելով զուղիսն, ընդոր անցեալներ: Աստուստ, յամ իրք դժուարի մացք և խրԹնածածուկք. և իրակ ուԹիք աշխատայորք, յարանու նին անկարելչունք. այնու, զի չկարէ, կամ դժուար այսպէս ըմբռ նել մարԹանայ միտս մարդկային, պիմանց և զհուն նոցին : 'ի Յունաց և 'ի ԼատԹինացոց. Լաբիրի՛նԹուս վերաձայնի :

Անկոխատ. որ ո՛չ պատրաստէ

զինքն այլում, կամ խոնարհեցու-
ցանէ: և կամ, որ ոչ տայ կոխա-
տիլ ինքեան:

Անձնայլակ: ագանելի ինչ այ
լանդակ և անսովոր, որով մոխա-
կերպեն զդէմս, և զբովանդակ իսկ
զանձն, ըստորում յաւուրս բարե
կենդանեաց, և այլոց զուարթու-
թեց խրախճանականաց, պարա-
ծածկեն զինքեանս, զի ազատօրէն
կարիցեն շրջագայիլ ընքաղաքում,
անծանաչք՝ ի ծանօթից:

Անձնիւր, եր: Յոգն. Անձն
երք. երց: իւրաքանչիւր: Լ. Գ-մ
ծ՛ալիպէն:

Անուպայ. ընդվայր, և աւելորդ:
Այլ ևս նշանակէ զիրակութի ինչ
ընդ դէմ համեստութե. և զինքն
ևս զիրակօղն:

Աշխա

ա. Զշխատասիրոյր · ըն՛ աշխատու-
Թէ , և դժուարուԹէ ։

՝ ա. Զպագնի . որ ոչ է սերբեցեալ
յադնուն ականէ տոհմէ ։ կամ Իտա-
մին ։ նոյնպէս և արարք անպատ-
եհք , կոչին ապագնիք ։

ա. Զպատուոցեմ . 'ի բաց Թողում . և
հրաժարիմ յիրէ՛ յայնմանէ զոր
ունեցեալ էի նախկնաբար ։ զորօ-
րինակ , հրաժարիլ յեպսոսուԹէ
'ի վերակացուԹէ . յիշխանուԹէ ,
զոր յառաջագոյն ունէի ։ Եւ ևս
մոլուԹեց , և այլոց անձահանկա-
նաց վարուց 'ի կիր արկեցելոցն
հրաժարումն , կոչի՛ ապատուոցումն ։
Նա՛ և մինչ առաքի ոք 'ի գործա-
կալուԹի ինչ , և անդրադարձեալ
'ի գործոյն , վերապատմէ զոր ար-
արն , և զոր լու՛ ա՛ , կամ ետես , ասի

ապաւոցումն : Լ. ռէնունցիօ :

Ապերջան . Թշուառ . ողորմելի . զրկեցեալ յերջանկութէ : Լ: ինֆէ'լիքս :

Ապօրինաւոր . ոչ օրինաւոր . արտաքոյ , կամ ընդդէմ օրինի: Լ. իլլէճի'թիմուս :

Առբասրեմ . յառաջնեցելոյ մխասոյն , կամ յանցանացն , և կամ 'ի հրամանէն , անպարտ առնեմ զիս ; և և ս , բաւական առնեմ պարտաւորութե իմում : Լ. էքսքէ'ւզօ :

Առունիմ , հաստանեմ ցանկացելոյ իրին ; զոր կամէի , ա'րդ ընկալ եմ զնոյն : Լ. քօ'նսէկուօռ :

Առաջադրեմ . զերն ըղձացեալ ընմտում , հաստատօրէն եզերեմ առ 'ի առնել , կամ ոչ : Երբեմն է' , առաջի աչաց դնեմ . նախադասեմ .

առ

առարկեմ . առաջի ածանեմ ։ Լ. փրօփօ՛նօ ։

Առաջադրեալ . կոչի իրն այն, որ եղերեցեա՛լ է մտօք, և փաղակացեալ հաստատապէս ։ Կոչի՛ և առաջադրեալ, դիտաւորութի մարդոյն ։ Անուղղապէս առնանի, կա՛մ դնելոյն զիր ինչ . առաջի ումեք ։ Լ. փրօփօ՛սիթում ;

Առասպել . վիպուածս, և պատմութի ինչ հնարեցեալ, կամ հեշտացուցանելոյ կլսօղս, որ ո՛չ իցէ ճշմարիտ, և ո՛չ իսկ ճշմարտանման ։ Կոչին և առասպել, նմ զրուցատրութիք, և խօ՛ղք վայրաբանոյծք ։ և ևս իրքն, բազմիցս հրապարակեցեալք. որք յունկս ամենից լսին, և խօսին զնմանէ ամէքն ։ Լ. Ֆա՛պուլայ ։

Առտնի, որ ընտան՚ի իկեր առնանի ։

Ասպի

Ասպարիզընթաց . է՛ միանգամայն անուն խաղետղին , և խաղի: Բայց զանազանեմք եմ խաղքն , պարունակեցեալք ընդ այսու անուամբ : յ͞պ . արշաւումն երիվարաւ . և կրթումն ՚ի հեծելութի : մենամարտումն նիզակաւ , սուսերօք . և այլովք համանմանիւք , առ ՚ի մարզողութի զինուորութե : Չորջա ընթացումն ձևացուցելովք գրաստիւք . և այլք : Եւ զի լինին սոքա՛ յասպարիզականում խաղետղի , վ͞ն այնորիկ ասպարիզընթաց վերաձայնի . յ͞պ . ընթացումն յասպարիսի :

Լ. Թօունէամէ՛նթում:

Աստանդական . որ ո՛չ կարէ ՚ի միում և նեթ տեղւոջ կալ , այլ տարաբերի այսր և անդր . կամ մարմնով , կամ մտօք :

Արբեուն. Ենոյ։ Յոգն։ ունք. ենից։ Հասակ ժամանակական մարդոյն, մինչև ցանկիղէն մանկութե. որէ երկոտասան ամս, և կամ մինչև ցամս. ժը։ Արբեուն ասի, և ժամանակն այն, յոր ա՛րդ ժամանեցեալ գոյ իւրաքանչիւրոք։

Ա՛րդ ծանրացեալ այսու դրիւ՞ է՛ մակբայ ժամանակական. և նշանակէ զանցումն ներկայի ժամանակին, անորոշապէս։ Բայց առաւել ազդու է, քան զմակբայսն. այժմ իսկոյն. և զայլս նմանիս։ Լ. Եռամ։

Արժանապատիւ, և Արժանապատուութի. արժանաւորութի պատուոյ. մեծարանք. պատիւ. իշխանաշուքութի. իշխեցողութի։ Որպիսիքէն. Մէլիքութի. Մանուտիրութի. Աւագերիցութի.

Թի. Վարդապետութի. Եպսու-
Թի. Աթոռակալութի: և այլք սոյն
պիսիք : Լ. Դի՛կնիթաս :

Արտատանի. որ 'ի դուրս արկանի,
արտաքս քան զտունն : և կամ ի՛ր
ինչ, որ ո՛չ է տնային :

Արտուղի. ուղ : արտաքս քան
զճանապարհն : կամ որ շեղեցեալ
է՛ 'ի ճանապարհէն ուղղականէ :

Արտև ուն. անս: Յոգ: Արտև-
անունք. անաց : կամ. ունց : Վեր
ջնագոյն մասն ճակատոյն, որ մակ
աչաց վերանկայի, ծածկեցեալ հե
րօք կարճաբուսիւք, պահպանու-
թէ սակս ականցն, ընդ դէմ իրացն
այնոցիկ, որք 'ի վերուստ ներան
կանիլ կարեն : զոր Ռ—ամկօրէն,
Ո՛ւնք վերաձայնեն : Զբազմա-
զանս ունի զնշանակութիւս : երբ

եմն

Եմ զհարստութիս, եւ զԳանձս
աւելորդս առնչանէ՛: երբեմն զփք
ացուցն , եւ զամբարհաւաճու
Թին : երբեմն առնանի մն Գա_
գաԹան , եւ ծայրի ուրուք իրի :
ըստայնմ. աՂծին զՅն, մինչեւ ցար
տեւան լերինն : Նայյամ սակայն գիտ
ելի է , զմոլորուԹն գրչաց , որք
փոխանակ գրելոյ , արտեւուն . ան
հմտուԹբ գրեցին, արտեւան . որ է՛
եւս ընդդէմ արհեստի քերԹողու
ԹԷ : Մերթ, առնանի մն Վերար
կոյն , զոր զգենուլ սովորեն Թա_
գաւորք , յաւուրս հանդիսականս ;
եւ զօրավարք , 'ի տրիամադրուԹն զի_
նւորականի դասին : երբեմն մն
ծանրախօսուԹէ , եւ Յամրաշար
ժուԹէ : Մե՛րԹ , փոխանակ աՂնա
չաւուԹէ , եւ կարծրասարտուԹէ :

Եւերբ

և ներքեմն մի համդարտօրէն, և վայելչութ՟է զգնալոյ : Լ. Սուփեռչի՛լիում :

աբառնաշոյտ. կարծ՛ վաղվաղուն, և երագ, 'ի փոխել աքեացն. յորում և ցուցանիցի երբեմն, ինչ նահա՛ւանութ՟ի իմն. անխոհեմութ՟ի, և կամ, անհամբերութ՟ի. Լ. փուէփուծ՛մէռուս :

Բ :

Բաղձաքարշութ՟ի. քարշումն 'ի բաղձանս, և 'ի կարօտանս; կամ քարշիցումն 'ի բաղձանաց :

Բանավարութ՟ի. ազնուա՛կանագոյն իմն կարօղութ՟ի, և նախապետական մասն հոգւոյն, որով միայնով տարբերի մարդ, յայլոց

կեն

կենդանանեայց , և այլոյ շնորհին վե
րակոչի քահանական, ե՟ , ունօղքա
նավորութե ։ Աղունանի երբեմն,
փոխանակ տրամընթացութե ,
ոգւոյն, և տրամաբանութե , մինչ
հետազօտի քննել զճշմարիտն, զոր
առարկեցեալ լինի 'ի մտաց ։ Երբ
եմն առնանի իբրև զփոխատ, և զպատ
ճառ ։ 'Ի ճարտասանաց վարժեց
եալ լինի , փոխանակ ցուցման
փոքեր, որ ենթադրեցեալ գոյ 'ի նա
խադասութե ։ Եւ յայլ ուրեք, այլ
իմն կերպիւ , զոր ոչ գրեմ աստ ։
Լ. Ռու՛ճղիօ ։

Բարուր. զրպարտութի, և խա
բեական թակարթ , և կամ պրաս
ացութի , որով դնպեն 'ի վր առն
անպարտի զպէսպէս ձևսս ա
ելրդիւք, առ 'ի պատժել զնա ; կամ

առ 'ի ցուցանել զնա՛ գող վատա-
համբաւ, և դատապարտելի ։ Լ.
Քալումնիա ։

Բացականչեմ. որոտացուցանեմ,
նշանակեմ, փաղանշանեմ, և կամ
զձայն արկանեմ առ հեռաւկացս,
կամ 'ի բացուստ հնչեցուցանեմ ։

Բաւականութի̅. անպարտ
առնել զինքն ։ առ բաւարութիւն ։ վճար
ութիւն ։ բաւականապէս վճարութիւն
պարտաւորութեան ։ զի բաւական
ութիւն, է՛ այնքան առնել, որ քան
բաւական լինի բարկացելոյն, և քի-
նախնդրոյն, առ 'ի հաշտութի̅, և 'ի
թողութիւն յանցանացն ։ Որպէս մինչ
բարկացուցանեմք զԱծ, մեղանչելով
'ընդ դէմ վայելչութե̅ նորին, խո-
նարհեցուցանեմք զմեզ առաջի նր̄,
և հաշտեցուցանեմք ընդ մեզ բաւ-

ակա-

անկանարութե̄ ապաշխարանացն , զի մի՛ պատժեսցէ զմեզ վ̄ մեղացն գործեցելոց : Ասի եւս բաւ՟ական-նարութի , մինչ առաջի վկայից , յանձն առնումք զարարեալ զխասն մեր ընդդէմ ուրուք . Եւ հաւ՟աստ-եմք զապաշաւ՟անս , եւ զղջմունս մեր , վ̄ արարեցելոց յանցանացն :

Լ. Սաթիսֆա՛քցիօ :

Բռնէտղ . Եռեղ : Ռամկօ-րէն . կո՛թ :

Գ :

Գնդակ . Ռամկօրէն . Փուլա-ղուճ , կամ Պատտուկ , անու՟ան են : Է՛ անուն գործւոյ ուրուք բոլո-րակաձեւի , որով խաղան մանկունք ; բայց են յոգնադիմիք , գործիքս այ-

սուքիկ: Ոմանք են փոքրկունք իմն
ծիրք, ՚ի բարակագունից տախտա-
կաց յօրինեցեալք, ընդ որոց կէ՛տն
միջին, ընդ անցուցեալք զերկայ-
րիս փայտս, շրջապատեն ՚ի վ̄ր նոց
ունց յուժգնակի իմն մանուածամբ
մատանցն: Հոյլք են բոլորակաձեւք
ծերբ գլխոծոր, ընդ որս ներանցու-
ցեալք զքուղ իմն երկթելեան, նախ
շրջածեն ոլորմամբ, մինչեւ ընդ-
ծինարս մանիցին թելքն քղոյն. եւ
ապա յերկոցունց կողմանց ձգելով
զքո՛ւղն եւ թուլացուցանելով փո-
խաբերապէս, այնքա՛ն երագօրէն
իմն դարձուցանեն զգնդակն, մինչ
եւ ո՛չ երեւիլ անգամ կարէ նկատո-
ղացն, եւ շրջաբերեն նովիմբ թա-
փով, որքան եւ կամին: Ոմանք են
յօրինեցեալք իբրեւ զտա՛նծս խա-

զոդ̄

զուրականձեւս , ունելով 'ի տեղւոջ կախեկին , ներապնդեցեալ զեր կաթ ինն սայրեղ ; 'ի վե՟ր որոյ միա- թուեալք զխարազան ինչ չուա՟ն եալ , եւ կամ զքո՛ւղ սատու՟արամն , ընդ խազուրական բովանդակս , թողլով միայն զծայր խարազանին այնքա՛ն , որքա՛ն ըմբռնիլ կարէ . եւ հարկանեն յուժգնակի զգետնի , ցնդմամբ ձեռին . որ զերծեցեալ 'ի քղոյն , սաստկութ՟ թափին շր ջապատի յինքեան , ճայլով իբր ան շարժ : Գո՛ն եւայլք եւս տեսակք , որք բրօք սատու՟արասայինք զան ձեցեալք , առօցեն զնոյն արտադրո ծութի , բայց չէ՛ ժամանակ ճառ ել սատէն զնոցանէ : Լ . Թու՞ փօ , կամ Թուօ՛քուս :

Գումարեալ . տեղի գումար

ման, մարդկանց, կամ այլոց իրաց ։

Գումարտակ. լուծանք, և կատարած ուրուք իրի յաղագս որոյ խօսին. և կամ ծայրիրի ուրուք ւՂյլ և համանգամայն առումն բովանդակից Թուիցելոց, կամ արարեցելոց ։ գործօրինակ, մինչ ծախեմք զպէսպէս գոյս, առ՚ի շահումն իրաց զանազանից, կամ՚ի պէտոյս կարեաց մերոց. և կամ ժողովեալք զհասս, և զմուտս տարեկանս, զբովանդակն համաթվեմք ՚ի մի, առ՚ի գիտել զորքանութին; զբոլորն զայն, բաղկացեալ՚ի մասնկանց, կոչեմք գումարտակ ։ Է. Սումմա ։

Դ :

Դուշրակեմ . ճանաչեմ այնքան նրբագունիւ խուզմամբ և հետազօտմամբ , մինչ մեայ և ոչ ինչ յենթակայութե ճանաչելոյ , գաղեցեալ յիմոյս ճանաչմանէ :

Դերասան . իրակօղ առասպելի , և ծիծաղունեաց իրաց . որ անձնայլակեցեալ , վիպէ զմուս օտարաց , ընտեսարանում , կամ ի քաղաքայնում հրապարակի : Դերասան կոչի և ս , ամ կատակաւոր , և խաղարկու : Լ. Հիս'Թուիօ :

Դերյարդեմ . զթիւրեցեալն , և զխանդարեցեալն , վերստին ուղղեմ և յարդարեմ : Լ. Էմէ'նտօ :

Դհազ-էկ . կուտակ գիշեր մեռելոց :

Ղ—խմաըմբոստեմ. ընդդէմ զի-
նիմ, և հակառակ կամ, զի մի՛ լի-
ցի: և իբր բարձրավզօրէն կի՛րճ
արկանեմ, և խանդարեմ զլինելու-
թի նորին: Լ. Րոմիմէ՛տիօ:

Ղ—խմայլան. նմանութիւն ինչ
դիմի, կամ այլանդակ իմն կեր-
պարան, յօրինեցեալ ՚ի զանազա-
նից նիւթոց, զոր ՚ի դէմս վերադն
են, զի մի՛ լիցին ճանաչեցեալք,
կամ զի երկուցեն զերեխայս տես-
մամբ: Ղ—ամիօրէն: Մասղարայ.
կամ Մուրաթ վերաձայնեն: Այժ
բաբենի և ս ան յիրան յայնոսիկ,
որ է տուարտանքս երկիւղալից թու-
խն, բայց ՚ինեբքս, հեշտալից և ան-
վնասք են: Լ. Լա՛րուայ:

Են

Ե ։

Ենթադրութիւն. կոչի առաջինութիւն այն, որ ներփակէ յինքեան, զվճիռ և զխնդիականն վերլուծումն զիրայն հետագայից, ներբաղադրութեամբ հետազօտմամբ ։

Լ. Մխիթարեա՛ցիս ։

Երբեմնութիւն. անուն բաղկացեալ՝ ի մակբայէն, երբեմն; և նշանակէ զկրառումն ժամանակի, նոյնիմբ մակբայիւ ։

Երբե՛. մակբայ ժամանակական ։ Ցէ ա խռուն իմն միջարկութե ժամանակի ։ Մե՛րթ, առնանի փոխանակ, Ցայլում ժամանակի, կամ. Ցորում և իցէ ժամանակի ։ Նշանակէ և ո աորեքաւրեք ։ Երբեմն ։ Եր

Երթեւեկցութիւն. կցորդութիւն
գնալոյ եւ գալոյ առ միմեանս: Սո-
վորութիւն քաղաքավարելոյ ՚ի միա-
սին: Ընտանեկցութիւն, որ ծնա-
նի ՚ի խօսակցութենէ, ՚ի գնալոյ եւ ՚ի-
գալոյ առ միմեանս: Լ. Քօնվէռ-
սացիօ:

Եփարան. ստամոքս. կոչի աղե-
պարկն այն, ընդ որ անցանէ կերա-
կուրն, յետ ծամելոյն եւ կլան-
ելոյն: Եւ կամ այն. յոր եփի՛ կերա-
ուրն, ջերմութեամբ բնութենակա-
նաւ: Լ. Ստօ՛մաքուս:

Զ:

Զարգանամ. աճիմ յառա-
ջելով, եւ միշտ շահիմ զառ-
աւել ինչ, քան զոր նախ ունեցեալ
էի:

ձի : Երբեմն նշանակէ յառաջեմ. յառաջ գնամ : Լ. Փռօցի՛չիօ :

Զգայարանք. զրկեցեալ 'ի զգայութե̄. անզգայ. առանց զգայութե̄ :

Զգացումն. դատողութի̄ և իմացումն ոգւոյն, ընտրում այս պէս կամ այնպէս ենթադատէ զլուծեալն, կամ զտեսեալն, և կամ զըղձացեալն մտօք : Նշանակէ և, զասութի̄ս յատկառականս, որ անց հանճարեղաբանից : Լ. Սէնթէ՛նցիայ :

Զետեղեմ. բռնութե̄ առնում և տիրապետեմ : Ընդ տէրութե̄ իմով դնեմ, որ ո՛չ էր իմ : Կալնում զտեղի ինչ, և լնում ինև : ․Զռնանի և. վ̃ն նստելոյ 'ի տեղւոջ ուրուք, կամ կալոյ : Նշան

ակէ

անկ է եւս երբեմն, յառաջել բան զմիւսն, թէ խօսիւք, եւ թէ առարմամբ: Լ. Օ՛քքուփօ:

Զուգամասութիւն: Համասարամասութիւն, եւ բարեխառնութիւն ոգւոյ որ ո՛չ ընբարեբախտութեամբ բարձրավզէ, եւ ո՛չ 'ի թշուառութիւնս տրտմնջէ, եւ վրդովի: Երբեմն առնանի, վ̄ն համբերութեան եւ տեւողութեան: Լ. Էգուանի՛միթաս:

Զուգեղենակ. տեսակ ինչ անօթոյ, համագուգեցեալ 'ի բազմամանեայց փայտից, 'ի կապաս Ջրոյ. գինոյ, եւ այլոց ուռկաց: զոր Ռամկօրէն. Լառօ՛լ յարանուանեն: Եւ զի հասարակօրէն յեղեւնոյ յօրինի, վերածայնեցեալ եղեւ, զուգեղենակ. յ̄ի զուգեցեալ 'ի յեղեւնոյ փայտէ:

Ընդ

Ը ։

Ընդդէառարեմ. ի բաց մերժեմ, և հեռացուցանեմ յինէն ։ Բացասեմ հրաժարմամբ։ Լ. Ռէ-քու՛սօ ։

Ընդհոծ . յաճախագոյն, և երկարաձիգ ։ Երբեմն նշանակէ. ձա՛ս առխիտ ։

Ընդոստնեմ . ցաթքելով՝ յե՛տս քարշիմ ։ Իսկոյն յետս փոխեմ զոտս։ Լ. Ռէսի՛լիօ ։

Թ ։

Թաշփառութի . մոլորութն յուղղոյ ճանապարհէ, ո՛չ կամաւ, այլ անհոգութէ ։

Թէ

Թիկնասատանդեմ. սատե՛մ և_
փոխեմ զասացեալս իմ: Ո՛չ կա_
միմ գալ առ ի՛ն առաջադրեցեալ,
և պատճառեմ զբանս պէսպէսս:
Դարձուցանեմ յետս, զԹիկունս:
Ո՛չ համարձակիմ ՚ի գործ ինչ մտ
անել, վն որոյ և զբարուրս վերա_
դիղեմ վախճանին այնմիկ: Եւ_
ցատկապէս փաղանշանի անուանս
այս, ՚ի շարժմանէ Թիկնակշտին,
և ուսոյն: զի մինչ ՚ի բարեկամէ՛
ումեմնէ կամ ՚ի մեծաւ՛որէ, հրա_
մայի առնիլ ինչ որ ո՛չ կամի առնել
զհրամայեցեալն, սովորէ զԹի_
կունս և զուսն, երբեմն ՚ի վեր, և_
երբեմն ՚ի վայր; կամ այսր և անդր
շարժառոցել, առ ՚ի ցուցանել զո՛չ
ունելն զկամս, և կամ զդժո՛ւարու
Թի իմն ներ գոլ ընդգործում: Լ.

Թէռ

Թեւածիլք՛ ուսոյ ։

Թոյլատրութիւն. այնպիսի իմն ազատական ընդարձակութիւն, և հրաման տալոյ և խօսելոյ ամենից կամեցելոց իրաց, թէ և ո՛չ պատիժ տրիցի խօսեցելոց և արարեցելոց ։ Երբեմն սակայն նշանակէ պղպջող Թոյլն, և զհրամանն ։ Լ. Լիցէ՛նցիա ։

Ժ ։

ԺուՃնդամահ. սխտ իմն, մահաբեր, և ցաւ՛ածիր. որ թունաւ՛որեցելով փոխեցութբ, զկենդանական զօրութիւն սրտին ազձատել, և ապականել սովո՛րէ։ Ըստ ամկօրէն, մահ ։ և ուրբք ուրբք բարութիւն կոչեն ։ Ժուռնանի և փոխա

խմանալ չխասականութե, թշու_առութե. և խանգարման: Ամե՛րթ, վ̄ն ա՛ուն չարագործի, և վատթա_րագոյն, որ ի լրում ժանդամոլու_թեն, ապականէ զայլս, և կորու_սանէ: Լ. փէ՛սթիս:

Ժառանգատեմ. զրկեմ՛ի ժառանգութենէն, զոր ունելոցէր ըստ իրաւանց: Թողում զնա՛, առանց ժառանգութե: Լ. Էքսհէռէ՛տօ:

Ի:

Իսկադեր. որ ունի զհաստատանին ճշմարտութե, և ոչ փո_փոխի:

Իսկ. շաղկապ ընդդիմական: Եւ երբեմն է՛ անուն, և հոլովի: Իսկ. իսկոյ: Նշանակէ զճշմարիտն իսկատ.

Իսկատուղուրկ ՚ի ճշմարտութե.
սուտ :

Իրաւադատ. վերատեսուչ, և ընտրող վարուց քաղաքականաց, և արարմանց նոցին : Լ. Զենոն :

Իրաւադատութի. արժանապատիւ և գործունէութի, իրաւադատին : Լ. Զենոնոս :

Լ:

Լուծումն. ի : կողմն դատուիլեր, բլլոց. և լեզուանց :

Լեզուագար. յաճախաբան. և որ խօսի դշար, զայլմէ. վատահամբաւելով. ստելով. և ընդվայր բարբանջելով յորոյ խօսիցն ոչ զպտուղ ինչ. և ոչ զշինութի ընդունել կարեն լսօղքն. այլ մանաւանդ զտաղ

տուկ . և դձանձրոյթ :

Լուսադար . խանգարեցեալ ՚ի լուսոյ . կոյր . գաչացու :

Լարծիւն . և լպրտիւն : յաս կապէս կոչի այն ; նորում չկարէ ոք կալ . այլ սահինքեան ոտիցն . որպիսի է գետին, լոկոնեցեալ կաւ ով . կճեայք ողորկեցեալք . երկիր ինչ , կամ ջուր սառնացեալ . և այլք համանմանք , նորա չկարեմք դիւրապէս հաստել զշաւիղս : Լարծիւն կոչի և ս , որ յըմբռնեմն , սողացեալ սահի ՚ի ձեռաց . ըստոր ում են ձկունք , և նմանք նոցին : Աղռնանի սակայն վն խաբէութե . և այնց , որք դայէսպէս պատրանօ և գխարդախութիւ գիտեն կիրառ կել : Երբեմն , վն անհաւատար մութե : և նենգագործութե :

Մերթ ,

ւՄերթ, անկայունութե, և անցողութե : Լ. Լ՛ուսաւորիչուս :

Լրբութի. չարախօսութի, կամ վատաբանութի զումեմնէ :

Խ :

Խաղանք.անաց.կոչին տուրք և լռելիք երեխային, զորս մատուցանեն նոցունց, մանկածուք և դաստիարակք : որպիսիք են. կարկաչայք. ճռռինք, տախտակ նկարուն. պապղուն ինչ մանեակ. տապարիկ երկդիմի. արծաթաձոյլ դանկիկ. ագանելիք գեղգեղունք և համայն զարդք տղայականք, որովք խայտան երեխայք :

Խաղետող. հրապարակ, և տեղի խաղուց :

Խայտափիտ. որ ունի զխայտս և զբիծս յոգներանգս ; և կամ զգիր֊ բորակս մանուանս նկնքեան սև նո֊ րեցեալս :

Խանդեմ. ես. է: Հրամայական. Խանդէր : արժանի լինիմ ունել զայս կամ զայն իր : Վայելեմ զայս ինչ իր : Իւրացուցանեմ սեպհա֊ կանապէս :

Խարբալ. լի : Թիւրահոծ, և պտտայոլով ճանապարհ. որոյ մա֊ նաւի՛քն ծուահեալք և յաճախա֊ գոյնք, խառնեցեալք ընդ յիրեարս, քակտին ուրեքուրեք, և խանդա֊ րին. և կամ խնի՛ տ ինձ ընդ միմեանս խառնիլով, այլայլէ՛ն զուղղութի̄ ճանապարհին, մինչ զի ո՛չ մարթին ճանապարհորդք տարբերել զու֊ ղին արքունի, 'ի կողմնականաց :

Հաս

ւԱստուած բղխէ բայս. Խտարբա լեմ. որ նշանակէ զպտու նոյնոյ անուան: ւԱռնանի երբեմն, զմի մոլորեցուցանելոյ, և պատրելոյ:

Խելացնոր. հիւանդութիւն իմն, որ ցնդէ՛ զխել և զմիտ հիւանդին, և վերածէ միանգամայն յախմարութիւն, և ՚ի տարամտութիւն: Եւ պատճառի սա, ՚ի ջերմութենէ մաշկեկաց. կամ ՚ի դեղնամաղձէ, և ՚ի սեւամաղձէ, կարի ի մն կից իջելոյ: Լ. Փռենէզիս:

Խելացնորամէտ. ախտացեալ հիւանդութեամբ խելացնորին: Լ. Փռենէ՛թիքուս:

Խեցեմորթ. կոչին զեռունք, և սողունք, որք ունին զմորթ կարծրագոյն, ըստ նմանութեան խեցոյ, և կրեն ընդ ինքեանս զբնին իւր

եանց. Թէ Ջրայինք իցեն, և Թէ ցամաքայինք: Յաճախապէս սակայն առնանի, զի միջէր պեռնոյն այն որին, որ ունի դեղձիւրս կրկինս, որովք զուղին նախաղննէ, զոլով ինքն պաչացու. զոր Ռամկօրէն. Շողոտ, և Եպէղուլաղի, վերաձայնեն:

Խուճապեմ. մեծաւ հոգաբարձուԹբ յուղեմ զպիտոյս, և ջանամ կատարել զոր ձեռնամուխ եղէ:

Խրամատազգած. զգածեցեալ, ձկտասաբերին և աներածեան խոր հրդով, կամ դժտաւորուԹբ, կամ մտածուԹբ, կամ իրակուԹբ, կամ բանին, և այլովք համայնիւք, որք վերածել կարեն զմիտս, և զաւեր, Թէ հոգւոյ, և Թէ մարմնոյ:

Խրատապատժեմ. կշտամբեմ

բանիւք , կամ պատժեմ քինախնդրութե̄ և խրատու։ Լ. Քաղթ՛ն կօ:

Խրոխտաւուցեմ. շարժեմ զգլուխս հանդէպ կրծոյս , անհաւացուցանելով զոք . և կամ սպառնամ , միանգամայն զբանս խրոխտս , և զգոռալիս էլուզանելով :

Խստացաւ . Հիւանդութիւն իմն աչաց , որ շառագունէ՛ զոսկի , տակոյց ոսկերին , և ուռուցեալ զկոպն , յետս շրջէ իբր զարհուրանտեսիլս և զկեղուանս , մինչ զի ոչ կարեն թարթափքն առ յիրեարս մերձիլ , թարց մեծ ադրունի ցաւոյ ; և եթէ շօշափիցեն ձեռօք . կսկծեցեալք մրմնջեն . և ո՛չ իսկ համարձակայես նկատել առ լոյսն կարեն , և կամ յի՛ր ինչ սպիտակաձոյլ . Վա՛ զի խստին 'ի պայծառութե̄

ենթակայեն : Լ. Օֆթալմիայ :

Ծ :

Ծաղկոտկէն . ինի : տեսակ ինն քարի թեթեւագունի , որ զծա́նկս փոքրկունս ունի յինքեան , նիտս միմեանց :

Ծարաւանութ̄ին . ոճ ինն խօսելոյ , որ համանմանիւք եւերկնմացիւք բանիւք , զքօղէ՛ զիմա́ցն ուղղական , եւ իբր ներածարէ զի՛ ունն իրին , մինչ զի ո́չ կարէ իմանիլ մաքրապէս : Եւ իբր միշտ մոլութ̄ի համարեցեալ լինի , կերպս այս խօսելոյ :

Ծարուն . ունոյ : ունք . եաց : Ծարրեցեալ , եւ առ միմեանս պատատեցեալ :

Կաս

Լ :

Աշխեհկ . ի : քարանկագոյն, և խիստ մանանիկն այն ամէնից պտղոց, յորմէ կախին յոստոյ ծառոյն : զոր Ռամկօրէն, կոթ անուանեն :

Լյաղաքույս . անուն իմն սեռական, որ պարունակէ ընդ ինքեամբ զբազում քանջարս վայրիս, որք 'ի միոջ և եթ գնդաձևոջէ արմատոյ, արձակեն զտերևս ուղիղս և երկարանձիգս, թէ ջրայինք իցեն, և թէ ցամաքայինք: որպիսիք են . Գայլասխտոր . բծեծ . աղպաշար . և այլք նմանիք :

Լյարծախօսութիւն . անհատատութիւն, և տարբանկուսականն իմն զօրութիւն

րութիւն բանից , որ 'ի կարծիս և 'ի տարակոյս արկանէ զլսօղսն :

Կարկաչոտութիւն . լեզուագարութիւն անխմարական , որ ո՛չ զվայելս ունի խօսելոյ , և ո՛չ իսկ զժամանակ և զորպիսութիւն խօսիցն ընտրէ : Յատկապէս հաւուցէ կարկաչել , յորոց անդրափոխի և առ մարդիկս , որք Թարց մտախոհութէ և պատկառանաց , բարբանջեն վայրապար : Լ. Լօքուացիթաս :

Կենակեր . նախապետական իմ զօրութիւն հոգւոյն , որ յաջողակօրէն յարդարէ զբնաւս նորին ներգործութիւնս . և իբր յինքեան կրէ զկենանս : Սա՛ երբեմն անուանի շունչ . և երբեմն ոգի . ըստ զանազանից գործոց , զոր իրանէ : Լ. Սփիրիթուս :

Կենատ .

Վկեմաստ . խօսք իմն Թունայի, որ բուսանի ընկղզոջն Սարտինեայ ։ զոր եթէ կերիցէ ոք, զալա-րէ զջիլս, եւ յետս քաշէ զշրթունս եւ զմորթն որ շուրջ զբերանովն, բաղմամբ ծանեացն . մինչ զի որք մեռանին 'ի Թունից նորին . ցու-ցանեն զդէմս, իբր Թէ ծիծաղէին ։

Լ ։ Սաւատօ՛նիայ ։

Վերակիր . որ առբերէ՛ զխոր-տիկս 'ի սեղան ։ Աշուիշխանս, է՛ առ ժանապատի՛ իմն, կերակրութին։ զոր Լաթինացիք . Մոմփիֆեռ-մէ րակոչեն ։

Վերարկ . ա̃մ ինչ որ ածի, վ̃ա ուտելոյ եւ ըմպելոյ ։ Որպէս եւ ըռ-ռճիկ անուանի ա̃մ ինչ, որ առ-'ի ուտել 'ի զգենուլ, եւ յայլս պէտս առատորին ։

Սեր

Կյերտամն. մեծամեծս ինչ չիմ ուսած: և և ս գործի և արարք, որ ո՛չ միայն ինչ մեծահաշիւ վն նիւթոյն, այլ և ձեռագործին, և ուչիմութե̄ կառուցողին: Լ. ըմա́ք ինայ: Ոմանք մեքենայ կոչեն զսա, առեալք ՚ի բառնէն լաթինացւոց:

Հ:

Հազիւ: Ոամփոփէն բառունք· կամ. ազնճակս: Նշանակէ, մեծաւ դժուարութե̄: Երբեմն նշանակէ. Ո՛չ: զորօրինակ. հազիւ դատանի այր, որ ո՛չ ունիցի զպաշտօն. կմ. ո՛չ պատանի այր, որ ո՛չ ունիցի զպաշտօն:

Հակակրութի. ընդդէմ իմն դիմադարձութի, և հակառակութի իրաց, զոր ունին առ միմեանս

ընտածն

ընտածնելաւ ատելութե ; որում դիմադրի . Համակրութի . որ ընդ կանաւաբար ունին զձկտումն առ յիրեարս ։ Լ. Անթիփաթի՛այ ։

Համակրութի . բնական իմն ձկտումն սիրողական, ՚ի մէջ իրերաց։ որում դիմադրի . Հակակրութին ։ Լ. Սիմփաթի՛այ ։

Համարան . Մատեան ինչ, նորում փաղանչանին բովանդակին ծախք, և մուտք . և կամ հաշիւք առնից և տուրից ։

Համբարու . կենդանի իմն յոյժ գազանաբարոյ և կարծրասիրտ, որ ձեւացուցանէ զձայն իւր ըստ խօսից մարդկանց . և ուսեալ զանուանս հովուաց, կոչէ յարտաքս ՚ի փարախէ անտի, և գիշատէ զնոսին ։ Կարծեն ոմանք զբնութի

սորին

սորին գոլ երկատեսակ, մի՛ ՚ի միում ամի է՛գ, և ՚ի միւսում, արու առփոխիլ: Լ. Հիէ՛նա:

Հայեցարան. տեղի, ուր խաղք, և պէսպէս հրճուանք հասարականք, հրապարակին: Մերթ, ասի և ինքեան հայեցմանն առ յայսպիսիս: Երբեմն առնանի ՚ի մի տեղւոյն, ուստի հայեցանի առ խաղս հանդիսականս: Լ. Ամփիթէքթա՛քուլում:

Հաշուե՛մուտ. պտուղ և շա՛հ տարեկան, զոր ժողովեմք ՚ի ստացուածոց մերոց, յանդեայց, յանդաստանաց. ՚ի տանց, ՚ի քաղաքաց, և ևս յանձանց ստորադրեցելոց նիշխանութե մերում. և յայլոց իրաց, որք մտանեն ՚ի հաշիւ համարանի մերոյ: Լ. Փրօւէ՛նթուս:

Հաշուակալեմ. համարեմ իրին

ցան

ցանկացելոյ, և իւրացուցանեմզնա ։

Հաստատողք. որ ունի զստո՛ւար հիմն և զամրագոյն ա՛րմ, և կամ որոյ կողմն ներքին, հաստատագոյն է, քան զկողմն վերին ։

Հարթեմ. զնախկին թիւրն և զխախն, որ ո՛չ օրինապէս դրեցեալ եղև, ուղղեմ. և զվերյա՛ւելեցեալն յուղղականէ չափէն, ՚ի բա՛ց հատանեմ ։ Լ. Քո՛ռռէկօ ։

Հարկամիտիմ. ստիպիմ իբր ՚ի հարկէ, առ ՚ի հետևիլ առաջադրեցելոյ իրին ։

Հա՛ստատադրուժ. որ խախտէ և լուծանէ զհա՛ստատ ։

Հէ՛. միջարկութի՛ւն սպառնական ։ Երբեմն է՛, հոշական ։ և Երբեմն, ա՛ղաղական ։

Հոմանի, որ ընդ միուսումն մի-

բողակցի,

բողակցի ընկերանայ , առ ՚խոնրհել
զմի՝ և զնոյն սիրուհն , սիրով առ-
մակամնաւ : Լ. Հիւմլես :

Ձ :

Ձեռբածութի̃ն , և ձեռնած-
ութի̃ն , ըմբռնումն ՚ի ձեռ-
անէ , և առաջնորդութիւն : Լ. Մա-
նուտուքցիօ :

Ճ :

Ճեպամբ՝ ըթ . յաճախա-
պես . բազմիցս : Լ. Փռէ-
քուէ՚նթեր :

Մ :

Մագնիս . տեսակ ինչ քարի, որ յինքն առ քարշէ զերկաթն: զոր ՄՂաձինկք . Միքլատուղ տաշի, կոչեն: Կարծեն ոմանք թէ յարանուանեցեալ իցէ 'ի գտանողէն, որ զնոյն անուն ունէր: Իսկ այլք, 'ի գաւառէն Մագնէ'սիայ, ուր նախ գտեալ էղև, շուրջ զքաղաքաւն Հերակլեաւ . ուստի և անուանեցին . Հերակլիօն մանիքս: Բայց զիարդ և իցէ, մոլորութին է' նոցին, որք անդամանդ կոչեն զսա . որ ամենևին հակառակ է որպիսութեն սորին : զի անդամանդն, է' մեծագին ինձ 'ի մէջ բոլորեցունց ականց ազնուականաց,

և կարծրագոյն քան զբնաւ՞ս, և
փոքրիկ. Թափանձութեամբ իսկ և
գունով, համագոյն սառնորակի.
զոր Լաթինացիք Ադամաս, Գաղ-
ղիացիք, և Լէհացիք Դիամանդ.
Իտալացիք և Սպանիացիք Դիա-
մանթէ. և Տաճիկք Էլմազ վերա-
ձայնեն: Իսկ մագնէսն, ո՛չ հա-
մաթու՞ի ՚ի մէջ ականց, և ո՛չ իսկ է
ծանրագին ; կարծրութեամբ և քա-
նակութեամբ, իբրև զքարս հասա-
րակս ; երանգի՞, երկաթագոյն,
և նսեմատես: Լ. Մագնէս.

Մահեկ. եկան ; ծառ իմն ՚ի սա
նմանութեամբ գիհոյ, որոյ սաղար
թքն, ունին յինքեան զթոյն. ման
աւ՞անդ ՚ի սպանիայ, և յարքատիայ:
Լ. Թաքսուս:

Մահեթոյն. մահադեղ իմն,
կաղ

կազմեցեալ 'ի Թունաւորաց սաղար-
Թից, մահեկանն : Լ. Թօքսիքայ :

Մեծիրապէս՝. կարի, յոյժ. սաս-
տիկ : Լ. Մակնօ՛փերէ :

Մէ՛տա . կոչի քարակագունեղ
ձևկաԹն այն, որ կառուցանի 'ի
մէջ լծակի կշռոյն . որով համեմատ
մարԹն զԹեԹևուԹի և զծանրու-
Թի կշռմանց կշռոյն, մինչ այսր
կամ անդր, միտի : Մէ՛տա կոչի և ս,
սակայն ոչ յատկապէս . մանանինն
այն , զոր դնեն երբեմն 'ի Թա՛Թ
կշռոյն , առ 'ի զուգահաւասարել զնո-
սին միմեանց, մինչ ո՛չ են արդա-
րամետք : զոր Ռամկօրէն . Ճշպ
րայ կոչեն :

Մեռինայ . խոտ ինչ Թունալի,
որ բուսանի 'ի լերինս անջրդիս ,
մերկս , քարաժեռս , անհետս , և

յամուլս, յորմէ մինչ ճաշակեն քա-
ծինծք, գլխատեցեալք ուրովին, սատանկին խոկոյն, 'ի սաստկութէ̄ Թունից: Զսմանէ առասպելաբանեն վիպասանք, վերաբուսեցեալ 'ի փրփրոյն հոսեցելոյ 'ի բերանոյն Զերպերոս կոչեցելոյ շանն, յդ̄ եռագլուխ. յորժամ եհան զնա Հերքուլես 'ի դժոխոց անտի, եւ կաթեղինեօք շղթայիւք, եւ եած 'ի լեառն Փիթինեայ: Լ. Աքօ՛նիթում:

Սերթընդմերթ: բազմիցս. յարաժամ. յաճախապէս: Լ. Սէփէ:

Սիանդր. եր: կոչի ձողաձև նի՛շն. զոր կառուցանեն նաւապարխուսմ, վ՛ն խաղուց ընթացականաց: Զռնանի հաստաբակօրէն, փոխանակ եղերաց, եւ զիարդ եւ

եցէ

իցէ վախճանի ։ Ուստի սահմանք և կոպարք անդաստանաց , գաւառաց , և այլոց , միանդր յարանուանին ։ Նմանապէս և կոյտք քարանց , շեղջք ցորենոյ . և դէզք խոտից , և այլոց համանմանեաց , որոց կողմն ներքին ստուար , և քարակագոյն իցէ գագաթն , միանդր կոչին սովորէն ։ Այլ և արձանք կանգնեցեալք , և բրգունք եռաժանիք և քառաժանիք , այսու անուամբ յորջորջին ։ Է . Մէ՛թա ։

Միջակէտ . Նշանախեց միջական , որ 'ի մէջ բոլորակաձևում գնդակող և կամ ծրի , առկայանայ . յորմէ գիծքն ընդածեցեալք ուղղապէս առ յերկոսին եզերան , զուգաչափք լինին միմեանց ։ Ուստի և մէջ երկրի , որ ուղղակի և

հաւասարապէս տարաձգեցեալ գոյ յամենից կողմանց, կոչի միջակէտ, առ որ ձկտին բնաւինք ծանրութիւք, ինքնայօժարութ՟ բնականաւ: Լ. Չէ՛նթրում:

Յ:

Յաղթանակ. հանդէս երևելի, և մեծածախ պատրաստութի զոր առնել սովորէին հռոմայեցիք, մինչ զօրավար ոք և կամ կայսր, յետ յաղթելոյ և վանելոյ զթշնամիս, մտանէր 'ի մեծն հռոմ: Լ. Թռիումֆուս:

Յաղթանակե՛մ. զյաղթանակ առնեմ: զկնի վանելոյն զթշնամիս, հանդիսաւոր և ցնծութ՟ մտանեմ 'ի քաղաք իմ: Լ. Թռիումֆօ:

Յա

Յարա՛նկ . մանկեայ ժամանա-
կական : ընդ երկարաձիգ ինչ ժա-
մանակ : Լ. Դի՛ու :

Յարատեւութի . երկարաձգ-
ութի ժամանակի : Թի՛ւ աւուրց,
և յոգնամեանութի տեւելոյ : Լ. Դի-
ութ՛ուռնիթաս :

Յարմարափո՛յթ . որ ա՛րդ պատ-
րաստեալ է առ ՚իղիր ինչ առնել
Թա՛րց յապաղման , կամ ծուլու-
թէ : Եւ որ առձեռն պատրաստ
գոյ , մինչ խնդրի՛ կամ պիտոյա-
նայ : Երբեմն առնանի վս դիւրու-
թէ առնլոյ իրին : Մերթ , նշա-
նակէ , զերագագոյն , և պճախաւոր
պաշտօնատարութի : Իմանի և
փոխանակ զուա՛րթութէ և հրճուա՛-
նաց : Լ. Փռո՛մփթուս :

Յամին . նոյ . եւն : յապաղումն ,

պատճառեցեալ ՚ի կամաց յանձնէն։

Յապաւե՛մ. նպեհեմ. անհո_ գանամ, և իբր յապաւնում ամա_ նակի թողում զՔան և զհոգացու_ թի իւրն առաջադրեցելոյ։ Երբ եմն է՛, անգոսնեմ. առյո՛չ ինչ հա_ մարիմ։ Լ. Նէ՛գլիգօ։

Յաւէտագին. որ պատուաւէլ ունի զգին, և զմեծահաշուեցու_ թի, քան զայլս։

Յորձանապտոյտ։ Նշանակէ զՋր ջաբերմունս, և զխառնածութիս բանից։ Եւ ևս զճանապարհ, և_ դըշուա՛ իրս մանանեմանս։ Եւ յատկա_ պէս առնաւանի վ՜ն ջրոյ, մինչ զկա_ րոյս առնու ՚ի խորսըս ծոցածա՛ւալս գետոց, և ո՛չ ընդհոսի ուղղապէս ընդ վտակին։

Յուսացողութի։ Կարծիք եմս իս կառն,

կառչեր , եւ յոյս , ըղձացեալ զինքենէ՝ կամ զայլմէ ։ ՚Երկրորդական մէրթ ՚ի կողմն չար , եւ մերթ ՚ի բարի ։ Լ. Փիտուցիայ ։

Ն ։

Ուշ՛ակնկատր . կամեր ։ ԱՄԵնաանէ ննմ փոքեր ձկան . զորմէ ծառ են արգելու լընաւն ՚ի գնացից , յեռմամբ եւ ետ իւրով , ՚ինա ։ Իսկ այլք ամեն յամբապայն արտաքոր ծել զընթաց նաւին , այլ ոչ կա տանել ամենեւին զթամն ։ գնացից նորին ։ Լ. Ռէմոռա ։ Յունարէն. Եխենէիս . յարամնու անի ։

Նաւ՛ արտակ. աւ՛ արտատու ծո զնաւակաց , որ աւ՛ արգելութե չորքն ընդ ծով , կողմանելով զնաւս , զնդղին .

զկղզիս . և կամ զբնակիչս ծովափեայս : Լ. փիւռաթայ :

Ներսունապէս`. կարճ իմն ներքսապէս , և իբր յեցեալ 'իսրտում , թէ սիրով , թէ խորհրդով , և թէ այլովք իրօք : Լ. Էնթիմէ` :

Նշմնմռ , ցուցակ ինչ և նշան արհամարհանաց . որ լինի 'ի շարժառուցելոյ ձեռին , շրջածութէ աչաց , կամ առուցմամբ այլոց անդամոց :

Նմանակներտ . պատկեր ինչ կազմեցեալ , ըստ նմանութէ իրի ուրուք : Լ. Սիմուլաքռում :

Շ :

Շաղրծանկցեմ. շարժմամբ անդամոց մարմնոյ, հեշտացու-

ցան

ցանել զհայեցողս ։ Լ. Մեսթե՛ք ուլօռ ։

Շարժառոցեմ . յօրացմամբ իմիք շարժեմ զձեռս, կամ զանձս իմ, այսր և անդր ։

Շարժառիթ . նշանակէ զպատճառն զայն, յորմէ շարժիմք, առ 'ի առնել զայս ինչ կամ զայն ։ Լ. Մօթի՛վուս ։

Շեղադէգ . կուտակ ինչ շիւղից . կամ այլոց նիւթոց, զորս դնին զաքարդել սովորէն մրջիւնք, 'ի վերայ բունոց իւրեանց . մանաւանդ յանտառս, և 'ի վայրս խոնաւուտս ։

Շլանկանե՛մ . հայիմ, սակաւ ինչ ունելով զտեսութի՟ն, և իբր զխտակոյր ։ Լ. Չեքու՛ցիօ ։

Շնորհունակութի՟ն . յիշողութի՟ն

թի առեցելոյ շնորհին, և բարերարութ̅են, հանդերձ հատուցմամբ փոխարինին: Լ. Կրաթիթուտօ:

Շնորհառութ̅ի. պարգևումն, կամ ընձեռումն շնորհի ուրուք, ըստ արդեանց, և արժանաւորութէ: Լ. Փէնէֆի՛չիում:

Ո:

Ոգի. շունչ. կենդանի. կամ կենսատու: Լ. Սփի՛րիթուս:

Ոստղ. եղ: նի՛ւթ ինչ մածե՛ղ, զոր յօրինեն ՚ի մորթոյ եղենւոյ, կամ ցլայնոյ, բա՛ղ ինն եփելով զնոյն: Ռամկօրէն, սոսինձ անուանի: Լ. Կլլը՛ւթէն, և Կլլութի՛նում:

Ուղակաեմ. հարթեմ և ուղղեմ զթիւրութ̅ի: և կամ առ ուղին դար

ձու

Ձուցանեմ զարտեւլեայն ։

Ուսումնական, որ առ ուսումն պատշաճի ։ կամ որ վարժէ զուս ումն ։ Ուսումնականք կոչին և մանկունք. որք յաճախեն 'ի դասատունն, և որք յուսումն պարապին ։ Լ. Սթուտիօ՛զուս ։

Չ ։

Չարուո՛ք ։ չարեպէս, ո՛չ բարուոք ։ Լ. Մա՛լէ ։

Պ ։

Պատու՛ադրութի̃. ընծեռումն արժանապատուութե̃. մեծարանք. գովաբանութի̃. պատի՛ւ իշխեցողականն, կամ տիրականն ։ Լ. Թի՛թուլուս ։

Փողոտենուագ : ՍՐԲեամն իմս քանաստեղծականի վերաձաւու ԹԷ. որ զքաղաքականաց, կամ զյառ կաւից անձանց զվարս և զկեանս առյուցանէ ներկայապէս, հրապարակեցեալ ընտեսարանում. որոյ սկզբանն ընձեռէին իրք և արարք տրամականք. Բայց կատարի ուրախականաւ վախճանիւ : ԱՀրդ յարանուանեցեալ եղև այսպէս. զի մանկունքն ԱՂԹենացւոց յսկզբան գիւտի սորին, յօրինէին զառասպելս քանաստեղծականս, և 'ի պողոտայս քաղաքին երգելով, կոչէին զամբոխն 'ի հանդէս իւրեանց: և զկնի ժամանակաց. մինչ հաճոյ եղև բազմաց գիւտս այսպիսի, վերածին 'ի նզամ, առլաւագոյն և ազնուագոյն կացուԹի, որպէս զի ընտեսարանում Հրա

պարէ

պարակեցիւր , գեղեցկագունին յօրինմամբ : Լ. Քօմէ՛ տիա :

Ա :

Սառնատեսիլ, պայծառ և զուտ համնգոյն տեսութե՟ սառի :

Սառնորակ. Քա՛ր իմն պայծառ ատեսիլ և սպիտակափայլ , ըստ նմանութե՟ ջրի սառուցելոյ . զոր հանեն ՚ի փորուածոց լերանց: Ուստի կարծեն բազումք , թէ արդարև ՚ի սաստկութե՟ ցրտութե՟ց լեռնականաց , սառուցեալքն հիւթք յարատևելով ներկորում , փոխեն զտեսակնիւթոյն ՚ի քար , կարծրացուցանելով զնա , և թողուն միայն զգոյն , և զթափանձութի՟ նորին : Տ—ամկօրէն , Պլլօր վէրաձայնի :

Լ. Քրիս

Լ. Քրիսթափորոս :

Սառնորակեայ . յօրինեցեալ ՚ի սառնորակէ : Լ. Քրիսթափորի- նուռ :

Սիրելազրկութի . զրկելն յայնց իրաց, որք կարի իմն սիրելիք իցեն, զորօրինակ . ՚ի հօրէ . յամուսնոյ , յորդւոյ . ՚ի բարեկամէ իսկականէ : եւ այլոց :

Սմարակտոս . կանաչագոյն եւ թափանցիկ իմն , այլ . որ ՚ի մէջ ականց մեծագնից եւ ազնուականաց, զերրորդ-ականն ունի զտեղի : Լ. Սմարակտուս :

Սկզբնախաղ . յատկապէս կոչի նախանուագումն այն հանդարտին . եւ համաձայնեցութի աղեաց քնարին , եւ այլոց գործեաց երաժշտականաց . զոր նախ քան զերգելն ,

Էին, սովորէն երգիչք և քնարահարք փորձառուցել ։ Սակայն առնանի սեռօրէն վ՟ս սկզբան իւրոյ համայնից , մեղմաբար սկսեցելոց ։ Լ. Փոէլմուտիում ։

Սղղուածս . հնչուածս այն սղաձայն , որ եղուղանի խզմամբ ատամանց , և սակաւ՟իկ իմն անձկացուցմամբ շրթանց . զոր Ռոմայկօրէն Սվվլուածս , ասեն ։ որպիսի է՛ ձայնարկութ՟ի օձից , և համբառուաց ։ Լ. Սի՛պիլուս ։

Սողոսկեմ . յածապէս սողամ աստանդական , Թւոց առաջադրութե՟ . ըստորում շարժին սողունք և զեռունք ։

Սպրծեմ . բռնութե՟ նպրոհիւ՟ ներսամտեմ ; կամ դիմեմ ՚ի ներքս մեծաւ՟ յանդգնութե՟ ։

Սպրդեմ. մեղմաբար սողմամբ ՚իներս մտանեմ։

Սոպր. եւ. եւք։ առանց քա_ղաքավարութե. և անընդել բարե_կրթութե. որ ոչ զգացուցմանց զիջանէ, և ոչ իսկ ունկնդիր խրա_տուց լինի, այլ գռեհականա_տմարդութե յառաջեցուցանել ջանայ զկամ իւր։

Սուտակն. կի։ Տեսակ իմն ճանճի, մեծագոյն մարմնով քան զմեղու, որ ոչ զխայթ ունի, և ոչ իսկ մեղրագործէ կամ վարժէ զպա_շտօն ինչ ըստ մեղրարանուն, այլ միայն ասպնջական լինի ջերմաց_ութե զանգուածոյ մեղերն։ Աստի ալէ ՚ի գործառութե զայլս մեղուս իւր զպաշտօնէայս. պատժէ թմրոց զթութե, զյամառութիւն, և ձևաց

ելով

նըսով բարեկամութե՛ իւրով, պա_
տրէ կմեղուսն, եւ տուտէ՛ ձրի զկաս
տակ նոցին ։ Ուստի ո՛չ անվայել
չափես վէրաբերոյ առ այդրգս եւ
յանաստիս. որք Թէպէտ յինքեանց,
զո՛չ ինչ արժանի զօրութե՛ ստանեն,
դարանօնակալք լինին սակայն աշխ
ատամնաց եւ վաստակոց օտարին.
եւ արկանեն զմանկաղ ՚ի հնոցն,
զորս ո՛չ սերմանեցին ինքեանք ։
Աղոնանի եւ վշ պատե՛ր. խոստման
կութե. եւ որոգայթի. յորս Թա_
պուցանի ճշմարտութեին ։ Լ. Փու
քաս ։

Աստուածկապապս. որ վերերեւ_
ութաքար եւ կեղծիք ձեւացուցա_
նէ զբարեկամութի եւ զպաշտօ_
նասարութի, եւ ինքեան յարդարէ
զԹակարթս ։ Լ. Փուքամթուռ ։

Վ:

Վաղարկութի. երկարեցումն, և տարածումն ժամանակի, ՚ի ներկայէն, առ յայլս ամանակս: զո՞րինակ. եթէ զգործ ինչ զոր այսօր, կամ յայսմ ժամու առնելոց էի, յապաղեմ զնոյն, մինչև ցվաղն, կամ ցմի՛ւս ժամն: Լ. Դի լա՛ցիօ:

Վաղարկ. ի: և վաղարկեալն, նոյն: է՛ մասնիկն այն, զոր թէպէտ և փոքրիկ ինչ է, սակայն դրէցեալ ՚ի թուոց կշռոյն, շարժէ զնա, և սատրահանկէ՛: ուստի ոմանք, կէ՛տ անուանեն զմն փոքրութենն: Վա՛րկ անուանի ևս, զեարդ և իցէ միջակութի ժամանակի: Եւ ևս

հա

համայն ծանրութի, եթէ մեծ իցէ, և եթէ փոքր ։ Այլ և բովանդակ ընթացից ժամանակի ։ Յաճախապէս առնանի, վա փոքրագուն եղի իմն կիտի, ներկայականի ժամանակիս ։ Երբեմն վա դոյզն ինչ որքանութե իրաց ։ ԱՀստուստասին իրք, մեծի, կամ փոքրուվարկի, Օր. զմեծ, կամ զփոքր հաշուուեմ և զկարողութի ունին ։ Լ. Մօմէ՛նթում ։

Վարկենական. որ փութապէս անցանէ, և հաստատուն ո՛չ է ։ կամ որ դիւրապէս փոխի, և պականի եւ եւս, որ ընդ դոյզն ինչ ժամանակ մնայցէ. և վաղվաղակի ո՛չ ընչանայ ։ Լ. Մօմէնթանէում ։

Վատշուէր. դժրաւուտ. անօգուտ, վավաշոտ. չկոտի. անպտուակ.

չարաբարոյ . վատթարն , և որ զո՛չ
ինչ մասն բարութե ներընդունակ
լինելեան . և ընդունանակ բնաւ՛ից
մոլութե , և հակառակ նոցունց : Լ.
Նէ՛քուամ :

Վատաշու՛կութի . ամուսն վեր
ացեալ ՚ի վատաշու՛կութեն , և ունի զգ
նոյն նշանակութի : Լ. Նէքուի՛
ցիա :

Վեհագոյնն . Եր : յոյժ այլ
ծանուցեալ . լուսաւ՛որագունեղ .
վճարագոյն : Փոխաբերութբ առ
նանի վեր ՚ի զնու՛ագունեղի, հուշա
կաւ՛որի . և համբաւ՛ածու՛ալի :
Ուստի զերս իշխանազինս . և զմե
ծահուչակս , կոչեմք վեհագոյնս:
Եւ և ս զաղզրս պաշտելիս . և զգոր
ծս ազնու՛ականս : Լ. Իլլուսթրի՛ս
սիմուս :

Վերա

Վերապաքինեմ ․ վերստին բժշկեմ ։

ՏԵ ։

Տեսարան ․ շինուած ինչ բարձրայատակ և կիսածիր ․ յարմարագոյն առ 'ի տեսանել զհայեցարանս , և զխաղս հանդիսականս ։ Երբեմն սակայն դնի փոխանակ հայեցարանի ; և երբեմն , վն բազմութե հայեցողացն ։ Լ . Թէատրոն ։

ՏԵսափոխ ․ կոչին զանազանութիք փոփոխմանց ընտեսարանում , մինչ երանկին 'ի դերասանաց Պողոտենուածք ․ կամ քաղենուածք ; որք լինին , կամ ելևմուտք անձանցն էրակողաց ․ և կամ փո-

փոխմամբք նկարից պէսպիսեաց :

Լ. Աչէ՛նայ :

Ատեղակալեմ. բռնութէ յափշտակեմ : առնում և իւրացուցանեմ: Ժառանգեմ զտեղի ինչ, և խլեմ զնա իմով իշխեցողութէ, մինչ զի չկարէ՛ լինիլ տեղի, այլում: Ձյլ և յառաջել քան զայլս, յի՛ր ինչ, տալ տեղակալել զնոյն : Լ. Օ՛քքուփօ :

Ադի՛, ոյ : անուն սեռականն, որ պարունակէ զհնգեքին հասակս կենաց մարդկայնոյ : ի՞ . Զտղայութի : Օմանկութի: Զերիտասարդութի : Օայլևորութի : և Օծերութի : Ադի կոչի երբեմն մի՛ և եթ ամս: երբեմն, և երէսունք: և մի՛րթ չրջանակ . Ճ. ից ամաց : Կոչի և ս տի՛, բովանդակ կեանս

մար

մարդոյ, որքան և իցէ երկարա-
ձիգ ։ Լ. Է՛ Թաս ։

ԱՄԻ՝. որակացեալ այսու գծիւ՝ է՝ մակբայ դիմաւորական, և նշանակէ, բայց. իսկ. այլ ։

ԱՄԻ՞Ր. մակբայ որականական ։ կարի՛. յոյժ. և այլք ։

ԱՄԽորժեմ. ո՛չ ախորժեմ ։

ԱՄոգորեմ. մածեմ, կամ ծծեցուցանեմ հեղականաւ իմիւ հիւթով, և կամ հոտով. և իբր թանամ զնա այնու իրիւ ։ Ուստի և ներկեալն երանգիւ. ամոգորուածն ասի. զի մածի, և թանի՛ նովաւ ։ Բայց ոմն դրափոխմամբ առնանի, վն սկզբնաւորելոյ. մարզելոյ. կրթելոյ. և խելամուտ առնելոյ ։ Այն որոյ և ասի. ամոգորեցեալ գիտութե. բարեկրօնութե. առաքինութե,

թէ, մոլութէ. և այլ: Լ. Ի՛մպուօ:

Տրամազո՛յգ. անզոյգ, հակա-զոյգ. անհանգէտ. ՚ի. ընդ դէմ զուգութէ, և հակառակութէ:

Տրամախնիտ. անյաճախ. սա-կաւագիւտ, և որ ոչ միշտ առ ձեռն պատրաստ գտանիլ կարէ:
Լ. Ռա՛րուս:

Տրամադրեմ. կարգաւորեմ. յարդարեմ խոհեմութէ: Լ. Տիսփօ՛նօ:

Տրամապահով. անզո՛ւրկ՝ ի կաս-կածանաց, և յերկիւղէ. ոչ անքոյթ:

Տրամաճառեմ. որոնեմ յամե-նից կողմանց. յուզեմ հոգունա-կաբար. և հետազօտութէ վիճա-բանեմ: Լ. Տիսգուի՛րօ:

Տրամատեսե՛մ. յայտնապէս և խնկապէս ճանաչեմ. արտադատ-եմ.

եմ. զանազանեմ. դնեմ զատարբեր ութ̅ն ընթադատմամբ, և բաժան եմ յիրերաց, զչարն և զբարին. և զայլս ։ Լ. Տիսչէ՛ռնօ ։

Տրամանկայե՛մ. հաստատօրէն կացուցանեմ, կամ օրէնադրեմ. և կամ հիմնադրապէս ամրացուցան եմ ։ Լ. Քօ՛նսթի՛թուօ ։

Ց ։

Ցուցամոլութ̅ի . պարծումն ունայնական, որ ներընդու նի յինքեան զմոլութ̅ի ինքնահաւ անութ̅ե ։ Երբեմն է, խենեշօրէն պճնութեամբ, առ ՚ի ցուցանել զկամը. կամ զգեղեցկութ̅ի իւր. զի տեսցի, կամ պատուեսցի յայլոց ։ Լ. Օս թէնթա՛ցիօ ։

Փառ

Փ :

Փաղարկութի . ենթադատումն ծածկադունի , և անգիտացելոյ ուրուք իրի , զոր մտածեմք յարաբերութ̄է նշանաց իմիք և պատճառաց , և կարծեմք այսպէս կամ այնպէս գոլ : Լ. Քօնիէքթուռա :

Փա́ստ . պատճառ , կամ պատշաճաւորութ̄ի իմն ժամանակի : Լ. Օքքա́զիօ :

Փաստաբան . կոչի այն , որ զպատճառ և զդատ ուրուքն յառաջեցուցանել ջանայ . և ջատագով լինի՝ ի կողմանէ նորին , զորոյ զհոգ յանձին կալեալ է : և կամ որ տայ զխորհուրդ և զխրատ , դատաւ̂ ատենաւն՝ վս̃ նորա

առա

առաջադրեցելոյ իրին ։ Լ. ււՀասլօ_քամԹուս ։

փոխարծութի . արտադրութիւն գործոյն իւրոյ , զոր ունի ՚ի բնութէ ։ Եւ կամ մինչ հարկի՛ յայլմէ , առ ՚ի առնել զնոյն ։ Եւ եւս կատարել զգործ եւ զառնելի այլոյ ուրուք , փոխանակ նր̄ ։

փոստրակ . փոստունք խիտք , եւ մանունք , յարեցեալք առ միմեանս , ըստորում ՚ի ծանօթկեայս , եւ ՚ի պտղունկս համանշմարին ։

փողոտեմ . կալեալ ՚ի փողիցն , արտաքարշեմ բռնութե , եւ լլկեմ ։

փոյԹընդոստ . մակբայ ժամանականական ։ Թա՛րգ միջարկութէ ժամանակի . իսկոյն ։ Լ. փռօ՛Թինուս ։

փորձառութի . ճանաչումն իրի

ուրուք ,

ուրուք. յառաջականին երբեմն ջա-նիւ և փորձիւ, և Թա՛րց ուսուցչի. որև չիցէ՛ կիրառեցեալ, սովորու-Թէ այլոց: Լ. Էքսփէրիէ՛նցիա:

Փորձէ՛ն. մակբայ բացածական: ո՛չ. մի:

Ք:

Քաղաքաւարութիւն, քաղաքա-վարութիւն նմա, որ ՚ի խօսս և ՚ի կատակս, խառնէ զ՛համեստու-թիւն, և զ՛հեշտալութիւն հաճոյա-կան և զուարճացուցիչ: Լ. Էու-Թռապէ՛լիա:

Քաղաքավարութիւն. գեղեցկու-թիւն խօսից, և համեղաբանութիւն, նորում ո՛չ ինչ անվայելուչ, ո՛չ ինչ գռեհական ներգոյ: ո՛չ ՚ի չարժ-

մղունս.

մունս. ոչ յարարս, և ոչ ՚ի զգայու-
թիս։ Լ. Ուսուցմնութեան։

Քաղենուագ. տեսան ինձ վար-
ժելոյ զտամբս բանաստեղծականս,
նորում Թագաւորաց նկիխանաց.
և կամ այնց որք ՚ի յարքունիս եղա-
մտեմ, Թշուառութիւնք և տառա-
պանք, արտասուացանէն. և գրեթէ
միշտ զտրտմական, և զողբալի ու-
նի զվախճան։ Հրդ՚ այսպէս անու-
անեցաւ. զի յսկզբան գիւտի բան-
աստեղծութեն, չնորհէին նրա-
կողաց սորին, զքաղ. ՅՊ ընտխաղ.
և կամ զտի՛կ քաղենի, յի գինեաւ,
մոխանաք պարգևի։ Լ. Թու-
ծէ՚տիս։

Քաղցկեղ. տեսան ինձ խոցի,
չարագոյն. որ պատճառի ՚ի մելա-
մաղձէ կարի ջերմացելոյ։ Ոչ մնայ

ընդ

ընմիում և ենթ անդամում, յոր ապ-
տասուցի. այլ ծրի անդուստ, առ-
ցայլս անդամս, նեխեցուցանելով
զլերս, և ծախելով զմիսն: Ուստի
և յանգաբար կոչեցաւ քաղցկե՛ղ.
զի քաղցեալ խոց. զի ո՛չ յագի միով
և ենթ մասամբ անդամոյ, այլ ձա-
րակ խնդրեալ շրջակայն, մինչև
սպառեսցէ զբնաւն: Գո՛յ և այլ
ինչ տեսակ սոյր կեղի. զոր խեց
կե՛ղ յորջորջեմն. զի խեցգետ-
նայինն կեղ: Վ՞ զի համանդարտին ինչ
տարածի առ յայլս անդամս, համ-
դոյն խեցգետնոյն որ յամբաշխորժէ:
և կամ զի ունի հոյաւ վերջն, զեն
անկս տարածեցեալս ինքն զքաղ
ումս խեցգետնայինս; և կամ յան-
դգնդաբար յենթյոյն սակս, ըստորում
այրանէ խեցգետնինն, մինչ ո՛չ կար-
ինչէ